

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 31.

Lördagen den 16 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 samt bevillningsutskottets betänkande nr 40.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet ävensom åtskilliga i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, förelagt riksdagen förslag i fråga om löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Ifrågavarande proposition hade, utom i vad avsåg punkt I moment d) samt punkterna IV och V, blivit remitterad till statsutskottet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande till utskottet remitterade motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 103, av herr *Thulin*,
- nr 275, av herr *Oscar Olsson* m. fl.,
- nr 276, av herrar *Clason* och *Hellberg*, samt
- nr 277, av herrar *Clason* och *Björnsson*, ävensom

inom andra kammaren:

- nr 415, av herr *Lindskog*,
- nr 416, av herr *Lindskog*,
- nr 417, av herr *Lindskog*,
- nr 418, av herr *Holmdahl* m. fl.,
- nr 419, av herr *Wagnsson*,
- nr 420, av herrar *Andrén* och *Engberg*,
- nr 421, av herr *Andrén*,
- nr 422, av herr *Andrén*,
- nr 423, av herr *Andrén*, samt
- nr 424, av herrar *Rydén* och *Lindskog*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i fem med I—V betecknade avdelningar, av vilka avdelningarna I—III och V voro indelade i punkter samt avdelningen I därjämte i moment.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Bergqvist**: I avseende å föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 87 tillåter jag mig hemställa,

att först må föredragas det under avdelningen I punkten a) mom. 1 upptagna förslaget till utgiftsstat för universitetet i Uppsala, därvid varje med siffra eller bokstav betecknad avdelning eller underavdelning behandlas särskilt för sig, varefter, och sedan hela förslaget blivit genomgånget, utskottets hemställan under ifrågavarande moment föredrages;

att därefter mom. 2 och 3 under avdelningen I punkten a) föredragas vart för sig, varvid, i den mån så anses erforderligt, enahanda ordning för föredragningen av vartdera momentet må tillämpas som beträffande mom. 1;

att, sedan avdelningen I punkten a) blivit slutbehandlad, föredragningen fortsätter med avdelningen II punkten a), punkten b), punkten c) med undantag av vad som rör befattningshavare vid räntekammaren vid universitetet i Lund och punkten d), vilken sistnämnda behandlas på det sätt, att utskottets hemställan beträffande ett vart av de under momentet upptagna förslagen till avlöningsstater föredrages särskilt för sig, varefter den ur punkten II c) utbrutna frågan om befattningshavare vid räntekammaren vid universitetet i Lund behandlas;

att därefter återstående punkter under avdelningarna I och II (avd. I punkterna b), c), d), avd. II punkterna e), f), g), h), i), j), k) företagas till avgörande i den ordning de förekomma, punkten b under avdelning I på det sätt, att av de i punkten itagna villkoren och bestämmelserna varje med siffra betecknat stycke föredrages särskilt för sig samt rubriken sist, varefter utskottets hemställan föredrages; samt

att sedermera avdelningarna III, IV och V föredragas var för sig, avdelningarna III och V punktvis, varefter slutligen inledningen till utskottets hemställanden föredrages.

Vad herr Bergqvist sålunda hemställt bifölls.

Herr **talmannen**: Med avseende å den föredragningsordning, som kamraren nu antagit, ber jag att få säga några ord.

Den är alldeles ovanligt invecklad och svår, varför det gäller att noga följa med. Den är uppgjord i syfte att varje fråga, i vilken man på grund av avgivna reservationer kan vänta meningsskiljaktigheter, skall kunna avgöras för sig. Men för att detta skall kunna vinnas och talmannen skall få nödig lättnad vid uppgörande av förslag till propositioner, så fordras något mera, och för att nå detta måste jag vända mig till de herrar, som ämna tala i frågan.

Det är ju vanligt, att, då en stor fråga, i vilken många punkter och yrkanden förekomma, huvuddiskussionen lägges vid första punkten och att talarna där motivera sina yrkanden för att sedermera, då man kommer till utskottets hemställan i detta avseende, blott framställa ett enkelt yrkande. Jag vore synnerligen tacksam, om talarna icke iakttog detta tillvägagångssätt denna gång. Jag har ingenting att invända, om någon vid den första punktens föredragning vill yttra sig om frågan i dess helhet, men ber jag honom då tala blott om principiella synpunkter. Däremot skulle jag, med avseende å detaljerna, vara mycket tacksam, om såväl motivering som yrkande komme först vid utskottets hemställan rörande resp. fråga. För att taga ett exempel, så blir naturligtvis den första fråga, som vi här komma att diskutera, frågan om pensionsunderlaget. Jag skulle då önska, att icke vid detta tillfälle inblandades något om docentstipendierna, om vikariatsarvodena eller några andra frågor. Med andra ord: envar sak för

sig, såväl med avseende å motivering som yrkande — det är den förhoppning jag vågar rikta till herrar blivande talare.

Därjämte ber jag i detta sammanhang att få hemställa en gång för alla, att kammaren ville medge, att de i betänkandet förekommande olika förslagen icke må behöva uppläsas, med mindre någon ledamot det särskilt påyrkar, utan att kammaren må åtnöja sig med att jag nämner nummer eller rubriker.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet med den antagna föredragningsordningen föredrogs nu

Avdelningen I.

Punkten a).

Mom. 1.

Utskottets förslag till utgiftsstat för universitetet i Uppsala.

I. Avlöningsstater för professorer och lärare m. fl.

A. Avlöningsstat för professorer m. fl.

Vid denna avlöningsstat fanns fogad en anmärkning, vars tredje punkt var av följande lydelse:

För professor utgör pensionsunderlaget 7,500 kronor och pensionsavgiften 450 kronor.

I en av herrar *O. U. B. Olsson* och *A. Petré*n vid utlåntandet avgiven reservation hade, utom annat, förslagits följande avfattning för ifrågavarande punkt: För professor utgör pensionsunderlaget 8,000 kronor och pensionsavgiften 480 kronor.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! I fråga om pensionsunderlaget till professorer äro vi många reservanter från båda kamrarna. Man har anmärkt på, att vi i detta fall icke ha följt den regel, som tillämpas, när det gäller tjänstemän inom den civila statsförvaltningen, och man har ansett, att vi här borde ha gjort vanliga besparingar, så att pensionsunderlaget stannat vid 7,500 kronor. Jag vill visst medge, att skäl kunna föreligga för ett sådant avskärande ned till 7,500 kronor av pensionsunderlaget, men jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att när det gäller universitetens stater, har utskottet liksom Kungl. Maj:t brutit ut lönebestämmelserna, så att dessa icke stämma överens med den för civilstaten i allmänhet gällande ordningen, och detta på mycket goda skäl, vilka skäl ingen i statsutskottet har opponerat sig emot. Redan däri, att man förfar på det sättet med själva lönerna, ligger ju en antydning om, att det kan vara motiverat, att då det gäller pensionerna gå fram samma väg.

Men det viktigaste skälet till, att reservanterna ha stannat för ett pensionsunderlag så högt som 8,000 kronor, är, att det här icke bara är frågan om pension, utan även om något annat. Professorerna ha icke tjänat ut i och med detsamma de taga avsked från professuren, utan de fortsätta då sin vetenskapliga verksamhet, och professorslönerna äro icke endast ersättning för undervisning, utan de äro i fullt så stor utsträckning just lön för det forskningsarbete som utföres. Således är den pension, som här föreslås av reservanterna i utskottet, samtidigt en emeritlön. Dessa professorer, som blivit emeriti, fortsätta sin vetenskapliga forskning, ofta med samma effektivitet som under den tid de varit professorer. Vi ha ju ett lysande exempel härpå i dessa dagar

*Ang.
pensions-
underlaget för
professorer.*

Ang.
pensions-
underlaget för
professorer.
(Forts.)

vid Stockholms högskola, där en av Sveriges allra främsta vetenskapsmän i och med det han tar avsked från professuren kommer i spetsen för ett nytt institut, som tack vare honom från och med första dagen har världsberömmelse. Det synes därför fullkomligt oriktigt att betrakta denna pensionsfråga som pensionsfrågorna för statstjänare i övrigt, vilka i och med detsamma, som de få sina pensioner, också upphöra att utföra det arbete, för vilket de ha åtnjutit sin lön.

Detta är grunderna i detta fall, och, herr talman, jag anser dessa grunder fullgiltiga för den ståndpunkt, som reservanterna intagit. Jag ber därför, herr talman, att få yrka, att kammaren i överensstämmelse med reservanternas förslag måtte fastställa pensionsunderlaget för professorer till 8,000 kronor.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Jag anhåller att i korthet få yrka bifall till utskottets utlåtande i denna punkt. De av herr Oscar Olsson anförda skälen för ett högre pensionsunderlag synas ej tillräckligt bärande. Kungl. Maj:t har ansett, att ett pensionsunderlag av 7,500 kronor borde i detta fall vara ett lämpligt belopp, och jag kan, herr talman, nöja mig med att på de grunder, som av Kungl. Maj:t i propositionen anförts, yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Bergqvist: Utöver de synpunkter, som herr Olsson anført till förmån för ett pensionsunderlag av 8,000 kronor för professorer, vill jag framhålla ett par andra synpunkter.

Om riksdagen skulle följa Kungl. Maj:ts förslag och sätta detta pensionsunderlag till 7,500 kronor, så skulle därmed ske en sänkning av den proportion, som nu råder mellan slutavlöningen och pensionen för professorer, vilken sänkning skulle utgöra ungefär 11.5 procent. Det är väl ändå icke skäl uti, att riksdagen vidtar en sådan rubbning i den hittills gällande proportionen. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att för laboratorerna, vilkas lön är satt till 9,000 kronor — det vill säga lönen är 6,000 kronor och tjänstgöringspengarna 3,000 kronor — är föreslaget ett pensionsunderlag av 6,000 kronor. I analogi med detta synes det mig billigt, att även professorerna få åtnjuta ett pensionsunderlag, motsvarande den egentliga lönen i första lönegraden. Det är visserligen sant, att de därigenom skulle komma något över befattningshavare i civila ämbeten i lönegraden A 1, men detta torde då kunna motiveras av vad herr Olsson framhöll, nämligen att professorernas pension är icke bara att betrakta som pension utan även som emeritilön.

Jag vill därför varmt tillstyrka bifall till reservationen, d. v. s. att pensionsunderlaget sättes till 8,000 kronor.

Herr Kobb: Herr talman, mina herrar! Reservanternas skäl för höjning av pensionsunderlaget till professorerna från 7,500 till 8,000 kronor har ju redan framhållits av ett par föregående talare. Jag skulle till detta ytterligare vilja lägga, att om man tar hänsyn till den gamla pensionslagen, vars princip ju var, att pensionsunderlaget skulle vara lönen under tjänstgöringstiden, så är detta förslag i full överensstämmelse därmed, då lönen här beräknas just till 8,000 kronor och tjänstgöringspenningarna till 4,000 kronor.

Men jag skall be att få se saken från en något annan synpunkt. Vad betyder nu denna höjning av 500 kronor i professorernas pension? Ja, det är ju inte så lätt att angiva detta exakt, men man kan alltid ha någon ledning, om man går ut ifrån antalet för närvarande pensionerade professorer vid universiteten och Karolinska institutet. Detta antal utgör 44. Då varken universiteten eller Karolinska institutet under senare åren varit utsatta för några

större förändringar i sin lärarepersonals storlek, så måste man ju, då dessa institutioner bestått under en lång tid, anse det vara tämligen normalt, att 40—50 professorer befinna sig som emeriti. Räkna vi då efter vad denna höjning av 500 kronor i pensionsunderlaget skulle göra, så blir det, med låt oss säga 50 pensionärer, 25,000 kronor. Tar man därjämte hänsyn till, att genom erläggande av avgifter professorerna ju enligt beräkning skulle betala en tredjedel av sin pension själva — det komma de icke fullt att göra, utan de komma sannolikt icke att betala mer än en fjärdedel eller kanske ännu mindre — skulle sålunda utgifterna för denna pensionsökning för staten icke betyda mer än 16,000—20,000 kronor per år. Detta synes mig ändå vara en bra liten summa att lägga i vågskålen, om man å andra sidan lägger den nytta och den glädje dessa 50 kronors ökning i pensionen medför för dessa pensionärer.

Jag skall därför be att få rikta en varm vädjan till kammarens ledamöter att ägna en god tanke åt dessa gamla arbetare i vetenskapens tjänst. För många av dem är det kanske inte av så stor betydelse, men säkerligen är det för flertalet av mycket stor betydelse att få en höjning av sin pension med 500 kronor vid en tidpunkt, då annars deras inkomster reduceras till mindre än två tredjedelar av vad de förut varit. Ty vi få alltid komma ihåg, att en stor mängd av dessa gamla universitetsprofessorer icke varit i tillfälle att av den lön, som de kunnat få av staten, lägga av några större summor för sina gamla dagar. Om man sålunda lägger å ena sidan den ringa kostnadsökning, som pensionhöjningen skulle medföra för staten, och å andra sidan den nytta och den glädje, som skulle beredas dessa gamla pensionärer genom en pensionsförhöjning av 500 kronor, så tror jag man gör rätt i, om man röstar för denna höjning i pensionsunderlaget.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet **Olsson**: Det är närmast, herr talman, för att göra en fråga, som jag begär ordet. På grund av den diskussionsordning, som kammaren beslutat i detta stora ärende, är jag villrådlig, på vilken punkt frågan bör framställas, men då jag anser det vara bättre att komma i tide än att komma för sent griper jag till orda redan nu.

Utskottet har framhållit en del betänkligheter vid sitt godkännande av de allmänna grunderna för den lönerglering, som nu föreligger. Det skrives exempelvis på sidan 11, att man har haft betänkligheter med hänsyn »till de ännu oreglerade grupper av befattningshavare, vilka på grund av sin egenskap av lärare vid olika slag av läroanstalter» o. s. v.. då dessa kunna synas intaga en ställning, som i viss mån är likartad med den, vilken universitetsprofessorerna intaga. Längre ned heter det i samma stycke, att utskottet, på samma gång som det nu har gått med på de allmänna grunderna enligt Kungl. Maj:ts förslag, »velat med styrka betona, att ett bifall till detta förslag icke får tagas till intäkt för anspråk, som kunna från andra lärarkårers sida resas i fråga om lönerglering efter de för universitetsprofessorerna nu ifrågasatta avlöningsgrunderna». Vänder man så bladet, finner man på sidan 12, att utskottet i fråga om laboratorerna och prosektorerna vill betona, »att ett godtagande av den nu föreslagna laboratorlönen icke får betraktas såsom prejudicerande i avseende å regleringar av avlöningsförhållandena för sådana ännu oreglerade kårer, som i sig innesluta laboratorer eller befattningshavare i likartad ställning».

Det är just på grund av dessa uttalanden, som jag måste göra en fråga. Det finns nämligen olika slag av lärarkårer, som ligga och trängas och vilja komma fram till en lönerglering, och dessa lönergleringar måste naturligtvis kom-

Ang.
pensions-
underlaget för
professorer.
(Forts.)

Ang.
pensions-
underlaget för
professorer.
(Forts.)

ma snarare förr än senare. Nu undrar jag, hur långt utskottet har sträckt sina betänkligheter och skulle vilja göra avdelningens ordförande en direkt fråga: röra exempelvis uttalandena här någonting sådant som veterinärinstitutet?

Men eftersom jag nu i alla fall har kommit till orda, vill jag säga en sak även i den fråga, som för närvarande diskuteras. Och jag vill med detsamma bekänna, att när propositionen först var skriven, hade professorernas pensionsunderlag satts till 8,000 kronor. Men när allt var färdigt och låg där tryckt och vackert och jag gjorde ett överslag över det hela — då var det två punkter, där jag tyckte, att det kunde kanhända vara skäl att företaga jämkningar. Den ena punkten gällde ålderstilläggen till laboratorer och prosektorer, som satts till 750 kronor, och den andra punkten gällde just pensionsunderlaget för professorerna. Jag hade ju ingen anledning att göra detta mindre än nödvändigt, men jag hade å andra sidan en bestämd känsla av, att det borde läggas så, att man inom riksdagen inte med skäl skulle kunna göra den anmärkningen, att det hade satts för högt. När jag såg mig omkring bland befattningshavare med löner, motsvarande dem, som voro bestämda för professorerna, och då jag vidare såg efter, hur deras pensioner togo sig ut, fann jag, att här i Stockholm en befattningshavare i lönegraden A1 med en slutlön på 13,020 kronor hade en pension på 7,296 kronor, och en befattningsråvare i A 2 med en slutlön på 15,000 kronor hade en pension på 7,896 kronor. När nu professorerna voro satta vid en slutlön på 13,000 kronor och jag jämförde och vägde, tyckte jag, att en pension på 8,000 kronor kanhända inte riktigt gick i stycke med de andras utan att 7,500 kronor skulle vara rimligare, och så sattes den siffran in i propositionen. Det har sedermera i en motion sagts, att förslag och motive-ring i denna punkt inte precis stämma överens, och jag får väl säga, att det kanhända ligger någonting i detta, därför att det var betydligt svårare att ändra texten än att ändra siffran. Men jag tror i alla fall, att även med den motiveringen, som står i propositionen, låter det förslag, som departementschefen kommit till, väl försvara sig.

Nu förstår jag ju mycket väl, att man på sina håll gärna vill sätta en högre siffra här, och jag kan naturligtvis inte ha så synnerligen mycket emot det. Men då jag efter övervägande har kommit till 7,500 kronor, så håller jag naturligtvis på den siffran.

Herr Bergqvist: Då herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet har direkt uppfordrat mig att giva en förklaring om, huru långt utskottet syftar med sina uttalanden angående det lönesystem, som tillämpats i förevarande utlåtande, så vill jag säga, att man inom statsutskottet vädrar konsekvenser åt höger och vänster, och att man söker värja sig så gott man kan mot sådana. Därför skriver man så, att man alltid är på den säkra sidan. Det är just vad utskottet velat här. Utskottet har icke velat låta detta avlöningssystem bliva prejudicerande för andra verk, där befattningshavarnas arbetsuppgifter i någon mån motsvara universitetsprofessorernas. Huruvida man därvid särskilt tänkt på veterinärinstitutet, vågar jag icke bestämt yttra mig om. Men jag vill säga, att om också i stort sett det här tillämpade lönesystemet enligt utskottets mening icke bör komma i fråga på andra håll, det dock kan finnas undantag, och jag tror icke, att statsutskottets utlåtande är så skrivet, att det absolut behöver förhindra, att undantag i särskilda fall kunna göras.

Beträffande vidare vad herr statsrådet yttrade om att professorernas pension skulle komma att bliva högre än överdirektörernas, ifall man sätter pensionsunderlaget till 8,000 kronor, så är det ju alldeles riktigt, men det råder den olikheten mellan ifrågavarande befattningshavare, att när en överdirektör avgår från sitt ämbete, har han avslutat sin verksamhet i statens tjänst, under det en professor, som avgår från sin tjänst, i regeln fortsätter att utföra mycket

värdefullt vetenskapligt arbete. Därför har också hans pension betraktats icke blott som en pension utan som en emeritilön, en synpunkt, som även herr statsrådet givit sitt gillande i den föreliggande propositionen. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att herr statsrådet icke skulle upptaga det alltför illa, om kammaren beslutade en höjning av ifrågakvarande pensionsunderlag.

*Ang.
pensions-
underlaget för
professorer.
(Forts.)*

Herr Petré, Alfred: Ingen, som åhört denna debatt, kan väl finna annat, än att de skäl, som därunder av olika talare anförts för att professorernas pensionsunderlag borde sättas till 8,000 kronor, äro de mest vägende. Jag skall till vad som här anförts framhålla ännu en synpunkt, nämligen den, att det väl icke torde vara några andra befattningshavare, som behövt underkasta sig så stora kostnader för att förvärva sig den erforderliga utbildningen, som det kräves, för att en person skall bliva kompetent till ett professorsämbete. Det fordras ju en lång vetenskaplig bana, vetenskaplig forskning med producerande av många vetenskapliga arbeten, som taga tid och kräva kostnader. En professor får alltså mycket senare sin befordran och efter mycket större kostnader. Han får alltså ofta större skulder än andra befattningshavare, och då är det icke mer än rimligt, att man också tager hänsyn därtill vid fastställandet av hans pension.

Därtill kommer också, såsom redan av föregående talare framhållits, att en professor har en helt annan ställning än andra pensionärer. Detta framgår ju också av kungl. brevet till kanslern den 30 juni 1920, vari den pensionerade professors ställning till universitetet är reglerad. Enligt detta brev äger han rättighet att hålla föreläsningar inom sin vetenskap vid universitetet, och han äger också fortfarande använda vederbörande institution som sin arbetsplats och utnyttja dess vetenskapliga hjälpmedel. Vi veta också, att många pensionerade professorer efter sin avgång utfört ett mycket betydande vetenskapligt arbete, och det är väl icke mer än rättvist, att man tager hänsyn därtill, så att man betraktar pensionen icke allenast som en lön för det arbete de redan utfört utan även som en emeritilön i egentligaste mening, en lön för det arbete de alltjämt som pensionärer utföra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Jag förstår mycket väl, att herr Petré anser, att de bättre skälen äro på den sidan, där man talar för ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om detta pensionsunderlag. Emellertid förefaller det mig, som om kammaren, sedan herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet betonat, att han efter noggrann prövning ansett sig böra stanna vid 7,500 kronor, borde följa Kungl. Maj:t i denna punkt. Jag skall därför be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Swartz: Herr greve och talman! Jag skulle icke hava begärt ordet, då många redan sagt, vad jag här tänkte framhålla, men då av den siste ärade talaren åter yrkande framstälts om ett pensionsunderlag på 7,500 kronor, kan jag för min del icke underlåta att uttala, att det ur alla synpunkter vore synnerligen önskligt, om detta pensionsunderlag bestämdes till 8,000 kronor. Såsom redan anförts, befinna sig professorerna i annan ställning än övriga civila tjänstemän. Deras avgång inträffar två år tidigare än för civila tjänstemän i allmänhet, och deras arbete i vetenskapens tjänst är ingalunda avslutat vid pensionstagandet utan bedrives i många fall fortfarande med den största intensitet efter det att pensionsåldern uppnåtts, varför pensionen också är att betrakta icke blott som en ersättning för ett under lång tid troget fullgjort vetenskapligt arbete utan också som emeritilön för ett arbete, som fortfarande utföres.

Ang.
pensions-
underlaget för
professorer.
(Forts.)

Det vill synas mig av herr statsrådets uttalande, som om herr statsrådet egentligen i grund och botten fullt uppskattade betydelsen av det yrkande, som här gjorts, om att pensionsunderlaget bestämmes till 8,000 kronor, och att herr statsrådet, helt naturligt med den ställning, som herr statsrådet intager i frågor rörande den högre bildningen här i landet, icke har något emot, att detta yrkande i stället för det av honom framställda förslaget av kammaren bifalles.

Jag ber således att på det livligaste få tillstyrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i nu föredragna del samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner statsutskottets i utlåtande nr 87 avdelning I punkten a) mom. 1) framlagda statförslag, så vitt angår *A. Avlöningsstat för professorer m. fl.*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 57.

Ang. docent-
stipendierna.

B. Stipendier.

Under denna rubrik fanns å det nu förevarande statförslaget upptaget följande:

41 docentstipendier, vardera å kronor 6,000, varav 4 i teologiska fakulteten, 3 i juridiska fakulteten, 5 i medicinska fakulteten, 17 i filosofiska fakultetens humanistiska sektion och 12 i samma fakultets matematisk-naturvetenskapliga sektion kronor 246,000.

Riksstatens stipendier:

14 stipendier i teologiska fakulteten, vardera å kronor 150 .. » 2,100,
8 stipendier i medicinska fakulteten, vardera å kronor 150 .. » 1,200,
Kungliga stipendier att fördelas av det större akademiska konsistoriet mellan de särskilda fakulteterna och musikaliska kapellet » 2,900.

Motsvarande del av herrar *O. U. B. Olssons* och *A. Petréns* reservation upptog i stället följande förslag:

41 docentstipendier, vardera å kronor 7,000, varav — — — kronor 287,000.

Ang. docentstipendierna.

(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Till statsutskottets ledamöter har bland andra skrivelser inkommit en från fakultetsamanuenserna, i vilken påpekas, att professorerna enligt det beslut, som riksdagen nu fattat, skulle få en löneförhöjning av 31 procent och biblioteksamanuenserna en löneförhöjning av 29 procent, under det att enligt samma förslag fakultetsamanuenserna endast skulle få 5 procents löneförhöjning. Nu har utskottet beträffande fakultetsamanuenserna föreslagit en utjämning, så att vissa fakultetsamanuenser skulle komma upp till 100 procents förhöjning å den nu till dem utgående lönen. I den statistik utskottet fått har emellertid en grupp blivit avglömd, nämligen docenterna. Hur många procents löneförhöjning skulle docenterna få? De skulle få något över 200 kronor i effektiv löneförbättring. Det är mindre än vad fakultetsamanuenserna, som här framställt klagomål, påpeka, att de fått. Således hava vid den här föreslagna löneregleringen för universiteten, tack vare de av utskottet företagna rättelserna, alla kategorier fått effektiv löneförbättring praktiskt taget, utom docenterna.

Det måste väl vara rätt starka skäl, som förelegat, för att både Kungl. Maj:t och statsutskottet kunnat ställa sig på en sådan ståndpunkt? Denna 31 procents löneförbättring för professorerna, som riksdagen nu gått med på, är en avsevärd förbättring. Men den är mycket väl motiverad. Hur ha Kungl. Maj:t och riksdagen motiverat den? Jo, omsorgen om rekryteringen av vetenskapernas främsta idkare anses ha nödvändiggjort denna löneförbättring, och det skälet är fullgott. Men alldeles samma skäl föreligger för en motsvarande förhöjning av docentstipendierna. Ty vilka äro forskningens främste representanter här i landet? Praktiskt taget är det professorerna och docenterna. Skall det överhuvud taget vara möjligt att få professurerna besatta på tillfredsställande sätt, måste det finnas goda möjligheter för docenterna. Riksdagen har själv i det hänseendet år 1919 sagt sitt ord. Dåvarande departementschefen jämte riksdagen voro överens om, när det då gällde en löneförbättring för professorerna, att docenterna också borde ha en dylik. Det blev en storartad löneförbättring för docenterna; de fingo nämligen dubbelt så stora stipendier som förut, visserligen med en fördubblad tjänstgöringsskyldighet mot den förutvarande och med avkortning av stipendietiden med två år.

Nu vill jag icke göra mig till tolk för den uppfattningen, att riksdagen därigenom skulle ha bundit sig för alldeles samma proportion i fråga om professorernas löner och docenternas stipendier för all framtid, men riksdagen kan icke komma ifrån, att riksdagen den gången, när det var fråga om löneförbättring för professorerna, hävdade, att det var tillbörligt, att en sådan samtidigt beredd docenterna. Riksdagen har satt dessa båda saker i samband med varandra, och det finnes, såvitt jag förstår, icke något som helst giltigt skäl för, att riksdagen i detta fall skulle ändra mening i dag, då professorerna få en så mycket större löneförbättring än de fingo år 1919. Den proportion, som Kungl. Maj:t och riksdagen i likhet med lönenämnden då fann lämplig i fråga om professorernas och docenternas löneförmåner, var 170:100. I dag är densamma enligt vad utskottet föreslår förändrad, så att den skulle bli 2:1. Se vi på hur det är ordnat i utlandet, där man har jämförliga förhållanden i fråga om dessa lönekategorier, så är proportionen där för docenternas vidkommande icke sämre än vad den varit hos oss hittills. Tvärtom!

Följaktligen anser jag mig ha mycket starka skäl, liksom de andra reservationerna, som ställt sig på min ståndpunkt, och liksom motionärerna, för den

Ang. docentstipendierna.
(Forts.)

påyrkade förhöjningen av här ifrågavarande stipendier, vilken motsvarar förhöjningen i professorernas löner, så att docenterna skulle få bibehålla den nuvarande proportionen. Alltså yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen i den del, som den nu under behandling varande punkten avser.

Jag måste emellertid i detta sammanhang taga upp en annan fråga, som egentligen kommer senare, nämligen frågan angående villkoren för tillämpandet av den lönerreglering, som vi nu hava att syssla med. Docentföreningarna ha till Kungl. Maj:t inlämnat en skrivelse i anledning av nu föreliggande förslag, i vilken de framställa vissa önskemål även utom i vad som rör stipendiebeloppens storlek. Anledningen till att Kungl. Maj:t icke upptagit docentstipendierna till högre belopp än nu är fallet är tydlig, ty det framgår av vissa ställen i propositionen, att remissen till universitetsmyndigheterna rörande docenternas skrivelse icke hunnit besvaras, innan propositionen skrevs och framlades. I förbigående måste jag säga, att det är ändå litet underligt, att när professorerna kräva och få gehör för sin begäran om löneförbättring av omkring 30 procent, de alldeles försumma att taga någon hänsyn till docenterna och deras berättigade krav i detta sammanhang. Dessa löner och stipendiebelopp tillmäter riksdagen eller tror sig åtminstone riksdagen tillmäta i överensstämmelse med den motivering, Kungl. Maj:t framlagt, nämligen för att befördra vetenskapen och giva åtminstone tolerabla förhållanden åt vetenskapernas idkare. Från denna synpunkt hade man verkligen haft berättigad anledning kräva av professorerna, att de skulle ha tänkt på saken utöver vad som angick de ordinarie lärarna och riktat blicken också mot den grupp, från vilken professorerna rekryteras.

De skäl docentföreningarna framlagt för ändrade förhållanden för docenterna äro grundade på ett rent vetenskapligt intresse. Det är omsorgen om vetenskapsmännens rekrytering, som är genomgående i de framförda skälen. Att i statsutskottet gehör icke kunnat vinnas för dessa skäl beror till stor del på en av motståndarna gjord skräckmålning. Man har nämligen sagt, att ett tillgodoseende av docenternas krav skulle innebära en återgång till de gamla akademiadjunkturerna, d. v. s. vara inledningen till återinförande av ett sekunda slags professorer, som man på sin tid var mycket glad över att bli befriad från. Det skulle kunna bli föremål för en intressant pristävlan, om man här skulle kunna i reservationen eller motionerna söka upp någon enda punkt, som på något sätt kunde motivera farhågan för en utveckling fram till de gamla akademiadjunkturerna. Jag tror icke det skulle gå för sig att hitta någon. Det går icke ens för sig vid en närmare granskning av docenternas skrivelse. Det finnes där en antydning om inrättande utöver nuvarande under viss tid utgående docentstipendier av vissa forskningsstipendier, som skulle innehavas utan tidsbegränsning, och jag erkänner, att man där skulle kunna komma fram till något liknande de gamla akademiadjunkturerna, om nämligen icke docenterna själva ställt upp garantier, och, såvitt jag kan se, fullständigt säkra garantier mot en sådan utveckling. I reservationen har icke denna sak tagits upp. Reservationen utgår helt och hållet från de nuvarande förhållandena, som infördes år 1919 efter docentkommitténs utredning, varvid man vid fastställande av tiden för docentstipendiernas innehav bestämde denna till sex år med möjlighet för Kungl. Maj:t att utsträcka tiden med ett år för särskilt förtjänta vetenskapsmän. Därvid utgick man från den sunda och riktiga principen, att de unga vetenskapsidkarna icke skulle behöva gå och vänta allt för länge, innan ett docentstipendium bleve ledigt. Denna princip har icke på ringaste sätt angripits vare sig i reservationen eller i motionerna. När man i denna fråga inom statsutskottet vände sig mot reservationen och antydde, att man på detta sätt skulle skada de unga vetenskapsidkarna, frågade jag, om någon där kunde finna någon bestämmelse om att ett enda av de 83 nuvarande docentstipendierna

skulle ändra karaktär eller att tiden för innehavandet av dessa skulle utsträckas så, att någon skulle behöva vänta längre tid än nu. Det föreslås varken i motionerna eller i reservationen någon sådan utsträckning för innehavet av de nuvarande 83 docentstipendierna. Följaktligen måste jag säga, att det är de obotfärdigas förhinder, då man kommer med den anmärkningen, att det goda system, som infördes 1919 med den 6-åriga begränsningen, skulle vara i fara vid ett bifall till reservationen.

Men det fanns en svaghet med denna avkortning av tiden för docentstipendiernas innehavande, och denna svaghet insåg också riksdagen, när riksdagen fattade sitt beslut, liksom även docentkommittén var på det klara med den saken. Det är nämligen på det sättet, att även högt förtjänta docenter icke äro säkra på att befordras till ordinarie befattningar efter 6 eller 7 år. Man kunde icke blunda för risken, att mycket högt förtjänta unga vetenskapsmän efter 6 år skulle nödgas avbryta sin forskarebana på grund av fattigdom, då de ej vidare fingo understöd. Man ville ha säkerhet för, att dessa unga forskare kunde bibehållas för vetenskapen, och man skapade fördenskull docentstipendiefonder. Inbesparade stipendier skulle läggas till en fond, från vilken understöd skulle av Kungl. Maj:t kunna utanordnas till förtjänta forskare efter stipendietidens utgång. Men denna säkerhetsventil har icke fungerat, och vad som avses uti reservationen är bara, att man skall låta den fungera under utredningstiden. I Lund har man lyckats få till stånd en sådan effektiv docentstipendiefond, men i Uppsala ha så många docenter skapats, att en docent icke ens kunnat få behålla stipendiet det sjunde året, huru förtjänt han än varit, utan stipendierna hava måst frångås efter 6 år. Uppsala har i detta fall intagit en ojämförligt ogynnsammare ställning än Lund.

Kungl. Maj:t har med anledning av docentföreningarnas skrivelse funnit de önskingar, som framförts rörande forskarestipendier, vilka skulle tilldelas förtjänta unga vetenskapsmän efter stipendietidens utgång, mycket behjärtansvärda, och Kungl. Maj:t skulle säkerligen ha framkommit med förslag att i någon mån råda bot på den olägenhet, som 1919 års reglering i detta fall medförde, om utredningen hade blivit klar. Den väg Kungl. Maj:t närmast tänkt sig är inrättandet av särskilda forskarestipendier. Docenterna ha emellertid haft flera förslag, dels om utsträckning av stipendietiden för särskilt förtjänta docenter och dels om särskilda forskarestipendier. Båda eventualiteterna stå emellertid öppna enligt reservationen, vari dessutom gjorts ett tillägg rörande möjligheten till stärkande av docentstipendiefonden genom direkta statsanslag. Det är icke tvivel om, att icke frågan efter utredning kommer upp till nästa års riksdag. Utskottet har också gjort ett uttalande i denna riktning i sin motive-ring.

Nu har för övrigt filosofiska fakulteten i Lund behandlat regeringens remiss — det skedde den 6 innevarande maj månad — och där ha medlemmarna av fakulteten kommit till ett resultat, som, såvitt jag kan se, alldeles bortelimerar alla farhågor för akademiadjunkturenas återinförande, churu den brist, som finnes i 1919 års organisation, skulle avhjälpas. Fakulteten har med tio röster mot två uttalat sin anslutning i huvudsak till följande yttrande av professor Löfstedt: »Jag yrkar med hänsyn till de yngre docenterna avslag å förslaget om en förlängning av stipendietiden till 9 år men önskar ett förslag, att Kungl. Maj:t hos riksdagen begär ett anslag av 42,000 kronor per år att i form av 6 st. statens forskningsstipendier på 7,000 kronor (3 vid vardera universitetet) utdelas till i vetenskapligt hänseende särskilt starkt meriterad docent för en period av 5 år, till vilken eventuellt skulle kunna fogas ännu en femårsperiod. Dessa stipendier skulle enligt min mening utdelas av Kungl. Maj:t eller kanslersämbetet efter hörande av minst två sakkunniga, vilka borde vara eniga, för att stipendiet skulle få utdelas. Angående rangordningen mellan

Ang. docentstipendierna.

(Forts.)

olika sökande borde även vederbörande fakultet få avgiva ett kortfattat men motiverat yttrande. Under alla förhållanden skulle dylika forskningsstipendier endast tilldelas en sådan forskare, av vilken nya verkligt fruktbringande och betydelsefulla insatser kunna vara att förvänta.»

Här har med ytterst stor omsorg träffats anstalter, som hindra varje försök att lyckas, om det skulle gälla en förberedelse för återinförande av de gamla akademiadjunkturer, och detta förslag har helt naturligt vunnit docenternas stora gillande. Att universitetsmännen äro intresserade för saken och efter prövning funnit vägen mycket framkomlig är tydligt av den stora majoritet, som förelåg inom fakulteten.

Nu avser min reservation beträffande villkoren, att under utredningsåret den eller de docenter, som ha åtnjutit stipendier så lång tid, som de kunna få innehåva sådana enligt nuvarande reglemente, skulle få tiden förlängd med ett år. Man har sagt, att detta skulle vara ett föregripande. Men i fråga om Lund behöver det icke vara ett föregripande, eftersom docentstipendiefonden där fyller sitt ändamål, och i fråga om Uppsala tror jag icke heller, att det skulle verka föregripande, därför att docentstipendierna där i allmänhet icke utdelas för längre tid än 6 år, och följaktligen skulle där en särskilt förtjänt docent, som finge sitt stipendium förlängt under ett år, icke gå i vägen för yngre vetenskapsidkare längre tid än de nuvarande bestämmelserna tillåta. Icke heller min reservation i fråga om villkoren för erhållande av stipendium kan således på något sätt anses föregripa den utredning, som nu pågår.

Man har också sagt, att genom förhöjning av docentstipendierna skulle docenterna komma att mer få karaktär av verkliga ämbetsmän än de nu ha. Jag får säga, att redan år 1919 övergingo docenturerna till att bliva ämbeten genom förhöjning i stipendiebeloppet, och den stadga, som docentinstitutionen då erhöll, förstärktes icke på något sätt genom att en ytterligare löneförhöjning på 1,000 kronor skulle komma docenterna till godo, i form av högre stipendium.

Följaktligen ber jag, herr talman, att under denna punkt få yrka bifall till förslaget om docentstipendiernas förhöjning med 1,000 kronor till 7,000 kronor.

Herr Bergqvist: På den av herr Olsson nu senast berörda frågan vill jag icke ingå vid detta tillfälle, då den ju sedermera kommer under föredragning. Men nu gäller det beloppet av docentstipendierna. I detta avseende hava reservationerna föreslagit en höjning från 6,000 till 7,000 kronor. Statsutskottet har icke ansett sig kunna gå över Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, ehuru utskottet givetvis varmt behjärtat docenternas ställning, en sak som utskottet också visade redan 1919, då det tillstyrkte fördubbling av stipendierna.

Då utskottet nu stannat vid Kungl. Maj:ts förslag, har det kunnat stödja sig på uttalanden av de akademiska myndigheterna. Vid Uppsala universitet har det större akademiska konsistoriet förklarat sig icke hava något att erinra mot kommitténs förslag angående höjning av docentstipendierna till 6,000 kronor. Medicinska fakulteten i Lund anser ökningen onödigt stor, därför att dessa stipendier reglerades så sent som 1919 till ett belopp, som för dåvarande förhållanden måste anses tillfredsställande. En ökning med 500 kronor anser fakulteten tillräcklig. Och filosofiska fakulteten i Lund har mot förslaget icke haft något att erinra.

Det har talats om en viss proportion mellan docentstipendierna och professorslöner. Men en sådan proportion har riksdagen aldrig fastställt, och det är icke troligt, att riksdagen kommer att göra det heller, ty det skulle förändra naturen av docenternas avlöning och göra den till arvode, vilket ingalunda är meningen. Stipendierna måste bestämmas med hänsyn till förhandenvarande förhållanden, oavsett deras relation till professorslöner.

Den höjning, som nu är föreslagen i fråga om docentstipendierna, är 1,000 kronor. I realiteten blir det icke så mycket, ty genom sänkningen av dyrtidstillägget, blir den absoluta höjningen blott omkring 290 kronor. Det är ju inte mycket, men med hänsyn till, att stipendierna reglerades så sent som 1919, torde det kunna försvaras, att man stannat vid detta belopp. För övrigt är en utredning igångsatt angående inrättande av en del nya stipendier för att utan tidsbegränsning tilldelas förtjänta docenter.

Ang. docentstipendierna.
(Forts.)

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att en höjning av docentstipendierna medför såsom konsekvens, att vikariatsarvodet för docent, som uppehåller professur, också måste höjas. Detta hava också reservanterna iakttagit, så att enligt deras förslag vikariatsarvodet skulle komma att höjas i samma proportion som docentstipendierna.

Då utskottet ansett den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen för närvarande vara skälig, har utskottet stannat vid detta belopp, och anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren åberopade till stöd för den hållning statsutskottet här intagit de yttranden, som avgivits av de akademiska myndigheterna. För min del kan jag icke åtaga mig att helt och hållet försvara de akademiska myndigheterna, men jag vill såsom en förklaring till, att åtskilliga av dem lämnat det till dem remitterade förslaget, som står i överensstämmelse med statsutskottets ståndpunkt, utan anmärkning, anföra, att det var en mycket allmän uppfattning, åtminstone i akademiska kretsar i Uppsala, att för riksdagen skulle först föreläggas frågan om professorslönerna, uttryckt ur sitt större sammanhang, och först vid en följande riksdag frågan om docenternas och amanuensernas löneförhållanden. Därför betraktade man icke den senare frågan såsom aktuell utan trodde, att man sedermera skulle få tillfälle att återkomma till frågan om stipendierna. I varje fall kan jag försäkra, att den akademiska myndighet, som jag har äran tillhöra, nämligen juridiska fakulteten i Uppsala, har mycket varmt behjärtat docenternas bästa, och jag vill intyga, att vi inom den fakulteten ha en stark erfarenhet av att de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande.

För min personliga del har jag haft tillfälle att med största beklagande iakttaga, hurusom många unga män med avgjord vetenskaplig begåvning ha måst avstå från tanken att bringa sin utbildning därhän, att de kunde bli docenter, därför att universitetet icke kunde erbjuda dem det ekonomiska stöd, som var erforderligt. Och jag har också haft tillfälle att se, hurusom unga docenter, som redan gjort betydande vetenskapliga insatser och av vilka man haft anledning att hoppas ännu mer, nödgats avbryta sin akademiska bana för att söka förvärvsmöjligheter på annat håll. Således kan jag för kammaren på grund av personlig erfarenhet intyga, att det nuvarande tillståndet haft en menlig inverkan på vetenskapen, då det föranlett, att unga vetenskapsidkare, som saknat tillräckliga ekonomiska resurser, icke blivit i tillfälle att göra de gagnande insatser, som de annars skulle ha gjort.

Såsom vi hörde av den siste ärade talaren, innebär utskottets förslag en förbättring i docenternas ställning med allenast 290 kronor, d. v. s. att om kammaren följer utskottet, skulle det nuvarande förhållandet bliva praktiskt taget oförändrat.

Jag ber att få vädja till kammaren, huruvida icke kammaren i stället skulle vilja följa reservanterna och därigenom giva ett handtag åt de unga män, på vilka vårt lands vetenskapliga framtid hänger. Jag är övertygad om — och min mening lär nog inte kunna bestridas — att de ökade utgifter, som kammaren härigenom för sin del skulle ikläda staten, skulle komma vår kultur till godo på ett synnerligen effektivt sätt. Denna lilla anslagsförhöjning innebär

Ang. docent-
stipendierna.
(Forts.)

i själva verket en av de mest kulturfrämjande åtgärder, som kunna vidtagas, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till det yrkande, som i denna punkt framstälts av herr Olsson.

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag skall icke bliva mångordig, men då jag är en av motionärerna i denna fråga, skall jag be att få säga ett par ord.

Efter det anförande, som nu senast hölls av en representant för professorerna vid våra universitet, tror jag kammaren fått en ganska klar uppfattning om att det här gäller ett verkligt behjärtansvärt önskemål och ett önskemål av stor kulturell betydelse. Jag kan verkligen icke säga, att jag kände mig övertygad, när den ärade ordföranden på vederbörande avdelning i statsutskottet förklarade, att han liksom utskottets majoritet har ansett den höjning, som här föreslagits, vara en skälighöjning, då han i samma andedrag medgav, att höjningen effektivt endast belöper sig till 290 kronor och att således, såsom den föregående talaren framhöll, höjningen praktiskt taget blir illusorisk. Det gäller här, huruvida man skall se till, att rekryteringen av docenterna — och alltså i sista hand även av professorerna — skall begränsas endast till sådana samhällslager, som ha det ekonomiskt väl förspänt här i livet, eller huruvida vi skola se till, att universiteten och den vetenskapliga odlingen här i landet även tillgodogöra sig de vetenskapliga begåvningar, som framgå ur de mindre väl lottade samhällsklasserna. Det är visserligen sant, att de nuvarande docentstipendierna äro vida högre än de stipendier, som före den sista regleringen förelågo, men även med nuvarande belopp äro de för låga, och när man företagit en ganska betydlig höjning av professorernas löner, vore det synnerligen motiverat, att man sträckte sig längre än till denna höjning av icke fullt 300 kronor för docenterna.

Jag tror, att kammaren skulle kunna med mycket gott samvete följa reservanterna i deras yrkande på en ökning till 7,000 kronor av docentstipendierna. Även om detta yrkande icke vunne majoritet, skulle en talrik anslutning till detta yrkande i varje fall utgöra ett stöd för regeringen, då den nästa år, såsom jag hoppas, åter framlägger frågan om docentstipendierna efter förnyad utredning. Det, som då närmast kommer att vara aktuellt, blir ju frågan om forskarstipendier, som skulle tilldelas förtjänta vetenskapsidkare efter utlöpande av den ordinarie stipendietiden. Men jag tillåter mig också uttala den förhoppningen, att, om frågan om en reglering uppåt av stipendierna icke skulle få en gynnsam utgång vid denna riksdag, Kungl. Maj:t vid nästkommande riksdag efter då företagen utredning skall se sig i stånd föreslå ett något högre stipendiebelopp än det nu av utskottet förordade.

Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk längre, då debatten ju redan gått i den riktning som reservanterna önska, utan nöjer mig med att yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i nu ifrågavarande del samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtet avgivna reservation; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner statsutskottets i utlåtande nr 87 avdelningen I punkten a) mom. 1) framlagda statförslag, såvitt angår *B. Stipendier*, röstar

Ang. docentstipendierna.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 48.

Övriga delar av utskottets under mom. 1 framlagda statförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan under mom. 1.

Bifölls, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Mom. 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3.

Utskottets förslag till avlöningsstater för professorer och lärare m. fl. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

A. Avlöningsstat för professorer m. fl.

Godkändes.

B. Avlöningsstat för assistenter och amanuenser.

Denna stat hade följande innehåll:

Ang. arvodel för vissa amanuenser vid karolinska institutet.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Arvode	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Medicinska kliniken.</i>				
1 amanuens, tillika underläkare	—	—	3,600	3,600
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
1 »	—	—	1,800	1,800

Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.
(Forts.)

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Arvode	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Kirurgiska kliniken.</i>				
1 amanuens, tillika underkirurg.....	—	—	3,600	3,600
1 amanuens.....	—	—	1,800	1,800
1 »	—	—	1,800	1,800
<i>Obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset.</i>				
1 underläkare.....	—	—	3,600	3,600
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Gynekologiska kliniken å Serafimerlasaretet.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Gynekologiska kliniken å Sabbatsbergs sjukhus.</i>				
1 underläkare.....	—	—	3,600	3,600
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Oftalmiatrika kliniken.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar å Sabbatsbergs sjukhus.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
1 »	—	—	3,000	3,000
1 »	—	—	1,800	1,800
<i>Pediatrika kliniken å allmänna barnhuset.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Pediatrika kliniken å Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Röntgeninstitutet å Serafimerlasaretet.</i>				
1 amanuens.....	—	—	2,400	2,400
<i>Nerokliniken.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Psykiatriska kliniken.</i>				
1 amanuens.....	—	—	3,000	3,000
<i>Syfilidologiska kliniken å sjukhuset S:t Göran.</i>				
1 underläkare.....	—	—	3,600	3,600
1 amanuens.....	—	—	1,800	1,800
<i>Medicinska polikliniken.</i>				
1 amanuens.....	—	—	2,400	2,400
<i>Kirurgiska polikliniken.</i>				
1 amanuens.....	—	—	2,400	2,400
<i>Oftalmiatrika polikliniken.</i>				
1 amanuens.....	—	—	2,400	2,400
<i>Polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar.</i>				
1 amanuens.....	—	—	2,400	2,400
<i>Anatomiska institutionen.</i>				
1 amanuens.....	—	—	1,800	1,800

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Arvode	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Histologiska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
<i>Patologisk-anatomiska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
1 »	—	—	1,800	1,800
1 » med skyldighet att verkställa och demonstrera liköppningar å pediatrika kliniken	—	—	1,800	1,800
<i>Fysiologiska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
<i>Kemiska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
1 »	—	—	1,800	1,800
<i>Farmakologiska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
<i>Rättsmedicinska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800
<i>Hygieniska institutionen.</i>				
1 amanuens	—	—	1,800	1,800

Ang. arvodel
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.
(Forts.)

Motsvarande del av herrar *O. U. B. Olssons* och *A. Petréns* reservation var så lydande:

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Arvode	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Medicinska kliniken.</i>				
1 amanuens	—	—	3,000	3,000
1 »	—	—	3,000	3,000
<i>Kirurgiska kliniken.</i>				
1 amanuens	—	—	3,000	3,000
1 »	—	—	3,000	3,000
<i>Kliniken för öron-, näs- och halsjukdomar å Sabbatsbergs sjukhus.</i>				
1 amanuens	—	—	3,000	3,000
<i>Syfilidologiska kliniken å sjukhuset S:t Göran.</i>				
1 amanuens	—	—	3,000	3,000

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Här föreligger en motion av herrar Clason och Hellberg, som föranlett mig och några andra att reservera oss till Första kammarens protokoll 1925. Nr 31.

Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.

(Forts.)

förmån för denna motion. Det gäller här 6 amanuenser vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, som nu av utskottet i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition fått sina löner satta till 1,800 kronor.

Vad som först fäste min uppmärksamhet på denna motion var, att motsvarande amanuenser, i verkligheten underläkare, vid Uppsala och Lunds universitet avlönas med 3,000 kronor. Jag försökte förgäves på alla håll få reda på, varför dessa amanuenser i Stockholm skulle ha endast hälften av den avlöning, som tillkom motsvarande amanuenser i Uppsala och Lund. På avdelningen i utskottet kunde ingen giva mig upplysning därom. Jag hade på känn, att här något var bortglömt. Jag tyckte det var orättvist, att man bara för den sakens skull skulle sätta avlöningen för dessa amanuenser i Stockholm blott ungefär hälften så hög som för motsvarande amanuenser i Uppsala och Lund.

Jag kan på sätt och vis förstå departementschefen. Det är så, att av statsmedel utgår till dessa amanuenser i Uppsala och Lund samma summa, som här föreslås skola utgå för amanuenserna vid karolinska institutet. Men i Uppsala och Lund är det på det sättet, att landstingen äro skyldiga att giva lika stor summa. Följaktligen är ställningen sådan, att av statsmedel utgår ungefär lika mycket till Stockholm, Uppsala och Lund, med villkor beträffande Uppsala och Lund att vederbörande landsting skall giva samma summa som staten. Tjänstgöringen kan icke vara av mindre betydelse vid serafimerlasarettet än vid sjukhusen i Uppsala och Lund. Det är fullkomligt otänkbart. Man kan icke heller tänka sig, att underläkarna skulle hava mer extra förtjänst i Stockholm än i Uppsala och Lund. Det är fullkomligt orimligt, därför att de få icke ha egen praktik.

Man har försökt resonera på det sättet, att dessa platser ursprungligen skulle vara ett slags passageplatser för unga medicinare, vilka på dessa platser ville specialisera sig. Men det går icke alls. Dessa platser äro faktiskt besatta med fullt utbildade läkare, som hava 5 års tjänstgöring och därutöver, och de äro icke bara medicine kandidater utan licentiater, och följkaktligen kan det icke vara tal om, att de skulle jämföras vare sig med vanliga amanuenser eller med vanliga studenter. Saken är mycket besynnerlig. Jag hittade slutligen i papperen en omständighet, som hjälpte mig att förklara, varför man ursprungligen ordnat upp saken på det sättet. Det stod, att dessa amanuenser skulle hava ett rum på institutet. Men jag får säga, att 1,500 kronor i hyra för ett torftigt möblerat litet rum i Stockholm, som icke kan användas av en äldre läkare och familjeförsörjare, är för mycket för ett sådant rum. Det är för övrigt troligt, att även i Uppsala och Lund amanuenserna hava sådana rum.

Då följkaktligen, såvitt jag förstår, i denna mycket omfattande proposition ett förbiseende ägt rum och på grund av de starka skäl, som för övrigt i motionen anförts, samt då slutligen karolinska institutet självt, vad fyra av dessa amanuenser beträffar, begärt högre avlöning och påvisat, att de äro lika förtjänta av den högre avlöningen, som de s. k. förste amanuenserna, ber jag att få yrka bifall till min med fleras reservation, som avser detsamma som den i ämnet väckta motionen.

Herr Bergqvist: Vid karolinska institutet har det varit och är fortfarande ett högre och ett lägre amanuensarvode. Det lägre arvodet utgör 1,000 kronor, och på detta belopp utgår tillfällig löneförbättring med 250 kronor. Nu har Kungl. Maj:t ifrågasatt, att detta skulle höjas till 1,800 kronor. De amanuenser, som innehava dessa befattningar, som nu äro avlönade med 1,000 kronor, anses såsom ett slags andre amanuenser. De ha visserligen samma

tjänstgöring som övriga amanuenser, men det har under årens lopp blivit så, att de kommit att få ett lägre arvode.

Jag talade för ett par dagar sedan med en av professorerna vid karolinska institutet om denna sak, och han sade, att det icke råder någon brist på sökande till dessa platser, utan att de äro mycket begärliga. De unga läkare, som tjänstgöra såsom amanuenser, förvärva sig därigenom mycket goda meriter för sin befordran på läkarbanan. Vidare sade han, att det vanliga är, att de tjänstgöra ett år i den lägre amanuensgraden och sedan gå upp i den högre. Det råder således passage från den lägre till den högre amanuens-tjänsten. Givetvis är detta amanuensarvode litet, då det gäller fullt utbildade läkare, men då i varje fall efterfrågan på dessa platser är mycket stor och det dessutom är meriterande att tjänstgöra såsom amanuens, förefaller det mig, som om riksdagen icke skulle ha anledning att gå utöver Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande ifrågavarande amanuenser.

Herr Clason: Då jag är motionär i denna punkt, skall jag anhålla att få säga några ord.

Det framhölls av den föregående talaren, att det vid karolinska institutet finnes två olika grader av amanuenser. Det är ju riktigt. Men jag vet icke, om han förbisåg — i varje fall vill jag betona det — att det är en mycket stor skillnad mellan amanuenser och amanuenser. Amanuenserna av den lägre graden äro i stort sett sådana, som hava att göra med den teoretiska undervisningen vid de olika institutionerna, den anatomiska etc., för studierna *till kandidatexamen*, och att dessa äro lägre avlönade är ganska rimligt. Men de s. k. amanuenser, som här äro i fråga — de äro blott sex till antalet — äro allesammans i själva verket underläkare. De hava att sköta stora avdelningar på 30 till 40 sängar, på vilka de skola svara för sjukvården närmast under överläkaren. De äro jourhavande å sin avdelning, och de måste under sådana förhållanden vara fullt utbildade läkare. Det kan komma in patienter nattetid o. s. v.; man kan icke springa efter överläkaren i sådana fall. De måste äga en verklig förmåga att bedöma fallen och att vidtaga de första åtgärderna. Till detta kan man icke sätta medicine kandidater eller folk med endast dylik utbildning, utan man måste taga personer, som hava verklig läkarutbildning. Den föregående ärade talaren erkände ju också, att, även om det tidigare hade varit annorlunda, så hade dessa nu fullkomligt samma tjänstgöring som underläkare. Då är här också att observera, dels att de befattningshavare, som hava motsvarande tjänstgöring vid universitetsklinikerna i Uppsala och Lund — förut s. k. amanuenser men i realiteten underläkare — nu hava fått sammanlagt 3,000 kronors arvode, såsom herr Hellberg och jag hava begärt i vår motion för de nu ifrågavarande amanuenserna, dels att ingenstädes i landet skall man, om man går omkring från sjukhus till sjukhus, finna personer i motsvarande ställning, som äro så orimligt lågt avlönade som dessa »amanuenser». Motsvarande befattningshavare vid andra sjukhus äro mycket högre avlönade, exempelvis vid stadens sjukhus i Stockholm m. fl.

Herr Bergqvist anförde nu, att det icke är någon brist på sökande till dessa platser. Ja, det är möjligt; det är trångt på läkarbanan för närvarande, och platserna ge naturligtvis en del meriter. Men jag undrar, om det är den principen, som man överhuvud taget tillämpar i statsförvaltningen, att man underavlönar en befattning — en verklig befattning, som tar sin innehavare i anspråk nästan dygnet om, kan man säga — därför att den ger meriter eller därför att det icke är någon brist på sökande till den. Det gör man icke

Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.

(Forts.)

Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.

(Forts.)

på andra håll, utan man reglerar befattningens avlöning efter de kvalifikationer, som fordras för den, och det ansvar, som följer med den. Och det har icke anförts något som helst skäl, varför här ifrågavarande befattningshavare, som hava precis samma ansvar och precis samma kvalifikationer som de s. k. förste amanuenserna eller de s. k. underläkarna, skulle vara lägre avlönade än dessa.

Herr Bergqvist nämnde, att han talat med en professor vid karolinska institutet, vilken på denna punkt tycktes i någon mån hava gett honom stöd för hans uppfattning. Jag har också talat med professorer vid karolinska institutet, som hava här ifrågavarande befattningshavare under sig, och jag är bemyndigad av dem att läsa upp de uttalanden, som de avgivit i denna fråga. Jag skall också be att få göra det, för att de skola tagas till kammarens protokoll och för att herrarna skola få veta, hur det verkligen förhåller sig. Jag har vänt mig till dessa professorer även med den frågan, som jag hört framställas under hand, huruvida det vore förhållandet, att dessa befattningshavare ha några extra förtjänster, som kunna fylla ut deras ringa arvode. Det ena svaret är avgivet av professor Jacobæus, professor i medicin, och lyder så:

»Undertecknad får härmed vitsorda, att några extra inkomster av betydelse för de vid kungl. serafimerlasarettet anställda amanuenserna ej förekomma. De kunna belöpa sig till i medeltal högst 3 å 5 kronor per vecka. Beträffande amanuensernas meriter och examina måste, såväl med hänsyn till värden av patienterna som ock till undervisningen och handledandet av medicine kandidater omedelbart före licentiatexamen, de högsta möjliga kvalifikationer anses vara önskvärda.

Ju högre fördringar man kan hava på amanuenser och underläkare, desto bättre är detta för undervisningen, värden av patienter, och icke minst för vetenskaplig forskning.»

Det visar väl så tydligt som möjligt, hurudana kvalifikationerna i verkligheten äro. Det andra svaret, från den andre professorn i medicin vid samma institut, professor Israel Holmgren, lyder sålunda:

»Jag har av professor Jacobæus och dr Erik Lundberg anmodats att anteckna min mening i denna sak. Jag hör först nu till min överraskning och ledsnad, att lönefrågan för karolinska institutets kliniska amanuenser ligger så illa till. För min del finner jag det fullkomligt upprörande, att dessa män skola vara så illa avlönade. Har man betänkt, att det här gäller män omkring 30 års ålder, som äro legitimerade läkare och som nedlägga hela sin arbetskraft på sitt arbete på kliniken? Vad finns för rimligt skäl till att icke deras avlöning skall vara sådan, att den med små anspråk räcker att leva på! Är det meningen, att dessa platser skola reserveras för förmögna unga män? Är det icke meningen, att de bästa skola utväljas? Varför skola universitetsklinikernas underordnade läkare (således amanuenserna) avlönas så uselt, att vid landets övriga sjukhus icke finns en underläkare med sådan lön? Skall icke till universitetsklinikerna dragas de bästa, för att till vårt lands fördel de bästa intelligenserna skola dras fram?

Förr kunde det vara försvarligt med de låga lönerna, emedan en klinisk underläkare då kunde räkna på stora fördelar i konkurrensen efter sin anställning vid kliniken. Nu är det icke längre så. Medicinalstyrelsen tar ej mer hänsyn till dessa läkarbefattningar än till andra sjukhusunderläkarbefattningar.

Skola de fylla ut den magra lönen med extraförtjänster? Det vore en stor olycka, om man skulle nödgas slå in på den vägen. Dessa viktiga år, då de gå på sjukhus, böra ägnas odelat åt kliniken och vetenskapen. Eljest försummas sjukvården och deras egna utvecklingsmöjligheter.»

Det förefaller mig, som om båda dessa intyg äro fullkomligt klara beträffande frågans faktiska läge.

Jag kan ju förstå, att utskottet, som icke haft tillfälle att pröva alla frågor i detalj, funnit sig föranlåtet att söka undanskjuta saken, men efter de fakta, som äro framlagda dels i motionen och dels här i kammaren, anser jag mig hava fullt skäl att yrka bifall till motionen.

*Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.
(Forts.)*

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Det vore naturligtvis rätt underligt, om i en proposition så stor som denna det inte någonstades skulle finnas någonting, som man kunde anmärka på, och där man också kunde anse sig ha skäl att anmärka. Jag har vid provningen av denna sak fått den föreställningen, att ifrågavarande tjänster ursprungligen voro avsedda att vara passage-tjänster men att under tidernas lopp en viss oöverensstämmelse mellan tjänsternas ställning och tjänst innehavarna uppkommit i så måtto, att tjänst innehavarna blivit mer och med kvalificerade och således från utgångsläget sett överkvalificerade. Om det nu är så, att det härvidlag finns någonting felaktigt, är det klart, att det kommer att rättas och bör rättas. Men jag skulle ändå tro, att det vore klokt att inte göra detta på fri hand, om jag så får säga, utan att Kungl. Maj:t får tillfälle att ännu en gång se på saken, och jag skulle därför vilja rekommendera en anslutning till utskottets förslag.

Herr Petré, Alfred: Herr greve och talman! Efter det yttrande, som herr Clason här haft, behöver jag icke säga många ord. Men när herr Bergqvist såsom skäl för utskottets ståndpunkt framhöll, att det dock vid karolinska institutet finnes högre och lägre amanuensbefattningar och att, då det alltså finnes en del lägre befattningar, de nu ifrågavarande amanuenserna borde tillhöra de lägre, så vill jag säga, att alla de övriga lägre amanuensbefattningarna äro befattningar vid de teoretiska institutionerna. De innehades förr ofta av medicine studerande; nu är det väl i allmänhet medicine kandidater, men i regel yngre sådana. Och vidare är det att märka, att tjänstgöringen såsom amanuens vid dessa teoretiska institutioner icke tager mer än några få timmar per dag i anspråk. Dessa teoretiska amanuenser sköta sin tjänstgöring vid sidan av annat arbete. De kunna gå på kurser och sköta sina studier vid sidan av tjänstgöringen, för vilken dessa medicine kandidater och medicine studerande enligt utskottets hemställan skulle få en avlöning av 1,800 kronor. De sex kliniska amanuenser, som det här gäller, hava däremot full tjänstgöring. Hela deras arbetsdag tages i anspråk för detta arbete. För hela detta arbete skulle de enligt utskottets förslag icke ha mer än 1,800 kronor. De kunna icke ha några extra inkomster vid sidan av sin tjänstgöring. De äro vidare numera icke medicine kandidater, utan de äro utbildade läkare. De hava ofta tjänstgjort i flera befattningar, innan de erhålla en sådan plats. Jag frågar herrarna: Är det rimligt att under sådana förhållanden fortfarande avlöna dessa befattningshavare med ett så ringa belopp som 1,800 kronor? Det kan icke anföras något skäl, varför de icke skola ha lika mycket som de andra kliniska amanuenserna vid karolinska institutet eller som de kliniska amanuenserna vid Lunds och Uppsala universitet, när de faktiskt hava samma ställning och samma arbete. De få liksom de andra kliniska amanuenserna närmast under professorn ansvara för sjukvården på sin avdelning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Det är bara en rättelse jag måste göra till mitt föregående anförande. Jag gjorde mig skyldig till ett minnesfel. Det är alldeles riktigt vad jag sade om arvodena i Uppsala och Lund: de äro 3,000 kronor för alldeles samma befattningar som i Stockholm. Men jag trodde, att landstinget

Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.

(Forts.)

skulle betala hälften av arvodet i Lund liksom i Uppsala. I Lund är det emellertid så, att hela arvodet, 3,000 kronor, utgår av statsmedel på universitetets stat. I Uppsala däremot är det på det sättet, att hälften utgår på akademiska sjukhusets stat.

För övrigt får jag säga, att efter ecklesiastikministerns uttalande är ju saken under alla förhållanden tillrättalagd, så att vi äro övertygade om att rättelse åtminstone kommer att ske. Men jag kan icke se, att någonting hindrar, att riksdagen redan i dag vidtager den rättelsen, att stockholmarna icke sättas i någon undantagsställning i detta fall i jämförelse med lundensarna och uppsaliensarna.

Herr Bergqvist: Om man också vill tillmäta herrar Clasons och Petréns yttranden visst fog, tycker jag ändock, att båda borde vara nöjda med den förklaring, som herr statsrådet här givit. Att i löneregleringsfrågor gå åstad så där och besluta bara på motioner är alltid litet vanskligt. Man är på den säkra sidan, om frågan först underkastas Kungl. Maj:ts prövning, och då herr statsrådet antydde, att denna fråga möjligen kommer under förnyat övervägande av regeringen till ett annat år, så anser jag, att kammaren bör besluta sig för att handla försiktigt och stanna vid det förslag, som utskottet framställt.

Jag yrkar fortfarande bifall till detta förslag.

Herr Hellberg: Det är visserligen i allmänhet både naturligt och riktigt, att utskottet går så till väga, som avdelningsordföranden nu senast har angivit. Men det finns en fara, om man driver denna princip att aldrig gå på enskilda motioner för långt. Då kan det hända, att om också enskilda motionärer lägga fram den solklaraste sak i världen, utskottet ursäktar sig: enskilda motionärer ha vi inte att taga någon hänsyn till.

Jag anser, att detta verkligen är fallet här: här är saken verkligen solklar. Lärarkollegiet har tillstyrkt, att de amanuenser, som det här gäller, andre och tredje amanuenserna, skola få lika med förste amanuensen, eftersom de ha precis samma kvalifikationer och tjänstgöring. Vi hava nyss hört herr Clason läsa upp uttalanden från överläkare vid serafimerlasarettet, som vitsorda, att det förhåller sig på just det sättet, och det var väl ingen, som hörde på dessa uttalanden, särskilt professor Holmgrens, vilket ju var fyllt av indignation, som icke fick det intrycket, att det här föreligger en alldeles påtaglig orättvisa. Det är nog gott och väl att denna blir rättad en gång i framtiden. Det har naturligtvis statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet alldeles rätt i, att inte kan en orättvisa komma att bestå i all evighet — Gud ske lov, så illa är det i regel inte. Men när saken är så klar som denna är, när vi här ha att göra med ett rent undantagsförhållande av mycket begränsad omfattning, kan jag inte förstå, varför man då skall fortsätta med detta. Jag må säga, offerväsen och avstå från att rätta det omedelbart och med detsamma.

Det har uppenbarligen skett en förskjutning mellan de befattningar det här gäller. Jag har talat med en av de här ifrågavarande amanuenserna och han sade, att för 15 år sedan förhöll det sig verkligen på det sättet, att då var förste amanuensen den ende, som hade verklig underläkarställning, och de andra voro amanuenser i vanlig mening. Men nu har det förändrat sig så, att dessa andre och tredje amanuenser hava precis samma tjänstgöring som förste amanuensen och äro i alla avseenden lika kvalificerade som han. Är det då någon rim och reson i att ge dessa amanuenser bara hälften i lön? Jag tycker, att det är en ren orimlighet.

Nu är det ju lönlöst att stå här och tala för tomma bänkar. Det blir naturligtvis, såsom det brukar ske: vid omröstningen strömma alla in, och så bifalles

utskottets förslag. Saken är avgjord på förhand. Men jag ber i alla fall för min del att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. arvodet
för vissa
amanuenser
vid karolinska
institutet.
(Forts.)*

Herr **Clason**: Jag måste gentemot vad herr Bergqvist och herr statsrådet sade understryka, att om man icke skulle motionera, när man har en fullkomligt rättvis och klar sak, därför att ett förbiseende begåtts i en kungl. proposition, skulle man ju aldrig motionera; då kunde man lika gärna avskryva allt motionerande i sådana frågor. Här är saken fullständigt klar. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Trygger**: Jag ber att få instämma i det yrkande, som här framställts av herr Clason. Jag kan icke tänka mig en sak mera obestriddig än den, som här föreligger. Kungl. Maj:t har synbarligen icke haft tillräckliga upplysningar, när Kungl. Maj:t lade fram detta förslag, och sannolikt icke heller utskottet. Men nu borde det väl för varje människa vara klart, att det skulle vara en orättvisa, ifall man bestämde arvodena på sätt utskottet har föreslagit. Varför skola vi då icke bestämma dem riktigt, nämligen till det i motionen föreslagna beloppet? Jag anser, att man i allmänhet bör vara försiktig med motioner, men i det fall, att ett yrkande, som göres i en motion, är uppenbart riktigt, tycker jag, att det skulle vara egendomligt, om riksdagen uppskötte frågan till ett kommande år.

Jag yrkar bifall till motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på godkännande av utskottets nu föredragna förslag till avlöningsstat för assistenter och amanuenser samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Clason* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner statsutskottets i utlåtande nr 87 avdelningen I punkten a) mom. 3) framlagda statförslag, så vitt angår *B. Avlöningsstat för assistenter och amanuenser*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

C. Stipendier och arvoden.

Godkändes.

Slutsumman.

Herr **Olsson, Oscar**: Med avseende på slutsumman ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med den höjning av summan, som föranledes av kammarens nyss fattade beslut angående de kliniska amanuenserna.

Efter härmed slutad överläggning beslöts på gjord proposition, att slutsumman skulle ändras på det sätt, som betingades av kammarens beslut i fråga om avlöningsstaten för assistenter och amanuenser.

Utskottets hemställan under mom. 3.

Bifölls, i vad den icke kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

*Avdelningen II.**Punkten a).*

Ang.
avlöningen för
överbiblio-
tekarierna vid
universiteten.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta, att å innehavare av annan ordinarie befattning vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet — överbibliotekarierna vid nämnda universitet därvid undantagna — än den, som vore i de under I angivna stater upptagen, skulle avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning;

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *A. C. Lindblad*, *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *S. Persson* i Fritorp, *E. G. E. Eriksson* i Stockholm och *K. S. V. Ward* ansett, att utskottets yttrande i fråga om överbibliotekarierna bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att å innehavare av annan ordinarie befattning vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet än den, som vore i de under I angivna stater upptagen, skulle avlöningsreglementet — — — — —

Herr **talmannen**: För att undvika allt missförstånd ber jag att få påpeka, att vid avgörandet av denna punkt II) a) kommer frågan om överbibliotekariernas avlöningsförhållanden att principiellt avgöras.

Herr **Lindblad**: Herr talman! I denna punkt har jag jämte några andra utskottsledamöter fogat en reservation till utskottets utlåtande.

När man går till en lönereglering som den förevarande, får man väl se till, att denna lönereglering blir sådan, att icke därav uppstå alltför svårartade konsekvenser. Det vill emellertid synas mig, som om detta skulle bli fallet, därest man ställde överbibliotekarierna vid universiteten i samma ställning som professorerna. Förutsättningen för hela denna lönereglering har ju varit, att man kunnat begränsa den, så att lönesystemet för universitetsprofessorerna är uppställt på ett annat sätt än beträffande andra institutioner. Löneregleringen för professorerna bör begränsa sig uteslutande till dem, och detta på grund av professorernas särställning. Det kräves av dem synnerligen höga vetenskapliga meriter och vetenskaplig forskning, utan att det finnes några föreskrifter om viss arbetstid på tjänsterummet, och de hava praktiskt taget inga som helst administrativa uppgifter. Däremot skulle det enligt min mening vara riskabelt, om man tillämpade professorernas löneplan på grupper av befattningshavare, som äro jämförliga med tjänstemän inom den civila

förvaltningen. Av detta skäl hava också universitetens räntmästare, som av gammalt liksom professorerna varit placerade i tredje lönegraden, uteslutits. Av precis samma skäl förefaller det mig, som om man bör utesluta bibliotekens tjänstemän över hela linjen, avsöndra dem från professorernas lönesystem och inränga dem i löneplanen för den civila förvaltningen. Det finns ju jämförelser därvidlag, och det är just därför som enligt min uppfattning det skulle komma att följa konsekvenser av ett motsatt beslut. Vi hava främst kungl. biblioteket, vi hava riksarkivet, vi hava museerna och särskilt naturhistoriska riksmuseet, vars intendentur äro underkastade samma skarpa vetenskapliga konkurrens som universitetsprofessorerna och förut haft samma lön som dessa. Det är därför enligt min uppfattning omöjligt att hålla professorernas löneplan inom vederbörliga gränser, om överbibliotekarierna nu skola tagas med och erhålla samma lön som professorerna. Det är icke heller sakligt berättigat att jämställa dessa bibliotekarierna med professorerna. De hava icke samma höga vetenskapliga kompetens som professorerna. De hava icke blivit ålagda någon vetenskaplig forskning. De hava i stället rent administrativa uppgifter med skyldighet att vara tillstädes sju timmar å tjänsterummet. Överbibliotekarierna äro bibliotekstjänstemän på samma sätt som förste och andre bibliotekarierna och böra liksom dessa tillhöra civilförvaltningens lönesystem. Jag kan därför icke finna annat än att dessa böra stanna i B 30. Det är samma lönegrad, som byråchefer och kansliråd tillhöra, och med dem hava även överbibliotekarierna sedan ålder varit jämställda. Vi ha placerat dem där och därmed avsöndrat dem från professorerna, som hava kommit i en specialgrupp för sig på grund av den säregna ställning, som de intaga. Skulle man nu gå in för att de erhålla samma lön som professorerna, komme följden att bliva, att även bibliotekarierna vid de nyss nämnda institutionerna skulle komma att framställa krav på en motsvarande uppflyttning. Det är därför som jag för min personliga del jämte andra i utskottet har funnit, att man icke kan så utan vidare ordna denna löneordning, att man i den grupp, som man särskilt tillskapat för professorerna, inrangerar befattningshavare med administrativa uppgifter, likvärdiga med andra civila befattningshavares, utan man får naturligtvis låta dessa följa den vanliga löneplanen och på så sätt uppnå enhetlighet i denna. Annars river man upp den, och det skulle kanske inte dröja så länge, innan ett sådant upprivande bleve märkbart, just på grund av att, såsom jag här sagt, de med ifrågavarande tjänstemän likställda befattningshavarna på andra håll skulle göra framställningar om att komma i samma ställning som de i lönehänseende.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, som avser att förhindra, att vi komma till konsekvenser, som riksdagen sedermera får anledning att beklaga.

Herr Bergqvist: Utskottet har ansett, att statsrådet anfört fullgoda skäl för sitt förslag att i lönehänseende jämställa överbibliotekarierna vid universiteten med professorerna. Han har därvid kunnat stödja sig på en gammal tradition, och jämväl på universitetsmyndigheternas uttalanden, enligt vilka det varit fullt befogat, att dessa tjänstemän jämställas med professorerna. Nu säger herr Lindblad, att överbibliotekarierna icke kunna anses jämförliga med professorerna med avseende på vetenskaplig kompetens och med avseende på sina uppgifter. Ja, det är kanske litet svårt för oss här i riksdagen att bedöma detta. Givetvis ställas icke samma fordringar på en, som skall utnämnas till överbibliotekarie som på en, som skall utnämnas till professor. Den förre måste hava en annan utbildning, men han måste dock vara en väl kvalificerad person med vetenskaplig utbildning, och han måste vara ganska mångsidig i sina vetenskapliga insikter, då han skall förestå en så viktig institution som

*Ang.
avlöningen för
överbiblio-
tekarierna vid
universiteten.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
överbiblio-
tekarierna vid
universiteten.

(Forts.)

universitetsbiblioteket. Ser man sålunda saken från reell synpunkt, så förefaller det, som om det skulle finnas goda skäl för att den gamla traditionen om likställighet mellan professorerna och överbibliotekarierna fortfarande bibehålles. Skulle man nu emellertid upphäva den hittills rådande likställigheten, så borde väl ändå icke överbibliotekarierna, såsom reservanterna vilja, placeras i lönegraden B 30. De borde då snarare jämföras med riksbibliotekarien, enär universitetsbiblioteket med avseende på bokförrådet äro fullt jämförliga med och t. o. m. i visst avseende överlägsna riksbiblioteket. Men riksbibliotekarien är, som herr Lindblad vet, icke placerad i B 30 utan i A 1.

Nu har herr Lindblad också uttalat betänkligheter med hänsyn till de konsekvenser, som ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt skulle kunna medföra genom att man på nya grupper skulle tillämpa ett nytt lönesystem, som man använder för professorerna. Ordet »grupp» är väl kanske ändå inte den rätta beteckningen för två tjänstemän, nämligen överbibliotekarien i Uppsala och överbibliotekarien i Lund. Dessa båda tjänstemän intaga för övrigt en så säregen ställning och äro så nära förbundna med universitetet, att jag icke tror, att man här har att räkna med några dylika konsekvenser.

Beträffande pensionsunderlaget för överbibliotekarierna har utskottet emellertid icke ansett sig kunna förorda samma belopp som för professorerna, detta huvudsakligen på den grund, att ingen del av deras pension kan anses som emeritilön, utan när de lämna sitt ämbete, ha de därmed också lämnat sin verksamhet i statens tjänst. För att icke överbibliotekariernas pension skulle komma att överstiga riksbibliotekariens, har utskottet föreslagit en sänkning av pensionsunderlaget till 7,200 kr.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr andre vice talmannen: När man läser utskottets betänkande i denna stora och viktiga löneregringsfråga, finner man, att utskottet har hyst många betänkligheter och stor tvekan, när det, såsom utskottet gjort, biträtt den kungliga propositionen. Jag kan för min del väl förstå den tveksamhet, som har rätt inom utskottet liksom även utanför detsamma i denna sak, ty från första stund sade jag mig, att det måste vara mycket riskabelt att företaga en lönerogring sådan som denna, där man beträder, åtminstone på sätt och vis, nya vägar. Man går ifrån det lönerogringssystem, som nu under fem års tid tillämpats och efter vilket vi ha reglerat all möjliga övriga förvaltningsområden, och följer en annan metod. Samtidigt höjer man lönerna till den grad, att professorerna icke blott, som man skulle finna rimligt, komma i paritet med t. ex. kansliråd, byråchefer och andra innehavare av rådsbefattningar, i jämförelse med vilka de förut haft en något mindre lön, utan de komma till och med i en väsentligt bättre ställning än den gamla tredje gradens tjänstemän. Och vad värre är: man företager en lönerogring med väsentliga höjningar utan att få något besked om hur regeringen tänker sig, att det skall förfaras i fortsättningen. Det är ju endast en del av det stora antalet professorer och liknande befattningshavare, som det för närvarande är fråga om. Hur skall det gå för alla andra professorer i så många andra institutioner och högskolor? Ja, det borde i själva verket icke hava varit ur vägen att avslå hela förslaget om denna lönerogring och säga till regeringen: Kom igen nästa år, och låt oss då få se, vad regeringen tänker i fråga om de andra grupperna, som vi borde taga under behandling samtidigt med dessa.

Nå, nu är ju denna sak avgjord, men den punkt, som vi för ögonblicket behandla, är avgjort prejudicerande för en fortsättning. Skola vi kunna begränsa denna utomordentligt stora fördyring för statsverket till universiteten och karolinska institutet, eller skola vi gå långt därutöver? Detta beror i ganska väsentlig grad på hur man här reglerar lönerna för överbibliotekarierna.

För min del kan jag icke undgå att säga mig, att om vi giva dessa överbibliotekarier samma avlöning, som nu för första kammarens vidkommande beslutats för universitetsprofessorerna, så ha vi därmed givit på hand, att professorerna vid tekniska högskolan, veterinärinstitutet, skogshögskolan o. s. v. skola erhålla samma höga avlöning. Och detta medför kostnader för statsverket, som jag tror, att icke ens regeringen tänkt sig. Jag måste därför i fråga om överbibliotekarierna, utan att jag bryr mig om att ingå på någon argumentering beträffande deras kvalifikationer, deras arbetsuppgifter o. s. v. instämma i yrkandet om bifall till reservationen. Jag har så mycket större anledning att göra detta, som jag icke kan undgå att påpeka, att därest kammaren bifaller, vad utskottet här föreslagit, bliva överbibliotekarierna i Uppsala och Lund högre avlönade än riksbibliotekarien här i Stockholm. Riksbibliotekarien är, som den förre talaren mycket riktigt påpekade, uppförd icke i B 30 utan i A 1, d. v. s. i den lägre överdirektörskategorien. Om vi sätta ifrågavarande överbibliotekarier i A 1, vad blir då resultatet? Jo, då får överbibliotekarien i Lund en avlöning av 12,300 kr. och överbibliotekarien i Uppsala 12,540 kr., men ingendera får det ålderstillägg på 1,000 kr., som medgivits åt professorerna. Skulle vi således avlöna dessa överbibliotekarier som överdirektörers jämlikar i likhet med riksbibliotekarien och sätta dem i A 1, då komme de väsentligt lägre än enligt utskottets förslag. Den föreslagna placeringen leder till ett orimligt förhållande och måste få ytterligare konsekvenser med sig på håll, som man förut alls icke ägnat någon tanke åt.

På grund av vad jag nu sagt skall jag, herr talman, be att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! Då jag gjorde den underliga krumelur i propositionen, som ju den här punkten onekligen innebär, hade jag fullkomligt klart för mig, att den skulle komma att uppväcka diskussion och kanhända också i någon mån sätta hela denna lönerreglering under diskussion. Det framgick ju också av den siste ärade talarens anförande, att han personligen varit inne på den tankegången. Men jag trodde ändå inte, att den skulle vara en tuva av den beskaffenheten, att den skulle stjälpa hela lasset.

När jag bestämde mig för att föreslå en uppdelning av de tjänstegrupper, det här gäller, i två avdelningar: att å ena sidan taga vetenskapsidkarna av olika kvalifikationer och å andra sidan de administrativa tjänstemännen, ha både herr Lindblad och herr andre vice talmannen rätt i att förslaget i denna del innebär ett avsteg från den linje, som jag således ursprungligen gick in för. Ty ville man löpa linjen rakt ut, skulle naturligtvis överbibliotekarierna placeras antingen i B 30 eller i A 1. Men jag resonerade som så, att enligt gammal tradition ha ju dessa överbibliotekarier och professorer varit varandras jämlikar. Sätter jag de förra i B 30, så komma de under de senare, och sätter jag dem i A 1, så komma de över. För att rädda mig ur det dilemma, gjorde jag den lilla krumeluren — ett rent praktiskt grepp, som jag tyckte. Och jag tänkte, att det väl inte kunde vara så farligt. Det sitter ju bara två stycken i den där krumeluren, en i Uppsala och en i Lund. Några värre konsekvenser kan det väl ändå inte bliva, och det är på grund därav, som jag framhärdar genom att rekommendera kammaren att taga utskottets förslag.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag ber att i det stora hela få ansluta mig till den uppfattning, som här uttalats av herr andre vice talmannen. Det förefaller mig, som om man i ecklesiastikdepartementet, när man slog in på en ny lönelinje för professorerna, något som man kunde anföra vissa skäl för, haft anledning att fråga sig, om man också kunde anföra lika starka skäl, då det gäller de nu ifrågavarande befattningshavarna, så att man icke enbart åberopat

*Ang.
avlöningen för
överbiblio-
tekarierna vid
universiteten.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
överbiblio-
tekarierna vid
universiteten.

(Forts.)

det förhållandet, att de tidigare i lönehänseende varit likställda med professorerna. Något annat kan emellertid icke enligt min mening anföras för det förslag, som i detta avseende framställts i propositionen. Och då ett bifall till propositionen efter mitt förmenande också kommer att draga med sig oundgängliga konsekvenser på andra områden, tillåter jag mig hemställa om bifall till den av herr Lindblad m. fl. afgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Våra löneexperter hålla strängt på de linjer, som äro uppdragna i deras lönesystem, men vi andra, som äro lekmän på området, ha icke så stor fruktan för att göra en liten avvikelse från de räta linjerna i vissa fall. Vi ha ansett, att det inte skulle vara förenat med någon fara att göra en sådan avvikelse i detta fall.

Jag vill fästa uppmärksamheten på vad reservanternas förslag innebär, om man gör en jämförelse med vissa andra tjänstemän. Det innebär, för att taga ett exempel, att överbibliotekarierna i Lund och Uppsala komma att jämföras med riksbibliotekarien i lönehänseende. Nog måste vi väl ändå, fastän riksdagsbiblioteket också är omfattande, anse, att överbibliotekarierna vid universiteten hava en ansvarsfullare och mera maktpåliggande ställning och att det därför icke är fullt riktigt att placera dem i samma lönegrad.

Jag tror, att det finnes goda skäl för det förslag, som regeringen framlagt och som utskottet tillstyrkt.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Vore det riktigt, så som här gjorts gällande från herr Lindblads sida, att dessa överbibliotekarier i själva verket företrädesvis voro administrativa ämbetsmän och icke i likhet med professorerna vetenskapsmän, skulle jag icke ett ögonblick tveka att biträda reservationen. Men saken förhåller sig icke på det sättet, utan för att vara en lämplig chef för ett så stort bibliotek som de i universitetsstäderna befintliga, fordras icke blott att vara en duktig administrativ tjänsteman, utan det fordras också att vara en framstående vetenskapsman. Efter vad jag känner till från Uppsala, där jag ju har vistats i trettio år, anser man inom därvarande vetenskapliga kretsar, att det är av en synnerligen stor betydelse, att chefen för biblioteket är en vetenskapsman och en framstående sådan. Så har också varit fallet. Den kanske förnämste vetenskapsmannen på det historiska området i vårt land, som ännu lever — han är mellan 80 och 90 år — överbibliotekarien Annerstedt, var den mest dugande chef för Uppsala universitetsbibliotek, och även tidigare och senare chefer hava varit framstående vetenskapsmän. Undantag ha visserligen inträffat. Så blev en person överbibliotekarie, vilken visserligen var en dugande vetenskapsman, men icke i den eminenta grad, som jag nyss nämnde. Han blev chef, därför att han hade exceptionella kunskaper i fråga om biblioteksväsendet och framstående organisatorisk förmåga. Vid hans anställning skulle genomföras en nyorganisation av universitetsbiblioteket.

Jag kan alltså icke förstå annat än att det är fullt i sin ordning, att man betraktar dessa bibliotekschefer såsom likställda med professorerna, ty vill man, att biblioteken skola skötas väl — och ett väl skött bibliotek gagnar vetenskapen mer än något annat — måste man först och främst fordra, att den, som står i spetsen för ett bibliotek, är en person med synnerligen höga vetenskapliga kvalifikationer, och han behöver sannerligen ungefär den kompetens, som professorerna äga. Ju mera framstående bibliotekschef, ju större nytta för undervisningen och för det vetenskapliga arbetet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet

i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herr A. C. Lindblads m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Ang.
avlöningen för
överbiblio-
tekarier vid
universiteten.
(Forts.)

Herr *Lindblad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 87 avdelningen II punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av herr A. C. Lindblads m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten c) med undantag av vad som rörde befattningshavare vid räntekammaren vid universitetet i Lund.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten d).

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte godkänna under punkten införda förslag till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante dels vid universitetens i Uppsala och Lund samlingar och inrättningar m. m., dels ock vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och dess institutioner.

Förslaget till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Uppsala samlingar och inrättningar m. m.

I detta förslag fanns under rubriken »Drätselverket» upptaget följande:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor	35,000,
siffergranskare å räntekammaren, arvode »	500.

Om
avlönings-
förstärkning
åt akademi-
räntmästaren
i Uppsala.

Motsvarande del av herrar *O. U. B. Olssons* och *A. Petréns* ovanberörda reservation lydte:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor	35,000,
avlöningsförstärkning åt akademiräntmästaren »	1,000.

Herr *Bergqvist*: Herr greve och talman! Det är beträffande räntmästaren vid Uppsala universitet, som jag tänkte säga några ord. Han har nyss av riksdagen uppförts i lönegraden B 30, men i en reservation är det föreslaget,

Om
avlönings-
förstärkning
åt akademi-
rättmästaren
i Uppsala.
(Forts.)

att han till sin lön skulle få en avlöningsförstärkning av 1,000 kr. Rättmästaren har tidigare i avlöningshänseende varit jämställd med professorerna. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att denna jämställdhet skulle upphöra på grund därav, att rättmästaren kunde betraktas såsom en så gott som utslutande administrativ tjänsteman. Kungl. Maj:t har föreslagit, att rättmästaren vid Uppsala universitet skall uppföras i B 30 och rättmästaren vid Lunds universitet i B 29. Denna skillnad är motiverad därav, att rättmästaren i Uppsala har en betydligt större arbetsbörda än rättmästaren i Lund på grund av den mycket mera omfattande förvaltning, som han har att bestrida. Vad statsrådet i detta avseende anfört, har icke heller kunnat av utskottet jävas. Därest alltså, såsom utskottet föreslagit, rättmästaren i Lund skall uppföras i lönegraden B 30, förefaller det ofrånkomligt, att man ger rättmästaren i Uppsala en avlöningsförstärkning. Därmed har man icke slagit in på någon ny löneprincip. Systemet med löneförstärkning är något som tillämpats på en del andra områden och som nu är avsett att komma till användning beträffande landskamrerare och landssekreterare i det föreliggande förslaget till löne reglering för landsstatens tjänstemän.

Jag anhåller nu med hänsyn till den mycket viktiga ämbetsuppgift och det omfattande arbete, som rättmästaren i Uppsala har att om besörja, att få föreslå, att till hans lön lägges en avlöningsförstärkning av 1,000 kr., och yrkar bifall till denna punkt i reservationen.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt, såvitt anginge förslaget till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Uppsala samlingar och inrättningar m. m., samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet i sitt utlåtande nr 87 avdelningen II punkten d) hemställt, såvitt angår förslag till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Uppsala samlingar och inrättningar m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Förslaget till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m.

Ang. avlöningsstaten för räntekammaren vid universitetet i Lund.

I detta förslag förekom under rubriken »Räntekammaren» följande:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 24,230,
byggnadskonduktör, arvode » 720.

Slutsumman för de nu under behandling varande avlöningsstaterna uppgick till 246,800 kronor.

Enligt en vid utlåtandet afgiven reservation hade herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *K. E. Andersson* i Eliantorp, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *C. A. Carlsson* i Gävle, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *P. M. Olsson* i Blädinge och *A. Danielsson* ansett, att utskottet bort hemställa

dels att i avseende å II) c) under universitetet i Lund, räntekammaren, 1 räntmästare måtte hänföras till avlöningsgraden B 29.

dels att i anslutning härtill beträffande de under II) d) angivna avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. den under räntekammaren uppförda anslagsposten: avlöningar till ordinarie tjänstemän måtte bestämmas till 23,730 kronor, samt nämnda staters slutsumma till 246,300 kronor;

dels ock att förty det under III) b) föreslagna ordinarie förslagsanslaget för universitetet i Lund måtte fastställas till 246,300 kronor,

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har jag beträffande räntmästaren i Lund i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag yrkat, att han skulle placeras i grad B 29. Reservation härom är afgiven av mig jämte flera andra av utskottets ledamöter. Kammaren har tidigare beslutat att gå ifrån den förutvarande likställigheten i lönehänseende mellan dessa tjänstemän och universitetsprofessorer, och att införa dem i den löneplan, som gäller för affärsverkens och civilstatens tjänstemän. Men när det gäller att placera räntmästaren i Lund och det därvid göres en jämförelse mellan denne och räntmästaren i Uppsala, så torde man otvivelaktigt finna, att den senare har en avsevärt större ekonomisk förvaltning än räntmästaren i Lund.

Av dessa skäl har jag icke ansett mig kunna biträda utskottets förslag utan har stannat vid den kungl. propositionen, vari framhålles: »Att den ekonomiska förvaltningen icke är lika omfattande vid båda universiteten och att den är utan gensägelse mer krävande och ansvarsfull vid Uppsala universitet, ligger i öppen dag för en var, som känner förhållandena vid universitetet i detta hänseende. Akadmiräntmästarnas tjänstställiganden äro visserligen till sin beskaffenhet lika; de bestå nämligen dels i skötseln av universitetets ekonomi, såväl statsanslagen som de egna fondernas tillgångar, dels ock i överuppsikten över universitetets fastighetsförvaltning, d. v. s. över förvaltningen av hemman och andra fastigheter samt av fastigheter i stad, över nybyggnads- och reparationsarbeten med mera dylikt.» Det är givet, att dessa omständigheter måste inverka på, i vilken lönegrad man placerar dessa tjänstemän. Jag kan därför icke inse, att akademiräntmästaren i Lund bör sättas i samma lönegrad som akademiräntmästaren i Uppsala. Om man icke gör någon skillnad i detta avseende, torde man också i framtiden få svårt att göra skillnad i lönehänseende för likartade tjänster med olika omfattning i arbetsuppgifter.

På dessa grunder, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till den föreslagna ändringen av utskottsutlåtandet på denna punkt, nämligen att

Ang. avlö-
ningsstaten för
ränte-
kammaren vid
universitetet
i Lund.
(Forts.)

det på sid. 54 förekommande anslaget till räntekammaren i Lund, som av utskottet är angivet till 24,230 kronor, måtte i enlighet med det i reservationen framförda förslaget utgå med 23,730 kronor.

Jag kommer senare att framställa yrkande om att räntmästaren måtte placeras i lönegraden B 29, när vi komma till den punkten.

Herr **Bergqvist**: Med anledning av den utgång, som frågan om avlöningen till räntmästaren i Uppsala fått, måste jag ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Petrus Nilsson m. fl., d. v. s. ansluta mig till det kungl. förslaget i punkten. Det har anförts så klara skäl för att det måste vara en viss skillnad i löneförmånerna för dessa befattningshavare, att jag icke anser mig kunna gå med på ett förslag, som helt och hållet jämställer dem.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Jag är fullt ense med den föregående talaren i det hänseendet, att det bör finnas en skillnad mellan avlöningarna för räntmästarna i Lund och Uppsala, men jag anser, att den väg, som den näst föregående talaren föreslagit, ändå inte är den riktiga. Det rätta sättet att ordna denna sak är enligt min mening, att vi nu taga utskottsförslaget. Vid en närmare omprövning av förhållandena är jag övertygad om att det resultatet inte kan stå sig. Herrarna veta väl, hoppas jag, vad det betyder att sätta räntmästaren i Lund i den föreslagna lönegraden? Det betyder faktiskt en löneminskning, och riksdagen har väl ännu inte varit med om att lönereglera på det sättet.

På grund av detta skäl, som jag verkligen anser vara mycket starkt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Nilsson, Petrus**: Den föregående talaren yttrade något om de konsekvenser, som ett bifall till mitt yrkande skulle medföra, men jag tillåter mig då fråga: vilka konsekvenser skulle det inte medföra, om vi nu placera räntmästaren i Lund i grad B 30? Jo, följden därav skulle bli den, att det inom kort skulle framkomma förslag om att höja räntmästarens i Uppsala lön, antingen genom att flytta upp honom i annan lönegrad eller genom att bevilja honom ett personligt lönetillägg. Jag tror sålunda, att ett bifall till reservationen kommer att medföra mindre konsekvenser än ett bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson, Oscar**: Ja, men den siste talaren får väl medge, att den värsta konsekvensen kan bli, att det förslag beträffande räntmästaren i Uppsala, som i dag avslagits, kommer igen, och det tycker jag inte är precis så farligt, att man därför bör tappa all sans och samling.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt, såvitt anginge förslaget till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m., samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som i avseende å denna punkt förordats i herr C. P. V. Nilssons i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Petrus begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet i sitt utlåtande nr 87 avdelningen II punkten d) hemställt, såvitt angår förslag till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som i avseende å denna punkt förordats i herr C. P. V. Nilssons i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Förslaget till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och dess institutioner.

Utskottets hemställan beträffande detta förslag bifölls.

Punkten c) i vad den rörde frågan om befattningshavare vid räntekammaren vid universitetet i Lund.

Utskottet hade hemställt, att riksdagen måtte från och med den 1 juli 1925 på följande sätt bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid räntekammaren vid universitetet i Lund, å vilka avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle äga tillämpning:

	Avlöningsgrad
1 räntmästare	B 30,
1 kamrerare	B 24,
1 universitetsvaktmästare	B 7,
1 eldare	B 5.

Såsom förut angivits hade herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. enligt avgiven reservation ansett, att utskottet bort hemställa, att i avseende å II) c) under universitetet i Lund, räntekammaren, 1 räntmästare måtte hänföras till avlöningsgraden B 29.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Jag hemställer, att räntmästaren i Lund placeras i lönegrad B 29 i enlighet med vad som föreslås i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å den nu föredragna delen av utskottets hemställan annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, som i avseende härå förordats i herr C. P. V. Nilssons i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Ang.
avlöningen för
räntmästaren
vid
universitetet
i Lund.
(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Avdelningen I.

Punkten b).

Utskottets förslag till villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Styckena 1—11.

Godkändes.

Ang. tiden för
innehavande
av docent-
stipendium.

Stycket 12.

Detta stycke lydte sålunda:

a) Docentstipendium må enligt av Kungl. Maj:t närmare meddelade bestämmelser av kanslern tilldelas docent under en sammanlagd tid av sex år för varje innehavare. Där i särskilda undantagsfall förhållandena sådant påkalla, må Kungl. Maj:t medgiva, att tiden för stipendiums åtnjutande av samme innehavare må utsträckas utöver nyssnämnda sex år med ytterligare ett år.

b) Medel, som vid universiteten samt karolinska institutet besparats i anslagen till docentstipendier, må enligt av Kungl. Maj:t angivna grunder fonderas och disponeras av kanslern, likaledes enligt av Kungl. Maj:t utfärdade närmare föreskrifter.

c) Docent, som utan att vara innehavare av docentstipendium förordnas att å fakultets, sektionens eller lärarkollegiums vägnar opponera å disputationsavhandling, må äga att efter kanslerns bestämmande åtnjuta ersättning med lägst 200, högst 300 kronor, skolandet denna ersättning bestridas av medel ur vederbörande docentstipendiefond.

I herrar *O. U. B. Olssons* och *A. Petréns* ovanberörda reservation hade för ifrågavarande stycke föreslagits följande lydelse:

- a) _____
b) _____
c) _____

d) under budgetåret 1925—1926 må Kungl. Maj:t oberoende av bestämmelserna under a) och b) i avvaktan på riksdagens beslut med anledning av utredning rörande docenternas ställning och nya docentstipendier medgiva utsträckning av den stadgade tiden för innehav av docentstipendium med ytterligare ett år för särskilt förtjänt docent, där icke vederbörande docentstipendiefond kan anlitas för att å sådan förtjänt docent bereda understöd för ett år med samma belopp som docentstipendium.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Ja, den här saken kostar ju inga pengar, och motiveringen har jag redan undanstökat. Det är fråga om delta år, då utredning pågår rörande docentstipendierna. Mitt förslag går ut på att till denna punkt 12 skall läggas ett mom. d) av följande lydelse: »under budgetåret 1925—1926 må Kungl. Maj:t, oberoende av bestämmelserna under a) och b), i avvaktan på riksdagens beslut med anledning av utredning rörande docenternas ställning och nya docentstipendier medgiva utsträckning av den stadgade tiden för innehav av docentstipendium med ytterligare ett år för särskilt förtjänt docent, där icke vederbörande docentstipendiefond kan anlitas för att

åt sådan förtjänt docent bereda understöd för ett år med samma belopp som docentstipendium.»

Som jag förut påpekat, kan detta inte i ringaste grad föregripa den utredning, som nu pågår, då däremot ett avslag på denna punkt skulle kunna betyda, att en eller två förtjänta docenter under detta utredningsår skulle nödgas upphöra med sin vetenskapliga verksamhet, för den händelse medel inte kunde beredas dem för ändamålet.

Ang. tiden för innehavande av docentstipendium.
(Forts.)

Jag ber således att få yrka bifall till min reservation.

Herr Bergqvist: Med anledning av att Kungl. Maj:t ställt i utsikt utredning beträffande frågan om förlängning av rätt för docent att inneha stipendium och då, vad än må sägas, ett bifall till herr Olssons förslag skulle innebära ett direktiv för den riktning, i vilken denna utredning bör gå, så ber jag att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i nu föredragna del samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herrar O. U. B. Olssons och A. Petréns vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten b).

Bifölls, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna c) och d).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avdelningen II.

Punkten e).

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte besluta, att avlösningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle, med iakttagande av de under II) b) angivna särskilda bestämmelser, från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning jämväl å den vid universitetets i Uppsala egendoms- och skogsförvaltning anställda personalen, skolande antalet hit hörande ordinarie befattningshavare bestämmas på följande sätt:

Ang. avlöningen för akademifogden i Uppsala.

	Avlösningsgrad
1 fogde	B 26,
1 assistent vid egendomsförvaltningen	B 20,
1 skogsförvaltare	B 27,
1 assistent vid skogsförvaltningen	B 20,
11 skogsvaktare	B 8.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *A. F. Vennersten* ansett, att utskottet bort hemställa, utom annat, att beträffande den under II) e) angivna personalen vid Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning 1 fogde måtte hänföras till avlösningsgraden B 27.

Ang.
avlöningen för
akademifogden
i Uppsala.
(Forts.)

Herr Swartz: Herr talman! I den här punkten avhandlas, såvitt jag kunnat följa med föredragningen, bl. a. frågan om akademifogdens i Uppsala avlöning. Den är där föreslagen att utgå enligt grad B 26, under det att Kungl. Maj:t har föreslagit fogdens avlöning enligt B 27 och därvidlag följt vad både drätselnämnden i Uppsala, som närmast har med denne man att göra, och större akademiska konsistoriet med fullkomlig enighet och mycken kraft ha föreslagit.

Det är ju nämligen så, att akademifogden allt hitintills har varit jämställd med skogsförvaltaren. Han har t. o. m. varit över skogsförvaltaren. Nu skulle han hädanefter komma under skogsförvaltaren, låt vara att skillnaden inte är så synnerligen stor — den utgör ungefär mellan 400 och 500 kronor — men jag tror en var kan förstå, hur det skall kännas för en dugande man, som i så många år har på ett fullt tillfredsställande och utmärkt sätt fullgjort sin skyldighet, att ett tu tre bli degraderad, så att säga, och nedflyttad till en ställning, som förut egentligen inte tillkommit honom med hänsyn till det arbete, som han har om hand. Det kommer att medföra, åtminstone i vederbörandes ögon, tänker jag, en prestigeförlust, som kommer att gå ut över universitetets intressen. Här är det ju fråga om att sköta egendomar, som uteslutande äro universitetets. Det har visserligen från något håll sagts, att det är statsegendomar likaväl som allt annat, som tillhör universitetet, men så är nog inte förhållandet. Det gäller de gustavianska arvegodsens, som av Gustav II Adolf skänktes till universitetet och som ha varit mycket nagelfarna beträffande deras egenskap att vara enskild eller statens egendom, inte minst vid Karl XI:s reduktion. Han gick ju ganska hårdhänt fram i allmänhet, och där det fanns ringaste utsikt att kunna förvärva tillbaka till kronan vad som från kronan kommit, så krävde man det också tillbaka. Men de gustavianska arvegodsens lämnades fullkomligt intakta. Det må således av den ena eller andra auktoriteten inom statsutskottet och riksdagen anses, att det inte är fullt klart med den saken, men jag tror, att för den som något känner till de här sakerna och som känner till den grundliga utredning, som i den vägen är gjord av fullt kompetenta män, skall ingen tvekan därvidlag råda.

Nu är det på det sättet, att dessa gods, som sålunda tillhöra universitetet ensamt, äro taxerade till en summa av nära tio miljoner kronor vad jordbruksfastigheter beträffar och knappt fem miljoner kronor vad skogen beträffar. Jag vill visst inte förneka, att skogens värde och betydelse under de senaste tiderna oupphörligt har stigit, så att det fordras allt mer och mer kunskap och insikter och energi från den mans sida, som står i spetsen för förvaltningen där, men vad jag nyss pekat på med avseende på siffrorna tyckes visa, att det fordras inte mindre energi, insikter och duglighet från akademifogdens sida. Tvärtom, även på det hållet har ansvaret ökat. Han har — jag kan upplysa om det — med inte mindre än 382 arrendatorer att göra, och jag tror, att det här i kammaren finnes åtskilliga, som äro sakkunniga på detta område och veta vad det vill säga att ha med arrendatorer att göra och med kontrakt att skaffa och se till att det hela går i lås på fullt lämpligt sätt. Det borde f. ö. var och en kunna inse, att det tar tid, krafter, energi och insikter i anspråk att ha med så många arrendatorer att göra. Utöver de där 382 arrendatorerna har han fyra kvarnar och åtskilligt annat i den vägen att sköta. Han har bortåt 800 utlåtanden att avge om året till drätselnämnden.

Jag vill med detta bara visa, att hans arbete är av en högst omfattande natur och av en högst viktig och maktpåliggande beskaffenhet. Det är under sådana omständigheter inte lämpligt att sätta honom under en person, i förhållande till vilken han alltid förut stått minst i jämbredd och även över. Vad löneförmånerna beträffar, kan jag ju meddela till jämförelse mellan de båda befattningshavarna, att akademifogden före 1908, då lönereglering skedde för honom, hade en slutlön av 5,500 kronor, efter 1908 års lönereglering 6,400 kro-

nor, jämte tillfällig löneförbättring 7,300 kronor, och för närvarande har han jämte dyrtidstillägg 9,775 kronor, under det att skogsförvaltarens avlöningsförmåner före 1908 voro 3,000 kronor, enligt 1908 års löneroglering 5,000 kronor, efter 1920 års löneroglering 7,500 kronor och nu å 1924 med dyrtidstillägg 10,167 kronor, så att under det akademifogden före 1908 hade högre lön än skogsförvaltaren, har han efter 1920, då skogsförvaltarens avlöningsförmåner undergingo reglering, en lägre lön, och enligt det förslag, som nu framkommit, skulle han få ungefär 400 kronor mindre i lön än skogsförvaltaren.

Det måste väl erkännas, att de akademiska myndigheterna, särskilt drätsel-nämnden och konsistoriet, ha bäst reda på var skon klämmer, så att säga, i dessa förhållanden. De ha med mycken kraft hävdadt, att akademifogden skulle föras upp i samma löneklass som skogsförvaltaren och jag kan för min del inte se annat än att utskottet icke kan jäva riktigheten av den utredning, som föreligger från drätsel-nämnden och större akademiska konsistoriet ävensom från Kungl. Maj:t, men det säger, att »enligt utskottets mening torde denna placering» — i B 27 — »vara väl hög, och synes försiktigheten bjuda tillstyrka en något lägre lönegrad». Jag förstår icke rätt detta. Jag vet inte vilken försiktighet, som tillstyrker det. Vad fordrar man för försiktighet i detta avseende? Med vilken befattningshavare skall man jämföra akademifogden om inte just med skogsförvaltaren, och den jämförelsen utfaller ju så, att akademifogden inte har mindre att göra än skogsförvaltaren. Inte bör man väl jämföra honom med en civil byråchef eller andra, som inte ha att på egen hand och eget ansvar ombesörja en stor förvaltning.

Jag tror för min del, att det är riktigare att säga, att försiktigheten kräver, att akademifogden ställes i samma klass som skogsförvaltaren, ty gör man inte det, så riskerar man enligt vederbörande myndigheters uppfattning, att man på den platsen inte kan få en fullt lämplig och duglig person. Vad riskerar man å andra sidan? Ja, det är 400 kronor ungefär. Och varifrån tagas de? Från universitetets egna medel.

Mig synes allt tala för att jämställa akademifogden med skogsförvaltaren, varför jag tillåter mig hemställa, att han i överensstämmelse med det i reservationen gjorda yrkandet uppflyttas i grad B 27.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Det är givetvis en ganska grannliga och ömtålig sak att vidtaga omplacering i lönehänseende av personer, som tidigare åtnjutit samma löneförmåner och stått i samma löneklass. I detta avseende tror jag, att vilken av dessa personer som blir uppflyttad något högre än den andre, vare sig det blir akademifogden eller skogsförvaltaren, så kommer det att bli missnöje.

Tidigare har ju akademifogden haft högre lön än skogsförvaltaren, vilket synes ha berott på att huvudparten av värdet av universitetets egendom då legat i jordegendomar. En förskjutning till skogens förmån har emellertid under senare åren ägt rum. Till följd av stigande virkespriser hava skogarna så småningom fått ett högre värde, än vad de tidigare haft. Därtill försäljas ju allt som oftast en del av universitetets jordbruksegendomar för att omplaceras i skogsfastigheter. Och då för två år sedan ny stat för Uppsala universitet upprättades, bestämdes det ju ickså, att årligen 40,000 kronor skulle avsättas för inköp av ny skogsmark.

En förskjutning till skogarnas förmån har således under de senare åren ägt rum. Förhållandet mellan skogsförvaltarens tjänst och akademifogdens torde samtidigt ha undergått förskjutning. De sakkunniga för universitetens löneroglering ha också föreslagit, att akademifogden borde sättas i den gamla lönegraden B 15, under det att skogsförvaltaren skulle placeras i B 17. Detta har varit ett starkt skäl för utskottet, då det haft att taga ställning till denna

*Ang.
avlöningen för
akademi-
fogden
i Uppsala.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
akademifogden
i Uppsala.
(Forts.)

fråga. Utskottet har ju i alla fall föreslagit, att fogden skulle sättas i B 26, alltså en grad högre än vad sakkunniga i detta avseende föreslagit. Jag anser därför, att det finnes fullgoda skäl för att placera skogsförvaltaren något högre än akademifogden. För skogsförvaltaren kräver man också något högre teoretisk utbildning. Man vill såsom förvaltare av Uppsala universitets skogar ha en väl kvalificerad jägmästare, motsvarande en överjägmästare, medan akademifogden icke behöver fullt lika hög utbildning.

Nu har det sagts av universitetskansler Swartz, att akademifogden har en hel del uppdrag med uppgörande av arrendekontrakt och andra därmed jämförliga spørsmål. Men han har dock vid sin sida en juridiskt utbildad ombudsman, som är placerad även han i en ganska hög lönegrad, och akademifogden behöver därför icke i allt för stor utsträckning taga hand om de juridiska spørsmål, som falla inom området av universitetets förvaltning.

Jag skulle nog icke komma att taga det allt för hårt, om dessa båda tjänstemän, akademifogden och skogsförvaltaren, placerades i samma lönegrad, men det vore då kanske lika stort skäl uti att flytta ned skogsförvaltaren i lönegrad B 26 i stället för att flytta upp akademifogden i lönegrad B 27. Även härigenom skulle ju dessa båda befattningshavare bliva fullt likställda, om nu skälet, varför man så starkt går i elden för akademifogdens uppflyttning, skulle vara det, att man föreslagit, att skogsförvaltaren skall placeras i lönegrad B 27.

Jag anser, herr greve och talman, att utskottet haft fullgoda skäl för sitt förslag, även om jag som jag förut nämnt icke kommer att taga det alltför hårt, ifall kammaren bifaller reservationen.

Herr von Stockenström: Herr greve och talman! Jag skall be att med några få ord få motivera, varför jag i denna punkt kommer att rösta för bifall till reservationen, som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ju så, att man, när man skall bestämma löner för befattningshavare av detta slag, brukar taga hänsyn dels till värdet av de tillgångar de ha att förvalta och dels till det ansvar och det arbete, som är förknippat med tjänsterna i fråga. Beträffande de i detta fall förvaltade värdena har den förste ärade talaren redan påvisat, att värdet av jordbruksegendomarna till och med är högre än värdet av skogsegendomarna.

Nu anförde visserligen herr Nilsson i Gränebo, att värdet av skogsegendomarna ökats genom inköp och att skogarnas betydelse blivit större år efter år. Det må nu vara riktigt, att skogarnas skötsel undan för undan ställer större krav på förvaltaren. Men jag menar, att detsamma med allt fog kan sägas beträffande förvaltningen och tillsynen av det mycket stora arrendegodset. Akademifogden har att upprätta alla arrendekontrakt, att göra de värderingar, som erfordras härför, att förrätta syner och besiktningar, att uppgöra förslag till nybyggnader, att övervaka dessas utförande ävensom täckdiktningens arbeten, att bevaka universitetets rätt vid allmänna förrättningar av olika slag samt att ha hand om hela uppbördens av arrendemedlen. Hela arealen utarrenderad jord uppgår till icke mindre än 12,000 hektar, och arrendemedlens bruttobelopp, som år 1914 uppgick till 247,000 kronor, utgjorde år 1924 icke mindre än 409,000 kronor. Arrendatorernas antal uppgår, såsom förut nämnts, till i det närmaste 400, och de äro spridda över icke mindre än 83 socknar, vilket naturligtvis i avsevärd mån försvårar skötseln av det hela. Var och en, som haft något att göra med förvaltning av egendom, förstår nog, att det är ett i hög grad maktpåliggande och ansvarsfullt arbete, som åvilar akademifogden, och i och med jordbrukets utveckling måste detta arbete alltjämt ökas.

Att öva uppsikt över jordens hävd och byggnadernas vidmakthållande och att vidare taga ställning till alla de framställningar och önskemål, som kunna göras från ett stort antal arrendatorer ställer mycket stora krav på förvaltarens såväl förmåga som omdöme. För universitetets ekonomi spela för övrigt jordbrukshemmanen större roll än skogarna; den årliga avkastningen av jordbrukshemmanen överstiger avkastningen av skogarna med ett ganska avsevärt belopp. De båda tjänstemännen, akademifogden och skogsförvaltaren, äro i avseende å tjänsteställning fullkomligt likställda. De ha samma självständighet och sortera båda direkt under universitetets drätselnämnd.

Det är sant, att skogsförvaltaren under de senare åren haft högre lön än akademifogden, men det har berott på, att förvaltarens lön reglerats så sent som år 1920, under det att fogdens lön icke blivit reglerad sedan 1908. Såväl det större akademiska konsistoriet som drätselnämnden anse, att de båda tjänstemännen böra likställas även i lönehänseende. Drätselnämnden har till och med ansett, att akademifogdens tjänst med avseende å vikt, ansvar och omfattning snarare bör ställas framför skogsförvaltarens.

Jag vill till sist erinra om, att avlöningen till dessa båda tjänstemän icke bestrides av statsmedel och alltså icke betungar budgeten utan utgår direkt från avkastningen av universitetets fastigheter.

På nu anförda skäl ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen, som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Efter herrar Swartz' och von Stockenströms uttalanden kunde det kanske vara obehöfligt, att jag yttrar mig. Men då jag har en viss känedom om denna sak, därför att jag under 15 år varit ledamot av Uppsala universitets drätselnämnd, därav 5 år såsom dess ordförande, har jag tänkt mig, att det kanske kunde intressera kammaren att höra, vilken ståndpunkt jag intager i denna fråga.

Först vill jag då säga, att någon ogenhet mot förvaltaren av universitetets skogar finnes ej hos mig, detta så mycket mindre, som det var jag, som tog första steget till en omflyttning i viss utsträckning från jordbruk till skog. Jag utgick därvid ifrån att, såsom nu alla anse riktigt, det i längden skulle vara fördelaktigast för en sådan institution som universitetet att ha skogsfastigheter och icke jordbruksfastigheter.

Det var under utövningen av det uppdrag jag då hade i Uppsala som jag ägde tillfälle att följa både akademifogdens och skogsförvaltarens ämbetsutövning.

Nu vill jag i förbigående nämna, att sedan jag lämnat Uppsala, det är 20 år sedan, ha skogarna fått större betydelse, och de ha också börjat att bliva mera givande. Men i stort sett med avseende å själva arbetet kan icke skillnaden vara alltför väsentlig.

Jag har då funnit, att akademifogdebefattningen är bland de mest krävande befattningar man gärna kan tänka sig. Jag kan säga detta därför, att jag ständigt följt hans arbete. Alla dessa besiktningssinstrument och syneinstrument, uppskattningar och dylikt ha under den tid, jag tillhörde drätselnämnden, granskats av mig personligen, icke blott från juridisk synpunkt utan även från andra synpunkter, ty så småningom började man få litet vett även i fråga om det, som rörde jordbruket. Under alla omständigheter har jag varit i tillfälle att se, vilket betydande arbete, som nedlagts och måste nedläggas, för att akademifogden skulle kunna fylla sin uppgift väl. De av herrarna, som äro vana vid ekonomi, större eller mindre, veta väl, att, särskilt vad jordbruket beträffar, det är alla dessa småsaker, som egentligen till sist bli de avgörande. Har man en massa jordegendomar under sin förvaltning, kan slutresultatet, även om de tillämpade principerna äro riktiga, bli alldeles för-

*Ang.
avlöningen för
akademi-
fogden
i Uppsala.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
akademifogden
i Uppsala.
(Forts.)

stört, ifall man icke på varje särskild punkt iakttagert klokhet, sparsamhet, försiktighet och framsynthet. Detta är just akademifogdens uppgift vid de utarrenderingar och övervakningar, som han har att göra.

Nu vill jag nämna, att på min tid hade vi en alldeles utomordentligt duglig fogde — jag förmodar, att den nuvarande är bra också. Man kan knappast tänka sig en duktigare person. För min del skulle jag, om jag hade bestämmanderätten över så stora jordegendomar och hade att anställa en person med samma uppgifter som dem, vilka åvila akademifogden i Uppsala, med glädje betala honom en flera gånger högre avlöning än den, som åtnjutes av akademifogden, med hänsyn till hans ansvar och den betydelse hans arbete har för uppnåendet av ett gott ekonomiskt resultat.

Emellertid är det naturligtvis också en mycket viktig sak att man har en duglig skogsförvaltare. Det är icke tu tal om det. Men det är icke denna massa detaljer, som fordrar omsikt och noggrannhet, som där blir det avgörande.

Nu är det många, som säga: »En akademifogde kan man lätt få; han behöver icke taga några examina eller dylikt, under det att skogsförvaltaren skall vara särskilt utbildad.» Ja, när platsen söktes, då jag var i Uppsala, var det en massa sökande till densamma. Och när jag såg på deras kvalifikationer var det för mig tydligt, att en stor del hade en ganska egendomlig uppfattning angående kompetensfordringarna på en akademifogde, men det är naturligtvis felaktigt att tro, att det icke kräves några kvalifikationer för att sköta en sådan tjänst. Jag kan icke finna, att examina härvidlag ha någon större betydelse. Naturligtvis betyda examina mycket, och det är vissa verksamheter, som man icke kan tillfredsställande utöva utan att ha avlagt vissa examina. Men det finnes någonting, som heter praktisk erfarenhet. Det finnes vissa verksamhetsgrenar, där den praktiska erfarenheten är ojämförligt mycket viktigare än den teoretiska utbildningen.

Om jag jämför två platser, därav för den ena fordras en grundlig teoretisk, förberedande utbildning och för den andra mindre dylik utbildning men stort praktiskt förstånd, kan jag icke finna, att man utan vidare kan säga, att därför att det fordras en mera grundlig teoretisk utbildning i det förra fallet skall jag sätta innehavaren av den tjänsten framför den andre. Framför allt i vår demokratiska tid är det ju löjligt, ifall man skulle fälla utslaget på det sättet. Man bör tvärtom låta var och en få en rättvis uppskattning av sitt värde.

Säkert är, att den avlöning, som här av reservanterna och Kungl. Maj:t föreslagits för akademifogden, och som i avlöningshänseende likställer honom och skogsförvaltaren, sannerligen icke är för hög, och jag tror, att riksdagen skulle handla riktigt, ifall riksdagen icke gjorde någon skillnad mellan dessa båda för universitetets ekonomi så viktiga personer.

Jag vill till sist, i likhet med herr von Stockenström, fästa uppmärksamheten på, att Uppsala universitet i vad angår dess jordägande förvaltning icke är blott en administrativ statlig institution utan universitetet är en självständig juridisk person, som genom donationer blivit ägare av sin fasta egendom.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr **Rooth**: Herr greve och talman! Efter den utredning, som här lämnats av herrar Swartz, von Stockenström och Trygger är det ju egentligen fullkomligt onödigt, att jag yttrar mig i denna fråga. Jag skall endast i anledning av herr Petrus Nilssons senaste yttrande be att få säga ett par ord.

Den ärade talaren ville göra gällande, att skogsbruket på universitetets skogar numera tagit sådan omfattning, att man borde ställa skötseln av skogsdelen av egendomarna i första rummet och följaktligen placera skogsförvaltaren i högre lönegrad än akademifogden. Till herr Nilsson såsom jordbrukare vill jag då framställa den frågan, huruvida icke herr Nilsson anser, att skötseln av ett jordbruk och särskilt ett jordbruk av den omfattning, som det här är fråga om, kräver oändligt mycket mera omsorg och ekonomisk förmåga än skötseln av skogarna.

Med dessa få ord ber jag för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Den senaste ärade talaren framställde till mig den frågan, huruvida jag icke ansåg, att skötseln av jordbruk krävde mera tillsyn och påpasslighet än skötseln av skog. Jag vill då göra den ärade talaren uppmärksam på, att universitetets jordbruksfastigheter äro utarrenderade och att akademifogden icke sköter jordbruket vid dessa gårdar. Den tjänst han innehar kan närmast jämföras med en domänintendents, och hans arbete är alltså mera av administrativ art än ren jordbruksskötsel.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Då akademifogdens verksamhet till mycket stor del utövas inom Uppsala län och jag således haft tillfälle att följa denna verksamhet, må det tillåtas mig att i min ringa mån vitsorda allt vad här sagts om det ansvarsfulla, svåra och maktpåliggande i akademifogdens uppgifter, och, jag kan tillika säga, det utmärkta sätt, varpå den nuvarande innehavaren av befattningen löser dem. Jag är fullkomligt övertygad om, att en man med sådana kvalifikationer och en sådan förmåga skulle i en enskild förvaltning, omfattande till och med blott en bråkdel av det område det här är fråga om, ha betydligt större inkomster.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, att med dessa få ord yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som i avseende å denna punkt förordats i herr A. F. Vennerstens vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna f—k.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ardelningen III.

Punkten a).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten b).

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av de för Lunds universitet nu uppförda ordinarie anslag å tillhopa 961,128 kronor — under Lunds universitetet uppföra dels med rubrik: universitetsstaten ett ordinarie anslag å 1,208,200 kronor, dels ock med rubrik: avlöningar till vissa tjänstemän och

*Anslag till
Lunds
universitet.*

*Ang.
avlöningen för
akademifogden
i Uppsala.
(Forts.)*

Anslag till
Lunds
universitet.

betjante vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. ett ordinarie förslagsanslag å 246,800 kronor.

(Forts.)

Såsom förut angivits hade herr *C. P. V. Nilsson* i Gränebo m. fl. enligt en vid utlåtandet avgiven reservation ansett, att utskottet bort hemställa, att det under III) b) föreslagna ordinarie förslagsanslaget för universitetet i Lund måtte fastställas till 246,300 kronor.

Herr *Nilsson, Petrus*: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att under denna punkt anslaget till universitetet i Lund måtte fastställas till 246,300 kronor. Ett bifall härtill kommer sålunda att stå i överensstämmelse med det beslut, som kammaren redan fattat med anledning av räntmästarens vid Lunds universitet placering i lönegrad B 29.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å den nu föredragna punkten endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att siffran 246,800 utbyttes mot 246,300.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
karolinska
institutet.

Punkten c).

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte under riksstatens åttonde huvudtitel — med utslutande av det för karolinska mediko-kirurgiska institutet nu uppförda ordinarie anslaget till avlöningar m. m. å 314,885 kronor och de för samma institut nu uppförda ordinarie förslagsanslag å tillhopa 2,600 kronor — under karolinska mediko-kirurgiska institutet uppföra dels med rubrik: avlöningar för professorer och lärare m. fl. ett ordinarie anslag å 457,500 kronor, dels ock med rubrik: avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid institutet och dess institutioner ett ordinarie förslagsanslag å 88,000 kronor.

Herr *Bergqvist*: Herr talman! Jag skall be att i anledning av kammarens beslut angående amanuenserna vid karolinska institutet få föreslå, att den summa, som står på sidan 57, 457,500 kronor, måtte höjas med 7,200 kronor till 464,700 kronor.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare, enligt herr *Bergqvists* yrkande, därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att siffran 457,500 utbyttes mot 464,700; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten d).

Utskottets hemställan bifölls.

Avdelningarna IV och V.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Inledningen till utskottets hemställanden.

Godkändes, i vad den icke kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till privatläroverken m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
karolinska
institutet.
(Forts.)*

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Borells m. fl. samt herr Christenssons m. fl. motioner I: 105 och II: 135 ävensom herr Clasons m. fl. motion I: 274, herr Mosessons motion II: 404, herr Bengtssons i Norup motion II: 405, herr Holmdahls m. fl. motion II: 406, herr Jonssons motion II: 388, herr Rydéns motion II: 407 och herr Almquists motion II: 408 samt med avslag å herr Lindhagens motion I: 272 och fröken Hesselgrens motion I: 273, fatta beslut på sätt utlåtandet i åtta med A—H betecknade punkter utvisade.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade:

Herr **andre vice talmannen**: Jag ber att få hemställa, att detta ärende måtte föredragas punktvis, med ingressen sist.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Punkten A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att mom. 3 och 4 i avd. A av kungörelsen den 21 februari 1914 om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. skulle hava följande ändrade lydelse:

*Ang. tjänstgöringstiden
för lärarinnor
vid privat-
skolor m. m.*

3. Den tjänstgöring, som här avses, skall vara förlagd till klasserna över de förberedande eller till läsavdelning av med skolan förbundet lärarinneseminarium.

Tjänstgöringen må ävenledes, på särskild ansökan och efter skolöverstyrelsens beprövande, kunna fullgöras i de förberedande klasserna eller i övningsämnen, under förutsättning att starka skäl av pedagogisk art kunna förebringas för denna anordning. För samtliga ämneslärarinnor må dock nämnda tjänstgöring icke till omfattningen motsvara mer än en niondel av deras sammanlagda tjänstgöring vid skolan.

4. Med full tjänstgöring förstås, vad angår stadium, motsvarande real- och flickskola, undervisning under 22—26 veckotimmar, i medeltal ungefär 25 veckotimmar, och vad angår stadium, motsvarande gymnasium, undervisning i den omfattning, som är föreskriven för lektor vid högre allmänt läroverk.

Vid skola, som är förbunden med lärarinneseminarium, må för de lärare, som i större utsträckning tagas i anspråk för seminarieelevernas praktiska utbildning, full tjänstgöring beräknas till 20—24 timmar i veckan.

För föreståndare eller föreståndarinna vid läroanstalt, förbunden med gymnasium eller högre lärarinneseminarium eller privat folkskoleseminarium, är tjänstgöringsskyldigheten lika med vad som i motsvarande hänseende gäller för rektor vid högre allmänt läroverk samt för föreståndare eller föreståndarinna vid annan läroanstalt lika med vad som i motsvarande hänseende gäller för rektor vid realskola, dock med rätt för Kungl. Maj:t att på särskild framställning medgiva nödig minskning i denna undervisningsskyldighet, där på grund av särskilda förhållanden en dylik minskning prövas skäligen.

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

För biträdande föreståndarinna vid läroanstalt med manlig föreståndare må tjänstgöringsskyldigheten kunna nedsättas med högst 5 veckotimmar.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *O. Bergqvist* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A hemställa, att riksdagen måtte besluta — — — — — ändrade lydelse:

3) den tjänstgöring — — — — — lärarinneseminarium.

Tjänstgöringen må — — — — — vid skolan.

4) Med full tjänstgöring förstås, vad angår stadium, motsvarande real- och flickskola, undervisning under 24—28 timmar i veckan och vad angår stadium, motsvarande gymnasium, undervisning i den omfattning, som är föreskriven för lektor vid högre allmänt läroverk.

Vid skola — — — — — i veckan.

Herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! Om det utskottsutlåtande, som kammaren nu går att behandla, kan man inte säga, att det är en direkt åter- spegling av den kungl. propositionen — man har här och där suddat i linjerna, och vid något enstaka tillfälle har man dragit linjerna skarpare — men i det stora hela kan man nog ändå säga utan överdrift, att den kungl. propositionen lyser igenom. Det har varit svårt för utskottet att komma ifrån det principiellt riktiga i den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit. Detta märkes alldeles särskilt vid de stora tvistepunkterna. I fråga exempelvis om tjänstgöringen i de förberedande klasserna har utskottet vid sin prövning »funnit Kungl. Maj:ts förslag innebära ett steg i den riktning, utskottet håller för önskvärd», och utskottet »anser sig för närvarande böra stanna inför ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag». I fråga om ämneslärarinns tjänstgöring i övningsämnen förordas bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I fråga om tjänstgöringen vid med skolan förbundet seminarium förklarar utskottet, att »den praxis, som i hithörande avseenden utvecklats sig, torde icke stå i överensstämmelse med vad ursprungligen varit avsikten», och att »utskottet håller följaktligen före, att det principiellt riktiga vore att i ifrågavarande punkt med avstyrkande av i ämnet väckta motioner förorda Kungl. Maj:ts förslag». I fråga om parallellavdelningarna har utskottet emot Kungl. Maj:ts förslag inte funnit något att erinra, och då det gäller de manliga lärarnas avlöning, förklarar utskottet, att enligt dess mening »torde fog förefinnas för det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget». — Ja, till och med i den punkt, som väl torde vara den ömmaste i detta ärende, nämligen den, som rör ämneslärarinnornas medeltjänstgöring, säger utskottet, att »den av Kungl. Maj:t föreslagna tjänstgöringstiden synes visserligen icke obillig», fastän man ju sedermera av andra skäl på de olika punkterna kommer till resultat, som inte alltid överensstämmer med dem, som ligga i den kungl. propositionen.

Innan jag går att yttra mig om just den punkt, som jag finner vara den centrala, ber jag att få göra ett par anmärkningar. Det har i diskussionen om dessa ting förefallit, som om man såge i den kungl. propositionen ett uppreparande — visserligen i något mildare form, men i alla fall ett uppreparande — av den »attack», som man kallar det, som i följd gjordes på privatläroverken och som endast genom behjärtade människors ingripande kunde avvärjas. Det har uppenbarligen alldeles fallit ur minnet att det på detta område finnes utredningar och att det suttit en kommitté, som i maj månad någon dag för sju år sedan kom med ett betänkande. Jag vet det förresten, ty när herr Lindhagen telefonerade till mig och talade om lärarinnornas rättsliga ställning, och hur man borde förfara, och jag då upplyste honom om att det fanns en mycket energisk reservation av mig just på den punkten, så före-

föll det mig, som om detta togs emot med nyhetens hela överraskning! Det har följaktligen för mig inte varit på det viset, att mina inspirationskällor legat i föregående riksdagars diskussioner, utan de ha helt enkelt legat i den diskussion, som jag var med om i denna kommitté, där jag förfäktade synpunkter, ungefär lika med dem, som nu kommit fram i den kungl. propositionen. Men det förefaller mig också, som om man alldeles glömt bort anledningen till att uppmärksamheten vid ett par tillfällen kom att riktas på privatläroverken. Man hade lagt märke till den avsevärda stegringen i statens utgifter för dessa läroverk år efter år, och man undrade, om denna stegring var rimlig och om den behövdes. Några av motionärerna framhålla det, som de tycka, rätt underliga i att de finansiella synpunkterna fått dominera så som de fått i denna fråga. Och förresten säga de, att om det blir på det viset, att staten på detta område sparar in någonting, så kommer detta bara att betalas av enskilda i stället, och ur ren nationalekonomisk synpunkt blir resultatet ingenting annat än = plus minus noll.

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

För mig är det talet rätt underligt. Det var ju, för att inte utgifterna skulle stjälpas över på de enskilda, som man började se efter, huruvida skoldriften, om jag så får använda det ordet, var ekonomisk, och som man tyckte sig finna — jag vill inte kalla det för oegentligheter — men saker och förhållanden, som inte borde få finnas. Man pekade på de förberedande klasserna, på parallellavdelningarna och på den korta undervisningstiden för lärarinnorna. Om nu resultatet blir, att driften lägges om på så sätt, att den blir, om jag så får säga, 50 lärarinnor billigare, inte kan man väl då säga, att det nationalekonomiska utbytet blir = plus minus noll.

Eftersom jag personligen inte egentligen har svårt att acceptera den lösning, utskottet kommit till, har jag ingen anledning att gå in i några detaljer. Det är emellertid en punkt, där jag anser, att det är riktigt, att departementschefen lämnar en förklaring, och det är punkten angående lärarinnornas vecko-tjänstgöring. Där föreslog den kungl. propositionen en medeltjänstgöring av 26 timmar. Utskottet har stannat för 25 timmar, d. v. s. gått på det förslag, som de tillkallade sakkunniga framlagt.

Motiveringen hos de sakkunniga för dessa 25 timmar är rätt lång, men man kan nog säga, att själva stommen inte är så vidlyftig. Den torde korteligen kunna angivas i tre punkter. För det första påpekar man, att privatskolorna hållit sig inom den ram, som var utstakad för dem, d. v. s. att deras lärarinnor skulle ha en tjänstgöring, som i allmänhet låge lika med den, man kräver av lärarinnorna vid statsläroverken. Har man någon gång kommit ned till en minimitjänstgöring, har detta vanligtvis berott på att vid dessa flickskolor antingen ett seminarium eller ett gymnasium varit till finnandes och motiverat denna nedsättning. Man säger vidare, att en höjning av timantalet skulle betyda, att en hel del lärarinnor måste avskedas och att detta i sin tur betyder rätt stora svårigheter för skolorna. Hur skall man fördela arbetet exempelvis, om man skall taga hänsyn till de olika ämnena? Hur ordna det med klassföreståndarinna? Och hur i en del andra ting? Och slutligen säger man, att de skolor, som man nu vill jämföra privatskolorna med, ge sina lärarinnor betydligt högre löner. Skulle man nu här höja timtalet utan att samtidigt höja lönerna, vore det i grund och botten ingenting annat än en orättvisa. Och sedan spinner man vidare på tråden och lägger till ytterligare efter smak och tycke. Man säger exempelvis, att risken även ligger däri, att en hel del dugligt folk skulle söka sig från skolorna och svårigheterna således vid den kvinnliga ungdomens undervisning och uppfostran bli större, än de behövde vara.

Denna motivering har uppenbarligen gjort ett mycket starkare intryck på utskottet, än det har gjort på departementschefen. Till att börja med är emel-

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

lertid den satsen, att skolorna hållit sig inom ramen en sanning med modifikation. Jag har låtit göra en undersökning om hur det under föregående läsår förhöll sig med tjänstgöringen vid de högre flickskolorna. Jag ville taga dessa för sig och inte sammankoppla dem med de enskilda mellanskolorna och de högre goss- och samskolorna, därför att de utgöra den större gruppen. De räkna ju inte mindre än 80 stycken av de 100, som de sakkunniga tala om.

Eftersom tjänstgöringen skulle ligga mellan 22 och 26 timmar i veckan, blir ju medeltalet 24 timmar. Hur förhöll det sig nu med genomsnittstjänstgöringen vid skolorna i fråga? Jo, det var endast 12 skolor av alla dessa, som hade en medeltjänstgöring av 24 timmar i veckan. Över medeltjänstgöringen lågo 27 skolor, men under lågo inte mindre än 41. 11 skolor voro förenade med gymnasium eller seminarium, och av dessa var det endast en enda, som hade medeltalet 24. Tre lågo över medeltalet, men sju lågo under. Går man i detalj, finner man, att här i Stockholm ingen enda skola — undantagandes en på Kungsholmen — höll sig över medeltalet eller till medeltalet, utan allesammans lågo under.

Men det är inte bara på det viset, att tjänstgöringen vid dessa skolor varit liten i och för sig, utan den är också mindre än tjänstgöringen vid andra skolor. Vid de kommunala mellanskolorna kräver man ju 24—28 timmar under ett läsår på 38 veckor; vid statssamskolorna 22—26 timmar under ett läsår likaledes på 38 veckor, och vid privatskolorna skulle det vara 22—26 timmar under ett läsår på 36 veckor.

Vad blir nu antalet undervisningstimmar för varje lärarinna under ett helt läsår vid dessa olika skolor, för den händelse man går fram med det rena genomsnittstalet? Jo, det blir vid de kommunala mellanskolorna 988 undervisningstimmar, vid statssamskolorna 912 och vid privatskolorna 864 timmar. Om man nu tager det förslag, som ligger i utskottets utlåtande, kommer visserligen det samlade undervisningstimtalet för privatskolorna att höjas till 900 timmar i genomsnitt, men heller inte mera — toge man Kungl. Maj:ts förslag, skulle undervisningstimtalet bli 936. Vi finna således, att om man ginge den väg, som Kungl. Maj:t förordar, skulle den samlade undervisningstiden vid den högre flickskolan ändå ligga 52 timmar under undervisningstiden vid den kommunala mellanskolan och den skulle överstiga statssamskolans tid med endast 24 timmar.

Jag frågade mig: Är det rimligt detta, att man lägger på privatskolornas lärarinna en undervisningstid per år, som ligger 24 timmar över den, som praktiserar vid statens egna samskolor? Det var på den frågan, som jag i Kungl. Maj:ts proposition svarade ja, och jag vill förklara varför. Jag gjorde det därför, att jag anser, att arbetet vid dessa högre flickskolor ur flera synpunkter är lättare. Jag ser alldeles bort ifrån att, även om man går på utskottets förslag, undervisningsavdelningarna för en rätt lång tid framåt komma att bli jämförelsevis små vid dessa flickskolor. Jag ser bort ifrån detta därför att tyngdpunkten ligger annorledes. Det är nämligen så, att arbetet vid en flickskola inte på långt när är så tungt som vid en samskola. Det är naturligtvis många gånger rätt svårt att avgöra, när ett arbete är tyngre än ett annat arbete — ingen vill gärna klaga. Men ibland händer det, och många gånger när det är tal om helt andra saker, att sanningen alldeles oförhappandes kommer fram. När vi i den kommitté, som jag talade om nyss, hade att taga ställning till frågan, huruvida en lärarinna skulle tjänstgöra till 55-års-åldern, eller om pensionsåldern skulle höjas till 60 år, hade vi att taga del av framställningar från många håll och även från statssamskolorna. Och hur ställde dessa sig? Där fanns ju lärarinnor, som tjänstgjort såväl vid flickskolor som vid samskolor. Jo, nio av dessa samskolor förordade bestämt 55-års-åldern, — att man således inte skulle höja pensionsåldern. Tio förordade visserligen en höjning, men

jämnt hälften av dessa tio samskolor ställde på samma gång det kravet, att en lärarinna åtminstone skulle kunna avgå vid 55 år. Och anledningen? Jo, anledningen var helt enkelt den, att man granneligen hade märkt att arbetet vid samskolorna var på ett helt annat sätt slitande än vid flickskolorna. Det var alldeles särskilt disciplinen, som var så mycket mera betungande.

Så kommer härtill en annan sak. I statssamskolorna läser man på examen. Var och en vet ju med sig själv, att man läser en bok annorlunda, om man bara läser den, än om man läser för att sedan redogöra för den. Och likaledes läser man kurser i en skola annorlunda, om det bara gäller att meddela kunskaper än om det gäller att preparera för en examen. Just i det tyngande, som ligger i samskolans examensläsande, anser jag i viss mån skilja ut skolorna från varandra. Min slutsats var således denna, att om man av en lärarinna i en statens samskola kan begära — såsom man egentligen gör för närvarande — i det närmaste 25 timmar i veckan under 38 veckor på året, då är det inte för mycket att av flickskolornas lärarinnor kräva ut 26 timmar under de 36 veckor, som de ha fått på sin lott.

Det kan så vara, säger man, och det säger ju också utskottet, att en undervisningstid på 26 timmar i veckan inte är obillig, men vad som är obilligt, det är, att man inte samtidigt sörjer för en löne reglering. Hjärtans gärna 26 timmar, om vi bara få högre löner — det är ungefär vad som kan läsas ut av lärarinnornas egna yttranden.

Det är då, som jag i propositionen låtit förstå, att en löne reglering redan har skett, att lärarinnorna således redan fått de högre löner, som skulle betinga denna ökade tjänstgöringstid, och jag förmodar, att det är reminiscenser från lärarelönenämnden, som också i denna punkt ha bestämt mig. De löner, som nu utgå, äro för föreståndarinna 2,100 kronor upp till 2,300 — jämte fri bostad — samt för lärarinna med högre kompetens — jag nämner inga andra — 1,400 upp till 2,000 kronor i högsta lönegraden. När lärarelönenämnden hade att diskutera vilka löner som borde bestämmas för flickskolornas lärarinnor, satte man dessa för föreståndarinnorna till 3,600 med 4,100 kronor i högsta lönegraden jämte fri bostad, och för de andra lärarinnorna från 2,100 över en hel del lönegrader upp till en slutlön av 3,600 kronor. Jag ber, att man lägger märke till dessa siffror, ty går man nu härifrån till den särskilda löneförbättring, som för närvarande utgår, finner man, att föreståndarinnan har 3,500 kronor och i sista lönegraden 3,800 jämte fri bostad, och att lärarinnan med högre kompetens har 2,900 kronor i lägsta och 3,500 kronor i den högsta lönegraden.

Resultatet av denna lilla undersökning blir det, att lönen jämte den tillfälliga löneförbättringen, vad föreståndarinnan beträffar, bara med ett hundra kronor understiger det definitiva förslag, som lärarelönenämnden år 1918 föreslog i första lönegraden. Den understiger dessutom med endast ett hundra kronor den högsta lön, som lärarelönenämnden 1918 föreslog för lärarinnan med full kompetens. Jag måste av detta draga den slutsatsen, att det här inte bara är en tillfällig löneförbättring utan att det i sak är en direkt löne reglering uppåt. Och jag drog ytterligare av detta den enkla slutsatsen, att om 24 timmar i veckan voro rimliga för den lön, som man hade före 1919, då är det också rimligt att begära 26 timmar i veckan för den närapå fördubblade lön, som för närvarande utgår. Att man inte 1919 krävde ut dessa 26 timmar, som man efter allas förmenande uppenbarligen haft rätt till, bör ju inte vara ett skäl för att inte detta högre timtal nu så här pass långt efteråt skall utgå. Det behöver väl bara innebära, att lärarinnorna borde vara glada för den sköna tid, de haft det så lindrigt!

Jag kommer tillbaka till vad jag sade i jäms. Jag har inte alls svårt att acceptera den lösning, utskottet kommit till — sådan den i sin helhet före-

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

ligger. Om man är överens om principerna, är det ofta beroende på graden av sentimentalitet, hur långt man går i konsekvenserna. Jag vet ju mycket väl, att man också kallar detta för att taga hänsyn till de verkliga förhållandena. Och i det stycket tänker jag, att varken utskottet eller Kungl. Maj:t i någon punkt egentligen har någon rätt att förhäva sig.

Herr **Bergqvist**: Herr talman, mina herrar! Såsom herr statsrådet mycket riktigt anmärkt, utgör frågan om undervisningstiden vid privatläroverken kärnpunkten i det förslag, som nu föreligger.

När denna fråga i fjol förelåg till behandling här i kammaren, biträdde jag det förslag till utökning av tjänstgöringen, som statsutskottet då hade framlagt. Men jag gjorde det under uttryckligt betonande, att jag ansåg, att en sådan utökning med nödvändighet skulle såsom en konsekvens medföra en förbättring av lärarinnornas löneförmåner. Det fanns då icke någon möjlighet att kunna framställa ett förslag i den riktningen, emedan ingen motion förelåg, vartill ett sådant förslag kunde anknytas. I år återigen föreligger en motion, till vilken ett dylikt yrkande kan anknytas, och därför har jag också begagnat mig av den vägen. Jag har stannat kvar på samma ståndpunkt som i fjol beträffande tjänstgöringstiden, men med anknytning till herr Lindhagens motion har jag föreslagit en med 250 kronor höjd löneförbättring, och då jag yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avseende på tjänstgöringstiden, har det skett under den uttryckliga förutsättningen, att det förslag, som i min reservation föreligger, om tillfällig löneförbättring också av riksdagen antages.

När jag formulerade den ståndpunkt, som fått sitt uttryck i min reservation, låg frågan litet annorlunda till än den nu gör. Då var det två eller tre olika linjer inom statsutskottet; en linje, som gick på Kungl. Maj:ts förslag beträffande tjänstgöringstiden, en annan linje som gick på de sakkunnigas och motionärernas förslag, och så var det den linje, som jag själv företrädde. Men i sista stund, när frågan behandlades i utskottets plenum, skedde härvidlag en kompromiss, varigenom min särståndpunkt något försvagades. Jag ansåg mig dock icke böra avstå ifrån att låta detta förslag komma fram till riksdagens kamrar, emedan jag håller före, att en utökning av lärarinnornas tjänstgöring vid privatskolorna utan vederlag icke bör ske, och då den tjänstgöring, som är föreslagen av de sakkunniga och av motionärerna Clason och Mosesson m. fl., samt av utskottet tillstyrks, realiter innebär en utökning av den nuvarande tjänstgöringsskyldigheten.

Om man ser på vad de sakkunniga yttrat i denna sak, så meddelade de, att de företagit en undersökning, omfattande 100 privatskolor. Om denna undersökning säga de: »Tjänstgöringstidens medeltal har under läsåren 1921—1924 i över hälften av de fall, som undersökningen omfattat, varit minst 24 veckotimmar, i icke få fall utgör medelsiffran 25 veckotimmar eller därutöver. Under höstterminen 1924 ligger medeltalet över 24 timmar i 59 av de 100 undersökta skolorna — i 9 av dessa skolor är medeltalet 26 eller därutöver, i 19 av dem når medeltalet upp till 25 eller därutöver. 12 skolor hava i nu förevarande avseende ett medeltal av jämnt 24 veckotimmar. Återstående skolor — 29 — hava ett medeltal under 24 timmar.»

Drager man medelproportionalen till detta, så finner man, att denna innebär, att medeltjänstgöringen i privatskolorna ligger något över 24 veckotimmar. Men vad som nu föreslås av utskottet är, att undervisningsskyldigheten över hela linjen skall höjas till 25 veckotimmar. Privatskolorna själva eller de, som representera privatskolorna, hava icke heller varit nöjda med det förslag, som de sakkunniga framställt i detta avseende.

Styrelsen för Sveriges flick- och samskolors lärarinneförbund har sagt, och det med rätta, att »skall minimigränsen praktiskt taget få någon som helst be-

tydelse, är antalet 25 veckotimmar intet lämpligt medeltal mellan 22 och 26.» Det utvecklas vidare, hurusom detta förslag kommer att i praktiken ställa sig synnerligen ogynnsamt. För att till exempel en lärarinna skulle få en lindring i sin tjänstgöring på grund av mycket hemarbete, skulle tre lärarinnor nödgas få den högsta tjänstgöringsskyldigheten. Styrelsen utgår ifrån, att detta är en ökning, som det i själva verket också är, men den säger: »I och för sig är icke den föreslagna ökningen i tjänstgöring vare sig särskilt betydande eller orimlig — redan nu hava åtskilliga privatskolor en tjänstgöring av denna omfattning — men den blir en orättfärdighet, när inga som helst höjda löneförmåner föreslås eller ens ställas i utsikt.» Ungefär i samma riktning har Centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen yttrat sig, att nu lärarinnornas tjänstgöring utökas till 25 timmar utan att någon ersättning därför lämnas, är utan tvivel oförmånligt för dem.

Jag har för min del ansett, att det vore förmånligare för dem att få sin tjänstgöring utökad till 26 timmar, sålunda med ytterligare en timme, men att de finge ett ekonomiskt vederlag därför i en förhöjd löneförbättring. Jag har därför föreslagit, att de skulle erhålla en tillfällig löneförbättring av 1,750 kronor i stället för 1,500 kronor.

Nu har emellertid herr statsrådet här sagt, att den löneförbättring, som kan ifrågasättas, redan är given förut, ty den fingo lärarinnorna redan år 1919, och att det endast varit en ynnest emot privatskolorna, att man icke utkrävt den ökning i tjänstgöringen, som borde ha varit en följd av denna ökning i löneförmåner, som då gavs, samt att lärarinnorna torde böra vara glada över den frist, som de sålunda fått. Jag kan icke betrakta saken på det sättet och säkerligen icke lärarinnorna heller, allra minst de lärarinnor, som efter år 1919 ingått i privatskolornas tjänst under den förutsättningen, att den tjänstgöring, som var stadgad, var den de hade att taga på sig och att de hade att räkna med de löneförmåner, som en gång voro dem givna.

Nu har herr statsrådet vidare gjort en jämförelse mellan arbetet i privatskolorna och i statens skolor och därvid uttalat den satsen, att arbetet är lättare vid privatskolorna och mera betungande vid statsskolor. Detta senare skulle huvudsakligen bero därpå, att det är svårare att upprätthålla disciplinen i samskolorna än i flickskolorna samt vidare därpå, att man i statens skolor läser på en examen, under det att man i privatskolorna endast läser för att vinna kunskaper. Det är nog ganska vanskligt att väga arbetsbördans omfattning vid de olika skolorna mot varandra. Såvitt man från opartiskt håll kan bedöma, torde arbetet vid de olika slagen av skolor vara ungefär likvärdigt. Jag kan icke säga, att arbetet vid ett statsläroverk är mera betungande än i ett privatläroverk eller tvärtom. I vissa fall kan det vara tyngre vid ett statsläroverk, i andra fall kan det vara tyngre vid ett privatläroverk, och ser man saken i stort, får man väl utgå ifrån, att arbetsbördan vid de skilda slagen av läroverk väger ungefär jämnt mot varandra. Jag har emellertid särskilt fäst mig vid det uttalandet, att det skulle vara tyngre att undervisa i en skola, som avser att föra fram lärjungarna till en viss examen, än vid en skola, som icke har samma mål. Ja, det beror på, hur man bedömer saken. Är det så, att man därmed vill insinuera, att man vid privatskolorna icke skulle söka att nå det bästa kunskapsmått, ett sådant som skulle kunna bestå i en examen, då låter det ju säga sig att arbetet där är lättare, men erkänner man, att vid de privata skolorna ett samvetsgrant arbete utföres och att man gör allt vad man kan för att bibringa lärjungarna gedigna och ingående kunskaper i de kurser, som äro fastställda vid läroverken, då får jag säga, att jag anser, att arbetet måste vara lika tungt i undervisningshänseende vid privatskolorna som vid läroverken. Såvitt jag har kunnat bedöma privatskolornas arbete, är detta mycket samvetsgrant och

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

Anq. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

omsorgsfullt, varför jag anser, att de elever, som utgå från våra flickläroverk och privatskolor, i allmänhet äro väl rustade. Det är icke tyngre att bibringa en elev kunskaper för att taga en examen än att bibringa honom samma kunskapsmått, fastän han icke skall undergå denna examen.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till min reservation i denna punkt, ett yrkande som i alla fall göres under den bestämda förutsättningen, att den tillfälliga löneförbättringen vid privatskolorna höjes.

Sedan är det här under punkten A) ett par andra saker, som jag önskar beröra, nämligen den hemställan, som förekommer under punkten A) 3., som lyder: »Den tjänstgöring, som här avses, skall vara förlagd till klasserna öfver de förberedande eller till läsavdelning av med skolan förbundet lärarinneseminarium.

Tjänstgöringen må ävenledes, på särskild ansökan och efter skolöverstyrelsens beprövande, kunna fullgöras i de förberedande klasserna eller i övningsämnen, under förutsättning att starka skäl av pedagogisk art kunna förebringas för denna anordning. För samtliga ämneslärarinnor må dock nämnda tjänstgöring icke till omfattningen motsvara mer än en niondel av deras sammanlagda tjänstgöring vid skolan.»

Jag instämmer i vad utskottet sagt i klämman, men jag kan icke instämma i den motivering, som utskottet därför anfört. Utskottet säger nämligen på sid. 20 och 21 angående denna punkt: »Utskottet har vid prövning av frågan om tjänstgöringens förläggning funnit Kungl. Maj:ts förslag innebära ett steg i den riktning, utskottet håller för önskvärd. Emellertid bör enligt utskottets mening denna fråga upptagas till slutlig prövning i samband med en blivande omorganisation av skolväsendet, varför utskottet anser sig för närvarande böra stanna inför ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, varav sålunda följer, att utskottet icke kunnat förorda de motionsvis gjorda ändringsyrkandena.»

I detta uttalande ligger ett bestämt direktiv, att den rätt, som hittills har existerat och som nu också prolongerats för lärarinnan att tjänstgöra viss tid i de förberedande klasserna, skall avvecklas. Jag anser det för tidigt att intaga någon ståndpunkt till den frågan nu, utan jag anser, att man bör låta den undergå en förutsättningslös utredning i samband med den väntade nya skolororganisationen och därför har jag i min reservation i stället helt kort föreslagit denna motivering: »På de av departementschefen anförda skälen har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del, varav sålunda följer, att utskottet icke kunnat förorda de motionsvis gjorda yrkandena.»

Till denna motivering i denna del ber jag att i stället få yrka bifall.

Så är det vidare en avdelning under punkten A), som jag måste beröra. Där har utskottet föreslagit att »För föreståndare eller föreståndarinna vid läroanstalt, förbunden med gymnasium eller högre lärarinneseminarium eller privat folkskoleseminarium, är tjänstgöringsskyldigheten lika med vad som i motsvarande hänseende gäller för rektor vid högre allmänt läroverk samt för föreståndare eller föreståndarinna vid annan läroanstalt lika med vad som i motsvarande hänseende gäller för rektor vid realskola, dock med rätt för Kungl. Maj:t att på särskild framställning medgiva nödig minskning i denna undervisningsskyldighet, där på grund av särskilda förhållanden en dylik minskning prövas skälig.

För biträdande föreståndarinna vid läroanstalt med manlig föreståndare må tjänstgöringsskyldigheten kunna nedsättas med högst 5 veckotimmar.»

Denna punkt i utskottets förslag kan jag icke biträda. Frågan har nämligen icke varit föremål för någon som helst utredning. Det har emellertid väckts en motion vid denna riksdag om att sådana bestämmelser skulle införas beträffande föreståndares och förståndarinnas tjänstgöring, att de skulle med avseende å sin tjänstgöringsskyldighet likställas med rektor vid högre läroverk och

vid realskola. För det första vill jag om detta säga, att den tjänstgöringsskyldighet, som i läroverksstadgan är föreskriven beträffande våra rektorer, säkerligen med hänsyn till nuvarande förhållanden är alldeles för lång och för dryg. Våra rektorer hava så mycket expeditjonsarbete nu, att de, när de skola hava en så vidsträckt undervisningsskyldighet, icke få tillfälle att inspektera läroverket, besöka klasserna och följa med undervisningen. Detta är utan tvivel en brist i läroverksorganisationen, och att nu likställa privatskolorna med läroverken i detta hänseende, utan att någon utredning sker, anser jag icke vara välbetänkt, allra minst som privatskolornas föreståndare och föreståndarinnor hava ännu mera så att säga administrativa angelägenheter att syssla med än en rektor vid ett läroverk, därigenom att de måste stå i närmare kontakt med hemmen, mottaga tätare besök av föräldrar, ansvara för läroverkets ekonomi o. s. v.

Jag har därför för min del ansett, att, innan nu några sådana bestämmelser införas, en utredning av frågan bör ske, och detta har jag yrkat på i min reservation.

Jag får alltså, herr talman, i detta avseende yrka, att den nu av mig åsyftade punkten under A) i utskottets förslag utgår och att i stället en skrivelse till Kungl. Maj:t avlåtes i överensstämmelse med punkten I) i min reservation.

Fröken Hesselgren: Herr andre vice talman! Jag vill ge herr statsrådet rätt i att frågan ligger ofantligt mycket annorlunda till i år än förra året. Det är mycket väsentliga förändringar till det bättre, som ha skett i denna fråga, då den nu för andra gången kommer upp. Den behandling, som statsutskottet låtit den undergå, tycker jag heller icke går emot Kungl. Maj:ts förslag i några så väsentliga punkter, att det på något sätt kan kännas som ett slag för Kungl. Maj:t, om utskottet här skulle komma att vinna. Det har ju också från herr statsrådets sida sagts, att en sådan utgång här icke skulle betraktas såsom något sådant.

Jag har då det gäller tjänstgöringstiden alldeles samma åsikt som den siste ärade talaren, att det är orimligt, att av vederbörande begära en förlängd tjänstgöringstid utan att giva dem någon sorts kompensation i löneavseende. Det har visserligen sagts, att de fått en sådan kompensation, men den tror jag man måste se emot bakgrunden av den oerhört låga lön, som de förut haft. Att jag det oaktat icke gått på den linje, som i herr Bergqvists reservation föreslagits, nämligen den av Kungl. Maj:t föreslagna tjänstgöringstiden jämte en löneökning, har berott på känslan av det hopplösa uti, att nu begära en ökning av utgifterna. Man har ju utgått från nödvändigheten av en besparing, och då har jag måst för min del stanna vid att underskriva, herr Clasons motion, där man gått på de sakkunnigas förslag angående tjänstgöringstiden, som åtminstone icke ökar deras tjänstgöring fullt så mycket som Kungl. Maj:ts förslag och i den förhoppning att den omorganisation, som väl förr eller senare måste komma på detta område, skall taga hänsyn till dessa berättigade lönekrav.

Varför jag begärt ordet var således icke för att yrka någon ändring angående tjänstgöringstiden eller angående löneförhållandena utan för att vända mig emot en annan sak, som har samband med den föreliggande punkten. Det gäller viss del av motiveringen i vilken införts något som, så vitt jag förstår, är ganska främmande för den kungl. propositionen. Jag syftar på det öde, som ett par privata skolköksseminarier och privata småskoleseminarier förutsätts skola undergå. Det framhålles nämligen, då det gäller frågan om lärarinnornas möjlighet att få tjänstgöra vid lägre lärarinneseminarium, därför att man förutsätter, att dessa lägre seminarier skola försvinna. Tillståndet skulle blott gälla en övergångstid; man ger

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

dem en nådatid på två år, men sedan skola de upphöra. Jag blev ganska överraskad, då jag fick se detta i motiveringen, därför att, så vitt jag vet, det icke har förelegat någon som helst utredning, varför dessa seminarier skulle om ett par år upphävas. Det står visserligen i allmänna ordalag, att det finns överproduktion av lärarinnor på detta område, men om man särskilt tänker på skolkökslärarinnorna, så förvånar en talet om överproduktion, då vi ju alla veta, hur det arbetas på att få fram de praktiska ungdomsskolorna och att flickornas praktiska undervisning så mycket som möjligt skall läggas just på de husliga sysslorna. Vi hava således att vänta ett ganska stort behov av lärarinnor på detta område. Men nu säges det i utlåtandet utan vidare, att två av dessa seminarier, och det gäller två av de äldsta privata seminarierna, om två år skola upphöra. I ena fallet gäller det Ateneum för flickor, som är ett av de första skolköksseminarier som funnits i Sverige, och i det andra fallet gäller det Göteborg. Göteborgs skolköksseminarium, som är det enda av detta slag, som finns, för södra och västra Sverige. Jag tror också, att det kan vara tvivel underkastat, hur det står till med behovet att få bort de privata småskoleseminarierna. Jag vet, beträffande det seminarium, som tillhör Ateneum för flickor, att det anses vara ett ganska stort behov, att ha detta seminarium för Stockholmstrakten, därför att landstinget icke har något eget seminarium. Det är möjligt, att en utredning kommer att visa, att man här behöver göra en omläggning. Det försiggår redan en utredning angående statens eventuella övertagande av landstingsseminarierna, och i samband med den bör det klaras upp, hur det skall göras med dessa seminarier, men att nu på detta sätt, utan utredning föreslå att dessa båda typer av seminarier skola upphöra efter en nådatid av två år finner jag mycket märkvärdigt och det är det, som jag velat på denna punkt vända mig emot, herr andre vice talman, och därför har jag tänkt föreslå, att man i motiveringen skulle få stryka den passus, som rör dessa seminarier. Jag ber att få göra det yrkandet att ur motiveringen på sid. 22 i utskottsutlåtandet skulle utgå orden fr. o. m. »De privata småskoleseminarierna — ävenledes två till antalet och skolköksseminarierna — likaledes två — böra enligt utskottets mening» och så vidare fram till den mening, som lyder: »Ett bibehållande av nuvarande bestämmelser innebär sålunda allenast ett medgivande av övergående beskaffenhet.»

Genom att begära en strykning av denna passus, har icke gjorts något förhandsuttalande om deras slutliga öde ifall en utredning skulle visa att de olika seminarier skulle vara onödiga. Vad jag vänt mig emot är det, att man utan att någon utredning förebragts, på detta sätt förklarar, att de böra bort. Jag tror icke, att skolöverstyrelsen på något sätt blivit hörd i denna fråga, och jag vet, att det för seminarierna själva, åtminstone vad det gäller skolköksseminarierna, kommit såsom en fullständig överraskning, att de efter två år icke mera skulle kunna räkna med något anslag från staten.

På grund härav ber jag att få yrka, att de meningar jag nu refererat till måtte utgå ur motiveringen.

Herr Swartz: Herr talman! Denna fråga har ju varit föremål för mycken utläggning inom utskottet, och det har gått fram och tillbaka. Jag vill icke precis påstå, att det slut, vartill utskottet kommit, är i alla avseenden det lämpliga och rätta. Av de två föregående talarna har det anförts synpunkter emot ett par av de här föreslagna uttalandena, synpunkter som jag måste säga, att jag i det stora hela ansluter mig till.

Vad herr Bergqvists reservation beträffar kan jag emellertid icke ansluta mig till den punkten i densamma, vari yrkas på ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag angående tjänstgöringstiden 24—28 timmar under förutsättning av ett årligt tillägg av 250 kronor utöver vad Kungl. Maj:ts förslag i detta hänse-

ende innebär, emedan det är en sak, som också synes mig tarva litet mera utredning, innan man kan slå in på den bogen. Jag vill nämligen fästa uppmärksamheten vid att efter vad för mig uppgivits det skulle kosta bortåt en halv miljon kronor en sådan bestämmelse inklusive dyrtidstillägg, och att besluta en sådan utgift i en så pass hastig vändning kunde åtminstone icke falla mig in att vara med på. Däremot har jag intet att anmärka mot herr Bergqvists yrkande i övrigt. Det var fråga om en förändring i motiveringen nederst på sidan 20 angående tjänstgöringens förläggning enligt Kungl. Maj:ts förslag, och där sägs det, att förslaget i det avseendet utgör ett steg i den riktning, som utskottet anser önskvärdt. Det är ett uttalande, som synes mig vara att föregripa den utredning, som även i detta avseende anses böra föreligga, innan man går att bestämma sig för någon åsikt åt endera hållet i den vägen.

Fröken Hesselgrens yrkande om uteslutande av stycket på sidan 22 angående jämförelsen av undervisningen vid högre lärarinneseminariet med annan undervisning vill jag ej heller motsätta mig, men jag har, utöver dessa instämmanden i en punkt med herr Bergqvist och i en med fröken Hesselgren, för min del att göra en anmärkning mot det uttalande, som utskottet gjort på sidan 19, nämligen angående den av Kungl. Maj:ts föreslagna tjänstgöringstiden, som jag nyss nämnde var 24—28 timmar. Där har utskottet sagt, att »den av Kungl. Maj:ts föreslagna tjänstgöringstiden synes visserligen icke obillig, men då förslag om en revision av skolväsendets organisation torde vara att förvänta inom en nära framtid och i samband därmed ifrågavarande lärargrupper avlönings- och tjänstgöringsförhållanden i hela sin vidd komma upp till omprövning, har utskottet ansett sig böra för närvarande stanna vid det förslag, som av de sakkunniga i detta avseende framlagts». Mig synes det, att man i detta avseende gjort konklusionen före utredningen. Man har uttalat, att den av Kungl. Maj:ts föreslagna tjänstgöringstiden synes visserligen icke obillig utan att göra denna tjänstgöringstid beroende av några som helst därmed förknippade villkor. Jag är rädd för, att om ett sådant uttalande göres från riksdagens sida, kan det i en framtid åberopas mot riksdagen. Det kan ju hända, att det resultat, som kommer att framgå av den utredning, som nu skall ske, blir av beskaffenhet, att det icke synes riksdagen billigt att på grund av de förslag, som därvid kunna komma att framställas, öka tjänstgöringstiden på sätt som här sagts. Det synes mig därför, att man icke bör göra ett sådant uttalande, som kan vara att binda på förhand sin handlingsfrihet, när frågan kommer upp på allvar. Jag har åtminstone för min del velat förklara, att jag icke kan anse, att det är lämpligt att nu göra ett uttalande av antydd art, ehuru väl jag känner mig övertygad om, att det icke varit avsikten att giva uttalandet en dylik innebörd, ty det vore enligt mitt sätt att se ganska orimligt att säga, att tjänstgöringstiden är icke obillig hur än utredningen angående tjänstgöringstiden och avlöningsförhållandena kommer att slå ut. Nu är jag, som sagt, nog icke rädd för att det skall bli den följden, men man kan aldrig veta, och man kan icke vara nog försiktig i sina uttalanden, det har man fått höra här gång på gång. Jag har därför tänkt mig, att det vore bäst att ändra den meningen, där detta uttalande förekommer, och att man slöte ut orden »den av Kungl. Maj:ts föreslagna tjänstgöringstiden synes visserligen icke obillig, men» varigenom återstoden av stycket skulle lyda: »då förslag om revision av skolväsendets organisation torde vara att förvänta inom en nära framtid och i samband därmed ifrågavarande lärares grupper avlönings- och tjänstgöringsförhållanden i hela sin vidd komma upp till omprövning, har utskottet ansett sig böra för närvarande stanna vid det förslag, som av de sakkunniga i detta avseende framlagts». Om det, som jag förmodar, varit författarens mening, att det skall tolkas på detta sätt, finns så mycket mindre anledning att antaga, att ett förslag om uteslutande av första raden i den punkten skall möta något motstånd. Jag ber således för min

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

del att med instämmande i herr Bergqvists av mig omnämnda framställning angående skrivelse om utredning och i fröken Hesselgrens yrkande om uteslutande av en del av motiveringen i ett visst stycke samt med eget yrkande om en uteslutning av den omförmälda raden på sidan 19 få yrka bifall till utskottets förslag i övrigt.

Herr **Olsson, Oscar**: Det är rätt många överraskande yrkanden, som kommit i detta sammanhang, men det hade jag aldrig drömt om att jag skulle få ett så hårt slag som jag fick av fröken Hesselgren. Jag trodde, att jag gjort riktigt bra i överensstämmelse med hennes intentioner. Jag undrar, om fröken Hesselgren riktigt kan frågan på den punkten. Det var först så, att Kungl. Maj:t hade ansett, att dessa privata utbildningsanstalter för småskollärarinnor vore fullkomligt onödiga och att efter som det var överproduktion på de lärarinnor, som komme ut därifrån, skulle dessa privata läroverk avvecklas med detsamma. Staten hade icke något intresse att giva dem något anslag. Det var Kungl. Maj:ts ståndpunkt, och jag hade något besvär att övertyga mig själv och andra, att fastän här icke förelåg något krav, som staten hade den allra ringaste anledning att tillmötesgå, var det litet obilligt att taga ifrån dessa anstalter deras anslag med detsamma; och med svett och möda lyckades jag få till stånd en avvecklingsperiod av två år. Alla voro mycket glada och belättna över att man kommit så långt, att vi kunnat visa denna hänsyn till lärarinnorna vid dessa utbildningsanstalter, som verkligen icke behövas, snarast tvärtom. Och när jag har varit så snäll och duktig, får jag reda på, att det skulle jag aldrig ha gjort! Jag vill ändå verkligen antaga, att fröken Hesselgren icke menar, att vi skola återgå till Kungl. Maj:ts ståndpunkt i frågan? Det tycker jag vore synd, men jag kan icke se annat än att man måste gå någondera av dessa vägar, antingen på Kungl. Maj:ts raka väg som leder därhän att då det inte är något statsintresse att bibehålla dessa anstalter, så skola vi icke bevilja dem anslag, eller också gå den väg, varom avdelningen träffade en enhällig kompromiss, d. v. s. att vi av billighetshänsyn skulle se till, att under den tid, som dessa anstalter behöva för sin avveckling, skulle de få åtnjuta statsanslag. Jag föreställer mig, att riksdagen knappast kan gå längre i detta fall. De herrar, som sitta i landsting och granska och ha reda på denna kolossala överproduktion av småskollärarinnor, veta, att man indragit många småskollärarynneseminarier, och att det finnes många landsting, som få finna sig i, att deras småskollärarinnor icke utbildas inom deras länsgränser. Då är det också helt naturligt, att staten icke kan gå in för att dessa helt privata småskoleseminarier skola få fortsätta att producera ett småskollärarynneseproletariat, då lärarinnorna snart skulle riskera att bli utan plats.

Samma är förhållandet med skolkökslärarinnorna. Här hava vi en statens anstalt i Stockholm, men icke är det meningen, att den skall nedläggas? Så hava vi den stora utbildningsanstalten i Uppsala, som vi väl kunna praktiskt betrakta såsom en statsinstitution på grund av de rikliga statsanslag, som beviljats den. Det är väl ej meningen, att vi skola lägga ned någon av dessa anstalter för att bereda tillfällen för de privata att fortsätta sin verksamhet? Och är det icke meningen, så måste de privata nedläggas och enligt min åsikt redan nu börja avvecklas. Det kan icke ligga i småskollärarynnornas intresse, att det skall utbildas många flera lärarinnor vart enda år, än vad som behöves.

Om vi skulle gå den väg, som fröken Hesselgren föreslog, vad skulle då bli följden om två år? Då skulle dessa privata skolköksseminarier komma och säga: Ja, riksdagen har tagit bort den del av motiveringen, som säger, att vi skola avveckla. Vi måste ha två år på oss för att kunna avveckla vår verksamhet, och det är obilligt, om staten nu skall tvinga oss att avveckla utan någon övergångstid. Det tycker jag med all min ömsinhet, så fort det är fråga

om skolorna, ändå är att gå litet för långt. Jag blev också uppvaktad av föreståndarinnan för ett sådant seminarium, som, såvitt jag förstod, ansåg, att man hade skäl till stor tacksamhet, om det lyckades att få övergångsbestämmelser, så att icke dessa seminarier måste avskeda en och annan lärarinna med detsamma, utan att veta var de skulle göra av henne. Den punkten skall jag således hoppas att kammaren anser vara så pass tydlig och klar, att det icke kan komma i fråga, att riksdagen genom att fatta ett beslut i överensstämmelse med fröken Hesselgrens förslag rent av skulle uppmana dessa seminarier att fortsätta med den verksamhet, som icke längre är på något sätt nödvändig.

Jag vill gärna erkänna, att denna punkt är den enda, på vilken jag tycker att någon diskussion icke är av behovet påkallad, men även i den punkt, som biskop Bergqvist yrkade bifall till, anser jag verkligen saken ligga så tydlig och klar just på grund av de beslut, som riksdagen förut fattat, att vi även borde vara befriade från att diskutera den saken vidare. Saken gäller undervisningen i de förberedande klasserna på det rena småskolestadiet. Det finnes en mycket stor ovilja mot dessa förberedande klasser runt om i våra städer ute i landet av helt naturliga skäl. De flesta flickskolor, som hava sådana förberedande klasser, hava icke utrymme för flera lärjungar i själva skolan än sådana, som gått igenom de förberedande klasserna. När barn från småskolan och folkskolan söka in, få de det beskedet, att det finns ingen plats, och det är ingen konkurrens, utan just de föräldrar, som haft råd att låta sina barn gå i de förberedande klasserna i flickskolan, få in sina barn, hur lämpliga eller mindre lämpliga de än äro för inträde i skolan i jämförelse med barn, som gått i folkskolan. Det är ganska naturligt, att det uppstått en indignation mot sådana förberedande skolor. Det är ganska naturligt, att det uppstått en ovilja mot att staten skall lämna anslag till dylika förberedande skolor, då staten icke på något håll, icke i något avseende lämnar bidrag till privata småskolor och folkskolor.

Nu säger man, och det naturligtvis med fog, att det kan vara bra för en flickskola att ha sådana förberedande klasser, ty man kan göra pedagogiska rön. Ja, det är visst sant. Visst kan man det, men frågan är, huruvida staten skall betala dessa pedagogiska rön och bekosta dem på detta sätt med anslag till förberedande skolor hela landet över. Således, i fråga om dessa förberedande skolor tror jag, att utskottet visat mycket stort tillmötesgående, när utskottet även här har lämnat en övergångstid, till dess omorganisationen av vårt skolväsende kommer före. Nu kommer jag till ett beslut, som riksdagen i detta fall redan fattat, nämligen att riksdagen tagit bestämt avstånd från att överkvalificerad arbetskraft användes i skola motsvarande de förberedande klasserna. Här i Stockholm har det varit på det sättet, att man haft folkskollärare att undervisa även i småskolan. Det finnes mycket starka pedagogiska skäl, som tala för en sådan anordning, och det förnekade ej heller riksdagen, när riksdagen hade frågan under behandling, men riksdagen sade, att vi hade ej råd till detta, utan vilja stockholmarna göra detta, få de betala mellanskillnaden, eftersom staten icke kan giva anslag till överkvalificerad arbetskraft vid dessa småskolor. Vad är det för konsekvens att säga, att staten skall bidra till överkvalificerad arbetskraft i de förberedande klasserna, som egentligen ligga utanför dessa privata skolors organisationsområde, men att kommunerna icke skola få statsbidrag utan betala den överkvalificerade arbetskraften i *sina* skolor själva? Jag tycker för min del, att det är alldeles galet. Följaktligen är jag lika stark motståndare till en förändring i motiveringen här, som jag nyss var i fråga om seminariernas ställning.

Jag går så över till huvudfrågan, nämligen angående tjänstgöringstiden och kompensationen för ökad tjänstgöring. Statsrådet hade alldeles rätt, när han påpekade, att denna fråga kommit upp för att vi skulle spara på stat-

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

utgifterna genom att ta och granska förhållandena vid de privata läroverken. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att den ståndpunkten hade ingenting att göra med den princip, som jag drev för min ståndpunkt under föregående års riksdag. Det var en annan princip, som ställde mig på statsutskottets majoritets ståndpunkt, och det var den, att staten skall i första hand använda sina medel för att få sina egna skolor så bra som möjligt, och därför när staten lämnar anslag till andra anstalter, skall staten vid dessa anslags lämnande icke medgiva gynnsammare tjänstgöringsförhållanden för de privata skolorna än staten anser sig ha råd till för sina egna skolor. Jag håller på, att staten i första hand skall taga hänsyn till den allmänhets krav, som icke har råd att besöka dessa privata skolor. Men jag är lika varm vän av att staten ger understöd till privata skolor, endast det avvägs så att icke staten på sina egna skolors bekostnad ställer tjänstgöringsförhållanden mera gynnsamma vid privatskolorna. Den ståndpunkten står jag fortfarande kvar på, och från den ståndpunkten ville jag nog gå med på herr Bergqvists reservation. Han fullföljde den ståndpunkten, fastän han kompletterade den med en löneförhöjning för lärarinnorna. Denna löneökning har jag intet emot. Jag skall med största jämnmod taga mot ett nederlag för utskottet i denna fråga, ifall herr Bergqvist kan få kammarens majoritet med sig. Jag får emellertid säga, att jag tvivlar i hög grad på att han lyckas. Nu är det emellertid så, att inom utskottet träffats en kompromiss på grund av de sakkunnigas uttalande och herr Clasons motion, en kompromiss som går ut på 25 timmars tjänstgöring praktiskt taget för lärarinnorna. Mot herr Bergqvists uttalande, att det skulle vara så orättvist med en sådan ökning utan compensation, ber jag få säga, att denna compensation icke givits bara på det sättet som herr statsrådet uttalat sig om, utan det har också givits på annat sätt, nämligen vid förra årets riksdag genom den säkrare ställning, som alla då antagna lärarinnor otvivelaktigt fingo genom riksdagens beslut angående de privata läroverken. Man anmärkte då mot mig, att denna säkra ställning kan staten icke garantera, och det är riktigt, men staten har gjort vad den kan göra för att ordna det så, att de privata läroverken icke av ekonomiska skäl på grund av bristande statsanslag behöva avskeda en enda där anställd lärarinna. Compensationen erhöles således på det sättet, och extra lärarna vid statsläroverken skulle ha varit överförtjusta, om riksdagen för några år sedan vid skärpnigen av bestämmelserna om deras tjänstgöringstid givit en liknande compensation. Men det var statens egna lärare det då gällde, och därför var det icke så noga! Följaktligen kan jag icke se, att man i detta fall begår någon orättvisa. Trots alla de välgångsönskingar jag har för herr Bergqvists förslag rörande lärarinnorna, så kan man icke nu anse, att staten begår någon orättvisa mot dem, när staten fortfarande ändå ger anslag på gynnsammare tjänstgöringsvillkor till dessa privata skolor än åt sina egna lärare.

Vad slutligen beträffar herr Bergqvists funderingar över föreståndarnas tjänstgöringstid, tror jag, att det förefaller riksdagens ledamöter litet egenomligt om riksdagen vid utdelande av anslag till andra anstalter än sina egna skulle säga: ni, föreståndarinnor och rektorer, som finnas vid dessa privata läroverk, det är synd om er, att ni skola ha samma tjänstgöringstid som rektorerna vid statens egna läroverk! De skäl, som biskop Bergqvist anfört i detta fall för dessa föreståndarinnor och rektorer, voro ju, att de vore mycket överflupna av föräldrarna. Jag tycker det skulle vara roligt för en rektor vid läroverken att komma i kontakt med föräldrarna. Det kan också ta tid, om man icke står i kontakt med dem. Vidare skulle det vara en del administrativa göromål, som skulle komma till. Ja, kunna de verkligen vara större vid de privata anstalterna än vid statens. Jag tror ändå att ifrån pedagogisk synpunkt är det mycket nyttigt att en rektor eller föreståndare håller reda på

lärarinnornas undervisning, och det sker bäst genom att en aktivt tjänstgörande lärare eller lärarinna är rektor eller föreståndarinna. Nu skall jag inte förneka, att det kan finnas fall, då det kan vara nyttigt för anstalten, att föreståndarinnan och rektorn befrias från en del av sin tjänstgöring, men det har utskottet tagit hänsyn till. Utskottet har lämnat den säkerhetsventilen, att Kungl. Maj:t kan befria en rektor och föreståndare från tjänstgöringsskyldighet i viss grad. Det är bara det man icke vill bifalla, att det skall vara en generell befrielse, varigenom dessa privata skolföreståndare eller rektorer få komma i en högre klass än läroverkens rektorer. Det måste i alla fall vara på det sättet, att läroverkets rektorer ha bra mycket mera att göra vid skötseln av sina stora anstalter än de privata skolföreståndarinnorna vid skötseln av sina.

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

Således, herr talman, då jag icke kan finna, att några av de skäl, som framförts under denna punkt, äro bärande för reservanternas ståndpunkt eller för de ändringsförslag, som framkommit rörande motiveringen, ber jag att i fråga om motivering och kläm få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Borell: Herr talman! Som bekant ha de flesta landsting inrättat småskoleseminarier för utbildande av småskolelärarinnor för respektive läns behov. Stockholms län har emellertid icke inrättat något sådant seminarium, och att detta kunnat undvikas har berott på, att länet varit i tillfälle att träffa avtal med Ateneum för flickor i Stockholm om utbildande årligen av visst antal lärarinnor. Detta avtal har bestått sedan år 1908 och har varit ur såväl ekonomisk som andra synpunkter synnerligen fördelaktigt för landstinget. Det är visserligen sant, att det för närvarande finnes överproduktion på skolkökslärarinnor och småskolelärarinnor, men om Ateneum skulle upphöra, torde dock detta förhållande icke kunna medföra, att landstinget skulle kunna undvika att på ett eller annat sätt ordna ifrågavarande förhållanden. Det är ju så att vid de olika landstingens seminarier i allmänhet icke mottagas aspiranter från annat än det egna länet. För att tillgodose behovet inom Stockholms län måste landstinget således träffa någon anstalt på ett eller annat sätt, och detta även med hänsyn till intresset hos dem, som önska utbilda sig för ifrågavarande verksamhet. Nu synes det med fog kunna sägas, att det icke kan vara lämpligt att ställa landstinget i ett sådant läge, att det skulle vara nödsakat att träffa sådana åtgärder under den tid, då frågan är beroende på utredning, liksom det icke är lämpligt att denna fråga överhuvud taget upptages annat än i samband med den utredning av hela frågan, som pågår i anledning av riksdagens beslut av år 1923. Utan att uttala mig om, hur föreliggande fråga slutgiltigt bör ordnas, anser jag således liksom fröken Hesselgren att såsom saken ligger det icke kan vara skäl att föregripa den pågående utredningen genom att göra bestämt uttalande i viss riktning, så mycket mer som i den del av motiveringen, om vars utgående fröken Hesselgren framställt yrkande, uttalas icke blott, att staten icke vidare skall lämna statsbidrag, utan t. o. m. att dessa anstalter icke längre skulle få existera. Jag anser alltså i likhet med fröken Hesselgren att såsom frågan nu ligger är det klokast att icke göra något uttalande i densamma, och jag instämmer således i hennes yrkande om ändring av utskottets motivering.

Fröken Hesselgren: Det är blott en replik till herr Oscar Olsson angående hans ömhjärtenhet jag vill göra. Jag är alldeles övertygad, att om han säger, att det är hans ömma hjärta, som föranlett honom att få in denna passus i motiveringen, måste jag tro det, men jag kan icke underlåta att framhålla, att det icke måtte ha varit så lätt att utläsa Kungl. Maj:ts avsikt att omedelbart indraga alla anslag till här ifrågavarande läroanstalter, eftersom från skol-

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

överstyrelsen sagts mig att det kommit för dem som en fullständig överraskning, att dessa anstalter skulle upphöra redan efter två år. Den nådatid, som de efter herr Olssons förklaring fått på grund av utskottets välvilja, ha de verkligen icke förstått, att de behöfde, ty de ha icke fattat, att det var så nära deras dödsstund, som det av hans anförande framgår. Är det emellertid så, att Kungl. Maj:t verkligen velat avliva dem nu, och att utskottet velat giva dem en nådatid, så vidhåller jag i alla fall att det kan vara tvivel underkastat om behovet av att dessa anstalter skola upphöra är så stort, som här har sagts. Såvitt jag vet, kan man icke med bestämdhet säga det. Jag vill icke yttra mig om småskoleseminarierna, men i fråga om skolkökslärarinnorna tror jag icke det är berättigat att säga, att det är någon överproduktion. Jag har förut tillåtit mig framhålla detta. Även om man under ett par år stått litet svävande på den punkten, därför att det var ett mycket stort antal, som utbildade sig till skolkökslärarinnor under själva kristiden, så tror jag, att det är berättigat att säga att man med tanke på ungdomens praktiska utbildning måste vänta sig ett ökat behov av skolkökslärarinnor. Då jag begärt, att denna del av motiveringen skulle strykas, har jag därmed icke sagt eller gjort något som helst förhandsuttalande om behovet av vare sig det ena eller andra, men jag har framhållit att det är oriktigt att utan en utredning i denna sak på detta sätt bestämma en viss tidpunkt, och det har av en föregående ärad talare, från herr Borells sida, framhållits, att även när det gäller småskollärarinnorna kan det vara tvivel underkastat huruvida en indragning av dessa anstalter är av behovet påkallat. Det är en sådan utredning, som jag anser behöfver föregå ett beslut i denna fråga, och det är därför, herr vice talman, som jag vidhåller mitt yrkande angående denna punkts utgående ur motiveringen.

Herr Pauli: När denna fråga i följande förelägg till behandling i denna kammar, hörde jag till dem, som funno sig nödsakade att rikta en del kritik mot den ståndpunkt, statsutskottet vid sitt första ställningstagande till frågan hade intagit. Jag förnekade vid det tillfället ingalunda, att statsutskottet hade fullkomligt rätt, när det begärde, att de mycket stora statsanslagen till privatläroverken, som särskilt under de senaste åren undergått en högst betydlig stegring, borde få en ur ekonomisk synpunkt så förständig användning som möjligt. Jag medgav också, att vissa av de praktiska riktlinjer, som statsutskottet därvidlag hade anvisat, kunde vara berättigade, såväl i fråga om utökningen av antalet lärjungar i parallellavdelningarna som även i vissa fall beträffande höjningen av lärarnas och lärarinnornas tjänstgöring.

Huvudanledningen till att jag då såg mig nödsakad att opponera mig mot det föreliggande förslaget var den, att en tillräcklig utredning icke förelåg. Nu föreligger denna utredning: saken har ju varit behandlad av en kommitté under det förgångna året. Det förslag, som dessa sakkunniga framlagt, har lagts till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, och, som ecklesiastikministern nyss framhöll, kan man konstatera, att det utlåtande, som statsutskottet här har framlagt, i de allra flesta och väsentligaste punkterna är en återspeglings av Kungl. Maj:ts förslag. Det har även kunnat konstateras, att statsutskottet på vissa punkter visat sig vilja gå mildare fram än regeringspropositionen och detta särskilt i fråga om den punkt, som väl är den mest uppmärksammade i detta ärende, nämligen lärarnas och lärarinnornas tjänstgöring. Där föreligger, som det har framhållits, för kammaren tvenne alternativ att välja mellan. Å ena sidan kan man, vilket utskottet föreslagit i anslutning till de kommitterade, bibehålla den nuvarande tjänstgöringstiden, 22—26 veckotimmar, men höja medeltalet till ungefär 25 veckotimmar, Reservantens herr Bergqvists förslag å andra sidan tager den av Kungl. Maj:t föreslagna längre tjänstgöringstiden, men vill kompensera lärarkåren för den ökade tjänstgöringen med

en löneökning, som allt i allo skulle belöpa sig till omkring en halv miljon kronor. Redan denna sista konsekvens, som ju statsfinansiellt ter sig ganska betänklig, gör, att man måste ställa sig synnerligen tveksam inför den av herr Bergqvist anvisade utvägen. Därtill kommer, att det såväl på denna som på övriga punkter är synnerligen önskvärt, att riksdagens kamrar nu i riksdagens elfte timme ena sig om linjerna i denna fråga. Då den största sannolikhet föreligger för att just detta utskottsutlåtande innebär möjligheten till en gemensam framgångslinje, finner jag även av det skälet, att det vore att önska, att kammaren accepterade utskottets förslag.

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

När det sedan gäller den speciella frågan om föreståndarnas och föreståndarinnornas tjänstgöring, så har särskild opposition riktats mot denna punkt, och det får ju medges, att förslaget icke vilar på någon närmare utredning. Å andra sidan förefaller det mig rent a priori knappast möjligt att ställa sig på den ståndpunkten, att man begär, att en rektor vid statens läroverk i tjänstgöringshänseende skulle ställas i en sämre ställning än en rektor vid de privata skolorna. Vid de privatläroverk, där jag haft tillfälle att tjänstgöra, har, såvitt jag kan minnas, föreståndarnas tjänstgöring ingalunda varit knappare tillmätt än motsvarande läroverksrektorer, utan snarare tvärtom. Huru förhållandena gestalta sig vid de olika flickskolorna, är en sak, som jag inte känner till, men det förfaller mig på det hela taget, att man knappast skulle kunna anföra några vägande skäl mot en sådan reform som den föreslagna. Det har ju också framhållits, att undantag skola kunna medges i sådana fall, där särskilda förhållanden vid en skola, t. ex. skolans karaktär av försöksläroverk, gör tjänstgöringen särskilt maktpåliggande för föreståndaren eller föreståndarinnan.

Den av fröken Hesselgren framförda önskan om en ändring i motiveringen har tilldragit sig stor del av intresset under den förda debatten. Beträffande hennes yrkande får jag medgiva, att jag har känt mig synnerligen tveksam. Huruvida inte en sådan ändring i motiveringen borde företagas. Här gäller det emellertid en åtgärd, som inte skulle komma att träda i kraft förrän efter två år. Om nu under dessa två år det verkligen skulle visa sig, vad fröken Hesselgren velat göra gällande, att behovet av skolköklärarinnor — i fråga om småskollärarinnor förutsätter jag icke, att en sådan utveckling kan väntas — i anslutning till en ökad utveckling av fortsättningsskolorna med husligt arbete skulle visa sig ökas så avsevärt, att man inte längre kan tala om överproduktion på det området, så anser jag för givet, att riksdagen tar sig en ny funderare i förening med något slags utredning på den punkten. Jag tror, att när man kan förutsätta detta, bör det icke vara så farligt att taga med denna passus i motiveringen, vilken dock, det medger jag, kan vålla ganska stora betänkligheter.

Om jag till sist skulle summera mitt intryck av utskottsutlåtandet, så tror jag det är tydligt, att man inom utskottet har gjort verkligt stora ansträngningar för att nå fram till en enighetslinje, och att härvid stora modifikationer ha gjorts i utskottets ståndpunkt förra året, icke minst på det område, som jag särskilt intresserade mig för under fjolårets behandling, nämligen i fråga om parallellavdelningarna. Under sådana förhållanden synes det vara starkt motiverat, att kamrarna försöka fatta lika beslut. I annat fall blir det ju nödvändigt att söka åstadkomma en sammanjämkning, vilket skulle kunna ha en ödesdiger inverkan på riksdagstiden.

Jag vill därför för min del, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Swartz**: Jag framställde förut ett förslag, som innebar dels ett yrkande om bifall till en del av motiveringen i herr Bergqvists reservation, dels avslag på hans fordran om tjänstgöringstidens bestämmande till 24—28 veckotimmar mot utskottets högst 25 timmar. För klaggörande och tydliggörande

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

av vad jag menar, då nu punkt A på sid. 27 i klämman närmast föreligger till avgörande, skall jag be att få yrka bifall till vad som där under moment 4 säges angående undervisningstiden, d. v. s. 22—26 veckotimmar, ävensom avslag på utskottets hemställan i stycket längre ned under samma punkt, som börjar med orden: för föreståndare eller föreståndarinna vid läroanstalt, förbunden med gymnasium. I det senare avseendet yrkar jag bifall till det av herr Bergqvist under moment I i reservationen anförda yrkandet.

Herr **Hallin**: Herr talman, mina herrar! Det torde i någon mån förvåna, att jag med den ståndpunkt, som jag intog i fjol till den föreliggande frågan kunnat biträda utskottets ifrågavarande förslag. Jag försäkrar också, att det inte varit med någon entusiasm, som jag gjort det. Helst skulle jag velat gå med på den linje, som herr Bergqvist här har föreslagit. Emellertid är den ju förbunden med en avsevärd utgiftsökning och i betraktande härav har jag inte vågat att nu beträda den linjen, och jag kan fördenskull icke rekommendera kammaren att följa den. Varför jag gått med på den kompromiss, som här föreligger, har varit dels av det skälet, att man nu i riksdagens elfte timme skulle försöka att undvika en lång utdragen debatt i denna fråga. Jag har visserligen av den diskussion som här försiggått, blivit i viss mån besviken i denna min förhoppning. Om man vidare jämför vad som i det nu föreliggande förslaget kan uppnås med vad som i fjol bjöds på från statsutskottet — särskilt i den första träffningen — måste man ju medge, att minst 90 % av de önskemål, som man förfäktade på den sidan, som jag då stod på, är man nu i begrepp att inbärga.

Här har nu under debatten gjorts en del ändringsförslag i såväl utskottets motivering som hemställan. Jag måste för min del vädja till kammaren, med hänsyn till att här föreligger en kompromiss inom utskottet, att inte vidtaga några förändringar i utskottets förslag. Det skulle ju kunna hända, att om kammaren gjorde någon förändring — särskilt som andra kammaren ännu inte har behandlat detta ärende — man sedermera skulle kunna vänta andra ändringar i medkammaren. Då är man i detta ärende åter ute på lösan sand, och man skulle då behöva gå till eventuella sammanjämkningar med oviss utgång.

Den uppgörelse, som man nu, om utskottsförslaget här blir riksdagens, står i begrepp att träffa, kan icke betraktas annat än som temporär. Frågan om privatläroverkens struktur och förhållande till staten måste åter bli aktuell, när den stora skolreformen en gång ligger på riksdagens bord till avgörande. Den som nu röstar för denna utskottets hemställan måste därför anse sig vid det senare tillfället ha fullt fria händer att bedöma frågan.

Jag ber sålunda, herr talman, at med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets såväl motivering som hemställan i oförändrat skick.

Herr **Clason**: Med anledning av den rätt avsevärda del, som jag tagit i denna frågas behandling under föregående år, kunde det vara frestande för mig att vilja yttra mig i åtskilliga här berörda punkter, men det skall jag nu icke göra. Jag skall söka inskränka mig till några få korta erinringar.

Jag ber då att få börja med att framföra ett tack till statsutskottet för den välvilja, som utskottet har visat den av mig och åtskilliga andra kammarledamöter väckta motionen, som i vissa punkter gick tillbaka till de sakkunniga, som jag hade tillkallat. Det är ju faktiskt så, att jag i åtskilliga fall fått rätt i utskottets kläm, i vissa fall dock med något salt i motiveringen. I andra, mindre väsentliga delar har jag inte fått rätt i klämman, men i stället fått en del välvilliga ord om mina yrkanden i motiveringen. Jag kan alltså i åtskil-

liga avseenden ha skäl att vara ganska tacksam för denna välvilliga behandling.

Mot åtskilligt av vad herr statsrådet sade skulle jag gärna vilja replikera, men jag skall vid denna framskridna tid göra det blott på en enda punkt, nämligen den då han ville göra gällande, att arbetet i statens samskolor skulle vara mera betungande än i de privata skolorna, bland annat därför att man i de förra arbetade med examen som avslutningsmål, medan man i de senare inte gjorde det. Jag nödgas påpeka, att i en hel del av dessa privata flickskolor, som det här gäller, är det så ställt, att avgångsexamen från åttonde klass medför viss kompetens. Må vara, att man inte har examen rigorosum vid årets avslutning, men det sker i alla fall dock i denna åttonde klass ett ytterligt intensivt examensarbete, kanske mycket intensivare än i statssamskolorna. Den som vill taga reda på detta, kan mycket väl övertyga sig om att på den punkten är arbetet minst lika betungande i de statsunderstödda privatskolorna som i statens egna.

När kamrarna i fjol och särskilt denna kammare tog ståndpunkt till hela denna fråga, så var tror jag, huvudmomentet för kammaren kanhända inte det, att man stred om olika grader av tjänstgöring eller olika pedagogiska synpunkter, utan vad som gjorde, att kammaren tog sin position så starkt var, tror jag, att utskottets utlåtande hade kommit till som ett försök att på överraskningens väg reglera ett viktigt pedagogiskt förhållande, utan att det förelåg en tillräckligt förberedd, ingående och omfattande utredning på området. Det var det, tror jag, som kammaren och riksdagen framförallt reagerade mot. Därför är det lättare att nu fatta ståndpunkt, då utredning föreligger på de flesta punkterna.

Emellertid skulle jag vilja säga, att på ett par punkter, som i dag berörts, måste jag fortfarande framhålla, att precis samma ståndpunktstagande, som riksdagen tog i fjol, borde föranleda riksdagen att i år gå på en försiktigare linje än vad utskottets uttalande innebär. Den ena är den av fröken Hesselgren berörda frågan om vissa seminarier, den andra den av biskop Bergqvist behandlade om föreståndares och föreståndarinnors tjänstgöring. Vad den första beträffar, reagerar jag visst inte mot den tanken, att de seminarier, som det här är fråga om, eventuellt skola komma att nedläggas, och det står också i min motion, att det blott är fråga om någon kortare tidsfrist — åtminstone i vissa fall. Vad jag reagerar mot, är det, att man utfärdat en dödsdom på två års sikt, utan att ha fullkomligt klart för sig, i vad mån det verkligen låter sig göra att efter dessa två års sikt avliva dem. Herr Borell har nu framhållit vissa enskilda förhållanden i t. ex. Stockholms läns landsting som kunna träda emellan och kräva särskilt hänsynstagande. Herr Oscar Olsson jämställde denna sak med den åtgärd, som riksdagen i fjol vidtog — ja, jag vet inte, om det var just denna sak, men det var i alla fall en del av frågan, som han jämställde med den i fjol vidtagna åtgärden — nämligen då riksdagen skrev till Kungl. Maj:t och framhöll, att man inte borde använda överkvalificerad arbetskraft, i det fallet folkskoleutbildade krafter vid undervisningen i småskolorna. Det är alldeles riktigt, att riksdagen skrev, men jag vill erinra därom, att riksdagen skrev och begärde *en utredning* på området; men riksdagen sade inte, att man skulle klippa till om två år på den punkten, utan riksdagen sade tvärtom, att man skulle vara mycket försiktig med denna övergång och inte gripa in allt för hårt.

Vad sedan beträffar föreståndarnas eller förstandarinnornas ställning, är det alldeles givet, att den är helt annorlunda vid privatskolorna än vid statens skolor. Jag behöver endast till vad som förut sagts peka på en sådan sak beträffande privatskolornas föreståndare som den, att de ha hela ekonomien

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privat-skolor m. m.

(Forts.)

lagd på sig. De ha inte bara som föreståndarna vid statens skolor att rekvidrera från länsstyrelsen så och så mycket pengar och få dem utbetalade till skolan och lärarna, utan de ha i stället hela denna ytterst viktiga och besvärliga ekonomifråga direkt lagd på sig och naturligtvis även åtskilliga andra svåra saker. Jag tror därför, att det är berättigat också på den punkten, att riksdagen inte gör ett så bestämt uttalande, utan i stället går in på den av biskop Bergqvist föreslagna utredningslinjen. Jag skall alltså på dessa båda punkter förena mig med fröken Hesselgren och biskop Bergqvist i deras yrkanden.

Skulle det sista yrkandet, d. v. s. biskop Bergqvists inte godkännas av riksdagen — och jag förstår, att det finns skäl att i denna riksdagens elfte timme antaga kompromissförslaget — ber jag att få understryka det uttalande, som gjorts i utskottets motivering om att Kungl. Maj:t beträffande dessa föreståndares och föreståndarinnors ställning skall gå till väga med en viss försiktighet, medgiva den minskning i undervisningsskyldigheten, som på grund av särskilda förhållanden prövas böra ske, och medgiva en undantagsställning i sådana fall, då vederbörande läroverk i ett eller annat avseende intar en särställning. Jag vill alltså hemställa, att ifall utskottets utlåtande blir riksdagens beslut, Kungl. Maj:t ville i dessa bägge avseenden göra all den jämkning, som står i Kungl. Maj:ts makt att göra.

Beträffande hela ärendet vill jag till sist påpeka, att privatskolorna dock få betraktas som ytterst väsentliga pedagogiska inslag i hela vårt utbildningsväsende, och att de rön, försök och experiment samt de framsteg, som på det området åstadkommits, nog i många fall kunnat göras just på grund av föreståndarnas och föreståndarinnornas större rörlighet, större förmåga att följa med över hela linjen, taga initiativ o. s. v. Man kan också tillägga, att det ekonomiskt sett sannerligen inte skulle bli mindre betungande för staten, om staten skulle draga in anslagen, så att privatläroverken lades ned, och staten härigenom finge övertaga hela denna undervisningsgren.

Herr Bergqvist: Med anledning av det yrkande, som gjorts av fröken Hesselgren angående uteslutande av en viss del av motiveringen, vill jag nämna beträffande privatlärarinnors rätt att tjänstgöra vid lärarinneseminarier, att denna rätt i Kungl. Maj:ts proposition avsåg allenast högre lärarinneseminarium. Inom utskottet väcktes emellertid förslag om, huruvida inte samma rätt även borde gälla beträffande privata folkskoleseminarier, privata småskoleseminarier och skolköksseminarier. Ett ganska starkt motstånd gjorde sig emellertid gällande mot en avvikelse ifrån Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, men efter åtskillig diskussion upptogs först folkskoleseminarierna. Detta motiverades med att i den kungl. propositionen är angivet, att de privata folkskoleseminarierna äro ställda på avveckling, och att det således endast dröjer ett par tre år, innan de äro ur räkningen. Beträffande återigen de privata småskoleseminarierna och skolköksseminarierna ansågs, att de inte vidare borde ha något understöd i form av löneförbättring för lärarinnor all den stund det är överproduktion både på småskollärarinnor och skolkökslärarinnor. Inom utskottet funnos emellertid några, som ansågo att eftersom de hittills haft statsunderstöd, man i varje fall borde ge dem en övergångstid, så att de hunno avveckla. Efter ganska långa och ingående överläggningar lyckades man få motståndarna med på detta under det uttryckliga villkoret, att det skrevs, att de privata småskoleseminarierna och skolköksseminarierna skulle vara avvecklade på två år, d. v. s. sedan de nu intagna eleverna voro utexaminerade. Det blev alltså en överenskommelse, som träffades ganska motvilligt från några utskottsledamöters sida.

Nu har jag hört sägas, att därest denna motivering skulle strykas, så kommer i andra kammaren yrkande att framställas därom, att man på den punk-

ten återgår till Kungl. Maj:ts förslag. Vad blir då följderna? Jo, man kan riskera, att folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna och skolköksseminarierna inte ens få någon övergångstid till avveckling, och det är kanske riskabelt att låta det gå därhän. Därför nödgas jag för min del uttala som min uppfattning, att det är mest välbetänkt att stanna vid den motivering, som utskottet här har föreslagit.

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: I år föreligger, som sagts många gånger förut, ärendet i något annorlunda skick än förra året, i det att utskottet har kommit fram med en kompromiss.

Jag har väckt en motion i detta ämne, som i första punkten upptager yrkanden, som ha fullföljts av herr Bergqvist. Förra året var det så, att man på förhand ville åstadkomma jämlikhet mellan de privata läroverken och den kommunala mellanskolan genom att sätta undervisningstiden lika lång för lärarinna, men inte samtidigt öka lönen. Det var således i sak formaldemokrati utan det realinnehåll, som borde följa i form av ökad lön på grund av ökade skyldigheter. Nu har jag för min del, när Kungl. Maj:t kom fram med förslag i enahanda riktning, också föreslagit, att den ökade undervisningstiden skulle motsvaras av jämlikhet även i avseende å lönerna. Nu förefaller det, som om man denna gång inom utskottet skulle ha varit tämligen enig om, att det inte går att öka skyldigheterna utan att även öka rättigheterna. En ökning av rättigheterna medför penningutlägg för staten, under de att ökning av skyldigheterna för lärarinnornas del endast behöver medföra ökade bördor för dem. Detta behöver staten egentligen inte bry sig om, men då konsekvensen av denna jämlikhet drager med sig utgifter för staten, har statsutskottets stora majoritet ansett det vara rådligast att retirera till de nuvarande undervisningstiderna och därigenom minska utgifterna för staten. Man kan säga, att utskottet är enigt därom, att skall undervisningstiden ökas, då skola också lönerna ökas.

Nu har jag för min del varit tveksam om, vilken ståndpunkt jag skall ta för tillfället, men då nu föreligger förslag om lika undervisningstid och på samma gång också om större avlöning, tycker jag, att det är reellare även ur min synpunkt sett, att bifalla biskop Bergqvists förslag i denna del.

Jag har även framställt två andra yrkanden, som utskottet glömt bort att yttra sig om, men då herr talmannen sagt, att det finns tillfälle att framställa dessa yrkanden, när ingressen till utskottets betänkande förelägges kammaren, skall jag då tillåta mig att framställa dessa yrkanden. För närvarande hemställer jag om bifall till herr Bergqvists reservation i den av mig berörda punkten.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! I anledning av herr Hallins yttrande vill jag säga, att jag hela tiden haft en känsla av, att de hänsyn, som han talade om, borde tagas något i betraktande. Det faller mig inte in att på något sätt vilja påstå, att de herrar i utskottet, som reserverat sig, skulle vara skyldiga att taga någon hänsyn till kompromissen, men å andra sidan var jag glad över att det underströks, att en kompromiss ingåtts och att första kammaren alltid borde hålla i sikte, att om kammaren icke går in på kompromissen, anse sig naturligtvis medlemmarna av andra kammaren befriade från de medgivanden, som de ha gjort för att åstadkomma denna kompromiss. Endast ett par små repliker ytterligare med anledning av anmärkningarna mot mitt anförande. Jag har nog alltid vetat, att skolöverstyrelsen varit ett mycket ansträngt organ för skolväsendet, överlastat med förfärligt mycket arbete, men den upplysning, som fröken Hesselgren gav i den saken, den var ändock litet överraskande. Från henne fick jag nämligen höra, att skolöverstyrelsen

Ang. tjänstgöringstiden för lärarinnor vid privatskolor m. m.

(Forts.)

hade läst Kungl. Maj:ts proposition på ett sådant sätt, att den blev överraskad, då den fann, att småskoleseminarierna och skolköksseminarierna voro satta på avskrivning. Det står dock i Kungl. Maj:ts proposition: »*vid skolor, som äro förbundna med ett högre lärarinneseminarium.*» Genom detta avskäras ju alla andra seminarier, och det är verkligen svårt att förstå, att en myndighet, som läser detta, skulle kunna på något sätt missuppfatta det. Man kan ju inte få annan uppfattning än att det rätt så pass stor brådska, att myndigheten icke sett, vad Kungl. Maj:t i detta fall skrivit.

Herr Borell kom med ett skäl, som också var litet förbluffande, nämligen att Stockholms län träffat avtal med ett av dessa privata småskoleseminarier och att staten borde ta hänsyn till detta. Stockholms län får gärna träffa avtal med hur många privata småskoleseminarier som helst, *men inte på statens bekostnad.* Jag kan inte tänka mig, att Stockholms län skulle ha några särskilda privilegier på att staten skulle hjälpa till med underhållandet av det länets småskoleseminarier. När herr Borell sade, att vi skrivit, att dessa seminarier icke skulle få lov att existera, ligger däri endast det, att vi skrivit att de icke få existera *på statens bekostnad.* Vi vilja, vad Stockholms län beträffar, icke ha några andra regler än för andra län i detta avseende.

Slutligen anförde herr Clason, att det exempel, jag hade tagit för att visa, att riksdagen redan fattat ståndpunkt i principfrågan genom riksdagens beslut att överkvalificerad lärarkraft icke fick förekomma, vid Stockholms småskolor, icke kunde tillämpas här, därför att riksdagen då skrev, att den saken skulle avvecklas mycket försiktigt. Ja, riksdagen skrev i motiveringen, att man skulle se till, att saken avvecklades efter hand, så att de lärarinnor, som redan voro anställda, icke skulle behöva mista sina anställningar o. s. v. Men det är ju precis detsamma, det gäller här! I fråga om dessa småskoleseminarier skriver riksdagen, att de skola avvecklas på två år, eftersom kurserna äro tvååriga. Vi ha ju givit hela den tid, det kan bli fråga om.

Vad tjänstgöringstiden för rektorer och föreståndarinnor beträffar, menar herr Clason, att eftersom hela ekonomien vid privatskolorna vilar på föreståndaren, borde han eller hon vara befriad från tjänstgöringsskyldighet. Jag får säga, att staten lämnar sitt bidrag för skötande av *rektorsgöromålen.* För skötande av *affärsgöromålen* har jag inte hört att staten skulle lämna något bidrag.

Jag ber sålunda, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr von Koch: Herr talman! Beträffande det av fröken Hesselgren väckta förslaget om viss ändring av utskottets motivering har jag haft en känsla av att det finnes starka skäl för att en sådan ändring göres, så att man icke utan vidare helt hastigt avklipper en pågående nyttig verksamhet. Jag tänker då särskilt på skolköksseminarierna. Min uppfattning är, att man på kompetent håll blivit mycket överraskad över att skolköksseminarierna skulle få sluta med sin verksamhet så snart som inom de närmaste två åren.

Under den diskussion, som här förekommit, har det emellertid lämnats åtskilliga upplysningar om situationen i denna fråga. Om man driver saken i den riktning, som fröken Hesselgren gjort, kan man måhända komma att riskera, att ett sämre tillstånd uppstår för dessa seminarier.

För min del har jag därför icke velat framställa något yrkande i saken, utan endast velat begagna tillfället att, närmast i anslutning till herr Paulis anförande, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa ett önskemål om, att han måtte låta verkställa en undersökning, huru det förhåller sig med behovet av dessa seminarier och, om det därvid skulle visa sig, att det verkligen för framtiden finnes ett sådant behov, gå i författning om att de genom statsbidrag möjliggöras existera.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Det föreliggande förslaget har inom utskottet föregåtts av en kompromiss. Vännerna av privatskolorna hava nog icke så stor anledning att vara missnöjda, ty på de väsentliga punkterna har statsutskottet gått dem till mötes.

Nu har här likväl under den pågående debatten framförts en hel del andra meningar beträffande motiveringen. Jag för min del anser, att det icke vore lyckligt, om man nu försökte åstadkomma ett bifall till dessa olika förslag till motivering. Detta kunde nämligen medföra, att kamrarna fattade olika beslut och att resultatet därav bleve sämre för privatskolorna. Jag tror, att frågan mest vinner på att såväl utskottets kläm som dess motivering bifalles.

Herr Bergqvists förslag om en löneökning torde nog kammaren icke reflektera på att antaga, ty det skulle medföra en utgiftsökning av c:a 510,000 kronor inberäknat dyrtidstillägg. Rörande åter ändringen beträffande föreståndarinnornas tjänstgöring tror jag icke att ett bifall till utskottets förslag bör medföra för stora betänkligheter, ty utskottet har ju föreslagit, att Kungl. Maj:t må, på särskild framställning och då särskilda förhållanden för en minskning prövas skälig, medgiva undantag.

Vad slutligen beträffar seminarierna, får jag säga, att om det verkligen skulle visa sig vara av behovet påkallat, att de bibehållas, finns det ju möjlighet att, innan denna övergångstid är ute, vidtaga åtgärder för deras bibehållande.

För själva sakens skull vill jag därför hemställa, att kammaren ville biträda såväl utskottets kläm som dess motivering, vartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen yttrade, att i avseende å utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels att utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande av de två sista styckena därav, dels ock att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i motsvarande del av herr O. Bergqvists vid utlåtandet avgivna reservation. Därjämte hade i fråga om utskottets motivering framställts olika yrkanden, till vilka herr andre vice talmannen ville återkomma efteråt, sedan samtliga punkter av utskottets hemställan blivit genomgångna.

Sedermera gjordes propositioner enligt de i fråga om utskottets hemställan förekomna yrkandena; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr andre vice talmannen, att den fortsatta föredragningen av nu ifrågavarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 196, till Konungen i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 427, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående utbildningen av befäl för den svenska handelsflottan, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 21, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll; och

nr 22, i anledning av väckt motion om ändring av § 9 riksdagsordningen; statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av väckt motion angående beräkandet av tjänstetid i lönehänseende för de officerare och underofficerare, som fullgjort uppdrag att organisera Persiens gendarmeri;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttning av domkyrkotunnomedel från Kalmar domkyrka till Växjö domkyrka jämte en i ämnet väckt motion;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående avlöning samt provisoriskt lönetillägg åt chefen för rasbiologiska institutet;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de allmänna läroverken jämte en i ämnet väckt motion;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för lektorn vid folkskoleseminariet i Strängnäs H. E. Scholander att för uppflyttning i lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 95, i anledning av väckt motion angående vissa småskollärares och småskollärarynnors rätt till löneturs- och tjänsteårsberäkning;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för föreståndare och ordinarie ämneslärare vid folkhögskola att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid svensk folkhögskola i utlandet;

nr 97, i anledning av väckt motion om anslag till Folkliga musikskolan i Arvika;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstaten för budgetåret 1925—1926 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 103, i anledning av väckt motion om inlösning av stamaktierna i aktiebolaget Vin- och spritcentralen;

nr 104, i anledning av väckt motion om upptagande såsom inkomst i statsregleringen av till visst belopp beräknad andel i aktiebolaget Vin- och spritcentralens vinst; samt

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrämjande av lufttrafik jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning, ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 42, i anledning av väckt motion om upphävande av tullsatserna för kaffe;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag angående utförande av en vattenanläggning vid Tumba bruk; och

nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående försäljning till telegrafverket av riksbankshuset i Falun;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m.;

nr 31, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att i vissa fall, då villkorlig straffdom kan antagas ifrågakomma, häktningsåtgärd icke må tillgripas;

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna jämte i ämnet väckta motioner;

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om polisväsendet i riket m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän m. m.;

nr 3, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för kommunerna att själva välja de personer, som indriva kommunalutskylderna; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till polisväsendet i riket m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående ändring i par. 51 i folkskolestadgan;

nr 10, i anledning av väckt motion om utredning rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att fortsättningsskola på landet må kunna omfatta endast en årskurs; och

nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i och för upphörande av biskops självskrivna utövande av prokanslersämbetet vid universiteten; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion i andra kammaren, II: 122, angående inskränkning i fråga om infordrande och avlämnande av statistiska uppgifter; samt

nr 9, i anledning av väckt motion i andra kammaren, II: 42, angående vissa åtgärder till främjande av ökad sparsamhet bland vårt folk.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.19 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 16 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till privatläroverken m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner.

Punkterna B—H.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tjänstgöringsskyldigheten för föreståndare vid privatläroverk.

Herr *Bergqvist* hade enligt den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen ansett, att utskottet bort under en med I betecknad punkt hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t tacktes föranstalta om utredning rörande tjänstgöringsskyldigheten för föreståndarinna, resp. föreståndare vid privatläroverken samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

I fråga härom yttrade nu

Herr *Bergqvist*: I en punkt I) i reservationen har jag påyrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, »det Kungl. Maj:t tacktes föranstalta om utredning rörande tjänstgöringsskyldigheten för föreståndarinna, resp. föreståndare vid privatläroverken samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning må giva anledning».

Visseligen har kammaren beslutat att för nästa budgetår antaga vissa regler beträffande föreståndarnas och föreståndarinnornas tjänstgöring, men detta beslut måste anses som provisoriskt, och för att få till stånd en utredning såsom bättre underlag för denna tjänstgöring för framtiden anhåller jag att få yrka bifall till mitt förslag om en skrivelse i ärendet.

Herr *Olsson, Oscar*: Vad den föregående ärade talaren sade, låter ju säga sig. Det är alldeles naturligt, att något sådant kan gå för sig, men den saken har ju varit på tal förut, när vi diskuterade frågan om rektors och föreståndarinnas tjänstgöringsskyldighet, och jag kan icke förstå annat, än att om riksdagen följde reservanten i denna punkt, så betydde det strängt taget ett upphävande av vad riksdagen förut beslutat. Om detta också icke vore fallet direkt, skulle det ändå innebära ett frånträdande av den ståndpunkt, som riksdagen principiellt fastslog i och med att riksdagen gick med på utskottets förslag.

Detta är den ena sidan av saken. Sedan tillkommer det en annan. Det är ju meningen, att under den närmaste tiden förslaget om omorganisation av vårt skolväsen skall framläggas, och det ser väl ändå ut som tårta på tårta, om vi nu besluta här i riksdagen att begära en ny utredning, innan man avslutat den pågående. Sådant har icke första kammaren brukat göra i forna dagar, och,

herr talman, jag tycker icke, att första kammaren skall införa en sådan ny sed vid detta tillfälle.

Jag ber därför att få yrka avslag på reservationen även i denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på antagande av det förslag, som innefattades i punkten I av den av herr O. Bergqvist vid utlåtandet avgivna reservationen samt vidare därpå att nämnda förslag skulle avslås; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår det förslag, som innefattas i punkten I av den av herr O. Bergqvist vid statsutskottets utlåtande nr 88 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages nämnda förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sin platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Inledningen till utskottets hemställan.

Ifrågavarande del av utskottets hemställan var så lydande:

»Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Borells m. fl. samt herr Christensons m. fl. motioner I: 105 och II: 135 ävensom herr Clasons m. fl. motion I: 274, herr Mosessons motion II: 404, herr Bengtssons i Norup motion II: 405, herr Holmdahls m. fl. motion II: 406, herr Jonssons motion II: 388, herr Rydén's motion II: 407 och herr Almquists motion II: 408 samt med avslag å herr Lindhagens motion I: 272 och fröken Hesselgrens motion I: 273», o. s. v.

I herr Lindhagens berörda motion, nr 272 i första kammaren, hade hemställts, att riksdagen, med anledning av propositionen 214 om vissa anslag till privatläroverken m. m., ville besluta:

1) att, därest antalet undervisningstimmar för lärarpersonalen höjdes för ernåendet av likställighet med den kommunala mellanskolan, även en motsvarande höjning av lönerna skulle äga rum med belopp, som statsutskottet torde föreslå;

2) att såsom villkor för anslagen skulle gälla att, till tryggande av lärarpersonalens rättsliga ställning, lärare ej finge efter viss anställningstid avskedas utan skolöverstyrelsens godkännande eller i den ordning eljest kunde av Kungl. Maj:t tillsvidare föreskrivas;

3) att vidare skulle såsom villkor för anslaget gälla, att nuvarande privatläroverk ej finge nedläggas utan Kungl. Maj:ts, eventuellt skolöverstyrelsens tillstånd.

Ang. tjänstgöringskyldigheten för föreståndare vid privatläroverk.

(Forts.)

Om förbud mot avskedande av lärare vid privatläroverk m. m.

Om förbud mot
avskedande av
lärare
vid privat-
lärverk m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: I den motion, jag tillätit mig väcka, finnas två punkter, som icke blivit av utskottet på något som helst sätt besvarade. Jag tycker verkligen, att detta är ovanligt nonchalant av utskottet. Det skulle väl åtminstone ha yttrat ett ord om dessa två ämnen, som icke alls beröras i den kungl. propositionen och som äro av ganska stor vikt och i föregående tider också ha omfattats med intresse samt nu nyligen föranlett ett enhälligt instämmande av lärarinneförbundet här i Stockholm.

Det ena förslaget är att såsom villkor för anslagen skall gälla att, till tryggnad av lärarpersonalens rättsliga ställning, lärare ej må efter viss anställningstid avskedas utan skolöverstyrelsens godkännande eller i den ordning eljest kan av Kungl. Maj:ts tillsvidare föreskrivas. Det ligger väl i privatskolans natur, såsom den nu blivit utvecklade till att till hälften vara en officiell skola, att den också skall kontrolleras av staten, så att lärarpersonalen får en rättsligt tryggad ställning på samma sätt som redan är fallet vid de kommunala mellanskolorna, vid statens samskolor och vid de statsunderstödda elementarläroverken. I lärarlönenämndens betänkande av den 31 maj 1918 förordades våltaligt ett sådant villkor av ledamöterna Sven Nylund och Olof Olsson, den sistnämnde för närvarande ecklesiastikminister. Jag tycker, att när man förra året och i viss mån även nu så mycket intresserat sig för lärarinnornas förpliktelser, kunde man väl också i lika mån intressera sig för deras rättigheter. I detta avseende har utskottet varit till den grad nonchalant, att det icke ens observerat, att ett sådant yrkande framställts. Jag får verkligen fråga, vad det är för slags kansli, som statsutskottet består sig med. Ty om ledamöterna på grund av sina många göromål icke observera allt, skall väl åtminstone kansliet se till, ett de motioner, som blivit väckta, också vederbörligen uppmärksammas, och de skola väl åtminstone anses förtjänta av ett avslagsyrkande med någon motivering.

Det andra yrkandet är, att det såsom villkor för anslaget skall gälla, »att nuvarande privatläroverk ej må nedläggas utan Kungl. Maj:ts, eventuellt skolöverstyrelsens tillstånd». Nu är det klart, att när det gäller en statsunderstödd läroanstalt måste det allmänna även i detta hänseende hava ett ord med i laget. Det finnes, efter vad jag hört från flera håll, åtminstone en skola, varifrån det uttalats, att vederbörande tänka lägga ned den när som helst. Ett sådant nedläggande skulle ställa hela personalen på bar backe och strandsätta ett stort antal elever. Ett dylikt förfarande med skolan bör det allmänna icke tillåta. Detta är dock mera en ny fråga, varför jag där icke kan återropa några auktoriteter, som jag tillät mig göra beträffande den förra punkten.

Även detta yrkande har nonchalerats totalt av statsutskottet och dess kanslipersonal. Jag hoppas, att något sådant icke vidare skall ifrågakomma utan att man åtminstone skall få ett hövligt skäl, där det säges, att yrkandet avslås och varför det avslås. Här blir det svårt att ange något skäl för avslag, ty bägge yrkandena äro riktiga, och det kan icke anföras några skäl, varför de icke bort tillstyrkas av statsutskottet, i all synnerhet det första.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bägge dessa yrkanden och anhåller, att proposition framställles på vartdera yrkandet.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Jag tror, att herr Lindhagen gör utskottet och dess kansli orätt i sitt anförande. För det första vill jag fästa uppmärksamheten på att yrkandena i herr Lindhagens motion ha utförligt refererats på sidan 7, där alla tre momenten äro angivna. Sedan har utskottet svarat därpå på sidan 26, där utskottet har sagt: »Med ovan angivna jämkningar och med avstyrkande i övrigt av i ämnet motionsvis framförda yrkanden tillstyrker utskottet alltså Kungl. Maj:ts förslag.» I ett ärende, där det har väckts så många motioner som i fråga om privatskolorna, är det alldeles

omöjligt att gå in i detalj och besvara varje motion. Det har icke heller skett i en del andra utlåtanden, som statsutskottet avgivit. I frågor av så omfattande räckvidd som dessa om reglering av löneförhållandena vid universiteten och om privatskolorna är det nödvändigt att behandla detaljerna mera summariskt för att utlåtandena ej må svälla ut alltför mycket. Jag tror därför, att herr Lindhagen bör vara nöjd med det svar, som av utskottet givits.

Beträffande själva saken förhåller det sig väl så, att de frågor, som herr Lindhagen berört i andra och tredje momenten av sin motions kläm, komma under omprövning vid den blivande omorganisationen av vårt undervisningsväsende, och till dess böra väl dessa frågor få vila. Om herr talmannen vill tillmötesgå herr Lindhagens yrkande och framställa proposition på vart och ett av dessa moment, har jag för visso ingenting att däremot erinra.

Herr Lindhagen: Jag vill fästa den siste talarens uppmärksamhet på att det står i grundlagen, att utskottet skall avgiva utlåtande över väckta motioner, som remitterats till utskottet. Ett utlåtande kan icke förnuftigtvis anses avgivet genom att man insmugglar i en stor kläm en hemställan om avslag på ett yrkande, som är nytt och fristående från alla andra yrkanden, utan man skall anföra någon motivering för det också.

Nu har det kommit den motiveringen, som är ganska vanlig, att det inte är värt att röra vid den saken, ty den kommer väl under omprövning framdeles. Det tror jag också, om inte i vårt årtusende, så åtminstone i nästa! Det kunde väl också statsutskottet skriva. Men grundlagen menar, att utskottet skall avgiva utlåtande i alla fall just det år, då motionen väckts, och över den motionen i sammanhang med det utlåtande, som är föranlett av denna och därmed sammanhängande frågor. Här finns icke någon motivering för utskottets avslagsyrkande. Förslagen äro för övrigt också riktiga, herr Bergqvist, och det kunde talaren väl ha erkänt nu i sitt yttrande. Men icke det heller har skett.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att framställas särskilt i fråga om vad utskottet hemställt i avseende å punkten 2 av herr Lindhagens i ämnet väckta motion, särskilt angående utskottets hemställan beträffande punkten 3 i samma motion samt särskilt rörande övriga delar av den nu under behandling varande inledningen till utskottets hemställan.

Därefter gjordes enligt de yrkanden, som förekommit rörande utskottets hemställan i avseende å punkten 2 av den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen, propositioner, först på bifall till sagda hemställan samt vidare på bifall till motionen i nämnda del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt i avseende å punkten 3 av ifrågavarande motion samt vidare på bifall till motionen i denna del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Inledningen till utskottets hemställan i övrigt blev därefter på gjord proposition godkänd, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Beträffande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade herr *Bergqvist* yrkat, att utskottets å sid. 20 och 21 i det tryckta utlåtandet gjorda uttalanden rörande tjänstgöring i de förberedande klasserna skulle godkännas med den ändring, att det stycke, som började med orden: »Utskottet har vid

*Om förbud mot
avskedande av
lärare
vid privat-
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om förbud mot
avskedande av
lärare
vid privat-
läroverk m. m.
(Forts.)

prövning» och slutade med »de motionsvis gjorda ändringsyrkandena» utbyttes mot följande: »På de av departementschefen anförda skälen har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del, varav sålunda följer, att utskottet icke kunnat förorda de motionsvis gjorda yrkandena.»

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets uttalanden i nu angivna del samt vidare enligt herr Bergqvists yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å motiveringen hade vidare, fortfor herr talmannen, yrkats, av fröken *Hesselgren*, att av utskottets å sid. 21 och 22 i det tryckta utlåtandet gjorda uttalanden rörande tjänstgöring vid med skolan förbundet seminarium den del, som började med orden »De privata småskoleseminarierna» och slutade med »övergående beskaffenhet» skulle uteslutas.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets uttalanden rörande tjänstgöring vid med skolan förbundet seminarium samt vidare därpå att nämnda uttalanden skulle godkännas med den av fröken *Hesselgren* föreslagna ändringen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens godkännande av vissa å allmänna konferenserna för samfärdsels- och transiteringsfrågor i Barcelona och Genève antagna överenskommelser jämte en i anledning av propositionen väckt motion.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:tt till riksdagen avlåten proposition, nr 168, däri Kungl. Maj:tt under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 20 mars 1925 föreslagit riksdagen att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet närmare angivits godkänna dels konvention och stadga rörande segelbara vattenvägar av internationell betydelse, ävensom därtill anslutna tilläggsprotokoll, antagna i Barcelona den 20 april 1921, dels ock konvention och stadga rörande vissa internationella förhållanden i havshamnar jämte signaturprotokoll, antagna i Genève den 9 december 1923.

Berörda tilläggsprotokoll till överenskommelsen om segelbara vattenvägar av internationell betydelse innehöll, utom annat, följande bestämmelse:

»De stater, som undertecknat den i Barcelona den 20 april 1921 dagtecknade överenskommelsen om segelbara vattenvägar av internationell betydelse, och vilkas ombud försett detta protokoll med sina underskrifter, förklara härmed följande:

Utöver den frihet för samfärdseln, som de medgivit på grund av överenskommelsen om sådana segelbara vattenvägar, vilka anses vara av internationell betydelse, medgiva de, under förutsättning av ömsesidighet och utan att intrång i deras höghetsrätt göres, samt under fredstid, åt flaggor hörande till envar av de stater, som undertecknat detta protokoll, i vad angår transporter utan omlastning vid in- och utförsel fullkomligt lika behandling å

a) alla segelbara vattenvägar,

b) alla naturligen segelbara vattenvägar,

som stå under deras höghetsrätt eller myndighet och icke anses vara av in-

ternationell betydelse, men äro tillgängliga för vanlig handelssjöfart till och från havet, ävensom i de hamnar, vilka äro belägna vid dessa vattenvägar.

Vid undertecknandet böra signatärstaterna tillkännagiva, huruvida de åtaga sig förpliktelser i den utsträckning, som angives under bokstaven a) här ovan, eller endast i den mera begränsade utsträckning, som angives under bokstaven b).»

Samtidigt härmed hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen i första kammaren väckt motion, nr 257, däri herr *Enhörning* hemställt, att riksdagen måtte besluta avstyrka anslutning från Sveriges sida till i Kungl. Maj:ts proposition nr 168 intagna tilläggsprotokoll till överenskommelse om segelbara vattenvägar av internationell betydelse, eller att — om anslutning till sagda tilläggsprotokoll ansåges önskvärd — anslutningen måtte ske till alternativ b) avseende naturliga segelbara vattenvägar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte bifalla förevarande kungl. proposition i vad den avsåge godkännande av stadgan rörande vissa internationella förhållanden i havshamnar jämte därtill hörande signaturprotokoll;

b) att riksdagen jämväl måtte, med avslag å motionen I: 257, bifalla förevarande kungl. proposition, i vad den avsåge stadgan rörande segelbara vattenvägar av internationell betydelse jämte därtill hörande tilläggsprotokoll i dess alternativ a).

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville, med anhållan om ytterligare utredning för förnyat övervägande av frågan, för närvarande avslå ej mindre, i anledning av motionen I: 257, ratifikation av det i proposition nr 168 intagna tilläggsprotokoll till överenskommelse om segelbara vattenvägar av internationell betydelse, än även dels sist nämnda i samma proposition föreslagna överenskommelse med tillhörande stadga, dels den däri likaledes berörda överenskommelsen om vissa internationella förhållanden i havshamnar, med tillhörande stadga och slutprotokoll;

2) av herrar *David Bergström* och *Fehr*, vilka dels på de av kommerskollegium anförda grunder framhållit, att anslutningen till tilläggsprotokollet till överenskommelsen om segelbara vattenvägar av internationell betydelse lämpligen bort inskränkas till det däri inrymda alternativ b), dels i avseende å utskottets motivering hemställt, att det uttalande, utskottet gjort beträffande anstånd med ratifikationen av de i utlåtandet berörda överenskommelser, skolat begränsas att avse nämnda tilläggsprotokoll;

3) av herrar *Stendahl*, *Gustafson* i Kasenberg, *Pehrsson* i Göteborg och *Forssell*, som anförde:

»Den praktiska effektiviteten av bestämmelserna i stadgan rörande vissa internationella förhållanden i havshamnar med därtill hörande signaturprotokoll torde kunna betraktas såsom direkt beroende av den anslutning stadgan röner från de stater — europeiska och transoceana — som på handels- och sjöfartens område intaga en ledande ställning. Under den tid av halvtannat år, som förflutit sedan sagda stadga antogs av samfärdselkonferensen i Genève (nov.—dec. 1923), har den emellertid ratificerats allenast av två stater (Siam och Storbritannien).

Då alltså den vida övervägande delen av de på nyssberörda områden ledande nationerna ännu lämnat stadgan utan ratifikation, synes det oss riktigast att för vårt lands del förordas, att ratifikation av denna stadga med tillhörande signaturprotokoll uppskjutes och att fråga därom åter väckes först då ett större antal av nämnda nationer lämnat sin ratifikation.

I fråga om tilläggsprotokollet till överenskommelsen om segelbara vattenvägar av internationell betydelse torde gälla, att detsamma står i det nära sammanhang med havshamnsstadgan, att avgörandet av frågan om ratifikation av det förra — vare sig i anslutning till dess a- eller b-alternativ — torde böra uppskjutas till den tidpunkt, då spörsmålet om ratifikation av den senare åter upptages till prövning.

Mot stadgan rörande segelbara vattenvägar av internationell betydelse torde däremot ingen avgörande invändning kunna resas, varför ratifikation av densamma synes oss redan nu böra tillstyrkas.»

På framställning av herr talmannen beslöts, att det föreliggande utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.

Punkten a).

Herr **Enhörning**: Herr greve och talman, mina herrar! Konstitutionsutskottet hemställer om bifall till den kungl. propositionen. Utskottets betänkande åtföljes av tvenne reservationer. I den första yrkas avslag med anhållan om utredning. I den andra yrkas bifall till alternativ b) med begränsning till tilläggsprotokollet, och i den tredje reservationen yrkas, att ratifikationen uppskjutes, tills ett större antal nationer lämnar sin ratifikation med godtagande av stadgan rörande segelbara vattenvägar av internationell betydelse. För egen del skulle jag helst vilja yrka avslag på det hela, emedan jag anser, att den kungl. propositionen framkommit för tidigt, men sedan den dock nu sett dagen, vill jag yrka bifall till min motion med anslutning till alternativ b), avseende naturliga vattenvägar enligt tilläggsprotokollet, vilket yrkande sammanfaller med den andra reservationen, avgiven av herrar Bergström och Fehr.

Utskottet måtte ha haft på känn, att den internationella lagstiftning, det här är fråga om, inte är till så stor fördel för vårt land, som kommunikationsministern antager, ty utskottet framhåller, »att ett anstånd med ratifikationen, till dess ett större antal stater fattat definitiv ställning till de ifrågavarande överenskommelserna, möjligen är påkallat.» Det är glädjande att åtminstone finna detta, om än ringa tecken på förståelse från utskottets sida, men jag kan inte neka till, att det skulle ha varit än mer glädjande, om utskottet följt det enda — jag vill särskilt poängtera *det enda* sakkunnigutlåtande — som föreligger i saken, nämligen kommerskollegii yttrande. Det hade varit så mycket större anledning för utskottet att göra detta, som det härvidlag icke gäller en fråga, som kräver skyndsam behandling. Det kan tvärtom sägas, att kommunikationsministern gått väl brådstörtat till väga, och konstitutionsutskottet synes också hava varit av denna mening men utan att därav taga konsekvenserna. De till utskottets utlåtande fogade reservationerna visa även, att frågan, eller rättare sagt frågorna, inte äro så enkla, som det vill synas av statsrådsutlåtandet.

Innan jag går in därpå, vill jag emellertid framhålla, att såväl generaltullstyrelsens som vattenfallsstyrelsens tillstyrkande yttranden i fråga om alternativ a) av tilläggsprotokollet äro av sekundär betydelse för bedömande av detta lagstiftningskomplex i sin helhet. Det kan helt enkelt icke begäras, att dessa myndigheter skola sitta inne med någon som helst kompetens att bedöma,

om det är till fördel eller nackdel för Sveriges sjöfart, om vi ansluta oss till tilläggsprotokollet, eller vilket alternativ som är att föredraga framför det andra, om en anslutning överhuvud taget är önskvärd. Däremot är det av uppenbara skäl möjligt för kommerskollegium, vars kännedom om sjöfarten, dess läge, betingelser och andra omständigheter, som kunna inverka, är ingående och odisputabel. Kollegium har, såsom framgår av propositionen, anfört åtskilliga betänkligheter mot anslutning till alternativ a). När nu det enda sakkunniga statsliga organet ställer sig avvisande, vilket det givetvis icke skulle hava gjort, om några nämnvärda fördelar för oss vore att vinna, är det i högsta grad ägnat att förvåna, om konstitutionsutskottet kan avfärda invändningarna med endast en gest. Det är så mycket mer förvånande, som kollegium anvisat en väg, som icke innebär några risker. Jag menar b)-alternativet, som avser av naturen segelbara vattenvägar.

Konstitutionsutskottet säger, att det här icke är fråga om att införa ett nytt förfaringsätt beträffande utländska fartygs behandling. Man får nog anse, att detta är en s. k. sanning med modifikation, ty om vi ansluta oss till alternativ a), fränsäga vi oss, i den mån detta alternativ vinner anslutning från andra staters sida, den möjlighet vi nu ändå äga att reglera tilloppet av utländska fartyg i våra största insjöar, om och när konkurrensen från dessa fartyg blir den svenska näringen övermäktig. Det enda vi i ett sådant fall kunna göra är att uppsäga protokollet. Att nu först antaga protokollet och sedan efter ett par eller flera år uppsäga detsamma torde vara ägnat att väcka uppmärksamhet utåt och visa, att vi varit ute i ogjort väder, vilket ingalunda vore lyckligt. Det är bättre, att vi icke nu antaga protokollet i sin helhet utan endast den del därav, som vi nu kunna gå med på utan allt för stor skada för vår handel och sjöfart, i likhet med vad Finland redan gjort. Det hade varit lyckligare, om regeringen skjutit på denna fråga så länge, tills vi fått klart för oss, vilka andra länder med naturliga eller konstgjorda inre vattenvägar, som ansluta sig till alternativ a). Vi känna alla till den olyckliga spritsmugglingen vid våra långsträckta kuster och vilka stora summor, räknade i hundratusendels kronor, som hämmandet av denna olaglighet kostar oss. Skola nu även alla våra inre hamnar öppnas för denna beklagliga landsplåga och givetvis i hög grad öka våra kostnader därför, för att icke tala om den olyckliga demoralisation, som spritsmugglingen medför? Uppsägning av en ratifikation kan ske först två år efter det ratificering ägt rum, och då är det måhända för sent att avvärja en vår sjöfartsnäring tillfogad skada.

Jag har i min motion i någon mån sökt karakterisera en sjöfartsgren, som i hög grad träffas av en anslutning till alternativ a) av tilläggsprotokollet, d. v. s. den sjöfart, som plägar kallas den mindre segelsjöfarten. Den omfattar de många småskutor med eller utan hjälpmotorer, som vi även här i Stockholm se i så stort antal. Dessa fartygs ägare tillhöra de mindre rederierna. Det synes mig, som om denna sjöfart, kombinerad med motorer och segel, har rätt stor betydelse icke endast i vår tid utan även för framtiden, och det må vara mig tillåtet att här säga, att det för statsmakterna icke finnes någon som helst anledning att vidtaga åtgärder, som äro ägnade att skada denna näring. Tvärtom är det all anledning för staten att värna om denna sjöfart, och jag beklagar på det livligaste, att utskottet inte sökt förebringa närmare utredning till belysning av a)-alternativets verkningar. När utskottet efter vad det vill synas ställt sig misstroget gent emot kommerskollegii yttrande, hade det varit så mycket större skäl att få frågan närmare belyst. Detta gäller även i fråga om den inre inhemska sjöfarten i övrigt.

Mot den eventuella invändningen, att det blott kan vara till gagn för orterna vid de inre vattenvägar, som det här gäller, att godset kommer direkt utan fördyrande omlastning, kan anföras följande. För det första överskattas sä-

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

kerligen omlastningskostnadens betydelse för varupriset. Konkurrenten mellan de olika rederierna är nämligen icke ringa, vilket gör, att frakterna under alla omständigheter måste hållas så låga som möjligt. För det andra kan med till visshet gränsande sannolikhet antagas, att frakten av utlänningarna kommer att sättas så nära toppunkten, som det är möjligt med hänsyn till olika omsändigheter såsom inbördes konkurrens utlänningarna emellan, omlastningskostnader m. m. Det bör här framhållas, att konkurrenten från utländska fartygs sida inte möjliggöres på grund av att den utländska rederirörelsen bedrivs på ett skickligare sätt än den svenska. Konkurrenten möjliggöres av de rådande valutaförhållandena ävensom lägre avlöningar och med dessa sammanhängande omständigheter. Häröver ligger det inte i de svenska rederiernas makt att råda bot.

Vidare är ett par omständigheter att taga hänsyn till. Antag, att vi genom anslutning till protokollets a-alternativ likställa svenska och utländska fartyg. De svenska fartygen kunna, såsom framgår av det sagda, på grund av framför allt valutaförhållandena och lägre hyror inte hålla den utländska konkurrenten stängin, utan tvingas att inskränka sin verksamhet eller måhända i vissa fall alldeles ge upp. Vad blir väl då följden? Provinshamnarna ha för närvarande tack vare den inre sjöfartens utveckling goda och jämförelsevis billiga sjökommunikationer. Det är givet, att dessa framdeles inte kunna bli lika goda. Man får naturligtvis anta, att de svenska rederierna icke ge upp i första rippet utan i det längsta kämpa för sin existens. Därvid söka de givetvis höja frakterna på gods, om vilket de utländska fartygen icke konkurrera, det vill säga den inländska godstrafiken. Resultatet blir sålunda sämre kommunikationer och dyrare frakter på rent inrikes gods. Vad allmänheten kan tjäna på en dylik, alls icke osannolik utveckling är svårt att förstå, och man kan fråga sig, vad statsmakterna kunna ha för intresse av att främja den.

Det heter vidare, att frågorna om vår anslutning till tilläggsprotokollet inträtt i ett nytt läge genom konventionen om vissa internationella förhållanden i havshamnar. Resonemanget är härvidlag, att, såvida Sverige ratificerar denna överenskommelse, detta medför, att de mera betydande av våra vid inre vattenvägar belägna hamnar, nämligen sådana, som med viss regelbundenhet anlöpas av havsgående fartyg, i alla fall göras tillgängliga på för svenska fartyg gällande villkor. Ett avvisande av ratifikationen eller ett godtagande allenast av alternativ b) skulle därför kunna vara av praktisk betydelse endast i fråga om vissa inre hamnar av mindre vikt för samfärdseln. Jag medger gärna, att frågan i viss mån kommit i ett annat läge, jag vill tillägga mera komplicerat läge, och det är just därför jag i min motion också tillrätt en undersökning. Någon sådan föreligger icke, och en absolut säker bedömning är till följd därav icke möjlig. Det enda sakkunnigeutlåtande vi ha att rätta oss efter är kommerskollegii yttrande, och trots tillkomsten av havshamnkonventionen avstyrker kollegium anslutning till a-alternativet. Varken kommunikationsministern i statsrådsprotokollet eller konstitutionsutskottet i sitt utlåtande ha kunnat uppvisa, att kommerskollegii farhågor äro oberättigade. Dessa farhågor bemötas endast med ett allmänt teoretiskt-principiellt resonemang. Man har emellertid icke kunnat förneka, att anslutningen till a-alternativet får betydelse för vissa hamnar. Och när därför utskottet säger, att ett avvisande av ratifikationen eller ett godtagande av allenast b-alternativet skulle vara av praktisk betydelse för dessa hamnar, kan man av detta uttalande lika gärna och hellre, tyckes det mig, draga den slutsatsen, att då bör i varje fall a-alternativet avvisas. Därmed är man ju säker på, att minsta möjliga skada åstadkommes.

För tillfället är situationen den, att endast Siam och Storbritannien ratificerat havshamnkonventionen. Några fördelar av ömsesidigheten genom en

anslutning till denna konvention nu från vår sida, är sålunda inte att vinna. Ansluta sig de kontinentala staterna till densamma, vinna vi obestriddligen vissa fördelar. Det är därför som från sakkunnigt håll inga anmärkningar gjorts mot denna konvention. Det är annorlunda med tilläggsprotokollets a-alternativ. Vi öppna genom detta vårt utvecklade kanalsystem för utländsk konkurrens med vår inre sjöfart, utan att för vår del kunna i nämnvärd grad påräkna motsvarande fördelar i andra länder för vårt tonnage. Varken Danmark, Norge eller Storbritannien och naturligtvis än mindre Albanien, Indien, Nya Zeeland eller Siam, vilka anslutit sig till detta alternativ, ha att erbjuda fördelar motsvarande dem vi erbjuda. Det enda land, som kan erbjuda dylika fördelar, vore Finland, men finnarna ha omtänksamt nog redan anslutit sig till b-alternativet. Finska statsmakterna synas vara mera måna om sina tillgångar än vi äro. Norrmän och danskar ha all anledning att glädja sig över en anslutning från vår sida till a-alternativet, som de utan ringaste risk för sig själva på grund av att de själva sakna allt kanalsystem, kunnat ansluta sig till.

Det är ju den direkta utrikes sjöfarten det här är fråga om. Av denna ligger enligt officiella siffror ungefär fjärdedelen (24.1 %) i händerna på danskt och norskt tonnage. Det är, som synes, om alla omständigheter tagas med i räkningen, ganska uppenbart, att de få ett ypperligt tillfälle att, som sagt, utan vederlag genom vår anslutning till a-alternativet, betydligt höja denna redan nu betydande andel i Sveriges direkta utrikes sjöfart. De kunna det taek vare valutaförhållandena och lägre driftkostnader. Vad tiden lider är väl även Tysklands anslutning till ifrågavarande överenskommelser att vänta, och man kan då utgå ifrån, att detta land ansluter sig till a-alternativet. År 1924 hade det tyska tonnage en andel i den utrikes sjöfarten på vårt land av 16.3 procent. Det tyska, norska och danska tonnageets sammanlagda andel i den utrikes sjöfarten utgör således 40.4 procent. Samma år utgjorde det svenska tonnageets andel i utrikes sjöfarten cirka 47 procent. Skillnaden mellan de båda siffrorna är som synes inte stor. Nu är det ett bekant förhållande, att tyskarna ha ännu lättare än danskar och norrmän att konkurrera med det svenska tonnage, och hjälpa vi själva till genom anslutning till a-alternativet, få de en idealisk marknad i gamla Sverige. Jag kan nämna, att konkurrensen från nämnda länder, att döma av siffrorna för januari och februari månader i år — senare siffror äro ännu icke tillgängliga — ytterligare stegrats.

Om nu de anförda siffrorna av dem, som äro beredda att taga a-alternativet, inte tillmätas någon nämnvärd betydelse för ifrågavarande spörsmål, så visa de dock odisputabelt en sak och det är, att konkurrensen just från de länder, som utan motsvarande vederlag åt vår sjöfart skulle ha största nyttan av en anslutning från vår sida till a-alternativet redan är stor, och att spörsmålet just därför är förtjänt av en närmare utredning. Det hade givetvis med anledning av de farhågor kommerskollegium givit uttryck åt, ålegat i första hand kommunikationsministern att föranstalta om en dylik undersökning, och åtminstone för mig är det oförståeligt, att i varje fall konstitutionsutskottet inte gjort det. Att de av kommerskollegium uttalade farhågorna inte äro ogrundade har jag i dagarna fått bekräftelse på. Genom öppnandet av Södertälje kanal möjliggöres en ökad och mera direkt utskeppning av visst massgods, bland annat malm, slig och trä från Mälaren. Ansluta vi oss till b-alternativet är det mer än sannolikt, att svenska fartyg få frakta mer än hälften av detta ökade exportgods. Ansluta vi oss däremot till a-alternativet, är det mer än sannolikt, att utländskt tonnage får frakta mer än hälften av samma gods. Detta sagt såsom ett exempel på, att skillnaden i verkan av en anslutning till a- eller b-alternativet inte är så betydelselös, som här gjorts gällande, även för det fall havshamnskonventionen vinner anslutning från Sveriges sida.

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

*Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)*

Jag vill tillägga, att jag har uppgiften från så pass vederhäftigt håll, att jag har anledning att lita mera på den än på de allmänna uttalandena i statsrådsprotokollet och konstitutionsutskottets utlåtande.

På grund av vad jag nu anfört yrkar jag, herr greve och talman, bifall till punkten a) men vill beträffande punkten b) yrka avslag å a-alternativet.

Herr Stendahl: Herr greve och talman! Det är ju tydligt för alla, att den nu ifrågavarande punkten har ett rätt stort inflytande på vår sjöfart, och jag tar för givet, herr greve och talman, att det sålunda icke kan anses, att jag går utanför ämnet, om jag något sysselsätter mig med denna näring för att på det sättet visa, vart den nu ifrågavarande propositionen kan bära hän.

Bekant är, att den större svenska sjöfarten, det vill säga den transocean, är en jämförelsevis ung näring. Den har växt upp under de sista årtiondena. Innan den existerade, besörjdes största delen av den transocean transporten av tyska fartyg och vårt transocean varuytbyte gick huvudsakligen över Hamburg och mest på tyska kölar. Trafiken gick till på det sättet, att mindre tyska fartyg löpte utefter de svenska kusterna och drogo från de svenska hamnarna ner till Hamburg vårt transocean exportgods samt återvände från Hamburg med vårt transocean importgods. Någon egen transocean sjöfart hade vi praktiskt taget icke. När den transocean svenska sjöfarten startades, skedde det med understöd från statsmakternas sida i form av subventioner till linjesjöfarten. Då näringen började växa sig starkare, när det hade gått en del år och den tack vare en gynnsam konjunktur kommit i ett sådant läge, att statsunderstödet icke behövdes, sade rederierna själva ifrån: »Nu ha vi kommit så långt, att vi icke behöva lita till hjälp från statsverket», och subventionerna upphörde, innan de av statsmyndigheterna beviljade anslagen till fullo hade förbrukats. Man har sålunda här att särskilt fästa sig vid, att den svenska transocean rederinäringen icke försökt att av statsmedel få allt vad som var beviljat utan att den i gärning visat, att den icke ville ligga statsmakterna till last.

Nu tillgår den transocean transporten på det sättet, att på svenska mindre kölar transporterats från de svenska kusthamnarna till huvudsakligen Stockholm, Göteborg och Malmö vårt exportgods och vice versa från dessa hamnar till de mindre kusthamnarna vårt importgods och likaså på svenska kölar export- och importgods till vid våra inre vattenvägar belägna mindre städer. Nästan hela den svenska transocean sjöfarten besörjes för närvarande på svenska kölar.

I detta sammanhang torde böra påpekas, att under de senaste åren har speciellt från tyska intressen en mycket stark agitation igångsatts och en framstöt gjorts för att försöka i största möjliga mån återvinna de i Sverige tidigare förlorade länderna, och det användes precis samma metod som förut: på tyska kölar försöka dessa tyska redare till mycket billiga frakter att draga svenskt gods från de svenska linjerna till de tyska. Ett större antal svenska firmor, ägda av tyskar, arbeta energiskt härför. Huruvida det kan vara något speciellt svenskt intresse att upppamma och understödja en dylik tysk trafik lämnar jag åt kammarens ledamöter att själva avgöra.

Vi ha vidare den mindre sjöfarten, i den mån den kommer i fråga utöver det samarbete, som tidigare av mig berörts med den större sjöfarten. Det finns ju en hel massa gods, som skall exporteras från Sverige och importeras till Sverige från icke transocean hamnar, det vill säga hamnar, som ligga oss jämförelsevis nära, såsom till exempel de engelska hamnarna. Till för ett par år sedan, har det varit så, att gods, som skulle till och ifrån hamnar vid de inre vattenvägarna, var så gott som uteslutande reserverat för svenskt tonnage. Endast i den mån särskild licens kunde erhållas, var det möjligt för utländska

fartyg att komma in på de inre vattenvägarna, och innan en sådan licens av de svenska myndigheterna beviljades, undersökte man alltid noga, huruvida de av svenska redare fordrade frakterna voro ohemula eller icke. Var det så, att man vid en prövning ansåg, att de av svenska redare begärda fraktsatserna icke voro skäligen, beviljades licenser åt utländskt tonnage. Var det så, att man ansåg de av de svenska redarna begärda frakterna voro anständiga, beviljades icke någon licens för utländskt tonnage att inlöpa på inre svenska vattenvägar. Detta licensförfarande användes således av de svenska myndigheterna för att försöka reglera frakterna därhän, att de höllo sig vid vad jag kallat en anständig nivå.

Nu har detta förhållande ändrats avsevärt under de sista åren. Det har, som herrarna se av handlingarna, kommit en ny förordning, och Kungl. Maj:t har sagt ifrån, att Kungl. Maj:t anser, att man skall släppa efter på den kontrollerande politik, som tidigare vid licensbeviljandet hade tillämpats. Nu ha praktiskt taget under de sista åren alla av utländskt tonnage sökta licenser att få komma in på inre svenska vattenvägar beviljats. Härigenom har konkurrensen på fraktmarknaden skärpts högst väsentligt till skada för den svenska sjöfarten. Det är ju allmänt bekant, att jag inte är så värst skyddsvänlig, d. v. s. när det gäller att med enligt min uppfattning för höga tullar söka driva upp ett eventuellt oberättigat konstlat skydd, och i full överensstämmelse med den ståndpunkten har jag nog den uppfattningen, att sjöfarten liksom alla andra näringar måste så långt görligt försöka kämpa sin strid själv, och jag har mycket större respekt för en näring, som verkligen spanner sig till det yttersta för att kunna reda upp sin egen sak än den, som bara ger sig till att skrika: »Hjälp!» Jag har således icke så mycket emot, att licensförfarandet tillämpas på ett friare sätt än som tidigare skett, men vad jag däremot har svårt att förstå är, att när man har ett vapen sådant som licensförfarandet, man dock är beredd att, fastän läget kan bli sådant, att de svenska statsmyndigheterna skulle kunna anse skäl föreligga att gå skyddande emellan för en viss näring, i detta fall rederinäringen, i förväg frånsäga sig möjligheten att använda det vapen man nu har — licensförfarandet — genom att skänka bort det utan reciprocitet. Det säges visserligen i den kungl. propositionen, att det är fråga om reciprocitet, det vill säga ömsesidighet, men det är, såvitt jag förstår, ett stort misstag och jag undrar, om inte kungl. utrikesdepartementet i det fallet har begått ett gravt förbiseende vid utarbetandet av den kungl. propositionen. Förhållandet är ju faktiskt, att hittills endast två stater, England och Siam, ratificerat. Skulle vi nu ratificera, så blir följden den, att de fördelar vi därigenom skulle bereda de länder, som ha ratificerat, dem ta de helt naturligt emot, men samma förmåner och samma rättigheter måste vi samtidigt bevilja åt alla de länder, med vilka vi ha avtal såsom »mest gynnad nation», även om sådana länder, med vilka vi ha dylika avtal, icke ratificerat. Vi ha sålunda faktiskt, vid bifall till den kungl. propositionen kommit därhän, att man icke endast frånsäger sig de vapen, som man har att kunna stödjande ingripa, om man finner så vara påkallat, utan man går ända därhän, att man erbjuder viss utländsk konkurrens större fördelar än man erbjuder den svenska sjöfarten. Det är ungefär detsamma, som om en ursinnigt principiell frihandlare icke skulle finna den ståndpunkten vara tillräcklig utan ville driva den ännu längre, jag skulle vilja säga in absurdum därhän, att han icke nöjer sig med frihandelssystemets fullständiga genomförande utan är beredd att votera och bevilja importpremier, för att utlänningarna skola få större fördelar än svenskarna själva. Jag undrar, om det icke här bär rakt bort i tok.

Herr greve och talman, jag tror, att jag kan inskränka mig till vad jag anfört och yrka avslag på den föredragna punkten.

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Herr **Wohlin**: Herr greve och talman! De ärade avslagsreservanterna likaväl som de båda föregående ärade talarna hava otvivelaktigt förebragt vissa, enligt min uppfattning, riktiga synpunkter och erinringar. Det är utan tvivel så, att den föreliggande propositionen icke innehåller en verklig utredning angående fördelarna och nackdelarna för Sverige av ett biträdande av denna konvention. En sådan utredning hade visserligen ingalunda varit lätt att åvägbringa. Vissa upplysningar borde dock hava kunnat lämnas rörande verkningarna för vårt lands sjöfart av att inom Sverige belägna hamnar öppnades för utländska fartyg utan åtskillnad och särskilt för fartyg, tillhörande sådana länder, som ha deprecierad valuta och som därför, i varje fall under viss tid, kunna bedriva en för den svenska rederinäringen svår konkurrens. Åtminstone en del uppgifter borde också hava kunnat anföras ifråga om de förmåner, Sverige reciprokt skulle erhålla i främmande länders inre vattenvägar av olika slag. En sådan utredning föreligger nu icke, och det är därför helt naturligt, att detta ärende väckt uppmärksamhet och framkallat så många yttranden och yrkanden, som här varit fallet. Jag vill också giva avslagsreservanterna rätt därutinnan, att ett dröjsmål med framläggande av denna proposition måhända skulle hava varit till fördel i vissa hänseenden. Man hade då kunnat få en bättre överblick i fråga om vilka främmande länder, som komma att ansluta sig till konventionen, varom man på nuvarande stadium, såsom det här upplysts, icke äger kännedom. Ytterligare vill jag framhålla, att såväl den förste av reservanterna vid betänkandet, herr Reuterskiöld, som jämväl herr Stendahl hava fullkomligt rätt i påpekandet, att den svenska mest-gynnad-nationsklausulen, sådan den enligt gammal tradition är formulerad, i våra handels- och sjöfartsavtal, är av sådan beskaffenhet, att om vi ratificera denna konvention och sålunda bevilja ett, två eller flera länder de förmåner, det här är tal om, alltså nationell behandling i sjöfartshänseende på dessa inre vattenvägar, så följer därav automatiskt, att även andra länder, med vilka vi ha redan avslutade avtal, vari mest-gynnad-nationsklausulen är intagen, få samma fördelar, och detta t. o. m. utan att vi av dem kunna utkräva reciprok behandling i samma avseende. Det är kanske icke alla kammarens ledamöter, som observerat denna den svenska mest-gynnad-nationsklausulens egenartade beskaffenhet. Jag vill påpeka att herr Stendahls berörda anmärkning har ännu större räckvidd, än han själv tycktes förutsätta, ty det är icke blott de signatärmakter, om jag får begagna detta ord, vilka ännu icke ratificerat, som skulle komma i åtnjutande av dessa förmåner, utan även utanför konventionen stående länder, med vilka vi hava sjöfartsavtal med mest-gynnad-nationsklausul. För att taga ett exempel är det, såvitt jag vet, icke ifrågasatt, att Ryssland skulle biträda den konvention, om vilken nu är tal, men vi hava i följd avslutat ett handelsfördrag med Ryssland, vari jämväl är intagen en mest-gynnad-nationsklausul angående sjöfarten, och till följd av denna klausuls innebörd skulle Ryssland automatiskt få samma rättigheter som konventionsmakterna, utan att vi, i varje fall omedelbart, finge motsvarande rättigheter inom ryska riket. Dessa omständigheter äro utan tvivel ägnade att ingiva en rätt så stor tvekan angående lämpligheten att nu skrida till en ratifikation av ifrågavarande konvention.

Då jag emellertid vid granskning av ärendet icke desto mindre kommer att förorda ett bifall till punkten a), som det nu närmast är fråga om, d. v. s. en ratifikation av havshamnsstadgan, så beror detta framför allt därpå, att, sedan proposition framlagts, ett avslag å densamma enligt min uppfattning lätteligen skulle kunna i utlandet missuppfattas såsom en principiell svensk motvilja mot att biträda de grundsatser om lika behandling i sjöfartshänseende, som i våra dagar utgöra ett av de för den internationella sjöfartspolitikens mest kännetecknande dragen. Jag får också erinra om att ett biträdande av havshamnstad-

gan tillstyrkts av alla i ärendet hörda myndigheter. Såvitt jag för egen del kan förstå, läser en ratifikation därav icke för vårt land medföra några olägenheter av betydelse, och i den mån olägenheter verkligen kunna uppstå, kompenseras dessa enligt min uppfattning av de fördelar, som svensk transocean sjöfart kommer att få genom fritt tillträde till främmande länders havshamnar. Jag skulle också vilja säga, att verkningarna av mest-gynnad-nationsklausulen i den riktning, jag nyss berört, troligen icke ha så stor praktisk betydelse, som man vid första påseende måhända kan förmoda. Vad angår det stora land, som herr Stendahl särskilt berörde och vars konkurrens gent emot de svenska rederierna otvivelaktigt är mycket svår, så hava vi för närvarande icke med detta något sjöfartsavtal med en dylik mest-gynnad-nationsklausul. Detta innebär, vad sagda land angår, att vi mycket väl vid kommande förhandlingar om sjöfartsavtal här kunna åstadkomma reciprocitet.

Vad härefter angår det omstridda tilläggsprotokollet till stadgan rörande segelbara vattenvägar, tror jag att frågan härom blev en liten smula missuppfattad av den förste ärade talaren här i debatten. Det förhåller sig nämligen så, att, enligt stadgan rörande vissa internationella förhållanden i havshamnar art. 1, definieras såsom havshamnar »sådana hamnar, vilka med en viss regelbundenhet anlöpas av havsgående fartyg, och vilka nyttjas för utrikeshandel». Detta innebär, att såsom havshamnar i Sverige komma att räknas jämväl de viktigaste insjöhamnarna, i stort sett ungefär de städernas hamnar, som ha karaktären av stapelstäder, exempelvis, vad Vänerbäckenet angår, Karlstad och Kristinehamn och, vad Mälaronrådet beträffar, Västerås. Om man nu ratificerar havshamnsstadgan, så innebär detta, att man tillerkänner utländska fartyg nationell behandling vid lossande av last från utrikes ort jämväl i dessa stapelhamnar vid våra inre vattendrag. Skillnaden mellan alternativ a) och b) i tilläggsstadgan är vid sådant förhållande allenast den, att medan man genom alternativ a) släpper in utländsk sjöfart till dessa stapelstadshamnar vid våra inre vattenområden, men icke tillåter sådan utländsk sjöfart att lossa last vid mindre lastageplatser inom samma områden, så innebär alternativ b), att man öppnar även de mindre lastageplatserna, som till antalet äro många men i sjöfartshänseende mindre betydande, för den utländska sjöfarten. Detta gör, att i grund och botten borde kanske de, som hysa samma oro för den svenska sjöfartens intressen som herr Enhörning, rätteligen yrka avslag jämväl på förslaget om ratifikation av havshamnsstadgan. Men då herr Enhörning, i överensstämmelse med ett alternativ i sin motion, går med på en ratifikation av havshamnsstadgan, så är det därefter icke så stor skillnad mellan alternativen a) och b) i tilläggsprotokollet, som han tycktes föreställa sig, utan skillnaden inskränker sig till att man fredar de mindre lastageplatserna vid våra kanaler och inre vattenområden från utländsk konkurrens, för såvida nämligen att man icke även här genom beviljande av sökta licenser lämnar konkurrensen öppen.

Jag kommer alltså till den slutsatsen, att denna frågas betydelse är mindre än vad mängen tror och att den strid, som redan förut i andra kammaren utkämpats angående denna fråga och som för ögonblicket pågår här, i grund och botten blåsts upp till något för stora dimensioner. Ty om det är så, som jag nu sagt, att några större nationella intressen icke tala mot en ratifikation av havshamnsstadgan, utan att tvärtom en sådan ratifikation i många hänseenden kan vara till gagn för den svenska utrikes sjöfarten, så blir skillnaden mellan alternativ a) och b) i tilläggsprotokollet endast den, som jag nu antytt. Jag finner mig i frågans nuvarande läge förhindrad att yrka avslag på förslaget om ratifikation av havshamnsstadgan, och då jag alltså nu yrkar bifall till den föredragna punkten a) i den kungl. propositionen, sker det sålunda utan

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

någon större tvekan. Jag är icke nu i tillfälle att göra något yrkande beträffande punkten b) i den kungl. propositionen, men där vill jag återkomma med ett yrkande sedan. Jag har redan påpekat, att jag anser skillnaden mellan de där förekommande alternativen icke vara stor, men jag håller dock före, att alternativ b) innebär iakttagandet av en något större försiktighet från svensk sida. Det är nämligen givet, att då man saknar överblick i fråga om vad de främmande länderna anse såsom havshamnar i sina inre kanalsystem, så vet man till följd av den bristfälliga utredningen icke vad det har för betydelse för svensk sjöfart att få tillträde till olika slag av hamnar vid främmande länders inre konstgjorda vattenvägar. Det kan då hända, att det i frågans nuvarande läge är försiktigare att, med bifall till förslaget om ratifikation av stadgan angående havshamnarna, i nästa punkt tillstyrka kammaren att bifalla alternativ b). Därigenom förlorar man i grund och botten ingenting, ty man kan naturligtvis i framtiden, för den händelse alternativ b) skulle visa sig icke medföra tillräckliga fördelar i form av reciprocitet från de främmande ländernas sida, övergå till alternativ a).

Då återstår för mig den frågan: om kammaren eventuellt skulle fatta ett beslut av denna natur, hurudan kommer ställningen att bliva, sedan andra kammaren godkänt Kungl. Maj:ts proposition oförändrad? Om utgången alltså skulle bliva den, att riksdagen har medverkat till ratifikation av havshamnskonventionen, men sedan kamrarna stanna i olika beslut beträffande de skilda alternativen i tilläggsprotokollet, så kan jag icke finna någon sammanjämkning mellan dessa båda alternativ a) och b) möjlig. Det kan då blott tänkas två utvägar: antingen att konstitutionsutskottet, till vilket ärendet återförvisas, inbjuder den ena kammaren att biträda den andras beslut, eller också att frågan om ratifikation av detta tilläggsprotokoll förfaller. Jag är utan tvekl något tveksam med hänsyn till en eventuell utgång i sist nämnda riktning, men då en utgång i den först nämnda riktningen är den sannolikaste, har jag, vid övervägande av skälen för och emot, tänkt att i nästa punkt rösta för bifall till alternativ b). Dock vill jag säga, att jag icke biträder en annan punkt i den av herrar David Bergström och Fehr avgivna reservationen, vari hemställes, »att det uttalande, utskottet gjort beträffande anstånd med ratifikationen av de i utlåtandet berörda överenskommelser, skolat begränsas att avse nämnda tilläggsprotokoll». Med avseende å denna sida av saken föredrager jag utskottets formulering.

Herr statsrådet **Larsson**: Med hänsyn till de många frågor, som ännu återstå på aftonens föredragningslista skall jag söka fatta mig ganska kort.

Det är kanske förklarligt, att delade meningar råda i nu föreliggande spörsmål, men det förhåller sig ju på det sättet, att det också tycks vara delade meningar, om vad den ena eller andra konventionen härvidlag innebär. Emellertid vill jag till en början erinra därom, att denna proposition är uppgjord efter gemensam beredning med ministern för utrikesärenden och chefen för handelsdepartementet, vilka båda beröras av detta spörsmål. Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att stadgan rörande havshamnar är tillstyrkt av samtliga hårda myndigheter, vattenfallsstyrelsen, generaltullstyrelsen och kommerskollegium, varjämte jag ber att särskilt få fästa den ärade motionärens uppmärksamhet på att Sveriges redarförening livligt påyrkat, att denna överenskommelse måtte komma till stånd. Rörande stadgan angående segelbara vattenvägar av internationell betydelse ha icke heller några erinringar gjorts, och såvitt jag kan se av utskottets utlåtande, finnes icke mer än en enda inom utskottet, som yrkar avslag jämväl på denna del av den kungl. propositionen. Däremot, då det gäller tilläggsprotokollet till den nyss nämnda konventionen, ha meningarna gått betydligt isär. Man har i reserva-

tionerna, såväl som i de anföranden, som hittills hållits här i kammaren, framfört dessa olika uppfattningar. De reservanter, för vilka herr Stendahl står i spetsen, ha ansett, att man icke bör godkänna stadgan rörande havshamnarna och icke heller det nyss omnämnda tilläggsprotokollet. Däremot ha ett par andra reservanter inom utskottet, liksom herr Wohlin nyss, tillkännagivit som sin åsikt, att riksdagen bör godkänna alternativ b) i tilläggsprotokollet.

Jag upprepar, att stadgan rörande havshamnarna av samtliga myndigheter tillstyrkts till ratificerande, och om man sålunda godkänner den och därmed giver möjlighet för utländska fartyg att få tillträde, icke endast till havshamnarna utan även till våra inre vattenvägar, även konstgjorda sådana, som de utländska fartygen begagna sig av för regelbunden eller så att säga normal trafik, vad återstår sedan? Om man stannar för alternativ b) i tilläggsprotokollet, som avser lika behandling för utländska fartyg i de s. k. naturliga segelbara vattenvägarna, eller man godkänner alternativ a), som innebära, att man giver lika behandling åt utländska fartyg inom *alla* segelbara vattenvägar här i landet, så blir det givetvis någon skillnad — däri ger jag den siste ärade talaren rätt — men, såvitt jag förstår, upphäves denna skillnad därigenom, att man redan här i landet under flera år har tillämpat just vad som här föreslås. Och jag kan tillägga, att under den tid dessa principer beträffande utländska fartyg ha tillämpats, d. v. s. samma principer som vi tillämpat för våra egna fartyg, under denna tid ha inga som helst klagomål anförts häröver. Först nu, när dessa förslag kommit fram, har man vaknat upp och protesterat.

Nu är det ju sant, som man här också erinrat om, att kommerskollegium ställt sig betänksamt just i fråga om tilläggsprotokollet och framför allt mot alternativ a), och vissa mindre redarorganisationer ha också hemställt till kommerskollegium att avstyrka denna överenskommelse. Men jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att varken kommerskollegium eller dessa mindre redarorganisationer ha kunnat anföra några faktiska skäl, varför en ratifikation av nu föreliggande överenskommelser skulle medföra olägenhet för vår sjöfartsnäring. De ha anmält betänkligheter i största allmänhet, det är det hela. Och när jag för min del har ställt dessa betänkligheter mot det nyss omnämnda förhållandet, att om dessa överenskommelser godkännas, sker därigenom ingenting annat än att vi stadfästa något, som ägt rum under flera år, så har jag icke varit tveksam om min ställning till frågan. Det är alltså ingenting nytt som sker, utan det är blott fråga om en stadfästelse av en tillämpning, som hittills ägt rum.

Nu har man klagat över, dels i herr Reuterskiölds reservation, dels i herr Stendahls anförande här i afton och likaså i den siste ärade talarens yttrande, att denna fråga icke är tillräckligt utredd. Ja, jag måste för min del säga, att jag icke funnit någon särskild anledning att för denna frågas framläggande inför riksdagen söka åstadkomma någon vidare utredning än den som föreligger i den kungl. propositionen. Jag måste uppriktigt säga, och jag tror, att riksdagen delar denna uppfattning, att man bör icke i onödan ställa till med utredningar, som icke bara äro tidsödande utan kanske också rätt så kostsamma, ifall man har den uppfattningen, att det är ganska tveivelaktigt, huruvida dessa utredningar kunna bli till någon nytta för det syfte, i vilket de satts i gång. Denna uppfattning hade jag i denna fråga, och detta just på den grund, att den låg så till, att man knappast med stöd av en statistisk utredning, som skulle gå ut på att taga reda på kanal- och hamnförhållandena i en del andra länder, skulle kunna bedöma, huruvida vår inhemska sjöfartsnäring på grund av dessa överenskommelser kunde lida någon skada. Ännu mindre skulle det bliva möjligt för riksdagen att, såsom den ärade motionären uttryckte sig, på denna grund kunna bilda sig »ett absolut säkert omdöme» om huru detta komme att verka. Jag tycker, att man redan nu bör ha detta omdöme ganska klart, därför att här är fråga om sådant, som praktiserats under åtskilliga år.

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Nu säger emellertid herr Stendahl: »Varför skola vi släppa från oss det vapen, som vi ha i licensförfarandet, när vi icke behöva göra det?» Ja, det kan man ju alltid fråga, men varför bör man överhuvud taget träffa överenskommelser med främmande makter? Är det icke därför att man skall söka åstadkomma ökat samförstånd de olika länderna emellan beträffande intressen, som kunna vara gemensamma? Och trots vad här sagts, tror jag för min del, att här finnas ömsesidiga intressen, som kunna tillgodoses mycket bättre genom att dessa överenskommelser nu godtages av Sverige, än om dessa frågor skulle avgöras från fall till fall genom ett licensförfarande intill dess flertalet andra länder ratificerat.

Vidare kom herr Stendahl in på en sak, som jag för min del icke vågar mig på att göra ett säkert uttalande om. Herr Stendahl nämnde, att om vi nu ratificera dessa överenskommelser, komma desamma att tillämpas icke bara för de nationer, som i likhet med oss ratificera överenskommelserna, utan även för andra nationer, som hos oss åtnjuta mest gynnad nations ställning. Ja, såsom jag nämnde, vågar jag icke bestämt yttra mig om denna sak, som också herr Wohlin berörde, men jag frågar: vart leder det egentligen med ett sådant resonemang? Avsåg herr Stendahl — om jag nu fattade hans uttalande rätt — att vi kanske skulle avstå från alla kollektiva överenskommelser därför att vi ingått avtal med vissa främmande makter, vilka givits mest gynnad nations fördelar, för att vi å vår sida skola hos dem åtnjuta samma förmån? Förhållandena bliva väl icke sämre, såvitt jag förstår, därför att vi godtaga de nu ifrågakommande överenskommelserna vid sidan av övriga avtal, då vi i flera år givit andra länders fartyg de förmåner det här är fråga om.

Ja, jag nämnde, herr talman, att jag skulle försöka fatta mig kort, och skall därför icke upptaga tiden så mycket längre, men jag kan icke underlåta att säga, att när man bedömer dessa spörsmål, torde det kanske böra beaktas, att vid undertecknandet av dessa överenskommelser anslöt sig Sverige till alternativ a) i tilläggsprotokollet. Vad intryck skall det då göra — och det kanske betyder något i detta sammanhang — att man för vårt lands vidkommande vid protokollets undertecknande tillkännagivit sin anslutning till alternativ a) men sedan, då det gäller ratificering av samma överenskommelse, förklarar sig vilja endast ratificera alternativ b)?

Herr Wohlin slutade sitt anförande med att yrka bifall till den nu föredragna punkten i konstitutionsutskottets utlåtande, men han förklarade också, att han vid nästa punkt komme att yrka bifall till alternativ b) i tilläggsprotokollet. Det kan ju så vara, att man ändrar uppfattning, men nog ter det sig för mig åtminstone något egendomligt, då jag här finner i en departementsskrivelse, som just rör dessa överenskommelser, följande ord: »Sedan kungörelse i ämnet utfärdats denna dag att träda i kraft den första juli 1924, har jag härmed äran meddela, att från min sida något hinder icke möter för att den vid Barcelonakonferensen beslutade överenskommelsen varder för Sveriges del ratificerad. Stockholm den 6 juni 1924.» Undertecknat: Nils Wohlin.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Från statsrådsbänken hörde vi nyss det uttalandet att, eftersom Sverige undertecknat tilläggsprotokollet, alternativ a), skulle det möta svårigheter att ratificera alternativ b). Jag hemställer, huruvida icke kammaren skulle vilja lösa svårigheten genom att vägra ratifikation på det hela.

Från statsrådsbänken hörde vi också nyss, att klausulen om mest gynnad nation icke tycks vara alldeles klar för Kungl. Maj:ts regering. Jag förvånar mig över detta, då ju i utrikesdepartementets för alla tillgängliga kalender finnes en tablå, i vars sista kolumn, om jag icke missminner mig, alla de länder stå noggrant upptecknade, för vilka klausulen om mest gynnad

nation gäller i förhållande till Sverige, och där omtalas för vart och ett, huruvida det avser sjöfart, handel eller andra angelägenheter. Att innebörden av denna klausul om mest gynnad nation skulle för någon, som sitter vid Konungens rådsbord, vara det allra minsta tvivelaktig, kan jag icke föreställa mig. Denna innebörd har såväl herr Wohlin som herr Stendahl tydligt och klart angivit i sina uttalanden, och ingen kan bestrida riktigheten i vad de i det hänseendet framhållit.

Men, säger herr statsrådet, det är ändå så, att man väl icke vill alldeles afhända sig möjligheten att sluta avtal med klausul om mest gynnad nation, och det blir väl icke sämre för att vi hava denna i detta fall. Jo, mina herrar, det blir nog sämre, ty när vi eljest sluta avtal med främmande makt, och i den traktaten ge den främmande makten några fördelar, då kunna vi pröva, hur detta verkar med avseende på de länder, med vilka vi tillämpa klausulen om mest gynnad nation. Men om vi ratificera denna havshamnstadga, som står öppen för ratifikation av vilka länder som helst, ställer sig saken icke precis på samma sätt. Det kan också hända, att alla dessa länder, som icke ratificera denna stadga, hava en fördel av att låta bli att göra det, när de hos oss få fördelar, utan att vi få fördelar hos dem. Det skulle vara av ett ganska stort intresse, tror jag, för riksdagen eller åtminstone för det beredande utskottet, som icke anser utredningar alldeles överflödiga, att få reda på vad till exempel en sådan klausul faktiskt och praktiskt innebär. En utredning skall man icke göra i onödan, men man skulle möjligen genom en utredning kunna få veta, vilka möjligheter som förefinnas att ernå praktiska fördelar. Sedan får man bedöma, huruvida den svenska rederirörelsen och den svenska sjöfarten kunna anses vara så utvecklingsmögliga, att de kunna begagna sig av dessa fördelar. Det blir emellertid mera en omdömesfråga, men sakfrågan, frågan om vilka vattenvägar, kanaler och segelbara vägar i övrigt, som kunna stå till buds, kan man icke svara på omedelbart, utan det torde vara nyttigt att genom utredning få reda på den saken.

Emellertid förhåller det sig även så, att det egentligen är ett skäl, som anförts till förmån för ratifikation, och det är det, som av en talare uttrycktes sålunda, att ett avslag, sedan propositionen blivit framlagd, skulle vara en smula farligt, därför att den skulle kunna i utlandet framkalla missuppfattningar rörande den svenska statens ställning i denna fråga. Jag tror icke alls, att detta är fallet. Med den kännedom, som vi alla ha om den utmärkta skicklighet, med vilken Sveriges utrikesangelägenheter handhavas, är det uppenbart, att varje sådan missuppfattning i utlandet omedelbart bör kunna undanröjas, och under sådana förhållanden synes mig det skälet vara mycket litet talande.

Men det finns en annan sak att beakta, då det gäller ratifikation av havshamnstadgan. Man säger nämligen, att havshamnstadgan är tillstyrkt av alla myndigheter, att ingen har uttalat några betänkligheter och att många hava uttalat sin livliga anslutning. Havshamnstadgan har icke några veder-sakare i grund och botten, och olägenheterna av dess ratificering skulle icke vara några alls.

Då ber jag bara herrarna tänka på vad detta har för följder. Här vill man på flera håll väl ratificera havshamnstadgan, men man vill låta bli att ratificera tilläggsprotokollet till konventionen och stadgan angående segelbara vattenvägar, vare sig det gäller alternativ a) eller alternativ b). Läser man endast första artikeln i havshamnstadgan, som lyder: »I denna stadga förstås med havshamn sådana hamnar, vilka med en viss regelbundenhet anlöpas av havsgående fartyg, och vilka nyttjas för utrikeshandel», och därmed sammanställer det från andra håll, senast från statsrådsbänken, vitsordade faktum, att vårt licenssystem är sådant, att vi släppa in genom våra kanaler

*Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)*

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

och segelbara vattenvägar i övrigt havsgående fartyg till våra stapelstäder, då säger jag, att en ratifikation av havshamnsstadgan gör all debatt rörande tilläggsprotokollet tämligen överflödig. Jag erkänner gärna, att med avseende på uppstäder och dylikt kan frågan hava viss betydelse, men jag tror, att man överdriver den betydelsen, när huvudsaken dock är, huruvida fartygen skola kunna komma in till de inre hamnar, som hava stapelstads karakter. Detta göra de enligt havshamnsstadgan på de konstgjorda segellederna, oavsett vad som sker med vattenvägsstadgan. Det är därför, att havshamnsstadgans ratifikation får dessa konsekvenser med avseende på frågan om ratifikationen av tilläggsprotokollet, som jag icke anser, att man kan skilja de två frågorna åt. Vill man icke ratificera tilläggsprotokollet, skall man akta sig för att ratificera havshamnsstadgan. Och om tilläggsprotokollet ratificeras, så inträder den faktiska ändring emot vad nu gäller, att Sverige blir bundet, där det nu är fritt.

Vad sedan beträffar stadgan angående segelbara vattenvägar, erkänner jag mycket gärna, att denna stadga kan ratificeras och att det icke är så synnerligen stor fara i det, annat än ur vissa principiella synpunkter, vilka dock icke, det vet jag, hava så stor resonans hos riksdagen, varför jag icke skall vidare uppehålla mig vid dem. Jag vill dock betona, att en ratifikation av den stadgan praktiskt är ganska betydelselös åtminstone tills vidare, men ur principiell synpunkt förblir en sådan ratifikation betänklig. Om man emellertid icke vinner några som helst praktiska resultat av att göra detta, ifall man ej tager hela komplexet, så vet jag icke, varför man skall bryta ut den. Därför, herr greve och talman, yrkar jag avslag å alltsammans, icke för all framtid, utan därför att Kungl. Maj:t skall kunna komma igen med en utredning rörande de praktiska förutsättningar, vilka man behöver känna för att kunna bedöma det hela.

Sedan skulle jag vilja göra blott ett tillägg på en punkt. Det har talats om att vi med Tyskland, vår farligaste konkurrent i fråga om de transoceaniska förbindelserna, icke hade något avtal med klausulen om mest gynnad nation. Detta är sant, men Tyskland kan ratificera och i Versaillesfredens artikel 379 har Tyskland åtagit sig en viss förpliktelse att ratificera alla sådana traktater rörande segelbara vattenvägar, transitering och dylikt, som de allierade och associerade makterna sinsemellan kunna komma att ingå, om detta godkännes av folkförbundet, och den situationen synes just föreligga här. Det blir alltså reciprocitet, men en reciprocitet, som vi med avseende på denna konkurrens icke komma att utnyttja. Jag tror följaktligen, att man måste säga, att betänkligheterna mot en ratifikation av tilläggsprotokollet medföra betänkligheter av allvarlig natur mot en ratifikation jämväl av havshamnsstadgan, och i följd av dessa sammanlagda betänkligheter stannar jag, herr greve och talman, vid ett avslagsyrkande på alltsammans.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Ingen tillhörande utskottets majoritet har yttrat sig förut i debatten, och det är denna omständighet, som föranlett mig att begära ordet, eftersom jag tillhör denna majoritet.

Min mening var ursprungligen att göra en sammanfattning av de skäl, som föranlett utskottsmajoriteten att tillstyrka propositionen på sätt som skett. Jag har emellertid fått ordet sent på kvällen och sent under diskussionen, och de skäl, som jag skulle hava framhållit, hava redan blivit anförda av flera föregående talare. Jag vill i det avseendet närmast hänvisa till vad herr Wohlin sade i senare delen av sitt anförande och till vad herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anförde. Även den siste ärade talaren var inne på ett av de skäl, som för majoriteten varit huvudsaken, nämligen sammanhanget mellan tilläggsprotokollet och den sedermera tillkomna havshamns-

stadgan, vilken i denna punkt närmast skulle föreligga till behandling. Detta sammanhang var så bestämt och innerligt, att det föreföll oss inom utskottet, att därest man tog havshamnssadgan och därigenom automatiskt öppnade de viktigaste hamnarna, hade man tagit det största och betydelsefullaste steget, och att det därför icke var skäl att dröja med det senare steget, isynnerhet om man på den vägen kunde få en förmån, till vilken jag strax skall komma.

Herr Wohlin var inne på frågan, vilka områden som enligt tilläggsprotokollet, littera a), skulle inbegripas och han angav också alldeles riktigt dessa områden; det är hela Mälarbäckenet och hela Vänerbäckenet. Han antydde även, vilka platser det skulle vara fråga om, och de skulle, enligt hans mening, vara stapelstäderna; resten skulle möjligtvis kunna stanna utanför. Denna uppfattning torde vara alldeles riktig. Inom utskottet åstadkoms även en utredning i det hänseendet, och resultatet av denna utredning blev, att havshamnssadgan ungefärligen skulle öppna alla stapelstäder för främmande sjöfart. Detta framgår jämväl av en statistik, som åstadkommit under de fyra år, under vilka, såsom flera talare här förut omnämnt, licensgivandet varit alldeles fritt och sålunda utländska fartyg besökt hamnarna i dessa två vattensystem. Av denna statistik framgår med tydlighet, att det visserligen var, sasom herr Wohlin sade, många platser, som på det sättet blivit besökta, ehuru de till betydelsen äro obetydliga.

Ett bifall till littera b) skulle i själva verket, om icke havshamnssadgan fanns, endast öppna för denna trafik en del av Ångermanälven. I stort sett skulle ingen annan vattenväg här komma i fråga.

Vidare vill jag säga något om vad den förste ärade talaren också var inne på, då han betecknade, om jag icke missförstod honom, utskottets yttrande som en sanning med modifikation. Det är ett faktum, att sedan år 1921, då Barcelonastadgan undertecknades, har licensgivandet varit alldeles fritt och något klagomål däröver har icke förekommit.

Jag skall icke, herr greve och talman, mera upphålla mig vid dessa nu redan upprepade skäl, men det är en omständighet — jag antydde det i början av mitt anförande — som jag anser vara av vikt att i detta sammanhang stryka under. Utskottets tillstyrkan är, kan man säga, icke alls ovillkorlig. Utskottet hade nämligen alldeles klart för sig, att vikten och värdet av en konvention av ifrågavarande art, står i direkt förhållande till antalet av de makter, som tecknat under densamma. Det har sagts här i kväll, att endast två makter undertecknat havshamnssadgan, och detta är alldeles riktigt. De fördelar, som Sverige sålunda skulle kunna vinna genom reciprociteten, äro därför tills vidare tämligen små. För utskottet stod det då klart, och det är detta, som utskottet uttrycker i sista stycket av sitt utlåtande, att det vore av många skäl synnerligen lämpligt, att Kungl. Maj:t väntade med ratificeringen, till dessa flera stater tillkännagivit sin anslutning. Det förefaller mig därför, att, om så skulle ske, de farhågor, som här rests emot den kungl. propositionens antagande, förvisso icke vore så tungt vägande, att man för den skull skulle behöva vägra bifalla densamma.

Herr Wohlin var inne på en annan fråga, nämligen hur man skulle ställa sig, därest kamrarna nu skulle stanna i olika beslut angående tilläggsprotokollet, i det att första kammaren exempelvis toge littera b), vilket beslut i så fall skulle ställas emot andra kammarens redan fattade beslut om bifall till littera a). Ja, det är ju omöjligt att härvidlag förutsäga vad som då skulle ske, men ärendet skulle då gå tillbaka till konstitutionsutskottet, vilket då får bestämma, men det är givet, att den synpunkten jämväl därvidlag måste komma under omprövning, huruvida icke ett bifall från första kammarens sida till littera b) måste anses innefatta ett avslag av det, varmed alternativ a) överskjuter alternativ b).

*Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)*

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

Jag ber, herr greve och talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr greve och talman! Vi äro säkerligen alla ense om att för att Sverige skall binda sig genom en internationell överenskommelse, förutsättes det, att fördelarna av en sådan bundenhet överväga de möjliga nackdelarna. De övervägande fördelar, som sålunda förutsättas, kunna givetvis vara av olika slag.

I föreliggande fall kan man tänka sig politiska fördelar, fördelar därav, att friktionsanledningar undanröjas och att därigenom den av alla så efterlängtdade och kanske ännu mera omtalade freden tryggas. I detta avseende tror jag emellertid icke, att de här överenskommelserna, som nu är förelagda till riksdagens prövning, ha någon vidare betydelse. Först och främst torde allvarsamma friktioner vara ytterst sällsynta av sådana anledningar, som sammanhånga med de i dessa konventioner berörda ämnen, och vidare, såvida icke originaltexterna, de franska och engelska texterna, som icke varit för mig tillgängliga, äro avgjort klarare än den svenska översättning, som vi fått oss meddelad här, är det snarare att befara, att dessa överenskommelsers tolkning kommer att giva anledning till tvister.

Övergår jag sedan till de praktiska fördelarna eller olägenheterna, med ett ord de praktiska följderna av ett biträdande av dessa konventioner, är det icke nog att hänvisa till reciprociteten, till att Sveriges förbindelser komma att gälla endast under förutsättning av reciprocitet. Det är nödvändigt icke blott att utreda, i vilka fall man kan räkna på vad som kan kallas för formell reciprocitet, d. v. s. förbindelse från visst annat land att giva samma förmån, utan det är också nödvändigt att utreda, i vad mån denna formella reciprocitet motsvaras av verkligheten, i vad mån den formella reciprociteten kan användas av det svenska näringslivet, ty i annat fall hava vi ingen glädje av den under det att däremot det andra landet, om vilket det är fråga, kan hava en stor fördel därav, emedan det är i tillfälle att begagna sig av de förmåner, som vi giva. Nu är det icke ens i någon mån klart, vilka länder som komma att ratificera den nu ifrågavarande överenskommelsen. Såvitt det upplysts är det hittills endast två länder, som ratificerat överenskommelsen, och således föreligger icke ens i det avseendet någon klarhet.

Vad saken i övrigt angår, är den utredning, som förelagts riksdagen, erkänt ofullständig, och det kan icke rimligen begäras av konstitutionsutskottet, att konstitutionsutskottet skulle vara i tillfälle att komplettera denna bristande utredning. Det är ju snarare en ödets ironi, att en fråga av denna beskaffenhet har kommit under behandling av konstitutionsutskottet, vars medlemmar äro utsedda med hänsyn till helt andra kvalifikationer än deras insikter i sjöfartsnäringens behov och krav.

Konstitutionsutskottet har också, såsom herr von Geijer nyss erinrade, känt sig något osäkert och därför satt in i utlåtandet de ord, som han åberopade, att »ett anstånd med ratifikationen, till dess ett större antal av de fördragslutande parterna fattat definitiv ställning till de föreliggande överenskommelserna, möjligen är påkallat». Detta står nu i motiveringen. Men ett sådant vagt uttalande som det, att ett anstånd »möjligen är påkallat», är naturligtvis icke i någon mån ägnat att hindra Kungl. Maj:t från att finna denna möjlighet icke föreligga, och detta är således icke något att bygga på.

Nu har herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet med mycken styrka framhållit, att det här icke föreligger något avstyrkande av den konvention, om vilken det nu närmast är fråga. Men herr statsrådet har med icke mindre styrka framhållit, att om man tager den första konventionen, den s. k. havshamnskonventionen, så lönar det sedan icke mycket att resonera

om den andra konventionen och dess tilläggsprotokoll. Därav drager jag för min del den slutsatsen, att de avstyrkanden och de betänkligheter, som hänföra sig till de under punkten b) omnämnda internationella överenskommelserna, hava i själva verket betydelse även för frågan, huruvida den i punkten a) nämnda konventionen eller överenskommelsen bör ratificeras eller icke, ty annars bedrar man sig själv, om man godkänner punkten a), fastän man icke tycker så mycket om punkten b), när man i själva verket genom att godkänna punkten a) avskurit sig den praktiska möjligheten att rucka på punkten b). Sammanhanget gör således, jag upprepar detta, att alla de betänkligheter och de avstyrkanden från exempelvis kommerskollegii sida, som hänföra sig till punkten b), också äro tillämpliga på punkten a).

Då återstå ett par skäl, som anförts för bifall till utskottets förslag.

Det ena skälet är det, att ett avslag från riksdagens sida skulle väcka missstämning i utlandet. I det avseendet är jag ense med herr Reuterskiöld om att detta icke behöver bli förhållandet, allra minst som det borde vara synnerligen lätt att klargöra sanningen. Sanningen är ju nämligen den, att man icke vill avslå definitivt utan i avvaktan på en bättre utredning, och det blir således endast samma förhållande, som om Kungl. Maj:t dröjt ett år eller så med att framlägga detta förslag. I utländska parlament är man ingalunda ovan vid det förhållandet, att frågor uppskjutas från en session till en annan, så att det bör man i utlandet icke hava svårt att förstå.

Vidare har det anförts, att om Sverige nu en gång har skrivit under överenskommelsen och till på köpet skrivit under med uttalande, att man föredrog alternativ a) — detta komma vi till under nästa punkt — så skulle det se illa ut, ifall vi icke ratificerade samma överenskommelse eller endast ratificerade den med alternativ b). Det är ett argument, som leder något långt, ty det för i själva verket till ett faktiskt omintetgörande av riksdagens prövningsrätt, vilken prövningsrätt faktiskt erkänts genom framläggandet av propositionen.

På dessa grunder, herr greve och talman, biträder jag avslagsyrkandet.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Jag måste säga, att jag, om jag så får uttrycka mig, vandrar en liten smula i tjocka beträffande vad man egentligen här åsyftar. Om man nu till exempel avslår förslaget om ratifikation, vad skulle då inträffa? Skall det då bli någon skillnad mot nu? Nej, icke alls! Jag har aldrig hittills hört, att man behövt licens för att få gå med frakt från svenska till amerikanska eller tyska hamnar eller vice versa. Det är alltså fullständigt egalt. Ett fartyg kan komma från Frankrike, Italien eller vilket land som helst till en hamn här i Sverige och kan där få lossa och lasta. Det finns icke något, som hindrar detta. Man behöver icke begära någon licens för att få besöka främmande hamnar för att lossa last och taga in annan last. Detta är fullständigt klart och erkänt från olika håll.

Vad som här skulle komma i fråga att behöva licensieras skulle väl vara, enligt min mening, kustfart av främmande fartyg, till exempel då man besöker flera hamnar inom ett land och tager upp last eller avlämnar last, då det alltså gäller en konkurrens, som skulle kunna uppstå med inhemska fartyg. Det är denna trafik, som kanske skulle kunna behöva licensieras.

Nu har emellertid min kollega på stockholmsbänken påpekat, att vårt lands transoceanica sjöfart utvecklats sig därhän, att den nu frigjort landet så att det icke längre behöver vara beroende av Hamburgstrafiken, som förut var den dominerande. Det var dock inte den tyska sjöfarten, som var dominerande, utan det var de tyska köpmännen, som voro koncentrerade i Hamburg, vilka bland annat helt och hållet behärskade t. ex. kaffehandeln. Om man köpte kaffe, måste man därför hänvända sig till Tyskland för att få det, och det fanns knappast någon möjlighet till konkurrens. Olika stora rederier i Ham-

*Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)*

Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)

burg förde det i konkurrens med våra egna företag till Sverige. Skulle vi nu här, eventuellt efter att hava förkastat denna konvention, tänka oss att man, som det här säges, för att behålla det där vapnet i händerna, skulle förbjuda de tyska linjerna att avlämna varor på mer än en plats i Sverige? Ja, jag förstår, att det finns folk, som anse det riktigt, att begränsa rätten för en tysk båt att endast få angöra en hamn för att lossa varan, vilken därefter skulle omlastas på järnvägsvagn och på så sätt forslas till den plats, som skulle ha en del av lasten, samt alltså, märk väl, fördyra varan. Skulle detta vara det svenska intresse, som vi här hava att bevaka? Jag kan knappast tro, att vi hava någon anledning att bevaka svenska intressen på så sätt, att vi onödigtvis fördyra varan. Jag kan icke se, vad vi skulle vinna därigenom.

Nu talas det om att man med antagande av konventionen skulle släppa utländska fartyg in på våra inre vattenvägar. Ja, först och främst, vad är det för inre vattenvägar, som vi ha i vårt land? Det är t. ex. de, som leda till hamnarna i Vänern. Man kan komma genom Trollhättan till Kristinehamn och upp till Karlstad. Det är små fartyg, som det är fråga om i allmänhet. Visserligen har Trollhättan breddats, så att man kan taga upp litet större tonnage än förut. De utländska fartyg som gå i denna trade kunna knappast gå i kustfart, och man kan ju icke förbjuda t. ex. ett tyskt fartyg att taga en frakt på Karlstad med gödningsämnen eller annat godsslag och gå direkt till denna stad samt eventuellt taga en återfrakt av trävaror, malm eller något annat. Vad man kan hindra det från att göra vore att förbjuda kustfart i konkurrens med våra svenska kanalbåtar, som plocka upp en del smågods och transitogods för våra transoceaniska linjer. Jag tror emellertid icke att det finns några som helst förutsättningar för någon dylik konkurrens, ty jag tror inte att utlänningar skola kunna driva en sådan rörelse, därför att kanalfartygen inte leva bara på godstrafiken utan också hava passagerartrafik.

Min kollega på stockholmsbänken sade också, att det här skulle vara fråga om importpremier till utlänningarna. Ja, jag har ju deklarerat att jag ingen-ting begriper! Jag förstår inte, var den importpremien skall komma ifrån. Menas härmed att utlänningarna skola erövra denna trade från våra inhemska rederier? Men vi ha ju gång efter annan hört av Sveriges redare, att trafiken inte bär sig med de nuvarande fraktsatserna och att inkomsterna inte räcka till för att bestrida omkostnaderna. Premierna skulle alltså bestå i att utlänningarna fingo vara med om att dela förlusten, för nöjet av att få transportera varorna. Jag tror inte, att det finns någon anledning till det stora patos, man här använder emot en ratificering av konventionen.

Å andra sidan måste vi fråga oss, om vi hava någon nytta av att erhålla motsvarande rättigheter. Ja, det måste vi väl ha. Vi hava flera direkta trader på utlandet, som kunna jämföras med våra egna farvatten. Vi ha t. ex. här i Sverige fartyg, som gått direkt på Köln med järnmalmslast. Till Rouen gå Svenska Lloyd-båtarna i reguljär fart. De gå långt uppför Seinen ända fram till den första fasta bron, som hindrar trafiken från att utsträckas längre uppför floden. Skulle vi här börja vidtaga åtgärder för att hindra utlänningar från att trafikera våra vattenvägar, in i Vänern t. ex., skulle de säkerligen vidtaga motsvarande åtgärder gentemot oss. Jag vill starkt ifrågasätta, huruvida icke alla de holländska hamnarna, Amsterdam och Rotterdam, för att nu inte tala om Antwerpen, till vilka det leder kanalvägar, äro att betrakta som inlandsvattenhamnar. De äro visserligen djupvattenshamnar, men de ligga vid konstgjorda vattendrag.

Jag kan alltså icke se, att det finnes någon anledning att vägra denna ratificering, men å andra sidan är det inte heller någon människa som begär, att Kungl. Maj:t, ögonblickligen då riksdagen bifallit den kungl. propositionen, utan vidare skall ratificera konventionen. Kungl. Maj:t kan väl, sedan riks-

dagen givit sitt bifall, inleda förhandlingar med de andra länderna och säga: »Äro ni villiga att ratificera konventionen, så ha vi allaredan bemyndigande att göra det», och alltså använda det som ett påtryckningsmedel för att få frågan ömsesidigt ordnad. Så ser jag åtminstone saken, och därför tror jag, att riksdagen med förtroende till Kungl. Maj:t skall kunna bifalla den kungl. propositionen.

*Ang.
en konvention
rörande
havshamnar
m. m.
(Forts.)*

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**: Herr vice talman! Den föreliggande konventionen är ju ett resultat av de strävanden, som hava ägt rum under senare år under Nationernas förbunds auspicier att få till stånd vissa allmänna samfärdselskonventioner. Dessa gå ut på att kodifiera ett visst område av den internationella rätten, om jag så får uttrycka mig, att uppställa vissa rimliga och billiga regler för det sätt, varpå staterna böra behandla varandra i fråga om handeln och samfärdseln. De utgöra ingalunda något stort steg framåt eller något stort steg till ändring av bestående förhållanden. Det visas bäst därav, att de för Sveriges del icke skulle innebära någon ändring alls i den politik vi följt sedan flera år tillbaka, men de innebära givetvis en ändring för vissa andra stater, som icke hava följt samma mera liberala princip som Sverige. Ur synpunkten är det ett allmänt intresse att få staterna med på sådana allmänna internationella konventioner. Varje stat, som varit med om att utarbeta en dylik konvention, har givetvis ett intresse av att i sin mån medverka till att den verkligen kommer till stånd och att icke hela försöket strandar.

Det föreligger också här ett speciellt svenskt intresse. I fråga om just havshamnskonventionen ha alla de hörda myndigheterna varit eniga om, att en anslutning skulle medföra övervägande fördelar för Sverige. Och fränsett de fördelar vi få genom att ansluta oss till en konvention, där andra stater bereda oss förmåner, i den mån de också ansluta sig till den, så förtjänar också att påpekas en visserligen ringare förmån, men i alla fall en förmån, som har en viss betydelse, nämligen den rent avtalstekniska lättnad, som föreligger, när man i handels- och sjöfartstraktater i stället för att gå in på utförlig reglering av förhållandena helt enkelt kan hänvisa till de kollektiva traktater, som ingåtts. Det har redan visat sig, att vi i handelstraktater med fördel kunna hänvisa till den transiteringskonvention, som Sverige redan har ratificerat. Detta medför, att man slipper långa underhandlingar om olika detaljer, och man har så att säga en standard av regler, som man på förhand är beredd att acceptera.

Vad beträffar den nu föreliggande konventionen, ligger frågan alltså på det sättet, att anslutning tillstyrkts av alla de hörda myndigheterna, och den föregående regeringen har liksom den nuvarande ansett, att skäl till ratificering föreligga. Det enda vi frånhända oss genom att ansluta oss till denna konvention är möjligheten att under den tid avtalet gäller ändra en praxis, som vi med all säkerhet ändå icke skulle ändra.

Vad beträffar tidpunkten för ratifikationen, kan det givetvis alltid i viss mån vara en omdömesfråga, när Sverige för sin del skall ansluta sig till en kollektiv traktat, som ännu endast i ringa mån fått anslutning från andra stater. Regeringen är givetvis beredd att överväga, om det kan vara lämpligt att vänta, tills ytterligare en eller annan stat ansluter sig till traktaten, innan Sverige anmäler sin ratifikation i Genève. Jag tror, att riksdagen med fullt förtroende kan överlämna åt regeringen att bedöma, när tidpunkten för en dylik ratifikation kan vara lämplig, och det föreligger enligt min uppfattning icke någon anledning för riksdagen att nu avböja propositionen och begära, att frågan skall komma tillbaka ett annat år.

Ang.
en konvention
rörande
havshammar
n. m.
(Forts.)

Herr Bergström, David: Herr talman! Den överläggning, som nu hållits, har ju kommit att röra såväl punkten a) som punkten b) i det föredragna betänkandet. Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig förrän under punkt b), men, så som överläggningen nu blivit lagd, kommer jag vid föredragningen av nämnda punkt endast att framställa ett yrkande, och jag skall redan nu med några ord motivera detta yrkande.

Innan jag gör det, skall jag tillåta mig att säga ett par ord med avseende på vad som yttrats från statsrådsbänken. Det har av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framhållits, att varken kommerskollegium eller de organisationer, som kommerskollegium har hört i detta avseende eller som till kommerskollegium inkommit med sina yttranden i ärendet, kunnat anföra några skäl för en sådan begränsning, som alternativ b) i Barcelonakonventionens tilläggsprotokoll skulle komma att innebära. Men om herr statsrådet ser på sitt eget verk, nämligen på den kungl. propositionen, så innehåller ju den på åtskilliga ställen erinringar från kommerskollegiets sida, och däri ingå också bestämda erinringar ifrån det håll, som det härvidlag gäller.

Och vilket är då detta håll? Jo, det är ju den mindre sjöfarten här i landet, segelsjöfarten och motorseglaresjöfarten. Vad frågan egentligen gäller, är nämligen, huruvida det är skäl att även taga med den delen av sjöfarten i denna överenskommelse och sålunda gå på littera a) i tilläggsprotokollet. Det finnes väl dock åtskilliga talande skäl häremot, och jag skulle vilja hänvisa herr statsrådet till vad som i den kungl. propositionen återfinnes och säges på sidan 10. Jag skall icke här besvara med att uppläsa det, men jag skall tillåta mig att framhålla, att även nu i dagarna en organisation, nämligen Sveriges segelfartygsförening ånyo strukit under, att det innebär en risk för denna gren av sjöfartsnäringen — en stor risk till och med — ifall man skulle ratificera tilläggsprotokollet i enlighet med alternativ a).

Härtill kommer en synpunkt, som man kanske icke alldeles får lämna ur sikte i detta sammanhang. Om man släpper lös denna mindre segelfart, säg ifrån Tyskland, säg möjligen ifrån Danmark, in i våra inre storsjöar, in i Vänern, in i Mälaren etc., så följer, såsom redan blivit berört under debatten, möjligen därmed en trafik, som jag förutsätter, att ingen av oss skulle vilja taga under vårt hägn, nämligen en ytterligare utveckling av smugglingen, vilken då kanske icke blott skulle förekomma i Östersjön utan även föras in på dessa vatten. Detta är en av de sidor av saken, som utan tvivel kunde behöva en ytterligare utredning, och det kan därför vara ett skäl till att vila på hanen härvidlag. Om man det gör, så är det enligt mitt förmenande till ingens skada, men det kan vara till gagn i ganska många avseenden.

Med avseende på den punkt, som här är föredragen, är jag i motsats till åtskilliga talare här av den uppfattningen, att en ratificering av havshamnsstadgan är till stor fördel för vårt land. Det är också mycket tydligt uttalat i olika skeden ifrån Sveriges redareförening, att det är till gagn för dem, som stå bakom denna förening, liksom det är till gagn för vår handel och för vår produktion, att den stadgan vinner laga kraft, att den blir ratificerad. Därvidlag har jag ingenting att erinra. Däremot kommer jag, herr talman, att, när andra punkten i detta betänkande föredrages, framställa yrkande i enlighet med det anförande jag nu har haft i avseende på ratificeringen av tilläggsprotokollet.

Herr statsrådet Larsson: Jag ber om ursäkt, men jag måste säga några ord till med anledning av den siste talarens anförande. Då han hänvisar mig till den kungl. propositionen ber jag att beträffande kommerskollegii uttalande få hänvisa honom till mitt först hållna anförande.

Vidare ber jag att få säga, att det väl icke torde vara riksdagens skyldighet att endast ta hänsyn till redareintressena, även om man kan säga, att det gäller en konvention rörande havshannar m. m. (Forts.)

det mindre redareintresset, som jag tror i detta fall överdriver de farhågor, som här möjligen kunna finnas. Jag tror icke, att det finnes anledning till några sådana, men även om så skulle vara fallet, bör man väl icke uteslutande taga hänsyn därtill, utan man får väl även tänka på att det är en annan part, nämligen befraktarna, som man också får taga hänsyn till.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Reuterskiöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten b).

Herr **Stendahl**: Herr greve och talman! Med den utgång den föregående voteringen fått, som ju icke alls var oväntad, gäller det ju här först och främst för mig såsom oppositionsman mot detta förslag att konstatera, att betänksamheten inom utskottet mot en ögonblicklig ratificering varit så gott som enhällig, och såvitt jag vet har endast en talare i denna kammare velat tillstyrka en sådan. Det framgår också med all tydlighet av de uttalanden, som gjorts från statsrådsbänken, att dessa utskottets betänkligheter till fullo hava rönt förståelse och att man inom regeringen åtminstone för närvarande har avstått från tanken på någon omedelbar ratificering. Bifallet till den kungl. propositionen är endast att betrakta såsom en fullmakt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ändras därhän, att ett flertal makter, med vilka vi hava mycket att göra på sjöfartens område, skulle ratificera, låta en ratificering äga rum. Jag vill då framhålla, att skillnaden mellan det av mig gjorda yrkandet och det beslut, som kammaren har fattat, praktiskt taget inskränker sig därtill, att möjligheten att reglera den inre sjöfarten genom licensering eventuellt bortfaller mot vissa makter.

För att sedan, herr talman, övergå till den punkt, som vi nu hava att behandla, så gäller det för mig i det läge, vari frågan nu kommit, att få det från min synpunkt sett bästa möjliga. Då anser jag, att man bäst vinner

Ang.
en konvention
rörande
segelbara
vattenvägar
m. m.

Ang.
en konvention
rörande
segelbara
vattenvägar
m. m.
(Forts.)

detta, om man bifaller utskottets hemställan, dock med den ändringen, att sista bokstaven i stycket b), d. v. s. bokstaven a) utbytes mot b). Jag tillåter mig därför, herr andre vice talman, att göra yrkande därom.

Herr Bergström, David: Herr talman! Med åberopande av mitt förut havda yttrande hemställer jag om ännu en ändring i den text, som vi nu hava framför oss. Jag hemställer, att riksdagen måtte bifalla förevarande kungl. proposition, i vad den avser stadgan rörande segelbara vattenvägar av internationell betydelse jämte därtill hörande tilläggsprotokoll i dess alternativ b).

Herr Wohlin: Ehuru jag, såsom förut framhållits, anser skillnaden mellan alternativen a) och b) i realiteten icke vara alltför betydande, så förefaller det mig dock, som om bifall till alternativ b) vore något försiktigare. Jag får därför instämma i det av herr David Bergström nyss formulerade yrkandet.

Herr von Geijer: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Stendahl: Jag har blivit uppmärksamgjord på, att det yrkande, som jag framställt, naturligtvis som konsekvens medför, att man måste stryka orden »med avslag å motionen I: 257», och jag tillåter mig att justera mitt yrkande därhän.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Bergström, David*, att utskottets hemställan skulle bifallas i följande ändrade avfattning: »att riksdagen måtte bifalla förevarande kungl. proposition, i vad den avser stadgan rörande segelbara vattenvägar av internationell betydelse jämte därtill hörande tilläggsprotokoll i dess alternativ b)».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr David Bergströms yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thulin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 punkten b) med den av herr David Bergström föreslagna ändringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 86, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Tjeckoslovakiska Republiken avslutat handels- och sjöfartsavtal; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Spanien avslutat handelsavtal.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa.

*Ang. vissa
ändringar i
tulltaxan.*

I detta betänkande hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 230, under förutsättning att Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Spanien avslutat handelsavtal bleve av riksdagen bifallen

1) bifalla vad Kungl. Maj:t i denna proposition föreslagit i fråga om lydelsen av vissa rubriker i gällande tulltaxa;

2) förklara, att ändringarna skulle tillämpas från och med den dag, då förenämnda handelsavtal trädde i kraft.

Herr **Boman**: Herr talman! Inom utskottet har jag biträtt den hemställan, som här föreligger. Det var ju köpeskillingen för den traktat mellan Spanien och Sverige, som godkändes i föregående punkt, och de lättnader svenska exportnärningar erhöilo genom denna traktat äro ju sådana, att de förtjäna någon uppoffring från svensk sida. Uppoffringen är eller borde vara endast eftergift av vissa finanstullar, vilket sålunda drabbade statskassan. Men förhållandet är, att genom den bestämmelse, som träffats, att tullarnas sänkning skall träda i kraft redan 10 dagar efter ratificeringen, en del av denna uppoffring i verkligheten kommer att få bäras av den svenska importhandeln. Det är så, att de svenska importörerna förskottera tullarna åt statsverket och sedan få ersättning, i den mån varorna försäljas, genom att konsumenterna måste betala ett högre pris, motsvarande tullen och den vinst, som till äventyrs måste beräknas även på detta utlägg vid varans inköp. Vid en höjning av tullarna skulle en vinst inträda för importören, vid en sänkning inträder en motsvarande förlust. Riksdagen har förut varit ängsligt noga att söka förebygga, att några obehöriga vinster skulle kunna uttagas av importörerna vid tullförhöjningar. Jag erinrar om hurusom, när vissa av de här förekommande artiklarna och i övrigt vissa andra finanstullar höjdes, proposition avlämnades här i riksdagen en lördag, sedan tullkamrarna stängts, och frågan avgjordes under söndagen, varefter tullen trädde i kraft på måndagen. När tullförhöjning skedde på kaffe, föreskrefs efterförtullning, som sträckte sig ganska långt ned till jämförelsevis obetydliga kvantiteter. Då i fjol bensinskatt och tull infördes, stadgades likaledes bestämmelser om efterförtullning av i landet befintliga lager. Nu finnes ingen möjlighet för en importör, som har varorna

Ang. vissa
ändringar i
tulltaxan.
(Forts.)

i sitt magasin, att på 10 dagars varsel realisera sitt lager. Han måste vara med och taga förlusten. Då det här gäller tullar, som per år belöpa sig till nära 4 miljoner kronor, är det uppenbart, att förlusterna kunna vara ganska betydande. Att en köpman ligger med en eller två månaders lager, är ingen ovanlighet. Väl kunna varorna läggas på nederlag, men magasinsförhållanden och dylikt kunna många gånger göra, att en importör icke kan begagna denna utväg. Jag vill också erinra om att, när i fjol en enskild motionär väckte förslag om sänkning av tullsatserna på vissa torkade frukter m. m., hemställde han, att tullsänkningen skulle inträda först den 1 oktober, oaktat motionen väcktes i januari. Då hade det sålunda varit tillräcklig tidrymd att realisera inneliggande lager, så att förluster icke obehörigen skulle hava drabbat importörerna.

Nu är ju förhållandet det, att detta ärende är färdigt och endast väntar på ratificeringen. Jag tror, att de ogynnsamma verkningarna icke nämnvärt kunna lindras genom ett uppskov med ratificeringen, ty det kan icke göras tillräckligt långt. Jag har därför endast begärt ordet för att fästa herr statsrådets och chefens för handelsdepartementet synnerliga uppmärksamhet på detta förhållande, ty det är ju sannolikt, att det också vid blivande traktater kommer i fråga, att svensk importnäring får sänkta tullar, och om den andra kontraherande makten får kännedom om att det är önskvärt, att tillämpningen av tullsänkningen icke inträder genast, tror jag icke, att det skall kunna bli föremål för missförstånd eller stöta på några svårigheter, om en eventuell tillämpning av sänkta tullar inträder något senare än så hastigt som här är förutsatt eller efter 10 dagar.

Herr talman! Jag har i denna fråga intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wohlin**: Ehuru de synpunkter, som herr Boman anförde, måhända äro berättigade med hänsyn till importhandelns intressen, är det å andra sidan av vikt, att de svenska exportnäringarnas intressen snarast möjligt bli tillgodosedda genom en ratifikation av detta avtal. Såvitt jag har mig bekant, är man på exportörhåll och inom vissa svenska industrier angelägen om, att detta avtal fortast möjligt får träda i kraft, icke minst med hänsyn till beställningar och leveranser, som redan äro avtalade. Jag får således giva uttryck för förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid bestämmande av tidpunkten för traktatens ratifikation skall beakta dessa sistnämnda förhållanden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelfonden.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Uti den till riksdagen den 2 januari 1925 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t, med åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, under rubriken »Utgifter för kapitalökning» (punkt 2), vilken del av nämnda proposition hänvisats till behandling av statsutskottet, föreslagit riksdagen att

ej mindre antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Häri genom förordnas, att 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningsskatt, rusdrycksförsäljningsmedel, omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker samt maltskatt skall för varje statsregleringsår till en särskild fond avsättas ett belopp av 4,000,000 kronor.

2 §.

Fonden, som benämnas statsverkets fond av rusdrycksmedel, är avsedd att i främsta rummet användas för reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling. Därjämte må fondens medel kunna användas för främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder ävensom för tillgodoseende av annat därmed jämförligt ändamål.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1925.

än även för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1925—1926 anvisa

dels enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av 4,000,000 kronor,

dels ock såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett förslagsanslag av 2,500,000 kronor.

Till statsutskottets behandling hade jämväl överlämnats följande före motionstidens utgång vid riksdagens början väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren: nr 111 av herrar *von Koch* och *August Ljunggren*, nr 112 av herr *August Ljunggren* och nr 113 av herr *Bergman*, samt

inom andra kammaren: nr 70 av herr *Nylander* och nr 212 av herr *Elof Ljunggren* m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande, i statsverkspropositionen under rubriken »Utgifter för kapitalökning» (punkt 2) gjorda framställningar och med avslag å ifrågakvarande motioner I: 111 av herrar *von Koch* och *August Ljunggren*, I: 112 av herr *August Ljunggren*, I: 113 av herr *Bergman*, II: 70 av herr *Nylander* och II: 212 av herr *Elof Ljunggren* m. fl.,

ej mindre antaga det i statsverkspropositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

än även för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1925—1926 anvisa

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

dels enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av 4,000,000 kronor,

dels ock såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett förslagsanslag av 2,500,000 kronor.

Reservationer hade avgivits av herrar *Johan Bergman, Rosén, Alexis Björkman* och *Olsson* i Gävle, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med förklarande, att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick bifalla Kungl. Maj:ts förevarande, i statsverkspropositionen under rubriken »Utgifter för kapitalökning» (punkt 2) gjorda framställningar, samt med anledning av motionerna I: 111, I: 112, I: 113 och II: 212 ävensom med avslag å motionen II: 70,

1) antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Häri genom förordnas, att 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningskatt, maltskatt, rusdrycksförsäljningsmedel samt omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker skall, efter avdrag av vad på grund av särskilda bestämmelser restituerats av brännvinstillverkningskatte- eller maltskattemedlen, till en särskild fond avsättas vad som för varje statsregleringsår överskjuter ett belopp av 77,500,000 kronor. Därest ytterligare någon skatt eller avgift å rusdrycker utöver de ovan nämnda kommer att fastställas, skall jämväl avkastningen av sådan avgift, i den mån densamma jämte övriga i denna paragraf nämnda skatter överskjuter nyss nämnda belopp, avsättas till fonden.

Skulle för tre på varandra följande statsregleringsår medeltalet av ovan nämnda inkomster understiga 77,500,000 kronor, skall därefter vad som överskjuter detta medeltalsbelopp avsättas till fonden. På enahanda sätt förfares, om därefter vid årligen verkställd uträkning befinnes, att medeltalet av ovan nämnda inkomster under närmast föregående tre statsregleringsår ytterligare nedgått. Vid berörda medeltalsberäkning skall hänsyn icke tagas till inkomst, som influtit under statsregleringsperioden 1 januari—30 juni 1923.

2 §.

Fonden, som benämnes statsverkets fond av rusdrycksmedel, är avsedd att i främsta rummet användas för reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling. Därjämte må fondens medel kunna användas för främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder ävensom för tillgodoseende av annat därmed jämförligt ändamål.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1925.

2) för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1925—1926 såsom förslagsanslag anvisa

dels enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av 4,000,000 kronor,

dels ock såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett belopp av 2,500,000 kronor.

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Herr Bergman: Herr talman! Som kammaren torde erinra sig, grundades denna statsverkets fond av rusdrycksmedel genom ett riksdagens beslut år 1913. Det skedde i samband därmed, att man till statsverket indrog praktiskt sett alla inkomster av rusdrycker. En hel del sådana inkomster hade ju förut gått till kommuner, landsting, hushållningssällskap o. s. v. Man ville särskilt avveckla det intresse, som stadskommunerna hade av konsumtionen av starka drycker genom att undandraga dem möjligheten att bygga sin budget, som förut i åtskilliga fall skett, på en sådan inkomstkälla. Därför indrogos dessa inkomster till statsverket. Men man riskerade ju då, att staten skulle bli så mycket mer intresserad av samma grumliga inkomstkälla. Man beslöt därför att försöka utfinna ett sätt, varigenom man kunde begränsa och om möjligt successivt avveckla även statsregleringens beroende av spritmedlen. Detta skedde på det sättet, att man bestämde en viss gräns, över vilken man icke för budgetära ändamål finge utnyttja dessa medel. Denna gräns bestämdes år 1913 till 41,900,000 kronor. Detta belopp låg några få miljoner under den summa, som dessa inkomster på denna tid årligen brukade gå till. Överskjutande belopp skulle avsättas till en statsverkets fond av rusdrycksmedlen, vilken fond skulle användas för sådana extraordinära behov, som kunde anmäla sig vid en avveckling av rusdryckshanteringen eller vid en starkare inskränkning av densamma, under vissa förhållanden även till andra sociala ändamål. Man räknade på den tiden med en mindre avsättning varje år, ett par, tre miljoner. Men så inträdde, som herrarna veta, kristidens oanade förhållanden, då tillgången till spritdrycker blev ytterst ringa. Detta var ju synnerligen glädjande; man fick bevittna en nedgång av fylleriförseelsernas antal, en avfolkning av alkoholistanstalterna o. s. v. på ett sätt, som man förut aldrig sett maken till. Det var ju, som sagt, uteslutande glädjande. Emellertid medförde denna nedgång av inkomsterna till statsverket av spritmedel den följden, att den gräns, som man hade bestämt för användning av dylika medel till budgetära ändamål, försköt sig. Man hade nämligen år 1913 även beslutat, att, i händelse medeltalet av inkomsterna av dessa medel under tre på varandra följande statsregleringsår skulle understiga nyssnämnda belopp 41,900,000 kronor, det lägre belopp, som på så sätt uppstode, för framtiden skulle räknas som den övre gränsen. På grund av kristidens oväntade förhållanden sjönk nu denna gräns till 18,800,000 kronor. När sedan efter kristidens upphörande tillgången till starka drycker tyvärr återigen började bli stor på grund av enligt min tanke okloka åtgärder från statsmakternas sida, så blevo ånyo inkomsterna av dessa medel så stora, att på grund av de för avsättning till fonden nu gällande bestämmelserna denna avsättning blev ofantligt mycket större än någon tänkt sig vid fondens grundande. Detta gjorde, att statsmakterna kommo i stark frestelse att gå ifrån de antagna grunderna och för budgetära ändamål använda en väsentlig del av dessa medel. Det skedde på ett sätt, som kunde anses till nöds formellt stämma med de något svävande formulerade föreskrifterna men som i sak stred mot deras anda. Vi veta allesammans, hur detta under årens lopp utvecklats sig. Alla erkände, att det var ett missförhållande, som icke borde få fortfares, och förra årets riksdag begärde därför i skrivelse till Kungl. Maj:t en provisorisk omläggning av grunderna för avsättningen till fonden. Man lade vikt vid att denna omläggning skulle vara *provisorisk*. Man ansåg icke tidpunkten kommen för en fullständig förändring av avsättningsbestämmelserna för fonden, men för att råda bot för olägenheterna

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

av den nuvarande ordningen önskade man en provisorisk anordning, som skulle kunna tills vidare medföra bättre förhållanden. Men vid utredningen rörande denna provisoriska anordning skulle tillses, att *det syfte, för vilket fonden hade inrättats, alltjämt skulle beaktas*. Det syfte, för vilket fonden hade inrättats, var, som nyss är anført, att bestämma en gräns, över vilken staten icke skulle få gå vid utnyttjande av dessa medel för budgetära ändamål och i möjligaste mån successivt avveckla statens beroende av dessa medel, i varje fall mer och mer inskränka detta beroende.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande utredning och förslag har enligt reservanternas uppfattning icke beaktat detta syfte. Kungl. Maj:t föreslår nämligen, med slopande av gränsbestämmelserna, att för varje år skall avsättas ett fixt belopp. Man sätter detta belopp till 4 miljoner kronor, alldeles oberoende av hur stor summan är av de medel, som under de olika åren kunna inflyta till statsverket från dessa inkomstkällor. Under alla förhållanden skall det fixa beloppet 4 miljoner kronor avsättas. På det sättet upphäver man ju bestämmelsen om en viss övre gräns, som icke får överskridas, och man frångår också den grundsatsen, att denna övre gräns under vissa förhållanden skall kunna sänkas. De bägge bärande principerna för 1913 års beslut äro alltså i Kungl. Maj:ts förslag alldeles raserade. Vi kunna icke anse, att detta överensstämmer med riksdagens avsikt, då riksdagen begärde en provisorisk omläggning med beaktande av det ursprungliga syftet med fonden. Med anledning därav hava vi i reservationen föreslagit en annan anordning, som principiellt bibehåller 1913 års grunder men som tager hänsyn till de ändrade förhållanden, som sedan dess inträtt, och som vad angår statens möjligheter att för nästa budgetår erhålla medel, i sak fullkomligt överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, i det nämligen även vi föreslå en avsättning av 4 miljoner kronor till fonden för nästa budgetår. Men vi vilja bestämma den övre gränsen för budgetmedlen till 77,500,000 kronor. Det beloppet får man, ifall man för nästa år beräknar just den nämnda avsättningen, 4 miljoner kronor. För närvarande är ju gränsen 18,800,000 kronor. Det innebär således ett betydande tillmötesgående, när man är villig att höja den gräns, inom vilken statsverket skall äga begagna sig av dessa medel för budgetära ändamål, till 77 1/2 miljoner kronor. Detta göra vi därför, att vi anse, att det dock principiellt överensstämmer med tankegången vid 1913 års riksdag. De förhållanden, som inträdde under kristiden, voro ju fullkomligt oberäkneliga. Det belopp, som då bestämdes som övre gräns för budgetmedlen, 41,900,000 kronor, torde, om hänsyn toges till de förändringar, som sedan dess ägt rum med avseende på penningvärdet, icke skilja sig så synnerligen mycket från det belopp, som nu föreslås. Med hänsyn till budgetens numera mycket ökade slutsiffror torde nog summan 77 1/2 miljoner innebära ett mindre beroende än 41.9 miljoner 1913.

Reservanternas förslag innebär således ett vidhållande, principiellt sett, av 1913 års grundsatser, men samtidigt ett hänsynstagande till de abnorma förhållanden, som sedan dess inträtt, och ett med hänsyn till nuvarande förhållanden förnuftigare anordnande av avsättningarna till fonden. På samma gång leder det beträffande statsverkets budget för nästa år, praktiskt taget, till precis samma resultat som Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan därför icke se, att regeringen behöver på något sätt känna sig missnöjd över ett bifall till propositionen. Finansministern får precis vad han beräknat, och riksdagen bör också vara nöjd, därför att hänsyn toges till vad riksdagen begärde, att man skulle taga hänsyn till vid den provisoriska förändringen, nämligen till att det syfte, för vilket fonden stiftats, fortfarande beaktades.

Nu har det under debatten om denna sak i utskottet och i pressen gjorts gällande, att de grundsatser, som 1913 bestämdes, skulle hava visat sig vara praktiskt omöjliga att tillämpa. Erfarenheten själv, så att säga, skulle ha raserat

dessa grundsatser, och man borde taga lärdom av vad som inträffat och därför nu uppgiva dessa grundsatser. Jag kan icke inse, att detta resonemang är riktigt. Vad som inträffat är de fullkomligt oberäknliga förhållanden, som rådde under kristiden. Med sådana förhållanden räknade man naturligtvis icke, då man gjorde upp bestämmelserna 1913, lika litet som man, t. ex. om man skulle göra upp bestämmelser för t. ex. fastighetsförsäkring i en stad, räknar med att hela staden och alla dess fastigheter en vacker dag kunde bliva utsatta för en jordbävning, som på en kort stund förintade så gott som alltsammans, såsom för några år sedan inträffade i San Francisco och i Messina. Detta är någonting, som visserligen kan inträffa, men det är ju i alla händelser någonting synnerligen sällsynt och någonting som man icke kan begära, att man skall taga hänsyn till vid uppgörandet av ekonomiska kalkyler. På samma sätt anse vi icke, att vad som hände med anledning av världskriget, vars följder ingen människa kunde förutse, kan anses på något sätt hava desavouerat de grundsatser, från vilka 1913 års riksdag utgick. Vi justera vad som nu bör justeras med hänsyn till förändrade penningförhållanden och för att undvika de olämpliga anordningar, som ägt rum under de närmast föregående åren, vi justera detta på enkelt och praktiskt sätt genom att lägga om gränsen för statsregleringsmedlen och flytta den till det belopp, som nu är föreslaget.

Då även en annan synpunkt under utskottsdebatterna i denna fråga gjorts gällande för att motivera regeringsförslaget, så måste jag till sist även något beröra denna synpunkt. Man säger: år 1913 räknade man med möjligheten av ett rusdrycksförbud, för vars finansiering denna fond skulle inrättas. Det skulle man däremot icke nu ha anledning att göra, efter 1922 års folkomröstning, anser man. Det förefaller, som om man på vissa håll skulle föreställa sig 1922 års folkomröstning såsom något svenska folkets oryggliga utslag, givet för evärdelig tid. Personer, som annars icke haft ord nog starka att fördöma folkomröstningar överhuvud taget, ha klamrat sig fast, med en verkligt rörande pietet, vid denna folkomröstning, som om den skulle vara en frihetens, d. v. s. dryckesfrihetens, magna charta och nära nog en ny grundlag i vårt gamla rike. Man kan konstatera befintligheten av ett sådant betraktelsesätt — eller något ditåt — på många håll. I ett mycket spritt historiskt arbete, där en för övrigt ganska sympatisk skildring av nykterhetsrörelsen gives, ägnas en opropotionerligt stor del åt skildringen av förbudsomröstningen. Läsaren får det intrycket, att denna omröstning avslutar en stor epok och är det definitiva slutet på svensk förbudsomröstning. En sådan uppfattning propageras ännu tydligare i en stor del av pressen, och det ser ut, som om utskottsmajoritetens motivering skulle vara ett något förmildrat eko av samma verklighetsfrämmande uppfattning. För att visa, hur fullkomligt fåvitsk en sådan tankegång är, behöver man blott erinra om hur många gånger sådana folkomröstningar ägt rum i det stora förbudslandet i väster, i Amerikas förenta stater, inom stat efter stat, med negativt resultat, utan att detta därför har hindrat, att de återupprepats med mycket positivt resultat och att för några år sedan en förbudsparagraf insattes i själva grundlagen för Förenta staterna, vilken paragraf nu sedan mer än fem år är i gällande kraft och som amerikanerna icke äro sinnade att upphäva. Det var 1922 första gången, som en officiell sådan förbudsomröstning förekom i Sverige. När denna omröstning ger blott en liten härsmåns majoritet åt motståndet mot förbudet, så anser man på många håll, tycks det, hela förbudstanken för alltid död och begravnen. Det är verkligt en stort intresse att iakttaga den anspråkslöshet, med vilken man nöjer sig med denna lilla majoritet, 51 procent mot 49. Låt oss göra det tankeexperimentet, att det i stället hade varit vi, som fått 51 procents majoritet. Tror någon människa, att herrarna på andra sidan då skulle hava ansett ett sådant resultat lika heligt och oantastligt och ägande anspråk att lända till orubblig efter-

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Ang.
avsättningen
till rusedrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

rättelse? Nej, då hade man säkerligen sagt, att det behövdes allra minst 75 procents majoritet. Det finns t. o. m. fanatici, som förklarar, att de icke ens velat böja sig för ett utslag med 90 procents förbudsmajoritet. Men herrarna själva tyckas vara fullkomligt nöjda med så litet som 51 %.

Emellertid, frågan om förbud eller icke förbud är ej avgörande för denna sak. Alldeles oavsett vilken ståndpunkt man intar i förbudsfrågan, bör man väl kunna vara ense om, att det icke är någon sund statsekonomi att bygga budgeten på rusedrycker och att vad man kan göra för att avveckla statens intresse för ökning av inkomsterna från en sådan källa måste vara till nytta för land och folk.

Därjämte vill jag betona, att vad som nu föreligger är ett försök till en provisorisk anordning. Det är icke fråga om att få en definitiv omläggning av reglerna för fonden. Riksdagen begärde blott en provisorisk sådan, och Kungl. Maj:t säger också i sin proposition, att det allenast är fråga om en provisorisk anordning. När man nu skall vidtaga en sådan provisorisk anordning, då frågar jag, om det kan vara lämpligt att under sådana förhållanden rubba mer än nödvändigt är på de grundsatser, från vilka de gamla, av riksdagen godkända bestämmelserna utgått.

Till sist ber jag få erinra om, vad herrarna förmodligen redan lagt märke till, nämligen att man i andra kammaren tidigare i dag har fattat beslut i saken och där beslutat i överensstämmelse med den av mig och mina medreservanter framlagda reservationen. Vid sådant förhållande synes det mig, som om det förnuftigaste vi nu kunde göra i denna kammare vore att ansluta oss till medkammarens beslut. Innan detta beslut var fattat, så kunde man ju göra gällande, att Kungl. Maj:ts förslag borde bli bifallet, och jag förstår, att utskottsmajoritetens ståndpunkt naturligtvis var den, att Kungl. Maj:ts förslag var det bästa. Men när detta förslag nu är utslaget, ha vi i praktiken att välja mellan antingen reservationen, som innebär en betydlig förbättring i jämförelse med de nuvarande förhållandena — det måste var och en erkänna — eller också fortsättande av detta oeffter rättighetstillstånd, som rått under de sista åren. Mellan dessa två alternativ har man praktiskt taget att välja, och det förefaller mig, som om det ingalunda skulle vara svårt att träffa ett val i det avseendet.

Jag borde därför ha rätt att med större tillförsikt, än jag skulle vågat, i fall andra kammaren icke fattat sitt beslut, hemställa till denna kammare att förena sig i samma beslut och bifalla reservationen.

Herr Boman: Herr greve och talman, mina herrar! Såvitt jag kan finna, står den kungl. propositionen i full överensstämmelse med den skrivelse, som riksdagen avlät i fjol i samband med beslutet angående denna samma fråga. Frågan har varit före under de sista två åren och har behandlats i sammanfatt utskott på grund av framställningar från Kungl. Maj:t. Det är alldeles sant, att de kungl. propositionerna icke ha blivit bifallna i form, men i sak har beslutet skett fullständigt i överensstämmelse med vad som hade hemställts i de kungl. propositionerna. Medlen ha gått in i fonden enligt bestämmelserna i förfatningen, och de ha gått ut på grund av riksdagens beslut om, att de skola anvisas till budgeten.

Då förra årets utskott hade att behandla ärendet, så hade man den önskan att slippa ett uppreparande av detta oformliga förfarande, om jag så får säga. När man ser de väldiga summor, som gått in i denna fond — på sid. 17 står en tabell med siffror, motsvarande de summor, som enligt riksdagens beslut anvisats ur fonden till budgeten — så måste man ju säga sig, att detta väl är meningslöst. Och dubbelt meningslöst finner jag det efter vad som har tilldragit sig vid förbudsomröstningen, då väl numera ingen borde tro, att vi här under den närmaste generationen skulle ha att vänta något allmänt rus-

drycksförbud. Den gång, då ett förbud bäres upp av en folkmening, så finnes det nog utvägar.

Nu säga reservanterna, att utredningen inte har skett med beaktande av det syfte, för vilket fonden bildats, något som fjolårets riksdag enligt utskottets förslag hade begärt. Såvitt jag kan finna, angives fondens syfte i 2 §, och den paragrafen är i den kungl. propositionen precis likadan som i reservationen.

För min del skulle jag vilja säga, att jag kunde anse, att fonden är obehörlig och att den gärna kunde avskaffas. Den har blivit en kassaförlagsfond nr 2 för sociala ändamål och har i stor utsträckning måst användas på detta sätt. Men då den nu finnes och det var ifrågasatt i utskottets förslag, att det belopp, som skall avsättas, är vida större än det belopp någon hade tänkt sig, när beslutet om fondens bildande fattades, så synes det mig, att även de som tro, att den skall komma till användning för huvudsyftet, skulle kunna vara belåtna.

I varje fall anser jag, att utskottsmajoriteten har haft goda skäl, då den tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber därför att få yrka bifall till denna utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Mina herrar! Jag kan mycket väl förstå utskottsmajoritetens tankar i denna sak, men jag måste dock anmäla en avvikande mening. Den föregående ärade talaren sade, att i Kungl. Maj:ts förslag har ju dock hänsynen till denna fonds utsprungliga ändamål och syfte bibehållits. Jag kan inte finna, att detta uttalande är fullt riktigt, ty syftet med bildandet av fonden var ju dock, att man skulle göra det allmänna mindre beroende av rusdrycksmedel, lösgöra det allmänna från beroendet av rusdrycksmedlen. Men det måste väl var och en erkänna, att Kungl. Maj:ts förslag, sådant det nu föreligger, snarare är ägnat att öka det allmännas beroende av medlen från rusdrycksfonden.

Det är emellertid enligt min uppfattning lika angeläget nu, som det var år 1913, att denna synpunkt upprätthålles, att det allmänna för framtiden inte får göras beroende av dessa medel. Man hänvisar till, att folkomröstningen inte utföll på sådant sätt, att man kan under en nära framtid vänta sig ett rusdrycksförbud genomfört. Fondens huvudsyfte var ju att underlätta avvecklingen vid ett sådant förbuds genomförande. Men jag vill erinra om, att efter denna omröstning 1923 års riksdag dock fann angeläget att upprätthålla fondens syfte, sådant detta fastställes år 1913, och vi ha inte mindre anledning att göra detta. Och även om huvudsyftet icke omedelbart kan vinnas, är fonden därför icke onyttig. Medel därifrån kunna nämligen omedelbart användas till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder. Detta är ett synnerligen viktigt ändamål och ett ändamål, som kräver mycket pengar.

Jag ber att få hänvisa till en kungl. proposition vid innevarande års riksdag, nr 63. Den handlar om höjning av straffet för fylleri. Nämnda proposition är föranledd av en riksdagens skrivelse, vari begärdes icke allenast höjning av straffet för fylleri, utan även en omarbetning av bestämmelserna i allmänhet rörande behandlingen av fyllerister och sådana, som äro hemfallna till missbruk av rusdrycker. Nu har visserligen Kungl. Maj:t för tillfället inte upptagit mera av detta än frågan om höjning av straffet för fylleri, men jag ber att få erinra om, att socialstyrelsen i ärendet har avgivit ett rätt anmärkningsvärt utlåtande, vari just den sidan av saken påpekas. Det säges där, att man bör inte begränsa åtgärderna allenast till straff och internering, utan i övrigt vidtaga rättelseförsök från det allmännas sida. Och socialstyrelsen anger de olika sätt, varpå detta skulle kunna ske.

Om man betänker, vilken skada i samhällslivet dryckenskapen dock förorsakar, så måste man säga sig, att det inte kan dröja länge, förrän man måste

*Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)*

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Porta.)

vidtaga helt andra åtgärder, än dem som nu tillgripas, för att råda bot på detta förhållande. Jag har ett exempel från min egen erfarenhet, som är mycket talande. Jag har nämligen en gammal kamrat, som förolyckats. Han tillhör denna oerhört stora här av förolyckade existenser, som vandra landsvägarna omkring och vilkas antal uppskattas till inte mindre än omkring 20,000. Tjugutusen personer, som vandra omkring som lösdrivare. Var och en som känner dessa förhållanden vet, att så gott som alla dessa äro alkoholister, hemfallna åt missbruk av rusdrycker. Det går inte an att låta dessa på det sättet fördärva sig själva, sina familjer och samhället, utan åtgärder måste vidtagas häremot. Att nu någon gång få en sådan person varnad är mycket svårt redan det, och ännu svårare är det att få honom internerad. Jag har lyckats att en gång få nämnda person internerad på Venngarn. Han var där ett år. När han kom ut därifrån, förklarade han, att han inte sedan sin ungdom hade känt sig så spänstig och arbetsförlig och så villig att arbeta som då. Jag försökte på alla sätt jag kunde att skaffa honom arbete. Jag vände mig till nykterhetsnämnden här i Stockholm, som övervakade honom, till stadsmissionen, till Skyddsvärnet, men överallt förklarades: Vi ha inga medel för att kunna omhändertaga en sådan person. Vi kunna inte skaffa honom arbete. Följden blev, att han inte kunde hålla sig längre tid än fem å sex månader. Sedan var han ute på luffen igen.

På det sättet blir det, när man inte går till botten med sakerna. Det är samma förhållande med en mängd av dem, som komma ut från våra fängelser, och med dem, som komma ut från tvångsarbetsanstalterna. De förolyckas, därför att man inte kan med tillräcklig effekt sörja för dem efteråt. Dessa personer skulle på ett lindrigare sätt, än som förekommer i interneringsanstalten, övervakas, beredas arbete och understödjas, så att de kunna existera, till dess att de verkligen vuxit in i samhället igen. Annars bli vi aldrig av med denna här av lösdrivare, som utgör en skamfläck för vårt samhälle.

Allt detta kostar oändligt mycket pengar. Jag skulle anse, att det vore en mycket lycklig användning av den stora rusdrycksmedelsfonden, ifall man kunde begagna någon del av dess många miljoner till ett så behjärtansvärt ändamål som detta. Jag kan inte på något sätt vara med om, att man förrycker ändamålet med denna fond, men jag anser tillika, att man bör redan nu anlita den för de syften i övrigt, som angivas i lagens § 2.

Det är således klart, att jag under de förutsättningar, som jag nu har angivit, kommer att rösta för reservationen, och jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till denna.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Vi äro alla överens därom, att förhållandena på det område, som den nu föredragna propositionen berör, icke äro tillfredsställande. Vi ha en s. k. rusdrycksmedelsfond, avsedd att reglera statens inkomster av rusdrycksmedlen, men vilken fond i sin nuvarande tillämpning icke har möjlighet att fullgöra sin funktion. Dels ligga ju åtskilliga rusdrycker utom fondens regleringsområde, och dessutom innehåller ju fonden med sin nuvarande maximigräns hinder för att den skall verkställa regleringen automatiskt på det sätt, som från början var avsett.

Jag är sålunda ense med regeringen därom, att en förändring i de nuvarande förhållandena bör komma till stånd. Men den förändringen kan ske på två sätt. Den kan ske på det sättet, att man upphäver den hittillsvarande fonden med dess syfte, upphäver dess reglerande egenskap och låter staten få alldeles obegränsad tillgång till rusdrycksmedlen i den mån sådana erhållas. Därmed återvänder man till förhållandena före 1914. Eller man kan förändra fondens bestämmelser, så att fonden erhåller samma funktion, som från början varit avsedd och som den alltjämt skulle ha haft, om inte kristidens i detta

liksom i många andra avseenden förryckande verkningar kommit hindrande emellan.

Nu trodde jag, att man alldeles särskilt på regeringshåll — där man givetvis, det förstår jag, har bekymmer för dessa förhållanden — skulle lika gärna, ja hellre, se att fonden återfår sin tidigare funktion och att en reglering sker med bevarandet av fondens ursprungliga syfte. Så har emellertid visat sig icke vara fallet. Icke från den nuvarande regeringen, men från en regering med samma färg, ehuru i något annan sammansättning, förelåg för en tid sedan förslag därom, att fondens funktion skulle suspenderas, d. v. s. att den skulle för en tid framåt icke utöva sin funktion. Riksdagen visade sig icke vara villig att gå med på den planen. Nu kom här ett nytt förslag, med vilket man faktiskt gick in — i rak strid mot fjolårets skrivelse — för ett upphävande av fondens syfte. — Ty fondens syfte, herr Boman, är icke till sin huvudsakliga del koncentrerat i 2 § av fondens stadgar, utan det finnes givetvis inrymt i stadgarnas 1 §, där fondens reglerande uppgift är formellt återgiven.

Nu har emellertid regeringen i år, som sagt, framlagt ett förslag, där man visserligen söker skapa reda och ordning, men *med* upphävande av fondens syfte. Därvid visar det sig dock, att andra kammaren för sin del i dag icke velat vara med om den vägen, utan önskar gå den motsatta. Följden blir den, att om man nu följer andra kammaren man också därmed åstadkommer ett ordnat förhållande, men med bevarande av fondens syfte. Jag kan nu icke tänka mig annat, än att, sedan regeringen på det sättet fått bekräftelse på, att den folkvalda kammaren i denna fråga står klart och bestämt på den ståndpunkten, att frågan bör regleras *med bevarande av det hittillsvarande, i fonden inrymda syftet*, herr finansministern här kommer att uppfordra sina partivänner, som i allmänhet ju icke tveka att stödja regeringen, att nu gå till den lösning, som reservationen erbjuder, sålunda ett ordnande av förhållandena, men med bevarande av syftet.

När jag nu hör, att herr finansministern begär ordet, kan jag inte tänka mig annat, än att det blir en dylik insats, han nu kommer att inrikta sig på. Ty motsatsen skulle vara anmärkningsvärd ur olika synpunkter. Jag hoppas därför, att jag icke behöver ytterligare här kommentera, efter herr finansministern, i vilket avseende det verkligen skulle vara ett anmärkningsvärt förhållande, om hans inlägg blir av annat slag.

Under förhoppning således, att frågan nu kommer att lösas genom bifall till den föreliggande reservationen, vilken lösning kommer att ge den nu föreliggande budgeten lika mycket som den andra lösningen avser och alltså under förmodan, att frågan nu blir löst i överensstämmelse med en gång på gång konstaterad allmän folkopinion och i överensstämmelse med andra kammarens i dag klart uttalade mening, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hade tänkt vänta med att yttra mig en stund ännu för att höra några ytterligare uttalanden, men i anledning av herr Ekman's direkta uppmaning begärde jag ordet redan nu.

Herr Ekman skulle ha rätt i sin mening, att från den nuvarande regeringens ståndpunkt man närmast skulle tänka på att gå på reservationen, om verkligen denna reservation kunde anses uttrycka en samlad mening från nykterhetsvänligt håll i landet. Jag är inte lika övertygad som herr Ekman om att reservationen ger uttryck åt en sådan uppfattning. Jag skulle tro, att reservationen för dess egna anhängare, åtminstone en väsentlig del av dem, är en provisorisk, jag skulle nästan vilja säga nödfallsutväg, som inte principiellt

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

*Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)*

skiljer sig från regeringsförslaget. Man skulle nog helst önska något som vore bättre, men man har inte kunnat finna det. Det är nämligen i alla händelser med regeringspropositionen så, att man med den har velat komma ifrån en situation, som man ansåg för ohållbar. Det ohållbara ligger däri, att man har en regel, som under vissa förhållanden inte upprätthålles, som anhängarna av fonden själva inte önska upprätthålla. Man får komma ihåg, att det som har hänt under den förflutna kristiden, är visserligen någonting som jag nästan skulle vilja kalla en karikatyr av vad som kan tänkas hända under mera normala förhållanden, men det är ändå inte principiellt av annan natur. Det innebär, att om av någon anledning rusdrycksförbrukningen under en viss period skulle minskas, så komme fonden att i så stor omfattning få medel till sig, att under nuvarande förhållanden även anhängarna av ett rusdrycksförbud, även anhängarna av statens befrielse från beroendet av rusdrycksmedlen inte skulle vilja upprätthålla regeln. Jag påminner om — det är min utgångspunkt i denna fråga — att här i denna kammare likaväl som i andra kammaren har inte en röst höjts för att i detta ögonblick ta ett steg nedåt för att befria budgeten från detta beroende. Reservationen och propositionen äro fullständigt eniga på den punkten, att så mycket som finansministern i statsverkspropositionen har begärt att få av rusdrycksmedelsfonden, så mycket skall han få, och jag är övertygad om, att ifall denna kammare går på propositionen, och frågan alltså skulle kunna anses vara fallen, så kommer utskottet — jag anser helt enkelt att det är nödvändigt och tror också, att det kommer att ske — att begära, att för nästa budgetår ett visst antal miljoner må ställas till budgetens förfogande, för att affärerna skola gå ihop.

Sålunda, man vill inte, man vågar inte i detta ögonblick försöka göra verklighet av den gamla tanken, att man genom denna fond och genom denna regel skall lösgöra staten från ekonomiskt beroende av rusdryckerna. Det är nämligen att lägga märke till — och jag tror, att på den punkten äro vi eniga allesammans — att frågan om fonden i betydelse av de samlade miljonerna är en rent sekundär fråga. Hela problemet om avlösning av rusdryckshanteringen och det behov, som man i ett sådant ögonblick skulle ha av att äga en samlad summa pengar, det problemet spelar för närvarande inte någon väsentlig roll. Alldeles bortsett från att fonden, med den användning som den kommit att få för vissa mycket samhällsnyttiga ändamål, inte kan lösas för en stor samlad användning, så tror jag alla äro eniga om, att det spörsmålet, om det skulle krävas någon större summa, säkerligen komme att lösas, utan att man behövde vara hänvisad till en stor sparad fond. Det stora problemet är ju för den, som önskar rusdrycksförbud: huru skall man kunna frigöra statsverket från beroendet av rusdrycksmedlen? Men i detta ögonblick begär man inte från, låt oss kalla det förbudshåll, att statsverket nu skall befria sig från detta beroende. Det begäres inte, att man skall taga något väsentligt steg nedåt, och då förefaller det mig, som om detta vittnar därom, att frågan om rusdrycksförbud i detta ögonblick inte är aktuell praktisk politik. När herr Bergman i början av sitt anförande talade om, att folk anser, att förbudsomröstningen skulle ha skjutit bort hela problemet för en, jag vet inte om han sade evärdelig tid, så tror jag han använde ett något starkt uttryck. Vi resonera här i vår svenska riksdag inte om politik på denna långa sikt, utan när man här talar om att denna omröstning har skjutit undan problemet tills vidare, så menar man en ganska begränsad följd av år, och om man verkligen menar, att det under de närmaste åren inte blir tal om att påbörja ett införande av rusdrycksförbud, då ställer sig frågan så: hur skola vi handla med denna fond eller med dessa rusdrycksinkomster under dessa närmaste år? Då har den förra finansministern trott sig i sitt förslag finna en linje, som skulle kunna ena både förbudsvänner och icke förbudsvänner om

en praktisk lösning för tillfället, som skulle låta oss komma ifrån de svårigheter med fonden, som förefunnits med den hittillsvarande regleringen.

I detta ögonblick för man även från nykterhetsvänligt eller förbudsvänligt håll fram denna omformulering av 1913 års regel som en provisorisk utväg, och då ställer sig frågan, vilken av dessa provisoriska utvägar är den mest praktiska. Att den i den kungl. propositionen föreslagna utvägen har sina svagheter är jag den förste att erkänna. Den har den svagheten, att man till synes släpper efter kravet på att statsverket skall frigöras från beroende av rusdrycksmedlen. Jag säger till synes, därför att det är uppenbart, att den finansminister, som framlagt propositionen, själv förbudsvän, icke ett ögonblick tänkt på att övergiva detta krav för framtiden. Han menade, att man skulle släppa, om jag så må säga, denna bestämda formulering att man skall befria statsverket från beroende av rusdrycksmedlen under en följd av år för att taga upp saken, när man anser, att förbudsfrågan åter blivit aktuell.

Om sålunda detta förslag har sina svagheter, förefaller det mig dock, som om svagheter skulle vara minst lika stora i reservanternas förslag, svagheter som naturligtvis delas av den gamla regeln från år 1913.

Dessa svagheter bestå däri, såsom var och en känner och jag tror även, att herr Ekman erkänner det, att den nedskrivning av inkomsterna för budgetens räkning, som eventuellt kan komma till stånd, sker alldeles tillfälligt, irrationellt och oberoende av ett förnuftigt övervägande, om jag så må säga. Detta erkänner också herr Ekman själv, när han sade, och jag tror, att också herr Bergman sade det, att det under krisåren inträffat förhållanden, som gjort, att rusdrycksinkomsterna sjunkit så våldsamt, att regeln icke kunde vidmakthållas. Man skulle annars kunna tro, att det från förbudsständpunkt sett endast skulle vara en glädje att kunna pressa ned inkomsterna, som skulle gå till budgeten, till 18 miljoner kronor, och hade regeln verkligen varit en hållbar regel, är det tydligt, att man med glädje hade accepterat detta resultat. Men man fann, att man blivit bönhörd över hövan, och man fann sig därför föranlåten att suspendera regeln.

Nu vill jag gärna instämma med herr Bergman däruti, att vi icke behöva tänka oss, att det under de närmaste åren skall komma att ske en så våldsam omkastning, att en dylik minskning i budgetens inkomster är att förvänta. Jag vill emellertid taga ett konkret exempel. Låt oss antaga, att den arbetskonflikt, som hotade i början av året, utvecklade sig på ett mera elakartat sätt, än som blev fallet, så synes mig den tanken icke ligga så nära fjärran, att man borde ha infört ett provisoriskt rusdrycksförbud. Om ett sådant provisoriskt rusdrycksförbud varit i kraft, låt oss säga tre à fyra månader, och rusdrycksinkomsterna minskats i proportion därtill, så kan var och en räkna ut, att man under det följande året skulle få en maximisiffra, som högst betydligt understigit den nu av reservanternas föreslagna. Efteråt sedan rusdrycksinkomsterna börjat flöda rikligare, skulle fonden som förut fått ett mycket stort tillskott. Jag är icke säker på, att icke även herr Bergman och med honom liktänkande skulle sett sig nödsakade att släppa efter på den stadfästa nya regeln och gå med på, att en del av de inkomster, som skulle gå till fonden, i stället fått inflyta i budgeten.

Den anmärkning, som man sålunda kan rikta mot den gamla regeln är den, att om det inträder en kraftig minskning i rusdrycksinkomsterna, så håller icke regeln, och icke ens dess anhängare vilja då fasthålla vid den. Om däremot rusdrycksinkomsterna under en följd av år flöda relativt jämnt, kan man hålla fast vid regeln, men då inträder icke heller något slags frigörelse av statsverket från beroende av rusdrycksmedlen. När saken ligger på det viset, förefaller det mig, som om man icke borde blåsa upp frågan till en stor

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.

(Forts.)

principfråga utan i stället behandla den såsom en lämplighetsfråga under ett visst antal år, medan man ser till, om frågan om rusdrycksförbud återigen blir aktuell.

Jag skall tillfoga en annan sak, som gör, att jag tror, att den skillnad, som denna regel försöker skapa mellan den del av rusdrycksinkomsterna, som går till budgeten, och den del, som går till fonden, icke längre har den betydelse, som man skulle kunna tro. Jag förutsätter — i det fallet kanske jag har en annan uppfattning än herrar Bergman och Ekman, något, som jag emellertid icke vet — att så länge vi ha en rusdryckshantering, så länge staten tillåter produktion av rusdrycker och tillåter försäljning och själv försäljer sådana, ingen anledning finnes att göra rusdryckerna så billiga som möjligt. Det finnes i alla händelser, så vitt jag förstår, ingen anledning att icke beskatta konsumtionen.

Om vi se sålunda på rusdrycksinkomsterna, ställer sig frågan så: är det verkligen från nykterhetssynpunkt av vital betydelse, huru dessa inkomster fördelas mellan budgeten och fonden? Det argument, som från början anfördes och som jag förmodar fortfarande spelar en ganska stor roll i detta resonemang, är det, att om medlen gå till fonden, så finnes det för statsmakterna ingen lockelse att skaffa sig rusdrycksinkomster, därför att de medel, som gå till fonden, har man icke den nytta av för budgeten, som man annars skulle ha. Ja, om det verkligen kunde tänkas, att fonden behandlades som en kapitalplacering hurudan som helst, att man här bara försökte placera medlen på ett vinstgivande sätt utan hänsyn till andra statsändamål, kunde det argumentet väga någonting. Men i samma ögonblick som man går över till att låta dessa medel i fonden gå till ändamål, för vilka man i annat fall skulle fått tillgripa skattemedel, i samma mån sålunda som man gjort stora delar av riksdagens kamrar intresserade av att dessa medel finnas i fonden, därför att de tjäna ändamål, som dessa medlemmar av riksdagen anse önskvärda och som även jag anser önskvärda — i samma mån är det tydligt, att man icke kopplar av intresset att driva upp inkomsterna av rusdryckshanteringen.

Jag kan icke i detta ögonblick se, att den metod, som man godtog 1913 och som då föreföll vara en utmärkt metod för att befria statsverket från beroende av rusdryckerna, längre är den bästa tänkbara. Jag vill tillägga, att jag tror, att det fanns en annan faktor, som medverkade till beslutet år 1913, en förutsättning, som icke längre håller streck. Jag var icke med i riksdagen på den tiden, men det framgår alldeles otvetydigt av handlingarna, att man 1913 tänkte sig, att den minskning av budgetens beroende av rusdrycksmedlen, som skulle så att säga följa av den då antagna metoden, den skulle komma därav, att rusdryckskonsumtionen successivt minskades. I och med denna minskning skulle det maximum, som skulle tillflyta budgeten, också minskas. Man hade erfarenhet från sekelskiftet och fram till år 1912 om den sakta skeende minskningen av förbrukningen, och den antog man skulle fortsätta. Allteftersom nykterhetstillståndet blev bättre, skulle konsumtionen minskas, statens inkomster av rusdryckshanteringen skulle minskas, och det var naturligt, att det maximum, som skulle tillflyta fonden, också skulle minskas.

Nu har tendensen till minskning av konsumtionen fortsatt. Om vi bortse ifrån krisåren, då den sjönk våldsamt för att sedan återigen stiga, så ser man fortfarande den minskning i konsumtionen, som man hade erfarenhet av redan före år 1913. Men denna minskning i konsumtionen har icke medfört någon minskning av inkomsterna helt enkelt därför, att man funnit, att beskattningen av rusdryckerna har en elasticitet, som ingen tidigare tänkt sig. Om den saken hade varit klar år 1913, så förefaller det mig, som om man säkerligen skulle varit tvungen att till mera allvarligt övervägande upptaga frågan, om

icke något annat slag av begränsning, någon annan regel måste utfunderas än den man då kom fram till.

Det är i alla händelser den uppfattningen jag har i dag, att den metod man fann på år 1913 och som fortfarande upptages i reservationen, fastän på en högre nivå, om jag så må säga, lider av en svaghet, som gör, att man om möjligt bör söka komma bort ifrån den. Jag erkänner villigt, att jag i detta ögonblick icke kan föreslå någon bättre metod än den, som blivit föreslagen i Kungl. Maj:ts proposition, men om denna kammare i kväll skulle besluta på samma sätt som andra kammaren, så hade vi låst oss fast vid den gamla regeln, som jag är övertygad om att många bland dem, som i andra kammaren röstat för densamma, icke funnit vara tillfredsställande. Om första kammaren däremot går med på Kungl. Maj:ts proposition, få vi ett rådrum för att se, om det icke skall vara möjligt att till en annan riksdag komma fram med en annan regel, som icke skulle bli ut-satt för den kritik, som man kan rikta mot 1913 års regel, och som kunde tillfredsställa de önskemål från nykterhetsvänligt håll om en begränsning, som jag för min del finner fullständigt berättigade, en regel sålunda, som skulle kunna skapa den enighet under de närmaste åren, som Kungl. Maj:ts proposition tydligen icke kunnat skapa. Det är sålunda helt enkelt för att få rådrum för att se, om det icke finnes en bättre utväg än såväl den, som fram-lagts i den kungl. propositionen, som den, vilken man fann på år 1913 och som nu går igen i reservationen, det är i förhoppning om att få rådrum att göra en sådan förnyad undersökning, som jag skulle önska, att denna kammare rösta-de för bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Herr Lindblad: Oaktat man inom utskottet varit enig om, att denna fråga är en lämplighetsfråga och icke någon nykterhetsfråga, så ser man nu, att den-samma, då den kommit till kammaren, ändå blir en nykterhetsfråga. Vi miss-tänkte mycket starkt på den sidan jag står, att man icke skulle kunna komma förbi det, och det har också visat sig under debatten såväl i andra kammaren som här i kväll, att nykterhetsfrågan rullas upp, så snart det rör sig om en aldrig så liten ändring i de bestämmelser, som en gång i tiden blivit träffade.

Riksdagen skrev förra året och begärde ett förslag, som skulle kunna bättre än det hittills varande ena kamrarna och överhuvud taget icke vara angripbart från någondera sidan. Då framkom det förslaget, att man skulle avsätta en bestämd andel till fonden, så att fonden för alltid skulle vara tryggad, och se-dan skulle det andra gå till budgeten. Därmed trodde man sig kunna lösa frå-gan för åtminstone en tid framåt.

Nu har regeringen kommit med förslag i den riktning riksdagen alternativt önskade, men nu fasthåller man på nykterhetshåll fortfarande vid att den gam-la regeln skall gälla, och det gör man, oaktat åtskilligt inträffat sedan år 1913. Herr Bergman vill icke tillmäta den omständigheten någon som helst betydelse, att det varit en folkomröstning, som ställt sig mot förbud. Det är dock ett faktum, att så varit förhållandet, och under sådana omständigheter är det kan-ske icke alldeles riktigt att fortsätta med att på detta sätt bilda en fond för förbud, för ett ändamål, som folket i val sagt ifrån att det icke vill medverka till. Men det må vara härmed huru som helst, här gäller det att tillse, att fon-den får en bestämd förstärkning varje år särskilt med hänsyn till det ändamål, som fonden enligt en annan kungl. proposition skall tjäna. Ur budgetär syn-punkt blir detta visserligen icke någon lycklig anordning, ty här skall bostads-lånefonden låna pengar av rusdrycksmedelsfonden, i stället för att det kunde gå betydligt enklare, om alla inkomster för rusdrycker ginge in till statskassan och därifrån utgifterna ginge till de ändamål man tänkt sig. Denna omgång skulle då icke behövas. Det är således en kompromiss, som riksdagen här

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

bjudes. Rättvisligen borde riksdagen ställa sig på den ståndpunkten, att man överhuvud taget knappast har rättighet att efter folkomröstningen skapa en fond för ett ändamål, som omröstningsresultatet givit vid handen, att folket i landet icke vill medverka till.

Nu har man med anledning av andra kammarens beslut i enlighet med reservationen vädjat till första kammaren att fatta ett liknande beslut, och herr Carl Gustaf Ekman pressade statsrådet och chefen för finansdepartementet ganska hårt för att få honom att falla på knä och bekänna, att regeringen felat, när den kommit fram med sitt förslag och manat sina partivänner i kammaren att gå med på det. För min del får jag säga, att jag icke kan gå ifrån regeringsförslaget. Jag vädjar till första kammaren att så enhälligt som möjligt avböja reservanternas förslag och i stället ställa sig på Kungl. Maj:ts sida. Det får dock vara någon måtta på vad man kräver härvidlag.

Herr Bergman säger: Vi reservanter vilja bestämma den gröns, utöver vilken det icke får gå i fråga om anslag till budgetära ändamål. Ja, »vi vilja bestämma», men alla de i landet, som varit med om att skapa denna fond, vilja också ha någonting att säga. Vi anse, att denna fond är överflödig. Vi stödja oss därvid på en allmän folkmening i högre grad än andra kammaren, och då bör första kammaren vara i sin goda rätt, när den nu går att besluta, om den ställer sig på Kungl. Maj:ts sida.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och manar kammaren att följa maningen så mangrant som möjligt.

Herr **Olsson, Oscar**: Jag vill säga några ord till den siste ärade talaren och i anledning av vad som yttrats av finansministern.

Den siste talaren fann den av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningen vara alldeles tillräcklig. Finansministern sade mycket tydligt ifrån, att man borde utfundera en regel för denna begränsning, men finansministern sade också ifrån, att vad man i det fallet utfunderat i den kungl. propositionen icke var av den art, att ens han själv tyckte det var tillfredsställande. Den siste ärade talaren har sålunda icke funnit stöd från statsrådsbanken i detta avseende.

För resten skulle det varit rätt egendomligt, om så varit förhållandet. Jag hade icke trott, att jag skulle från det hållet få höra uttalas en sådan princip, att därför att en omröstningsmajoritet gått emot en sak, så skulle man icke ha rättighet att vidare driva den saken. Jag har för mig, att den föregående ärade talaren kämpade för den allmänna rösträtten under en tid, då folket i val gick emot den ärade talaren så pass kraftigt, att om den ärade talaren då hade haft samma princip som han vill tillämpa i detta fall, så skulle det just icke hava blivit mycket av hans senare kamp för den goda saken.

»De som ha skapat den fonden!» Jag undrar, vad den ärade talaren menar med detta uttryck. Avser han därmed, att endast rusdryckskonsumenterna därvidlag skulle ha någonting att säga, så tror jag, att det kommer att bli svårt för den ärade talaren att vinna gehör på den punkten. Jag tror, att vi allesamman här i riksdagen anse oss ha en liten rätt i fråga om det beslut, som vi här gå att fatta.

Finansministern ansåg, att den regel för begränsning, som vi begärt, icke kunde just nu vara av vital betydelse för nykterhetsfolket. Ja, men finansministern måste erkänna, att det för förbudsvännerna måste vara av en vital betydelse att ha en begränsning av statens beroende av rusdrycksmedlen. Det är en ståndpunkt, som nykterhetsvännerna i landet alltid intagit, det är en ståndpunkt, som nykterhetsvännerna icke kunna vika ifrån. Av slutet av finansministerns anförande fick jag det bestämda intrycket, att finansministern ansåg, att det fanns grundade skäl för denna ståndpunkt. Det är där huvudsaken ligger. Det är också därför som reservanterna hellre gått med på en,

som de säkerligen själva tycka, för hög summa att tagas i anspråk för budgetära ändamål än de gått med på att upphäva den regel, som finnes i lagen, innan en annan tillfredsställande regel utfunderats. Riksdagen i fjol och riksdagen i år med hänsyn till andra kammarens beslut har visat sig hålla så orubbligt starkt på den principen, att jag verkligen hoppas, att nästa gång förslag föreligger för riksdagen, hänsyn skall komma att tagas till denna princip så pass mycket, att riksdagen för framtiden slipper att diskutera denna sak utan i samband med någon regel för begränsningen.

Jag anser i likhet med finansministern, att svagheter vidlåda reservanternas ståndpunkt i denna sak, men det konkreta exempel han anförde kan jag icke anse vara bindande. Detta exempel gick ut på att ställa oss inför utsikten av ett tillfälligt rusdrycksförbud någon månad under ett år, då inkomsterna av rusdryckskonsumtionen följaktligen skulle sjunka och komma väsentligt under den summa det nu är fråga om. Och då skulle regeln icke vidare kunna upprätthållas. Men reservanterna ha tydligen utsagt, att skulle under *tre på varandra följande statsregleringsår* medeltalet understigas, först då kunde det bli tal om sänkning av den ifrågavarande summan. Man kan naturligtvis tänka sig ett par månaders förbud tre år å rad på grund av tillfälliga omständigheter, men det är väl icke så värst troligt, att en sådan eventualitet behöver tagas med i beräkningen. För denna riksdag är frågan tydligen avgjord i så måtto att vi få rent bord, något som finansministern icke tycktes ha något emot. Vi få rent bord, så att under ett kommande år ett förslag kan läggas fram, som möjligen skulle kunna tillgodose även förbudsvännernas ståndpunkt i fråga om orubbligheten av den princip, efter vilken de omfattade en regel för begränsning vid användande av denna fond.

Nu vill jag säga, att såvitt jag förstår saken rätt, huvudsaken för finansministern, när han framlade detta förslag, varit att under nuvarande förhållanden kunna få dessa pengar för budgetära ändamål. Om det varit huvudsaken, och såvitt jag förstår måste det hava varit huvudsaken för finansministern, så kan jag icke förstå, att det skulle ligga någon fara uti att taga reservationen. Taga vi icke reservationen, kan det vara den fördel från förbudsvänligt håll att vid nästa riksdag kunna komma ifrån med en mindre summa för budgeten och erhålla en garanti för, att under alla förhållanden något skulle inflyta till rusdrycksmedelsfonden. Den säkerheten ha vi icke så som reservationen är avfattad, ty intill denna summa av 77 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor få alla medel tagas i anspråk. Man skulle till nästa år även från förbudsvänligt håll få bättre bestämmelser än de, som reservanterna gått in på.

Från min synpunkt anser jag, liksom förbudsvännerna i övrigt här i kammaren och ute i landet, att det är riktigt, att vi få behålla den, låt vara ganska bristfälliga regel för begränsning av medlens användning, som vi nu ha, och att vi få fastslaget, att en regel skall finnas, till dess att förslag om en bättre regel kan framläggas. Det är från denna synpunkt sett som jag trots de brister, som vidlåda reservationen, ändock ber att få yrka bifall till densamma.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! I egenskap av motionär i frågan kanske det kan tillåtas mig att säga ett par ord, de skola icke bli många.

Jag ber då först få säga, att det varit med ett visst vemod som jag lyssnat till debatten här i dag, i synnerhet som jag strax förut hade läst referatet av den debatt, som förekom i denna kammare år 1913, då rusdrycksmedelsfonden kom till stånd. Det är ju betecknande, att den dåvarande finansministern uttalade, att det knappast fanns någon angelägenhet av större vikt för att framgångsrikt kunna skapa en ökad folknykterhet än en anordning, genom vilken man kunde göra samhället oberoende av rusdrycksmedlen. Det utskott, som

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

behandlade frågan, var fullständigt enigt, och under behandlingen av frågan i denna kammare framställdes icke ett enda yrkande om avslag. Beslutet fattades också utan votering. Det är att märka, att det icke var s. k. förbudister, som helt och hållet behärskade första kammaren på den tiden, liksom de icke heller göra det för närvarande. Till och med ordföranden i det utskott, som åstadkommit ett enigt utlåtande, förklarade, att han icke var nykterist, icke absolutist en gång, men att han ansåg, att denna åtgärd skulle verka i folknykterhetens intresse — det anfördes åtskilliga exempel därpå — och att man därför borde sträva för att få förslaget igenom. — Ja, nu är situationen en annan. Nu ha vi lyssnat till den *nuvarande* finansministern, som det naturligtvis alltid är en glädje att lyssna till, såsom man alltid med glädje lyssnar till en intelligent persons framställning av ett invecklat problem. Men, mina herrar, det var en stor besvikelse vad som sades från det hållet, det måste jag erkänna. Jag trodde ändå, att man skulle i någon större utsträckning kunna respektera ett beslut, som enhälligt fattats för ett tiotal år sedan, och som de mest förtjänta män i detta land under flera år hade samfällt utarbetat efter moget övervägande. Jag trodde, att man skulle från det hållet i alla fall kunna framlägga en principiell ståndpunkt och icke ständigt peka på att det här icke är fråga om principer, utan att det allenast är en praktisk fråga, en lämplighetsfråga, som föreligger vid detta tillfälle. Jag skulle också vilja säga: Är det icke nedslående, att en finansminister med den säkerligen stora skicklighet, som den nuvarande ministern besitter, bara rullar upp den ena svårigheten efter den andra, förebärande att det är omöjligt hålla på den gamla ståndpunkten, att det icke finnes annan utväg, utan att det allenast gäller taga det förslag, som hans företrädare framlagt för riksdagen? Jag skulle vilja för egen räkning tro, att om finansministern ställes inför den situationen, vilken jag anser mycket sannolik, att han måste komma fram till nästa års riksdag med ett eget förslag i frågan, så skall det lyckas honom mycket bättre än han själv anser. Jag tror, att det är möjligt för honom att verkligen utarbeta ett förslag, som tillfredsställer den stora del av vårt lands befolkning, som kan räknas till de nykterhetsintresserade i vidare mening.

Nu är situationen sådan, att man kunde tänka sig, att det kunde vara skäl att uppskjuta denna fråga till nästa år, men jag måste ju tro finansministern i detta ögonblick, då han säger, att han ej är i stånd att komma fram med ett annat och bättre förslag. Därför tycker jag, att för dem, som alltjämt anse, att det är en stor och gagnande insats i hela vårt samhällsarbete att frigöra det allmänna från rusdrycksintresset, det är all anledning att bifalla förslaget om att fasthålla vid de ursprungliga grunderna för rusdrycksmedelsfonden.

Därför ber jag, herr talman, att få förena mig i yrkandet på bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber först att få erinra herr Boman om, att omedelbart efter mig konstaterade finansministern, att rusdrycksmedelsfondens syfte icke låg i den paragraf, herr Boman stödde sitt huvudyrkande på, utan tvärtom i den paragraf, i vilken han icke såg någon egentlig betydelse, nämligen fondens § 1. Jag konstaterar, att från två motsatta håll, där man samverkar i denna punkt, äro förutsättningarna, utgångspunkterna fullständigt varandra motsatta. Bådadera herrarna kunna icke ha rätt; endera måste ha orätt. För min del tror jag, att herr finansministern på denna punkt har rätt. Hans mening i detta avseende överensstämmer däri till fullo med min egen.

Finansministern yttrade i början av sitt anförande, att i denna fråga förelåg icke från nykterhetshåll någon samlad mening. Jag får säga, att därest det rör sig om en samling av anhängare utav en viss åskådning, samlade på

det sätt, som man brukar göra på kongresser och i organisationer av olika slag, och därest man vill tillmäta ett på det sättet organiserat sammanträde av anhängare utav en viss åskådning betydelse, så föreligger här ett fullständigt enigt uttryck för det svenska nykterhetsfolkets mening i detta fall. Den under föregående år samlade senaste förbudskongressen uttalade enhälligt om denna fonds betydelse, att den regel och det syfte, den nuvarande fonden ger uttryck åt, måste anses vara riktig och därför borde upprätthållas. Det finnes sålunda ingen som helst meningsskiljaktighet bland nykterhetsvännerna i denna punkt. Man brukar ju icke, herr finansminister, fränkänna en enig kongress, som samlat deltagare av en viss åskådning från hela landet — man brukar åtminstone icke från den nuvarande regeringens sida fränkänna en dylik kongress betydelse, då det gäller att giva uttryck åt den mening, som råder hos sammankomsten i en behandlad fråga.

Finansministern sade vidare, att han trodde icke, att anhängarna av den nuvarande rusdrycksmedelsfonden önskade upprätthålla den regel, som nu förefinnes. Jo, herr finansminister, det är just vad vi önska och önskat. Jag vill erinra om de första skärmytslingarna på detta område, då det gällde att delvis på sidan av gällande lag använda medel ur fonden för budgetändamål. Då sade man, att det var en tillfällig anordning, som föreslogs. Vi för vår del varnade för denna uppfattning och sade, att det nog ej vore fråga om blott något tillfälligt, utan att om man sloge in på den vägen, komme fortsättning att följa. Jag hänvisar till 1916, 1920 och 1921 års diskussioner härom. Då var det precis på samma sätt som nu. Vi voro fullt ense om att krisförhållandena hade föranlett att regeln trätt ur funktion. Vi önskade i stället, att den ändring, som borde ske, skulle ske genom anpassning av fondens bestämmelser efter utvecklingen, men med bibehållande av fondens syfte. I det avseendet har från vårt håll framlagts motioner både förut och i år. Och vi stå bestämt på den ståndpunkten, att vi begära, att bestämmelserna för fonden skola hållas, men de skola givetvis göras sådana, att de äro tillämpliga på den föreliggande situationen.

Nu sade finansministern, att den regel, som föreligger, verkar icke under alla förhållanden. Under abnorma förhållanden är den icke vare sig lämplig eller tillämplig. Därför borde man taga bort den, och han ville giva belägg för detta med ett visst exempel: Låt oss säga, yttrade han, att man i landet finge en tre månaders allmän strejk, som skulle föranleda ett allmänt rusdrycksförbud under samma tid. Ett sådant förhållande skulle förrycka tillämpningen av denna fonds bestämmelser i alldeles särskild grad. Ja, vad skulle det betyda, då det erhöles verkan på fonden tre år senare? Om det inträffade en sådan tre månaders strejk under en treårsperiod, vad skulle det betyda? Jo, herr finansminister, det skulle betyda, att om vi haft en budgetgräns vid 75 miljoner kronor, så hade denna tre år senare blivit 6 miljoner kronor lägre. Det valda exemplet betyder nämligen ungefär 2 miljoner per månad. Är det av finansministern särskilt valda fallet abnormt, så visar det, att det skall vara synnerligen långt gående rubbningar i utvecklingen för att regeln skall träda ur funktion, så att den icke kan anses användbar. Detta fall visar, att det måste vara alldeles särskilda, fullständigt oberäkneliga förhållanden, sådana som sammanhängde med världskriget, för att någon sådan rubbning skall inträda.

Jag vill fortfarande säga, att jag icke förstår, varför finansministern tror, att det skall bli lättare att införa en ny begränsningsregel och en verksam sådan, sedan man tagit bort den begränsningsregel, man nu äger. Det är ett sätt att resonera, som åtminstone icke jag tror, att man kan följa, detta, att sedan man fullständigt underkänt en lag, som man haft, skall man seder-

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

mera lätt införa en motsvarande, möjligen förbättrad lag. Jag tror, att det är lättare, att om man kan komma med en annan och bättre regel, gå över till en sådan från de nuvarande förhållandena till den nya regelns tillämpande och stadfästande. Jag vill sålunda säga, att även om jag söker sätta mig in i herr finansministerns tankegång, kan jag ej komma fram till annat än att det är ett mycket dåligt råd, vi få från det hållet. Det kan icke vara lämpligt att först taga bort den regel vi ha för att lämna obegränsade möjligheter för staten att öka sina budgetinkomster från rusdrycker, och att sedan vi gjort det, komma med ett nytt förslag till begränsning. Vidare tycker jag, att man borde åtminstone antydningssvis kunna angiva vad den nya regeln skulle innehålla, denna regel, som skulle komma som ett brev på posten. Om man såsom finansministern står på den ståndpunkten, att det är lämpligt att ha den med fonden avsedda begränsningen och sålunda bör avstänga staten från att ha intresse av denna trafiks utveckling, och vidare om detta skall ske genom lagstiftning — då förefaller det mig, det måste jag säga, att slutsatsen av ett sådant resonemang för icke till upphävande av den nu gällande regeln utan till ett bibehållande av densamma, tills en annan och bättre kan framläggas.

Till herr Lindblad vill jag blott säga ett ord. Han yttrade, att det skall vara måtta i anspråken. Ja, våra anspråk äro så måttliga, att vi tycka, att denna kammare skulle kunna stå på samma ståndpunkt, som den gamla, fyrkvalda kammaren 1913 stod, då det gällde att taga position i rusdrycksmedelsfrågan. Längre gå icke våra anspråk. Det förefaller dock vara att sträcka sig för långt för herr Lindblads vidkommande. Men det *borde* icke vara att begära för mycket av kammarens ledamöter i allmänhet att gå så långt, som kammaren *då* gjorde. Just den omständigheten, att herr Wigforss kände sig förpliktad att argumentera på det sätt, som han gjorde, visar hur nödvändigt det är, att vi icke giva upp de möjligheter, vi ha att begränsa statens intresse i detta fall. Herr Wigforss själv är ett faktiskt skolexempel på nödvändigheten att här icke giva upp, vad vi förut här vunnit.

Jag anhåller fortfarande om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag ber att få svara några ord direkt på herr Ekmans anförande. Jag tror, att herr Ekman alldeles missförstod mitt förra yttrande. När jag nämnde, att det var lättare att komma till en bättre regel, om man i denna kammare tog den kungl. propositionen, så var det just därför, att om denna kammare går på den kungl. propositionen, ha vi kvar den gamla regeln, och alltså blir nödtvånget så mycket större att komma fram till något annat. Saken skulle legat annorlunda, om andra kammaren hade tagit den kungl. propositionen, det erkänner jag villigt. Om båda kamrarna hade gått på den kungl. propositionen, då skulle tvånget att komma med en ny regel icke varit så starkt. Men nu föreligger icke den möjligheten, utan vad man har att välja mellan är att falla tillbaka till den gamla regeln, som alla erkänna vara ohållbar och som därför måste framtvinga förnyat övervägande, eller att antaga den av reservanterna framförda regeln, som kanske från många håll skulle anses såsom en definitiv lösning av frågan. Det är i detta läge, jag menar, att den som icke är fullt nöjd med regeln, såsom den är upptagen i reservationen och även i 1913 års lag, har anledning att i denna kammare rösta för den kungl. propositionen.

För övrigt kanske jag bör klara upp ett annat missförstånd. Jag tänkte knappt på den opinion i landet, som uttalat sig för bibehållandet av den gamla regeln, då jag talade om att jag icke var säker på att icke en hel del av dem, som röstat för reservationen i andra kammaren, skulle hellre önskat något

bättre. Jag tror, att det uttryckligen sades ifrån från något håll inom majoriteten i andra kammaren och för resten även från ett herr Ekman mycket närstående håll, att man icke var nöjd med reservationen utan hellre hade önskat något annat. Det är alltså på detta jag stödde mitt yttrande om att fullständig enighet kanske icke rådde. Att man med mycket stor styrka ändå uttalat sig för reservationen, har jag närmast fattat som ett uttryck för att man framför allt icke velat ha propositionens förslag. Och att man, när man ställer sig så, att man icke ser något annat att välja på än propositionen och reservationen, förbehållslöst ansluter sig till reservationen, ifall man verkligen menar, att begränsningsregeln är absolut nödvändig att ha formellt fastslagen, det kan jag förstå.

Vad jag syftade till, när jag talade om att få något rådruum, var just den möjlighet, som icke förefaller mig utesluten, såsom herr von Koch tycktes uppfatta mitt yttrande, den möjligheten nämligen att komma fram till en regel, som skulle kunna tillfredsställa båda sidorna — jag vill icke säga, att alla skulle bli tillfredsställda, ty det är alldeles uppenbart, att den grupp, som icke vill ha någon begränsning i statsverkets beroende av rusdrycksmedlen, icke kan vara tillfreds med någon sådan regel — men jag tänkte på den, såsom jag trodde, mycket stora majoritet inom riksdagen, som den förre finansministern trodde sig kunna tillfredsställa för de närmaste åren genom den nu föreslagna fasta avsättningen. Då det uppenbarligen icke lyckats, då oppositionen från förbudsvänligt håll är så stark, som den visat sig vara, skulle jag närmast förmoda, att även den föregående finansministern skulle givit uttryck åt den mening, att hans försök att finna den enande formeln icke hade lyckats, och att det under sådana förhållanden icke fanns något annat att göra än att söka slå in på en ny väg, men den kritik, som kan riktas mot den gamla regeln, och som jag här försökt att i korthet rikta emot den, är icke möjlig att komma ifrån.

Herr Ekman säger att det skall vara rent exceptionella förhållanden, och att även ett sådant fall, som det jag nämnde, skulle vara av exceptionell karaktär. Ja, det är klart, att det händer icke varje år, men lägg märke till att den regel för avsättningen, som icke tillåter en ökning av det belopp, som får gå till budgeten utan låser fast varje minskning, den regeln måste under ett visst antal år — man kanske inte får räkna med allt för få, så oberäkneliga som dessa rusdrycksinkomster ändå äro — leda till att man kanske åker mycket långt ned på skalan och sålunda reducerar statsverkets, budgetens del i rusdrycksmedlen synnerligen kraftigt och samtidigt ökar fonden, utan att man principiellt gått in för ett allmänt rusdrycksförbud. Vad jag vände mig emot och som föreföll mig som den centrala svårigheten i den gamla regeln, är just detta, att denna avskrivning av statsverkets beroende av rusdryckerna kommer att ske fullständigt slumpvis, icke på det sätt, att man det ena året efter det andra beslutar: Nu skola vi minska så och så mycket eller att man från början slår fast, att det skall för varje år som går minskas viss procent, utan på det sätt, att man låter minskningen helt och hållet bestämmas av tillfälligheter, över vilka icke statsmakterna äro herrar. Det kan icke anses vara från nykterhets-synpunkt en förnuftig regel, som leder till att statsverkets beroende av rusdrycksmedlen skall vara utlämnat åt rena tillfälligheter, såsom att man har världskrig eller strejk, lockout eller dylikt.

En liten sak till. Det förslag, som nu föreligger från reservanternas sida, skärper den svaghet, som vidlåder den gamla regeln. Den skärper den därigenom att alla rusdrycksinkomster nu äro inplockade under denna regel såsom avsättningsinkomster. Hittills har det ju ändå varit så, att den stora inkomst, som heter inkomst av omsättnings- och utskänkningsskatt, faller utanför och kan användas såsom en regulator vid sidan av den verkliga avsättningen. Man

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

bleve alltså mera bunden än förut och sålunda mer underkastad de förut nämnda tillfälligheterna. Det förefaller mig alltså för att sluta där jag började, som om man i det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, har alla möjligheter öppna, om man i denna kammare går fram för den kungl. propositionen, under det att man har klippt av de möjligheter, som det antagligen även för en icke så liten grupp förbudsvänner är önskvärt att hålla öppna, om man voterar för reservationen.

Jag kan sålunda fortfarande icke se annat, än att denna kammare handlade riktigtast, om den ville ansluta sig till utskottets förslag.

Herr Bergman: Det är trevligt att höra temperamentsfullt folk. I herr Lindblads anförande förekom något av det mest originella som sagts här i denna afton. Han syntes vilja göra gällande, att det huvudsakligen vore de som skapat denna fond, som skulle bestämma vad den skall användas till, och de som skapat den, äro ju mycket riktigt de, som supit ihop den. Och han tycker, att vi, som icke på det sättet haft del i skapandet av fonden, icke borde ha något att härvidlag säga till om. Det är, som sagt, uppfriskande att höra sådana temperamentsfulla anföranden, och jag kanske kan få ge herr Lindblad en liten replik i samma stil. Han vill ju helst ha bort hela fonden. Det finns ett synnerligen enkelt sätt att avskaffa den: låt bli att sup! Då kommer absolut ingenting in. Lägg bort allt förtärande av alkoholhaltiga drycker! Då avskaffas fonden på effektivaste sätt. Jag rekommenderar metoden åt herr Lindblad och alla hans meningsfränder.

Herr finansministern förklarade, att om reservanternas förslag varit grundat på en samlad mening inom hela nykterhetsrörelsen i landet, skulle han kanske gått med oss. Herr Ekman har riktigt svarat på denna invändning, att en sådan samlad mening är fulltygad genom nykterhetsorganisationernas uttalande vid förbudskongressen. Jag vill tillägga till hans svar, att denna mening därjämte är lika enhälligt konstaterad riksdagens bägge nykterhetsgrupper emellan. Det är ju i dessa grupper, som den samlade nykterhetsrörelsen riksdagspolitiskt ger sig uttryck. Riksdagens nykterhetsgrupper, både den gamla riksdagsgruppen och den socialdemokratiska nykterhetsgruppen, ha varit fullkomligt ense i denna sak, men herr finansministern fäster tydligen intet avseende vid detta faktum. Regeringen har redan genom sin proposition utfärdat en krigsförklaring mot den svenska nykterhetsrörelsen och herr finansministern fortfar att stå i motsatsställning till densamma. Det hade man knappast väntat av den nuvarande regeringen och dess finansminister.

När man säger, att situationen för närvarande skulle vara ogynnsammare för förbudsvännerna än förut, ber jag få fråga, varpå detta beror, om icke just på en del av det parti, herr statsrådet tillhör. Det är ju vårt parti jämte det socialdemokratiska partiet som huvudsakligen uppburit förbudstanken i riksdagen; inom vårt parti är ställningen oförändrad, men inom det socialdemokratiska partiet har en beklaglig förskjutning ägt rum. Det gläder mig i alla fall att finna, att denna förskjutning icke är större, än att den stora socialdemokratiska nykterhetsgruppen som grupp enigt ställt sig vid vår sida i den sak, som nu föreligger.

Vårt av herr statsrådet presumerade missnöje med kristidens plötsliga nedgång av spritmedlen är obefintligt. Vårt missnöje gäller statsmakternas okloklighet att efter kristiden på nytt släppa lös spritfloden.

Herr finansministern sade, att han ville, att första kammaren borde ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag för att därigenom bereda regeringen möjlighet att kunna komma med något bättre förslag nästa år. Jag får emellertid påminna, att reservanternas såväl som Kungl. Maj:ts förslag ju endast skulle vara ett provisorium. Det är således ingenting, som hindrar herr statsrådet

att fundera ut någon bättre regel än den av oss föreslagna och framlägga förslag till en definitiv lösning av saken längre fram. Det är ingenting, som hindrar detta, även om man nu antager reservationen, till vilken jag alltjämt ber att få yrka bifall.

*Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelsfonden.
(Forts.)*

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Klockan visar alltid en fruktansvärd benägenhet att gå fort, då man kommer till denna tid på dygnet, och jag skall taga all hänsyn till denna erfarenhet.

I den av herrar von Koch och Ljunggren undertecknade motionen nr 111 läses det på sid. 5: »Vid denna riksdag» — d. v. s. 1920 — »övertogs initiativet till extra rusdrycksskatter av enskilda motionärer. Efter förslag av herrar Björnsson, Örne och Röing hemställde bevillningsutskottet om upptagande av en omsättnings- och utskänkningsskatt» o. s. v. Därjämte läses det i samma motion på sid. 7 bl. a.: »Det är i stor utsträckning ett värnlöst armod, som hit får lämna betydande bidrag.» Jag anser mig böra lämna en historisk upplysning i anledning av dessa yttranden i motionen.

Som bekant upptogs ingen spritaccis i den budget, som var framlagd år 1920, men riksdagen beslöt att öka på statens utgifter med 40 miljoner kronor. Det kom då från finansministern till bevillningsutskottet en skrivelse, som sade ungefär som så, att när riksdagen själv hade ökat på utgifterna på det viset, så kunde den också vara vänlig och skaffa medel till dem. Jag kommer icke ihåg ordalagen, men innehållet i skrivelsen var ungefär detta.

Det gällde då för bevillningsutskottet att hitta på någon möjlighet att fylla denna lucka på 40 miljoner kronor, som förefanns i staten. Olika utvägar diskuterades, och till slut kom man underfund med att det icke fanns någon annan möjlighet än att upptaga spritaccis igen. Det föreslogs då av mig, att man, i stället för att bibehålla spritaccisen i dess gamla ytterst ofullkomliga form, borde göra den proportionell emot varans pris, d. v. s. låta den utgå med viss procent på detta pris. Det tillsattes då en delegation, i vilken, bland andra, herr Björnsson och jag voro med, för att utarbeta ett förslag i den riktningen, och jag tror, att bevillningsutskottet med de flesta av mina mednykteristers tysta gillande gick att föreslå denna utväg. Det var således icke så förfärligt farligt gjort. Jag tror också, att åtskilliga av de herrar, som nu betrakta detta såsom något alldeles rysligt, tidigare hade röstat just för de förslag, som gått ut på att öka statens utgifter. Nu vill jag emellertid beträffande talet om det omoraliska i rusdrycksbeskattningen till en viss grad instämma med motionärerna, men jag kan å andra sidan icke underlåta att giva den nu avlidne, förre finansministern rätt, då han en gång sade, att han ej ansåg, att medlidandet med spritförbrukarna krävde, att man garanterade dem billig sprit.

Slutligen vill jag tillägga om denna sak, att motionärerna ju också vilja »beskatta det värnlösa armodet», men icke till förmån för budgeten, utan till förmån för rusdrycksmedelsfonden. Men det är väl icke det sätt, på vilket medlen användas, utan det sätt, på vilket medlen uttagas, som är avgörande i denna fråga, och man bör kanske taga hänsyn en liten smula till den sidan av saken också, då man skriver motioner.

Allra sist vill jag för min del säga, att jag icke haft tillfälle att följa frågans utveckling under denna riksdag, därför att jag haft så fruktansvärt mycket att göra med annat. Då jag emellertid nu lyssnat på debatten, har det förefallit mig, som om de av herr finansministern här anförda skälen skulle innehålla så pass mycket sunt förnuft, att flertalet av de tveksamma borde känna sig övertygade av dessa skäl. Jag för min del känner mig åtminstone — och jag var förut mycket tveksam — övertygad av dessa skäl och kommer att rösta för utskottets förslag.

Ang.
avsättningen
till rusedrycks-
medelsfonden.
(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Endast några ord! När herr Bergman helt kategoriskt uttalade, att den nuvarande regeringens ställning i denna fråga var en krigsförklaring mot den samlade nykterhetsrörelsen, antager jag, att detta var ett yttrande, som får stå för hans egen räkning. Men det kan vara skäl att den saken blir klarlagd. Det har dock ifrån regeringsbanken upplysts om — och vi veta allesamman, att det förhåller sig så — att den förre finansministern, herr Thorsson, då han på grund av riksdagens beslut förra året sökte en utväg, som kunde vara acceptabel även för förbudsvännerna, kom fram till detta förslag, beträffande vilket den nuvarande finansministern förklarar, att, eftersom den utvägen misslyckats, det är helt naturligt, att man skall försöka finna en annan utväg, som kan accepteras även av förbudsvännerna. Jag förstår icke den mening, som ligger i uttalandet, som vill misstänkliggöra en regering, från vilken dessa förklaringar givas, såsom en regering, vilken utfärdar en krigsförklaring emot landets samtliga förbudsvänner. Är det meningen att i detta angrepp söka inlägga, att alla nykterister här i riksdagen eller här i landet skulle stå bakom herr Bergmans uttalande, så ber jag få säga, att angreppet är från början misslyckat.

Herr Pers: Herr talman! När jag går att rösta för reservationen i denna fråga, vill jag beledsaga detta med ett tillkännagivande, att jag icke kan gilla den heta ton, med vilken denna diskussion förts, företrädesvis just ifrån den sida, med vilken jag tänker rösta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bergman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Bergman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och bevillningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bergman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr Bergström, David, jämte 22 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 33.

Vid omröstningen röstades

ja av herr andre vice talmannen, herrar Klefbeck, Trygger, Lindley, Clason, Stendahl, Hederstierna, von Sydow, Magnuson, greve Lagerbjelke, herrar Berge, Wahlmark, Hjalmar Hammarskjöld, Julin, Borell, Fehr, Carl Svensson, Seder-

holm, Nothin, Åkerman, John Karlsson, Westman, Carl Gustaf Hammarskjöld, greve Spens, herrar Pauli, Rooth, Elisson, Johan Bernhard Johansson, Martin Svensson, Bodin, Gustaf Nilsson, Dahl, Clemedtson, Linder, Alexander Nilsson, Persson, von Geijer, Jacob Larsson, Wohlin, Antonsson, Carl Johansson, Pålsson, Jönsson, Lindblad, Boman, Wigforss, Hallin, Widell, Albin Andersson, Sandegård, Johan Johansson, Heyman, Vrang, Strömberg, Lindgren, Örne, Åkerberg, Sandler, Jonas Andersson, Walles, Enhörning, Frändén och Gabrielsson; samt

Ang.
avsättningen
till rusdrycks-
medelfonden.
(Forts.)

nej av herrar Carl Gustaf Ekman, von Stockenström, Björkman, Oscar Olsson, David Bergström, Oscar Ericson, Abrahamsson, Karl Johan Ekman, Boberg, Bror Petren, Östergren, fröken Hesselgren, herrar Gustav Hansson, Karl Andreas Andersson, Isak Svensson, Pettersson, Edward Larson, Ström, August Johansson, Ingeström, Bergman, von Koch, Vindahl, Lyberg, Pers, Åström, Norin, Carl Eriksson, Lindhagen, Österström, Hellström, Almkvist och Jons-son.

Herrar Thulin, Larsén, Ljunggren, Björnsson, Schedin, Tjällgren, Luterkort och Asplund förklarade sig avstå från att rösta.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 232, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang.
kvinnans tings-
myndighet.

Utskottet hade till behandling förehaft dels Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, nr 173, dels ock fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 278 och 298 av herr *Luterkort* och nr 279 av herrar *Borell* och *Rogberg* samt motionen nr 430 i andra kammaren av herr *af Ekenstam*.

I det nu förevarande utlåtandet hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte

dels under andra huvudtiteln bevilja till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som funnes upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som föranleddes av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 13 mars 1925 i detta ärende väckta förslag, ett extra förslagsanslag för budgetåret 1925—1926 av 500,000 kronor;

dels ock medgiva,

att i Södra Roslags domsaga finge såsom chef för en därstädes i överensstämmelse med i utlåtandet angivna grunder upprättad avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m. för tiden intill den 1 juli 1928 tillsättas en biträdande domare med rätt att uppbära ej mindre av statsmedel ett arvode för år räknat av 7,500 kronor jämte rätt till ett ålders-tillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring, i vilken finge inräknas mera

Ang.
kvinns tings-
myndighet.
(Forts.)

sammanhängande förordnande å domartjänst, än även 40 procent av inflytande lösen för i domsagan utfärdade gravationsbevis;

att till den biträdande domaren skulle, enligt de grunder, som gällde för tjänsteman i verk, som icke blivit i avlöningshänseende nyreglerat, utgå dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 9,100 kronor eller, där den biträdande domaren ägde uppbära ålderstillägg, å en antagen inkomst av 9,700 kronor;

att i samma domsaga finge anställas, utöver de notarier, som enligt gällande bestämmelser finge där antagas, ytterligare en förste och en andre notarie för tjänstgöring å avdelningen för inskrivningsärenden; samt

att den ersättning, som statsverket hade att bestrida för nämnda tjänstemäns avlönande, finge utgå av det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till domsagornas förvaltning;

2) att ifrågavarande motioner, i vad de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1), måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

I motionerna hade yrkats:

i den av herr *Luterkort* väckta motionen I: 278, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville med anledning av förenämnda proposition låta verkställa en allmän revidering av lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingsammansträden för handläggning av vissa mål och ärenden;

i den av herr *Luterkort* väckta motionen I: 298, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville med anledning av förenämnda proposition utreda, i vilken utsträckning särskilda inskrivningsavdelningar kunde, på sätt i Södra Roslags domsaga ägt rum, inrättas jämväl i andra domsagor; samt

i den av herrar *Borell* och *Rogberg* väckta motionen I: 279 och i herr *af Ekenstams* därmed likalydande motion II: 430, att riksdagen vid bifall till förenämnda proposition beträffande anslaget måtte uttala, att enligt riksdagens mening uppnådd ålder av trettio år samt föregången tjänstgöring under två år såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga samt därutöver ett års tjänstgöring såsom ledamot i större rådhusrätt eller ett års fiskalstjänstgöring i hovrätt borde för kvinna stadgas såsom kompetensvillkor för erhållande av förordnande att vara ordförande i häradsrätt.

Vid det föreliggande utlåtandet hade reservation avgivits av herr *Edward Larson*, som, med instämmande av herrar *Hederstierna*, *Rooth* och *af Ekenstam*, hemställt, att utskottets yttrande från och med orden »Av mindre vikt» å sid. 8 till och med orden »sin anslutning till propositionen» å sid. 9 måtte utgå och ersättas med följande uttalande:

»Det torde vara ett allmänt önskemål, att den i vårt land traditionella respekten för domstolen bevaras; men då utskottet i likhet med Svea hovrätt ej kunnat undgå att fråga sig om tänkesätt och stämning hos lantbefolkningen kommit därhän, att en ung kvinna skulle lyckas i det hela, och särskilt uti uppkommande vanskliga situationer, upprätthålla domstolens respekt, har utskottet funnit försiktigast att åtminstone tills vidare såsom kompetensvillkor för kvinna för rätt att erhålla domareförordnande med vidsträcktare befogenhet borde stadgas åtskilligt högre ålder än den för män föreskrivna. Även kvinnans företräden framför männen på grund av hennes frihet från värnplikt, samt på grund av den föreslagna särskilda förmånen för kvinna i fråga om förberedande hovrättstjänstgöring, synas i rättvisans intresse böra utjämnas genom viss högre ålder för kvinna, innan hon erhåller förordnande av nämnd beskaffenhet.

På grund av det anförda har utskottet i avseende å förevarande punkt ansett sig böra ansluta sig till den uppfattning, som uttalats uti motionen nr 279 i första kammaren samt uti motion nr 430 i andra kammaren.»

Ang.
kvinnas ting s-
myndighet.
(Forts.)

Herr Larson, Edward: Herr talman! Av det föreliggande betänkandet framgår, att utskottet enhälligt godkänt så gott som hela den kungl. propositionen. Det är endast på en enda punkt, som utskottet icke kunnat enas, nämligen i fråga om kvinnornas tillträde till domarettjänst, med vilken är för- enad skyldighet att föra ordet i underrätt på landet.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att det i denna reservation är införd en hänvisning eller tillstyrkan till den av herrar Borell och Rogberg väckta motionen. Men då detta skulle stå något i strid med vad jag egentligen syftar till, vill jag anhålla, att de tre sista raderna i min reservation strykas. Det har nämligen aldrig varit min mening, att kvinnan genom mitt yrkande skulle beröras i sin tjänsteutövning beträffande den andra befogenhetsgraden, utan min avsikt har endast varit, att detta skulle röra tredje befogenhetsgraden, alltså då det gäller att föra ordet i underrätt på landet. Det är endast på den punkten, jag ansett, att det bör fordras, att kvinna böra hava nått en något högre ålder än den som nu är föreskriven för de manliga aspiranterna.

Nu är det så, att sedan behörighetslagen av riksdagen antagits, så har kvinnan tillträde till domarettjänst. Den frågan är således avgjord, vad det här rör sig om är endast, att jag ansett, att man bör föreskriva en något högre ålder för kvinna, innan hon, så att säga, får sitta ting. Jag tror för min del, att domstolarnas auktoritet skulle vinna på en sådan anordning, liksom jag också tror, att det skulle vara lyckligast, om det även beträffande de manliga juristerna fordrades en något högre ålder, innan de finge sitta ordförande i underrätt.

Ser man frågan från de unga juristernas synpunkt, är det uppenbart, att man får den syn på frågan, som utskottet kommit till. Ser man åter frågan från en allmänlig synpunkt, så synes det också vara lika klart, att man böra komma till den ståndpunkten i frågan, som reservanterna här hava kommit till. Det kan icke givas något bättre tillfälle att se detta, än om man exempelvis blir i tillfälle att närvara under förhandlingar vid en häradsrätt, då en ung notarie avlöser den ordinarie ordföranden. Knappast någon torde kunna undgå att märka vilken märkvärdig förändring ett sådant ombyte innebär.

Den känsla av respekt och vördnad för rätten, som vanligtvis alltid följer den äldre och ordinarie ordf., blir icke densamma inför en ung notarie — detta utan att vilja säga något ont om de unga juristerna — och det är därför jag anser, att det kanske skulle ställa sig ganska svårt, om vi nu skulle låta kvinnorna komma fram och vid en tidig ålder få sitta ordförande i underrätt på landet. Bättre vore det då, att, såsom jag har tänkt mig, man stannade vid att fordra för kvinna en ålder av exempelvis 30 år, och att man om möjligt också kunde höja åldern något för de manliga juristerna. Det är visserligen sant, att detta skulle kunna komma att hindra eller försena dem något i deras utbildning, men den andra sidan av saken skulle säkerligen vinna därigenom.

Såväl i 1923 års riksdagsskrivelse som i utskottets nu avgivna betänkande har det kommit till synes en viss betänksamhet emot det föreliggande förslaget i denna punkt. Svea hovrätt har ju också givit stöd åt dessa betänkligheter. Därtill kommer att kvinnorna skulle erhålla en tidsvinst framför sina manliga kolleger i det avseendet, att de äro befriade från värnplikt. Likaså är det en särskild förmån, som också kommer kvinnorna till del genom den föreslagna

Ang.
kvinnas tings-
myndighet.
(Forts.)

förberedande hovrättstjänstgöringen. Det finns sålunda, synes det mig, ganska tungt vägande skäl för att riksdagen nu skulle uttala sig för att det skulle fordras en något högre ålder, exempelvis 30 år, innan kvinna får rätt att sitta ordförande i underrätt på landet.

Jag ber, som sagt, att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. till det stycke i reservationen, som börjar med orden: »Det torde vara ett allmänt önskemål» och som slutar med orden »av nämnd beskaffenhet» och att således det följande stycket, som börjar med orden »På grund av det anförda har utskottet i avseende å förevarande punkt ansett sig» o. s. v. skulle utgå.

Fröken **Hesselgren**: Herr andre vice talman! När riksdagen för två år sedan beslöt, att det skulle uppsättas vissa villkor för att kvinna skulle få tjänstgöra som domare i underrätt på landet, kände jag mig ganska orolig för vad resultatet skulle bliva av de särbestämmelser, som skulle komma fram. Det var därför med mycket stor tillfredsställelse som jag fick del av de sakkunnigas yttrande på detta område.

De sakkunniga hava nämligen tagit fasta på vad som åtminstone för mig är pudelns kärna i denna fråga, nämligen att det alltid medför vissa svårigheter för unga och oerfarna människor att påtaga sig en domares uppgift. De sakkunniga hava därför gått in för att söka skydda allmänheten för deras oerfarenhet genom att, vare sig de äro män eller kvinnor, fordra vissa garantier för att de lämna sig för uppgiften. Häradshövding skall därför ge ett särskilt vitsord om lämplighet, innan en notarie kan få tjänstgöra såsom domare. Detta är, såvitt jag förstår, en alldeles riktig väg. Jag vill också säga, att jag kände mig mycket glad över de sakkunnigas uttalande angående särbestämmelser för de kvinnliga notarierna. De säga: »Icke utan fog torde ock kunna ifrågasättas, huruvida skäl föreläge att ifråga om villkoren för ernående av tredje befogenhetsgraden föreskriva särskilda villkor för kvinna.» De sakkunniga, som tillsatts för att göra en verklig undersökning på området och för att komma fram med förslag, känna sig tydligen ganska tveksamma, huruvida det överhuvud taget är av behovet påkallat med några särbestämmelser, och jag har fått det intrycket, att även Kungl. Maj:t icke med någon särskild iver har gått in för särbestämmelser för kvinna. Men riksdagen har ju en gång beslutat, att så skall vara, och därför säga de sakkunniga, att de få lov att föreslå — och Kungl. Maj:t säger detsamma — vissa särskilda bestämmelser. Kungl. Maj:t har emellertid i sitt förslag starkt understrukit, att, när det nu skall vara särbestämmelser för kvinnor, man måste åtminstone se till att de ej bliva av den art, att de väsentligen handikapa eller hindra kvinnorna i deras utbildning. Man har därför föreskrivit, att kvinnorna skola hava en, som det heter, kombinerad tjänstgöring i domsaga, med viss del av tiden förlagd till hovrätt eller till rådhusrätt. Jag måste emellertid säga, att det förefaller mig som om häri låge ett visst missstroende emot den häradshövding, som skall avgiva vitsord, att han icke ensam skall få avge detta, utan att det behövs flera personers omdöme om dessa kvinnliga aspiranterns lämplighet eller icke. Det kan emellertid hända, att det är berättigat att förutsätta, att häradshövdingen icke skall kunna gå fullständigt opartiskt fram i sin dom, utan att det behövs yttranden från flera håll — det vill jag lämna därhän, det kan ju så vara — men vad som är det tillfredsställande härvidlag, det är, att förslaget verkligen är lagt så, att aspiranterna därigenom få en förlängd utbildningstid.

Det förhåller sig emellertid helt annorlunda med det förslag, som reservanterna komma med. De nöja sig på intet sätt med den garanti, som ligger däri att häradshövdingen och hovrätten skola avgiva vitsord, utan de fordra ytterligare skärpningar, skärpningar som äro så pass grundliga, att de i mycket

hög grad komma att fördröja och förhindra möjligheten för kvinna att inom rimlig tid bliva färdig på denna bana. Vad som kommer fram i reservanternas uttalande, är ju ingenting annat än den gamla vanliga skräcken för allt nytt. För varje steg, som kvinnorna gått fram på vägen att försöka nå likställighet, har samma rädsla gjort sig gällande.

Det talas här om att den hävdvunna respekten för domstolen skulle kunna lida av en sådan anordning. Jag har verkligen litet svårt att förstå, att någonting, som sitter så djupt rotat i hela det svenska folket som respekten för domstolen, skall kunna rubbas av ett sådant förhållande. Den har ju icke kunnat rubbas av det säkerligen många gånger ganska valhänta sätt, varpå en del unga manliga jurister skött denna sak. Många manliga, unga jurister hava naturligtvis skött saken alldeles utmärkt, men jag tror ändå, att det finns ett visst berättigande i vad som säges, att de unga männen också många gånger hava uppträtt på ett sådant sätt, att man haft skäl att frukta, att denna respekt skulle rubbas, men det har icke skett. Respekten för domstolen finns alltjämt, och jag är ganska övertygad om att denna känsla kommer att hålla inför det nya att även kvinnor komma att sitta på domarstolen. Vi skola komma ihåg, att de kvinnor, som komma att sitta där, ha fått passera igenom en ganska stark sovring innan de kommit så långt. Det är ofantligt mycket färre kvinnor än män, som gå den vägen, och de kvinnor, som välja den banan, arbeta säkerligen ganska målmedvetet och i känslan av att de verkligen få lov att sköta sig, om de skola hava någon framtid på den banan. Jag tror därför, att man kan räkna med såsom ganska säkert, att de kvinnor, som komma fram till dessa platser, också hava rätt stora förutsättningar för arbetet. Skulle de visa sig olämpliga, hava de i alla fall under så pass lång tid tjänstgjort under häradshövdingen, att denne har haft alla möjliga tillfällen att hindra dem att komma fram och att kunna försöka övertyga dem om att de icke lämpa sig för denna bana.

Det har också sagts, att det skulle kunna inträffa sådana svårlösta och obehagliga situationer vid rättsförhandlingarna, att kvinnor icke skulle kunna klara sig med dem. Jag tror visst, att sådana situationer kunna inträffa i en domstol, men det har också sagts mig, att man har möjlighet, om man icke vet, vad man skall göra, att kunna ajournera sammanträdet och under tiden kunna få råd och hjälp om hur man skall bära sig åt. Så ha de unga männen fått göra, och jag förmodar, att även de unga kvinnorna kunna få lov att göra det. Jag tror därför icke, att det är så farligt, som man här föreställer sig, och vad som är säkert är att om man skulle gå den väg, som här föreslagits av reservanterna, skulle man taga ett mycket stort avsteg ifrån det beslut, som för två år sedan fattades, då kvinnorna genom behörighetslagen likställdes med männen. Jag tror icke, att det var riksdagens avsikt att genom de särskilda föreskrifterna lägga så stora hinder i vägen för kvinnors möjlighet att komma fram på denna väg, som här föreslås i reservationen. De skulle enligt reservationen inte kunna få sköta domartjänst, förrän de fyllt 30 år, d. v. s. de skulle få gå och vänta 5 à 6 år. Nu är det här inte fråga endast om dem, som eventuellt skola bli domare, utan även om de kvinnor, som skola in på den administrativa banan, för vilken de behöva denna utbildning. Att lägga sådana hinder i vägen för deras utbildning måste betecknas som i hög grad orättvist.

Talet om att värnplikten skulle göra det rättvist att öka kvinnornas utbildningstid med 5 år, tycker jag är märkvärdigt att nu framföra, då man vet, att värnpliktstiden ytterligare kommer att minska. Jag kan inte tro, att man kan jämställa värnpliktstiden med de 5 år, som här äro föreslagna. Inte heller tror jag, att reservanterna riktigt klart ha tänkt igenom detta argument. Det har nog kommit till därför att man inte haft något bättre att draga fram.

Jag hoppas därför, att riksdagen inte kommer att taga ett så stort avsteg

Ang.
kvinnas tings-
myndighet.
(Forts.)

Ang.
kvinnas tings-
myndighet.

(Forts.)

från det beslut, som fattades för 2 år sedan, och jag kommer att rösta på utskottets förslag, till vilket, herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall.

Herr Rooth: Jag har omöjligen kunnat tillägna mig den uppfattningen, att det kan gagna det allmänna, att kvinna anförtros nästan alla de befattningar, som hittills varit överlämnade åt män. Beträffande kvinnas ställning som ordförande i häradsrätt finner jag den vara synnerligen vansklig. Med den kännedom, jag har om vad som kan förekomma vid en häradsrätt, förutser jag, att det för en ung kvinna vid mer än ett tillfälle måste uppstå en synnerligen pinsam situation. Jag anser fördenskull, att kvinna först vid mognare ålder och efter föregången lämplighetsprövning bör anförtros detta ansvarsfulla uppdrag.

Med denna uppfattning ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen med den formulering, som herr Larson nyss har givit densamma.

Herr statsrådet Nothin: Herr talman! I detta ärende har Kungl. Maj:t begärt riksdagens yttrande över vissa ifrågasatta ändringar i domsagostadgan. Det förefaller mig emellertid, som om de ärade talare, som uttalat betänksamhet mot ifrågavarande ändringsförslag, utgått ifrån förutsättningar, som inte äro fullt riktiga. Därför torde det kunna vara på sin plats att här framföra ett par erinringar däremot.

Det har här talats om att kvinnan åtnjuter frihet ifrån värnplikt, och det har ifrågasatts att på denna grund borde för henne såsom kompetensgrund föreskrivas en högre levnadsålder; allt detta, trodde jag, skulle vara slutdebatterat, då man här för två år sedan i princip avgjorde frågan om kvinnas rätt till statstjänst. Då utgick man från den principen, att i de fall, då kvinna skulle få inneha statstjänst, borde man även ge henne full jämställighet med mannen. Beträffande domartjänsterna uttalades visserligen farhågor för att en del olämpliga aspiranter skulle kunna släppas fram, och det begärdes vissa särskilda garantier till förhindrande av detta. De garantier, som riksdagen begärde, voro att viss tjänstgöring i hovrätt eller rådhusrätt skulle förutom viss tids tjänstgöring i domsaga för kvinna utgöra en förutsättning för behörighet att hålla allmänt tingsammanträde.

Det förefaller mig därför, att vad man nu här bör debattera är, huruvida den i propositionen föreslagna anordningen tillgodoser dessa av riksdagen begärda synpunkter. I propositionen föreslås, att kvinna skall tjänstgöra minst ett halvt år i hovrätt eller rådhusrätt. Utöver detta halvår skall hon tjänstgöra minst ett och ett halvt år i domsaga. Skulle det yppas tvekan om hennes lämplighet, då är intet, som hindrar, att i det särskilda fallet tiden utsträcker. Det förefaller mig alltså, som om denna bestämmelse innebär en betryggande garanti ur de synpunkter, vilka riksdagen ville hava beaktade, när denna sak förra gången behandlades.

Vidare har emellertid framförts betänkligheter även ur den synpunkten, att man i vissa delar av landet skulle ha sådana fördomar mot kvinnor såsom domare, att domstolarnas auktoritet skulle lida av att en kvinna sutte som ordförande. Om det är så, kan jag icke yttra mig om, men jag tror, att man i detta avseende kan ha förtroende för de ordinarie domhavandena. Om farhågorna skulle vara befogade, komma häradsövdingarna i sina förslag till hovrätten om vikarier säkerligen att beakta detta, så att inte en kvinna förordnas i fall, där detta skulle kunna vara olämpligt.

Man bör beakta dessa synpunkter, då man skall debattera det föreliggande förslaget och taga ståndpunkt till, huruvida det innebär tillräckliga garantier till förhindrande av, att en oskicklig eller olämplig aspirant släppes

fram. Man måste ihågkomma, att bestämmelserna icke böra läggas på sådant sätt, att de komma att innebära en obillighet gentemot de kvinnliga aspiranterna; men det skulle, efter mitt sätt att se, reservanternas förslag komma att medföra.

Ang.
kvinnas tings-
myndighet.
(Forts.)

Herr Hederstierna: Det bör ju vara trösterikt för ministären att av fröken Hesselgren få höra, att hon själv egentligen inte tror ministären om att alls vilja komma med några restriktioner, men till följd av vad riksdagen skrivit i denna fråga, har ministären nu måst göra det. Det ser ut, som om fröken Hesselgren tycker, att det i alla fall är synd om ministären, att den fått göra det.

Jag ber fröken Hesselgren vara övertygad om, att jag inte hyser någon skräck för allt, som är nytt, men om det nya för mig är något, som jag befarar inte skulle vara nyttigt, så reagerar jag, och när fröken Hesselgren gentemot våra farhågor för att respekten för underdomstolarna skulle lida av att det satt en ung kvinna som ordförande i domstol talar om, att det kan också hända, om det vore en man, så vill jag säga, att det har fröken Hesselgren alldeles rätt i. Jag har själv under mina unga dagar i hovrätten varit ute på ett ting, dit jag for endast för att jag fått höra, att domaren där, en tillförordnad domare, visserligen mycket till åren kommen, men som beklagligtvis redan hade fått 8 års domarförordnande, inte var vuxen situationen att sitta såsom domare. Jag reste därför ut till tingsstaden, som låg en bit utanför Stockholm. Jag skulle inte tala så fullt öppet om denna sak, om inte mannen vore död. Jag fann då, att menigheten hade samlats i tingsalen uteslutande för att ha roligt, uteslutande för att njuta av det befängda sätt, på vilket mannen satt som ordförande och skötte sina åligganden. Varje fråga, han framställde, var kanske i själva verket inte så löjväckande, men det blev i varje fall oupphörligen jubel bland tingsmenigheten i tingsalen. Jag ansåg mig därför skyldig att i hovrätten relatera, vad jag erfarit den dagen. Domaren hade inte en aning om, att jag jämte en kamrat från hovrätten var närvarande under förhandlingarna. Följden av min redogörelse blev, att han berövades vidare förordnande, och han fick aldrig sedermera något tingsförordnande, utan blev försörjd genom annat arbete i hovrätten. Detta har emellertid för mig varit ett eklatant minne, ett stadigvarande minne av vilken skada man kan göra, när man sätter en olämplig person som ordförande i en domstol. Domstolen förvandlades nämligen från att vara ett allvarligt rum till en nöjessal. Det är därför, som det för mig står så klart, att vi äro skyldiga att vaka över att något sådant inte sker. Om de unga damerna komma som ordförande i en domstol, är jag rädd för att de inte komma att bjuda den respekt, som är en nödvändighet för samhället, att det finns för en domstol. Då det kommer unga människor, det kan vara bondsöner, drängar och även handelsexpeditör samt andra, som se denna unga dam, vilken sitter där, kan det inte bli den vördnad för domstolen, som det måste vara.

Jag vet inte var fröken Hesselgren fått den historien ifrån, som fröken fått i sig, att man kunde ajournera förhandlingarna för att skaffa råd. Det är ganska svårt, ty det finns inte alltid någon äldre jurist tillhands, som kan ge råd. Sitter hon som ordförande, är det vanligt, att hon får sitta där ensam, och hon har alltså inte någon att rådgöra med. Jag vill härmed inte hava sagt, att hon inte skulle kunna förstå det juridiska, det tager jag för givet, att hon skall begripa, men hela hennes ordförandeskap degraderas i den allmänna opinionen, det är det, jag befarar.

Sedan säger fröken, att det här skulle vara så nödvändigt även för de kvinnor, som skola gå den administrativa vägen. Ja, det är ett skäl, som

Ang.
kvinnas tings-
myndighet.
(Forts.)

inte alls imponerar på mig, ty det är något, som vi vilja utrota även i fråga om männen. Vi vilja, att de, som sitta ting, skola göra det för att utbildas till domare, och platserna skola inte upptagas av dem, som ämna gå den administrativa banan. De kunna lära sig, vad de behöva, inom de administrativa verken. Domstolarna äro inte någon uppfostringsanstalt för administrationen, utan det är domare, som de skola utbilda.

Chefen för justitiedepartementet sade, att den här frågan var egentligen avgjord genom riksdagens föregående beslut i detta avseende. Men reservanterna ha vågat det antagandet, att så inte skulle vara förhållandet, och de ha dock ett visst stöd i den åsikten, att Svea hovrätt är den myndighet, som först har tagit upp förslaget om de 30 åren. I den avdelning av Svea hovrätt, som avgav förslaget, satt hovrättens nu fungerande president som ordförande, och jag är övertygad om att chefen för justitiedepartementet har lika stor värn för honom som jag. Han ansåg således, att denna fråga inte redan var avgjord, och det torde ursäktas oss, om vi dela hans åsikt, då vi hela tiden känt oss tveksamma visavi kvinnan som domare.

Nu säger herr statsrådet, att man skulle kunna tänka sig, att de ordinarie domarna i de landsändar, där man inte har respekt för unga kvinnliga domare, inte skulle tillstyrka kvinna som vikarie. Hur kan man tänka sig något sådant? Vad kan det bli för jämnhet i tillämpningen? En domare anser, att det går bra, medan den andre anser, att det går dåligt. Man får litet svårt, om man uteslutande skall grunda sin uppfattning på sådana växlande åsikter hos olika domare.

När herr statsrådet påstår, att detta är uppenbar obillighet, så kan man ju säga: ja, ifall man har den åsikten, att damerna nödvändigtvis skola ha samma rättigheter som männen. Nu är det naturligtvis så, att herr statsrådet anser, att olika kön inte skall spela någon roll i detta fall. Men det må tillåtas mig, att jag anser, att ovanför, över den uppenbara obilligheten — vilken jag för min del icke finner föreligga i detta fall — står samhällets krav på respekt för våra domstolar, och det är det kravet, som jag driver mot herr statsrådet, och det är i det intressets namn jag ber att få yrka bifall till herr Larsons reservation.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag, herr talman, vid behörighetslagens antagande år 1923 medverkade till det beslut, som då kom till stånd, därvid det från riksdagens sida uttalades, att frågan om kvinnas behörighet att utöva ordförandeskap i underrätt och de förhållanden, varunder detta skulle få ske, särskilt skulle prövas, anhåller jag nu få säga några ord. Jag vill nu säga, att det förefaller mig, som om det förslag, vilket departementschefen här framställt och som utskottet anslutit sig till, bör kunna vinna kammarens bifall. Jag tror, att för stark betänksamhet emot detta beslut här gör sig gällande, och att det är riktigt att gå med på vad som i detta avseende föreslås av utskottet.

Med detta har jag velat i all korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lyberg: Herr talman! Den lilla historietten, som herr Hederstierna nyss berättade om en ung *manlig* domare, åt vilken tingsmenigheten skrattade, lär väl knappast kunna utgöra något som helst bevis för behövligheten av särbestämmelser för *kvinna*. Man tvistar ju här inte om behövligheten av strängare bestämmelser för domartjänstgöring överhuvud taget, utan endast om detta: skall det vara avsevärda särbestämmelser för kvinnas domartjänstgöring?

Nu har åtminstone den förste reservanten redan i första upploppet prutat av

något på sin stränghet mot kvinnan. Jag vet inte riktigt, hur det förhöll sig därmed i herr Hederstiernas yttrande och yrkande. Men även om man gör den av herr Larson föreslagna begränsningen i vad reservanterna föreslå, så kan jag inte se annat än att ett godkännande av det föreslagna uttalandet innebär, att man på ett synnerligen förhatligt sätt skulle handikapa kvinnan på de levnadsbanor, som statsmakterna velat ge henne tillträde till och som man medger henne att få söka sin utkomst på.

Låt oss alltså antaga, att reservanterna inte avse någonting annat än en ändring av åldersbestämmelserna såtillvida, att under det att tillträde till den s. k. tredje befogenhetsgraden för mannen erhålles vid 25 år, skall det för kvinna vara 30 år! Vad kan det vara för viktigt statsintresse, som skulle motivera en sådan bestämmelse? Ja, det kan väl inte vara så, att man menar, att kvinnan vid 25 års ålder skulle vara mindre försigkommen, mindre världserfaren, mindre människokännare än mannen vid samma ålder. Det påstås som bekant snarare motsatsen.

Och reservanterna vilja inte heller göra gällande detta att döma av den skriftliga motiveringen. De vilja inte göra gällande, att man kan framföra några *objektivt* vägande skäl för uttalandet, förnufts-skäl, utan de hänvisa till den »stämning», som lär finnas på vissa håll bland lantbefolkningen mot att kvinna sitter som ordförande i domstol, och slutligen till »kvinns företräde (!) framför mannen på grund av hennes frihet från värnplikt». Kanhända kunna vi lämna alldeles åsido detta senare, då jag förmodar, att ingen förutsätter, att de manliga »kronvraken» skola underkasta sig en särskild, längre tjänstgöring, innan de kunna få intaga ordförandeställningen.

Jag vill däremot säga några ord om den s. k. stämningen hos lantbefolkningen. Jag vet inte, om den finns, men *om* den finns, så är den av ungefär samma art, som ofta förekommer bland både lantbefolkningen och stadsbefolkningen, nämligen en stämning av avoghet, av animositet mot det nya, det ovanliga. Den är av samma art som den ovilja, vilken rått inom denna kammare mot att se en kvinna i vår talarstol: jag misstänker, att med stämningen mot kvinnan som ordförande i domstol går det på samma sätt som med animositeten mot kvinnan i vår talarstol: först var det animositet, sedan oartig nyfikenhet och därefter artig intresse, då man märkte, med vilken eclat den kvinnliga representanten skötte sitt värv. Och till sist har det blivit så vanligt att höra och se henne i talarstolen, att man pratar nästan lika mycket här i kammaren under hennes anförande som under andras.

Men *om* man i alla fall skall taga hänsyn till en förefintlig stämning hos lantbefolkningen i förevarande avseende, är det verkligen så, att man gör något åt detta genom en föreskrift att hon skall vara 30 och icke bara 25 år för att få sitta ting. Är man rädd för att se kvinnan och de kvinnliga egenskaperna på ordförandeplatsen i en domstol vid 25 års ålder, kan jag inte riktigt förstå, att det blir bättre i hennes 30 års ålder, att man menar, att kvinnan i åldern 25 till 30 år tunnast ut så att säga eller att de kvinnliga egenskaperna just under den tiden skulle ha en sådan benägenhet att försvinna. Jag tror knappast, att ens juridiken kan åstadkomma en sådan kraftig verkan.

Det vore då mera rationellt att föreskriva, att hon vid utövandet av ordförandeskap skulle vara skrudad i vit eller åtminstone grå peruk eller målad i ansiktet, så att hon ser riktigt förnadsbjudande och gammal ut. Jag ber om ursäkt att jag på detta något vanvördiga sätt drager paralleller med reservanternas uttalande, men jag har gjort det därför att den ståndpunkt, som reservanterna intaga, är enligt min mening ohållbar. Jag kan inte förstå annat än att om denna kammare skulle biträda reservanternas förslag, så betyder det, att vi i själva verket ställa kvinnan utanför konkurrens i fråga om de befattningar det direkt och indirekt gäller, och att vi draga ett brett streck över

Ang.
kvinns tings-
myndighet.
(Forts.)

Ang.
kvinns tings-
myndighet.
(Forts.)

statsmakernas beslut att giva henne tillträde till de flesta statsbefattningarna. Jag tillåter mig vördsamt vädja till kammaren att icke draga detta streck och hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Lindhagen: Jag är till stor del förekommen av den föregående talar-
en. Förhållandet med reservationen är väl det, att som bekant har en mängd
medborgare, särskilt på den manliga sidan och i all synnerhet juristerna, varit
motståndare till överhuvud taget, att kvinnan skulle få göra sitt inträde på
dessa banor, och när hon nu fått det, vill man i allt fall deklassera henne så
mycket man kan. Däri ligger säkerligen anledningen till motståndet. Det
riktiga vore naturligtvis från reservanternas synpunkt, att kvinnan aldrig fått
denna befogenhet, och jag förmodar, att de innerst i sitt hjärta medgiva, att
däri ligger deras betänksamhet.

När jag hör en debatt som denna, erinrar jag mig ett tillfälle som gjorde ett
stort intryck på mig. Jag väckte en gång i Stockholms stadsfullmäktige för
åtskilliga år sedan en motion om en ändring angående den kommunala författ-
ningen, varom påkallades skrivelse till Kungl. Maj:t i tre punkter. De två
första av dessa åhördes med sedvanligt allvar, men när jag kom till den tredje
och i den begärde kvinnas valbarhet till stadsfullmäktige, så brast det ut ett
stort skratt i församlingen. Man fann tydligt, att kvinnan skulle göra sig
löjlig därstädes. Hon degraderade, enligt herr Hederstiernas terminologi, den
allmänna ordningen. Fyra år därefter, herr talman, var kvinnas valbarhet
genomförd, och kvinnor sutto i stadsfullmäktige, och — ingen skrattade.

Det kommer att gå på samma sätt med denna sak. Det är allvaret och kun-
nigheten i själva ordförandeskapet, som är det avgörande, och finner man, att
en kvinna sköter sin sak bra, då skrattar man inte, åtminstone inte lantbefolk-
ningen, men kanske fortfarande stadsbefolkningen, som naturligtvis är mest
urbota i sådant avseende. Varför skall man här pricka den stackars lantbe-
folkningen såsom särskilt obegåvad? Det kan jag absolut inte förstå. Jag ber
att få ta avstånd från det sättet att se saken. Dylika antydningar komma mest
från städerna — och allra mest från juristerna i huvudstaden. De borde skäm-
mas.

Naturligtvis är det min uppfattning, som jag förr givit uttryck åt, att det
vore statsmakterna värdigt att skapa full jämlikhet i förvarande fall. Nu vill
man ändock giva åtminstone ett litet nyp åt dessa kvinnliga aspiranter, och
det hava de fått i proposition enligt riksdagens tidigare villfarelse, och det har
gått igen i utskottets förslag, som är ganska förklarligt, men det är endast en
sådan där reminiscens från den tiden, då man trodde, att kvinnan icke kunde
göra sig gällande offentligt på något sätt utan endast vanpydde den försam-
ling, i vilken hon uppträdde. Denna uppfattning hade sitt ursprung i gamla
testamentets ord, att kvinnan skall tiga i församlingen, och det har allmänheten
haft mycket svårt att förstå, att det är icke ett rätt och verkligt återgivande av
de naturliga förhållandena. Varför jag begärt ordet är, att man här talat så
mycket om olämpligheten av unga män som domare och i all synnerhet om
olämpligheten av unga kvinnor som domare och att man velat skjuta upp tiden
för deras tillträde till ordförandeskap i tingen, så att de bliva vid den tiden
så gamla som gatan, som stadsbefolkningen säger. Varför skall det bliva detta
elände för dem, att de på detta sätt aldrig kunna komma fram och bliva anför-
trodda något, utan de måste få draga sig fram med sina ofantliga skulder, som
de åsamkat sig för att kunna bliva domare? Min erfarenhet är, att det är icke
någon så stor skillnad på gamla och unga domare, utan skillnaden beror på in-
dividen. Den ene är fallen för kallet, och han sköter sig bra från början, och
den andre individen är icke fallen för det, och han sköter sig illa hela sitt liv,
både som ung och gammal. För övrigt ha de unga ett företräde framför de

gamla, och det är att när de komma fram till domarämbetet, och om de ännu hava sin kropps- och själsvitalitet kvar, så känna de starkt sitt ansvar och gripas av ett mycket stort intresse, och då lägga de manken till och sköta sig mycket bra. Men ju längre de sitta på sina befattningar, desto mera slappas detta intresse, och den tid kommer icke alls så sent, då man kan säga, att den gamle domaren blir allt sämre och sämre vid utövandet av sin kallelse. Således ber jag att få föra de ungas talan mot alla försök att här införa ett gubbvälde, som skulle leda därhän, att man skulle lägga hinder i vägen på alla möjliga sätt för de unga krafterna, så att när de till slut komma fram, skulle de bara vara ruinerna av en sakkunnig människa.

Ang.
kvinns tings-
myndighet.
(Forts.)

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Sedan herr Edward Larson yrkat, att sista raderna i hans reservation skulle utgå, synes det mig uppenbart, att reservationen avser endast en skärpt ålder för behörigheten att förvalta fullständigt domarämbete. Vi motionärer, herr Rogberg och jag, ha velat gå vida längre. Vi ha velat ha en högre levnadsålder, än vad som är stadgat för män redan för vinnande av kompetens inom andra befogenhetsgraden d. v. s. rätten att som ordförande i häradsrätten handhava sådana ärenden, som kunna handläggas vid s. k. tremansting. Vi hava också yrkat, att utbildningstiden skulle ordnas på ett annat och mera skärpt sätt än beträffande de manliga domstolsaspiranterna. Av fröken Hesselgrens anförande framgår, att fröken Hesselgren uppenbarligen har mycken tanke på de unga kvinnor, som vilja begagna sig av utbildningen inom en domstol för vidare fortkomst på den administrativa banan eller såsom advokater eller i annan juridisk icke till domargöromål hänförlig verksamhet. Det har redan förut framhållits, och jag ber att ytterligare få understryka, att den tendensen numera gör sig allt mera gällande, att domstolarna icke böra vara uppfostringsanstalter för andra än för sådana, som ämna ägna sig åt domarverksamhet, eller åtminstone i första hand eller huvudsakligen ombesörja dessa sistnämndas utbildning. Sker så, spelar det enligt min mening mindre roll, om utbildningstiden för kvinnan blir något längre än för mannen och att med hänsyn därtill åldersgränsen sättes något högre. Skola de ändå fortsätta på domarbanan, är tiden, som de gå och vänta på sina förordnanden, ingalunda bortkastad, utan den uppfylles genom sådan verksamhet, åt vilken de sedermera skola ägna sitt liv. Jag förstår emellertid, att då man lägger fröken Hesselgrens synpunkt på saken, får man en annan blick på densamma, men den synpunkten är enligt min åsikt icke den, som man bör lägga som grundläggande och avgörande för denna fråga, utan man bör utgå från att huvuduppgiften är att lämna utbildning åt de kvinnor, som ämna fortsätta inom den rena domarverksamheten vare sig i häradsrätt eller hovrätt. Håller man fast vid den synpunkten, får man enligt mitt förmenande en annan blick för hela denna sak. Då förfaller vad som annars kan synas som en onödig hårdhet. Som jag redan sagt, utfylles den längre utbildningstiden av en verksamhet, som hör till själva utbildningen för det framtida levnadskallet. Vad beträffar frågan, huruvida det är riskablare att lämna förordnande som ordförande i häradsrätt åt en ung kvinna än åt en ung man, så tror jag, att alla de, som verkligen känna till förhållandet och ha kännedom om hur det går till i en häradsrätt, skola giva Svea hovrätt rätt i dess i detta avseende uttalade betänkligheter. Det är icke så, att det huvudsakligen hänger på den formella kompetensen. Den tror jag kvinnorna kunna ernå likaväl som männen, och fröken Hesselgrens tro, att hon likaväl som männen kan inhämta råd, hur man skall förfara juridiskt sett i ett eller annat visst fall, ligger alldeles på sidan om saken. De juridiska avgörandena kunna nog kvinnorna reda sig med lika bra som männen. För att vara ordförande i en häradsrätt och uppehålla rättens ansende fordras emel-

Ang.
kvinns tings-
myndighet.
(Forts.)

lertid något annat och mera. Det fordras ett förtroendefullt samarbete mellan domare och menighet, och det är häri som jag befarar, att det kommer att brista. Jag kan medgiva, att detta möjligen kan vara beroende på en fördom, och det är ju mycket möjligt, att, sedan allmänheten för vart år som går blir mera van att se kvinnor uppträda i offentliga kall, den tiden kan komma, då den av hovrätten åsyftade stämningen försvinner, och man utan risk kan minska behörighetstiden för kvinnan, så att hon blir fullt jämställd med mannen. Jag tror emellertid, att man får vara försiktig i övergångstiden. Kungl. Maj:t lägger förnämligast den synpunkten på saken, att man skall sträva efter att i möjligaste mån jämställa männen med kvinnorna. Men däremot väger, såsom herr Hederstierna framhållit och även enligt min uppfattning, vida tyngre den synpunkten, att man måste i första hand se till, att man icke riskerar domstolarnas värdighet och anseende. Jag tror för övrigt, att man skulle främja hela saken mera genom att i början gå något varsammare fram, än vad som nu förutsättes av Kungl. Maj:t, som i detta fall t. o. m. har mindre pretentioner än vad de sakkunniga ha.

Som jag sade i början, ville vi motionärer ursprungligen gå längre, men som saken nu ligger, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till det av herr Larson framställda förslaget, ty det är givet, att den allra största vikten ligger vid att man icke utan tillräckliga garantier för verklig kompetens ger kvinna förordnande såsom ordförande vid de stora allmänna sammanträdena. Visserligen kunna vanskliga situationer uppkomma även vid småtingen, men ännu viktigare är, att man sörjer för att, när kvinnor få fullt tillträde till domarämbetet, de äro fullt kompetenta, och att det icke föreligger de risker jag förut omnämnt. Föreskrives en högre ålder, kommer säkerligen automatiskt och av sig självt en lämplig utbildningstjänstgöring att anpassas efter den tid, som man har på sig för denna utbildning. Jag tillåter mig att yrka bifall till herr Larsons reservation.

Herr Petrén, Bror: Jag ber att få säga några ord om anledningen till att jag vid den kommande voteringen kommer att lägga min röst för utskottets förslag. Då frågan var före här för två år sedan, förenade jag mig om ett förslag på den linje, som då angavs av herr C. G. Ekman, och vars närmare utformning det nu gäller att taga position till. Jag vill för min del säga, att reservanternas linje med en trettioårig åldersgräns för kvinnliga domarvikarier ej ter sig för mig såsom acceptabel. Jag kan icke se annat än att en bestämmelse om att kvinna skall först efter 30 års ålder få sitta i en underdomstol såsom ordförande praktiskt sett innebär, att kvinna ej kommer att ens vid den åldern hålla ting. Deras notarietjänstgöring är ju vid de åren för länge sedan avslutad och de, som uppställt för sig målet att ernå domarsysslor, äro väl då redan adjungerade ledamöter i hovrätterna samt ha nog intet intresse av att vid de åren giva sig ut å tingssittning. Jag tror därför, att den linjen i praktiken kommer att innebära, att kvinnor så gott som aldrig komma att sitta som ordförande i underrätt.

Nu har jag den uppfattningen av Kungl. Maj:ts proposition, att det sätt, varpå den löst frågan om kvinnliga domarvikarier kan giva anledning till viss erinran. Jag tror nämligen, att kvinnorna i minst lika hög grad som männen skulle hava behov av att före sin tings sittning vara ute i tingsmiljön hela den tid, som man därför tänkt sig såsom det normala för framtiden, nämligen två år, men Kungl. Maj:ts linje är nu lagd så, att man för kvinnorna tager bort ett halvt år av denna utbildningstid såsom notarie å domarkanslierna och för dem begränsar den till 1 1/2 år, i samband med att de i stället ålagts att gå under 1/2 år inne i hovrätten för tjänstgöring därstädes. Även om denna utbildningslinje alternativt står öppen för även de manliga juristerna blir det i praktiken

nog ingen sådan, som kommer att använda sig av den, utan de komma att regelmässigt gå sina 2 år i notariarbete ute å tingsplatserna, i den därvarande miljön. Därför vill jag hava anmärkt, att det på den punkten finnes en viss anledning säga, att såsom Kungl. Maj:ts förslag är lagt kvinnorna bliva för sin tings sittning mindre väl rustade i utbildningshänseende än männen. Jag skulle snarare velat kräva, att den kvinnliga juristen skulle vara 2 år, liksom den manlige faktiskt blir det, ute i notariarbete å domarkansli och därutöver tillika ett halvt år i hovrättstjänstgöring, trots att hon såmedelst skulle komma att få ett halvt års längre utbildningstid än den manlige juristen.

Därtill skulle jag vilja framhålla, att jag vid bedömandet av denna fråga lägger synnerlig vikt på att de kvinnor, som det här kommer att gälla åtminstone i början, tillkomma efter ett mycket strängt urval. Härtill verkar ock villkoret om hovrättstjänstgöringen. Naturligt är nämligen, att då de efter 1 1/2 års notarieutbildning komma in till hovrätten för tjänstgöring därstädes, de skola vara mycket mindre mogna än de manliga jurister, som begynna sin hovrättstjänstgöring efter regelmässigt fullgjort 3 1/2 års tingsarbete med åtföljande tings sittning. Hovrättstjänstgöringen för kvinnorna under dessa förhållanden kommer naturligt nog ej att te sig lockande, så att det säkerligen kommer att bliva ett mycket ringa antal, som kommer att söka sig fram till tings sittning.

Jag är ej heller blind för den sidan av saken, som herr Borell och andra talat om med hänsyn till våra lantliga domstolar. Jag har en gång tidigare i denna fråga utvecklat den uppfattningen, att förhållandena där äro icke lika lätta att hemästra för kvinnliga notarier som ordförande i häradsrätt vid tingsförhandlingarna som för de manliga notarierna och jag vågar vidhålla denna min mening. Man må gärna kalla det för en fördom. Lantbefolkningens uppfattning om kvinnligt ordförandeskap i häradsrätterna är faktiskt i många bygder sådan, som här förut i denna del angivits. Jag menar emellertid, gentemot vad av herr Hederstierna utvecklades, att i den ordinarie domarens ansvars känsla vid ingivande av vikariatförslag får sökas en regulator i detta hänseende. Han känner ortsbefolkningens uppfattning i frågan om kvinnligt ordförandeskap i rätten och han kan bäst bedöma den ifrågasvarande kvinnans möjlighet att vederbörligen behärska situationen vid tingsförhandlingarna. Jag menar att på hans ansvar får läggas, i vad mån en kvinnlig notarie får bli domarvikarie i domsagan vid tingsförhandlingar. Högre än kvinnans anspråk på att vid viss ålder få sitta som ordförande i häradsrätten, högre än det anspråket står för mig obetingat tillgodoseendet av rättsvårdens intresse, och är det så, att man skulle finna som härads hövding, att rättsvårdens intresse skulle riskeras att ej bliva tillgodosett i ett föreliggande fall genom att en kvinnlig notarie erhöles ordförandeskap vid tingsförhandlingar, så lämnar man självfallet icke i en sådan situation in förslag å vikariat för en dylik notarie i vad det avser hållande av tings sammanträde.

Herr talman, jag kommer, ställd inför nu föreliggande två förslag, att giva min röst för utskottets förslag!

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan endast yrkats bifall till densamma. Därjämte hade i fråga om utskottets motivering framställts olika yrkanden, till vilka herr talmannen ville återkomma efteråt.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt.

Vidkommande motiveringen fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Larson, Edward*, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, som förordats i den

*Ang.
kvinnans tings-
myndighet.
(Forts.)*

Ang.
kvinnas tings-
myndighet.

av honom vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med utelämnande av de tre sista raderna.

(Forts.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hederstierna* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i avseende å motiveringen i sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2 godkänner utskottets uttalanden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Edward Larsons under överläggningen därom framställda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hederstierna* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 40;

Nej — 37.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av riksdagens revisorers redogörelser för vissa enskilda, med statslån understödda järnvägsaktiebolags räkenskaper.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckt motion om ersättning åt vissa personer för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Tiden är långt framskriden, och jag anser det alldeles orimligt att vid denna tid på dygnet, efter så många timmars arbete, företaga till behandling ett ärende, som — att döma av dess behandling i andra kammaren — kanske kommer att ta flera timmar i anspråk. Nu är emellertid förhållandet, att vi icke kunna skjuta undan något till onsdagen. Så mycket har redan inkommit, att vi då hava säkerligen fullt upp att göra.

Jag får därför, på samma gång jag hemställer att förhandlingarna nu måtte avbrytas och att den fortsatta behandlingen av de återstående ärendena måtte

få anstå till ett annat plenum, meddela, att jag kommer att förfara så, att tisdagens plenum blir ett arbetsplenum, men kommer att börja först kl. 7 e. m.

Medges det, att jag nu får avbryta förhandlingarna?

Härtill svarades ja.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 232.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. dels ock i anledning därav väckta motioner.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,59 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
